

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

KIRSAL BÖLGELERDE SOSYAL KALKINMA VE SOSYAL HİZMET

Necati Buğra KUDDAŞ

**SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI
DOKTORA TEZİ**

**DANIŞMAN
Prof. Dr. Veli DUYAN**

**ANKARA
2022**

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

KIRSAL BÖLGELERDE SOSYAL KALKINMA VE SOSYAL HİZMET

Necati Buğra KUDDAŞ

**SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI
DOKTORA TEZİ**

**DANIŞMAN
Prof. Dr. Veli DUYAN**

**ANKARA
2022**

ETİK BEYAN

Ankara Üniversitesi,
Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Doktora tezi olarak hazırlayıp sunduğum “Kırsal Bölgelerde Sosyal Kalkınma ve Sosyal Hizmet” başlıklı tez; bilimsel ahlak ve değerlere uygun olarak tarafımdan yazılmıştır. Tezimin fikir/hipotezi tümüyle tez danışmanım ve bana aittir. Tezde yer alan deneysel çalışma/araştırma tarafımdan yapılmış olup, tüm cümleler, yorumlar bana aittir.

Yukarıda belirtilen hususların doğruluğunu beyan ederim.

Öğrencinin Adı Soyadı: Necati Buğra KUDDAŞ

Tarih: 30.12.2022

İmza:

KABUL VE ONAY

Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü
Sosyal Hizmet Anabilim Dalında
Necati Buğra KUDDAŞ tarafından hazırlanan
“Kırsal Bölgelerde Sosyal Kalkınma Ve Sosyal Hizmet” adlı tez çalışması
aşağıdaki jüri tarafından DOKTORA TEZİ olarak
OY BİRLİĞİ ile kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi:30.12.2022

Prof. Dr. Kasım KARATAŞ
Hacettepe Üniversitesi
Jüri Başkanı

Prof. Dr. Veli DUYAN
Ankara Üniversitesi
Danışman

Prof. Dr. Filiz YILDIRIM
Ankara Üniversitesi
Üye

Doç. Dr. Melahat DEMİRBİLEK
Ankara Üniversitesi
Üye

Dr. Öğr. Üyesi Merve Deniz PAK GÜRE
Başkent Üniversitesi
Üye

Tez hakkında alınan jüri kararı, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü
Yönetim Kurulu tarafından onaylanmıştır.

Prof. Dr. Fügen AKTAN
Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdürü

İÇİNDEKİLER

Etik Beyan	ii
Kabul ve Onay	iii
İçindekiler	iv
Önsöz	ix
Simgeler ve Kısaltmalar	xi
Şekiller	xii
Çizelgeler	xiii
1. GİRİŞ	1
1.1. Kalkınma Kavramı	4
1.2. Kırsal Kalkınma	8
1.3. Kırsal Kalkınma Paradigmasının Gelişimi	9
1.4. Kırsal Kalkınmanın Hedefleri	11
1.5. Dünyada Kırsal Kalkınma Örnekleri	14
1.5.1. Güney İtalya'yı Kalkındırma Politikası	14
1.5.2. İngiltere'de Bölgesel Kalkınma Politikaları	15
1.5.3. Avrupa Birliği'nde Bölgelerarası Kalkınmışlık Farklarını Azaltıcı Politikalar	17
1.6. Türkiye'de Kırsal Kalkınma ve Tarım Politikaları	26
1.6.1. Ekonomik Süreç	26
1.6.2. Sosyal Süreç	30
1.6.3. Devletin Kırsalda İdari Örgütlenmesi	34
1.6.3.1. Köy Kanunu	34
1.6.3.2. Köy Kanunu Yasa Tasarısı	34
1.6.3.3. Köy Hizmetleri (Eski Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü)	36
1.6.3.4. Kırsalda Yaşamı Destekleyen Kamu Kuruluşları	37
1.6.3.4.1. İl Özel İdareleri	38
1.6.3.4.2. Belediyeler	38
1.6.3.4.3. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı	39
1.6.3.4.4. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları	40
1.6.3.5. Tarımı Düzenleme Politikaları	40
1.6.3.6. 1980 Sonrası Tarım Politikaları	41
1.6.3.7. Tarım Kanunu	43
1.7. Kırsal Bölgelerde Kalkınma ve Sosyal Hizmet	48
1.8. Sosyal Kalkınma ve Sosyal Hizmet	54
1.9. Kırsal Sosyal Hizmet Uygulamasında Sosyal Hizmet Uzmanının Rol ve Görevleri	57
1.10. Sosyal Kalkınma ve Yoksulluk	59
1.11. Yoksulluk ve Eşitsizlik	64
1.12. Sosyal Kalkınma Aracı Olarak Kooperatifler	65
1.13. Araştırmanın Problemi	71
1.14. Araştırmanın Amacı	71
1.15. Araştırmanın Önemi	73
1.16. Araştırmanın Tanımları	73
1.17. Araştırmanın Sınırlılıkları	74
2. GEREÇ VE YÖNTEM	76

2.1. Araştırmanın Modeli	76
2.2. Evren ve Örneklem	78
2.2.1. Araştırma Evreninin Genel Özellikleri	79
2.2.2. Araştırmanın Örneklemi	85
2.3. Veri Toplama Araçları	91
2.4. Veri Toplama Süreci	95
2.5. Verilerin Analizi	98
2.6. Geçerlik ve Güvenirlik	99
2.7. Süre ve Olanaklar	100
3. BULGULAR	101
3.1. Çayır ve Mera Arazisi Yoğunluklu Köy Tiplerinde Sosyal Kalkınma Süreci	104
3.1.1. Coğrafi Koşullar	105
3.1.1.1. Kültürel Miras/Tarihçe	105
3.1.1.2. Toprak Özellikleri	105
3.1.1.3. İklim	107
3.1.2. Köylerin Demografik Özellikleri	107
3.1.2.1. Eğitim Durumu	108
3.1.2.2. Afetler	109
3.1.2.3. Göç	109
3.1.2.4. Yaşlı/Genç Nüfus Yoğunluğu	110
3.1.3. Aile ve Akrabalık Sistemi	110
3.1.4. Sosyal İlişkiler Sistemi	111
3.1.4.1. Sosyal Etkinlikler	112
3.1.4.2. Dernekler	112
3.1.4.3. Ortak Alanlar	113
3.1.4.3.1. Ortak Alanlar Kodu İçin Katılımlı Gözlem Bulguları	114
3.1.4.4. Dayanışma	115
3.1.4.5. Bayram ve Şenlikler	115
3.1.5. Bayındırlık	116
3.1.5.1. Ulaşım İmkanları	117
3.1.5.1.1. Ulaşım İmkanları Kodu İçin Katılımlı Gözlem Bulguları	117
3.1.5.2. Temizlik İşleri	118
3.1.5.3. Altyapı	119
3.1.5.4. Barınma	120
3.1.5.4.1. Barınma Kodu İçin Katılımlı Gözlem Bulguları	120
3.1.6. Köyde Yaşamsal İhtiyaçların Karşılanması	122
3.1.6.1. Kamu Hizmetleri	124
3.1.6.1.1. Eğitim Hizmetleri	125
3.1.6.1.2. Sağlık Hizmetleri	126
3.1.6.1.3. Veterinerlik Hizmetleri	126
3.1.6.1.4. Sosyal Yardım	127
3.1.7. Ekonomi	128
3.1.7.1. Üretim	129
3.1.7.1.1. Geçim Kaynakları	129
3.1.7.1.1.1. Tekstil	130
3.1.7.1.1.2. Arıcılık	131
3.1.7.1.1.3. Hayvancılık	132
3.1.7.1.1.4. Tarım	133

3.1.7.2. Ürünlerin Satışı	134
3.1.7.3. Destekler	136
3.1.7.3.1. Kooperatifler/Birlikler	136
3.1.7.3.2. Projeler/Hibeler	137
3.1.7.4. Borçlanma	139
3.1.7.5. Sosyal Güvence	140
3.2. Ova Tarımı Yoğunluklu Köy Tiplerinde Sosyal Kalkınma Süreci	140
3.2.1. Coğrafi Koşullar	141
3.2.1.1. Kültürel Miras/Tarihçe	141
3.2.1.2. Toprak Özellikleri	142
3.2.1.3. İklim	144
3.2.2. Köylerin Demografik Özellikleri	145
3.2.2.1. Eğitim Durumu	146
3.2.2.2. Farklı Etnik Kökenler	147
3.2.2.3. Göç	148
3.2.2.4. Yaşlı/Genç Nüfus Yoğunluğu	149
3.2.3. Aile ve Akrabalık Sistemi	150
3.2.4. Sosyal İlişkiler Sistemi	151
3.2.4.1. Sosyal Etkinlikler	152
3.2.4.2. Dernekler	152
3.2.4.3. Ortak Alanlar	153
3.2.4.3.1. Ortak Alanlar Kodu İçin Katılımlı Gözlem Bulguları	154
3.2.4.4. Dayanışma	156
3.2.4.5. Sosyal Çatışmalar	156
3.2.5. Bayındırlık	158
3.2.5.1. Ulaşım İmkanları	159
3.2.5.1.1. Ulaşım İmkanları Kodu İçin Katılımlı Gözlem Bulguları	160
3.2.5.2. Temizlik İşleri	161
3.2.5.3. Altyapı	162
3.2.5.4. Barınma	163
3.2.5.4.1. Barınma Kodu İçin Katılımlı Gözlem Bulguları	163
3.2.6. Köyde Yaşamsal İhtiyaçların Karşıllanması	166
3.2.6.1. Kamu Hizmetleri	169
3.2.6.1.1. Eğitim Hizmetleri	169
3.2.6.1.2. Sağlık Hizmetleri	170
3.2.6.1.3. Sosyal Yardım	170
3.2.7. Ekonomi	171
3.2.7.1. Üretim	172
3.2.7.1.1. Geçim Kaynakları	173
3.2.7.1.1.1. Emekli Maaşı	174
3.2.7.1.1.2. İşçilik	175
3.2.7.1.1.3. Hayvancılık	175
3.2.7.1.1.4. Ticaret	177
3.2.7.1.1.5. Tarım	178
3.2.7.2. Ürünlerin Satışı	179
3.2.7.2.1. Hayvancılık	180
3.2.7.2.2. Tarım	181
3.2.7.3. Destekler	182
3.2.7.3.2. Kooperatif ve Birlikler	183

3.2.7.3.1. Hibe ve Projeler	184
3.2.7.4. Borçlanma	185
3.2.7.5. Sosyal Güvence	186
3.3. Orman ve Fundalık Alan Yoğunluklu Köy Tiplerinde Sosyal Kalkınma Süreci	187
3.3.1. Coğrafi Koşullar	187
3.3.1.1. Kültürel Miras/Tarihçe	188
3.3.1.2. Toprak Özellikleri	189
3.3.1.3. İklim	191
3.3.2. Köylerin Demografik Özellikleri	192
3.3.2.1. Eğitim Durumu	193
3.3.2.2. Göç	194
3.3.2.3. Yaşlı/Genç Nüfus Yoğunluğu	194
3.3.2.4. Dönemsel Nüfus Değişikliği	195
3.3.3. Aile ve Akrabalık Sistemi	196
3.3.4. Sosyal İlişkiler Sistemi	197
3.3.4.1. Sosyal Etkinlikler	198
3.3.4.1.1. Tören ve Merasimler	199
3.3.4.1.2. Bayram ve Şenlikler	200
3.3.4.2. Sosyal Çatışmalar	201
3.3.4.3. Ortak Alanlar	202
3.3.4.3.1. Ortak Alanlar Kodu İçin Katılımlı Gözlem Bulguları	202
3.3.4.4. Dayanışma	204
3.3.5. Bayındırlık	204
3.3.5.1. Ulaşım İmkanları	206
3.3.5.1.1. Ulaşım İmkanları Kodu İçin Katılımlı Gözlem Bulguları	207
3.3.5.2. Temizlik İşleri	208
3.3.5.3. Altyapı	209
3.3.5.4. Barınma	210
3.3.5.4.1. Barınma Kodu İçin Katılımlı Gözlem Bulguları	210
3.3.6. Köyde Yaşamsal İhtiyaçların Karşılanması	212
3.3.6.1. Kamu Hizmetleri	216
3.3.6.1.1. Eğitim Hizmetleri	216
3.3.6.1.2. Sağlık Hizmetleri	217
3.3.6.1.3. Veterinerlik Hizmetleri	218
3.3.6.1.4. Sosyal Yardım	219
3.3.7. Ekonomi	219
3.3.7.1. Üretim	221
3.3.7.1.1. Geçim Kaynakları	221
3.3.7.1.1.1. Emekli Maaşı	222
3.3.7.1.1.2. Hayvancılık	222
3.3.7.1.1.3. Ormancılık	224
3.3.7.1.1.4. Tarım	225
3.3.7.1.1.4.1. Tek Yıllık Bitki Tarımı	225
3.3.7.1.1.4.2. Meyvecilik	226
3.3.7.1.1.5. Bağcılık	227
3.3.7.1.2. Gelir Potansiyeli	228
3.3.7.2. Ürünlerin Satışı	229
3.3.7.2.1. Hayvancılık	230
3.3.7.2.2. Tarım	231

3.3.7.2.3. Meyvecilik	232
3.1.7.3. Destekler	232
3.3.7.3.1. Kooperatifler/Birlikler	233
3.3.7.3.2. Hibe ve Projeler	234
3.3.7.4. Borçlanma	235
3.3.7.5.Sosyal Güvence	236
4. TARTIŞMA	237
5. SONUÇ VE ÖNERİLER	271
ÖZET	285
SUMMARY	286
KAYNAKÇA	287
EKLER	297
EK-1 Aydınlatılmış Gönüllü Onam Formu	297
EK-2 Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu	298
EK-3 Katılımlı Gözlem Formu	304
EK-4 Etik Kurul İzni	306
EK-5 Araştırma Kurum İzni	307
ÖZGEÇMİŞ	308

ÖNSÖZ

“Bir gün Sofya’nın müzikli bir çay bahçesinde

Birden yanı başıma bir Bulgar köylüsü geldi.

Garson, onunla ilgilenmekten hoşlanmadı.

Köylü, ‘Bulgaristan, benim çalışmamla yaşatılıyor

Bulgaristan benim tüfeğimle korunuyor

Verin çayımı pastamı, alın parasını’ dedi.

Ben de köylüden yana çıktım.

Benim de köylüm böyle olmalı, dedim

İşte böyle olmalı”

**Fikret Kızılok, Mustafa Kemal -Bir Devrimcinin Güncesi*

İlk buğday başağının ehlileştirildiği coğrafyada yazılıp tamamlandı bu tez çalışması. Buğday, kendisini sayanlarca taşlara atılan çentiklerle yazıyı buldurdu insanlığa. O günlerden tahminen altı bin yıl sonra bugün, soframızdaki ekmeği, besi hayvanının yediği sapı ve kendisini saymak ve halk arasında -adil ya da değil- pay etmekle sorumlu tuttuğu devleti, medeniyeti -ve medeni olana dair her kavramı- oluşturan en temel emtia oldu buğday. İnsanın toprağı yaran çıplak ellerinden kara sabana eriştiği, evrenin Dünya’mıza en uzak yıldızından maddenin en ufak zerresine kadar görebildiği bu tahminen altı bin yıllık serüvenin son beş yılında, Türkiye’de hala buğdayı üretip milyonlarcamızı doyuran on binlere hak ettikleri ihtimamı gösterebilecek adil ve müreffeh bir sosyal devletin hayaliyle gerçekleştirildi bu tez çalışması.

Bu tez çalışması öncesinde bana akademisyenliği öğreten ve bu çalışmanın danışmanlığını ve rehberliğini yürüten Hocam Prof. Dr. Veli DUYAN’a, araştırmamı yönlendiren ve zenginleştiren tavsiyeleri için tez izleme komitesi üyelerim Prof. Dr. Kasım KARATAŞ, Doç. Dr. Melahat DEMİRBİLEK ve Doç. Dr. Ercüment ERBAY hocalarıma;

Doktora sürecimin her anında yanımda olan eşim, arkadaşım Zehra TORTOP KUDDAŞ'a, katkıları için ablam Rana KUDDAŞ ve annem Nesrin KUDDAŞ'a ve bu çalışmayı bu yaşında gerçekleştirme motivasyonunu, geçmişten kalan söz ve davranışlarıyla bana miras bırakan rahmetli büyükbabam Vasfi METE'ye;

Çalışma sürecinde Karaman'ı sevmemi sağlayan, tanıştığım, yardımlarını esirgemeyen isimleri buraya sığmayacak kadar çok iyi insana, benim için zamanlarından ayıran, samimiyetleri ile bu çalışmayı var eden 'köylülere', sofrasında beni ağırlayan Dr. Öğr. Üyesi Tahir DAĞCI'ya, ve Adem Ali Ağabey'e;

"Filozoflar şimdiye kadar dünyayı yalnızca çeşitli biçimlerde yorumladılar, oysa asıl olan dünyayı değiştirmektir" sözüne katılan tüm sosyal hizmet uzmanlarına ve bilim insanlarına;

Ve son olarak hümanizmden beni çekip alan ve yaşamdaki en kıymetli değer, temiz su, temiz gıda, sevgi ve temiz kum olduğunu bana her gün hatırlatan dostum Misket ve kedim Feyyaz'a

En içten teşekkürlerimi sunarım.

SİMGELER VE KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ASDEP	: Aile Sosyal Destek Programı
ASHB	: Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
DAP	: Doğu Anadolu Projesi
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
FAO	: Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü
GSYĞH	: Gayrisafi Yurtiçi Hasıla
ICA	: Uluslararası Kooperatifler Birliği
IFAD	: Uluslararası Tarımsal Kalkınma Fonu
ILO	: Uluslararası Çalışma Örgütü
IPARD	: Instrument for Pre-accession Assistance in Rural Development (Katılım Öncesi Yardım Aracı)
KİT	: Kamu İktisadi Teşebbüsü
KOP	: Konya Ovası Projesi
LEADER	: Liaison Entre Actions de Developpement de l'Economie Rurale (Kırsal Ekonominin Kalkındırılması İçin Faaliyetler Arasındaki Bağlantılar)
ORÜS	: Orman Ürünleri Sanayi Kurumu
SODES	: Sosyal Destek Programı
SYDV	: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı
TKDK	: Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu
TMO	: Toprak Mahsülleri Ofisi
TNSA	: Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırmaları
TŞFAŞ	: Türkiye Şeker Fabrikaları Anonim Şirketi
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
TZDK	: Türkiye Zirai Donatım Kurumu
UKKS	: Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi

ŞEKİLLER

Şekil 1.1. 2009-2021 Yılları Arası 4b Tarım Sigortasına Dahil Kişiler	68
Şekil 3.1. Kavram Haritası	102
Şekil 3.2. Sosyal Kalkınma Süreci Teması ve Kodlar	103
Şekil 3.3. Coğrafi Koşullar Kategorisi ve Kod Haritası	104
Şekil 3.4. Köylerin Demografik Özellikleri Kategorisi ve Kod Haritası	108
Şekil 3.5. Sosyal İlişkiler Sistemi Kategorisi ve Kod Haritası	112
Şekil 3.6. Bayındırlık Kategorisi ve Kod Haritası	116
Şekil 3.7. Ekonomi Kategorisi ve Kod Haritası	128
Şekil 3.8. Geçim Kaynakları Kod Haritası	129
Şekil 3.9. Destekler Kod Haritası	136
Şekil 3.10. Coğrafi Koşullar Kategorisi ve Kod Haritası	141
Şekil 3.11. Köylerin Demografik Özellikleri Kategorisi ve Kod Haritası	146
Şekil 3.12. Sosyal İlişkiler Sistemi Kategorisi ve Kod Haritası	152
Şekil 3.13. Bayındırlık Kategorisi ve Kod Haritası	158
Şekil 3.14. Ekonomi Kategorisi ve Kod Haritası	172
Şekil 3.15. Geçim Kaynakları Kod Haritası	173
Şekil 3.16. Destekler Kod Haritası	183
Şekil 3.17. Coğrafi Koşullar Kategorisi ve Kod Haritası	188
Şekil 3.18. Köylerin Demografik Özellikleri Kategorisi ve Kod Haritası	193
Şekil 3.19. Sosyal İlişkiler Sistemi Kategorisi ve Kod Haritası	198
Şekil 3.20. Bayındırlık Kategorisi ve Kod Haritası	205
Şekil 3.21. Ekonomi Kategorisi ve Kod Haritası	220
Şekil 3.22. Geçim Kaynakları Kod Haritası	221
Şekil 3.23. Destekler Kod Haritası	232

ÇİZELGELER

Çizelge 1.1.	Yıllar İtibariyle Türkiye ve Dünyada Kentsel Nüfus Oranları	1
Çizelge 1.2.	Yıllara ve Cinsiyete Göre İl/İlçe Merkezleri ve Belde/Köyler Nüfusu, 1927-2018	30
Çizelge 1.3.	Devlet Tarafından Dağıtılan Destekleme Miktarları	47
Çizelge 2.1.	Karaman İli Merkez İlçesine Bağlı Beldeler ve Köyler	79
Çizelge 2.2.	Karaman İli Ayrancı İlçesine Bağlı Beldeler ve Köyler	80
Çizelge 2.3.	Karaman İli Başyayla İlçesine Bağlı Köyler	80
Çizelge 2.4.	Karaman İli Ermenek İlçesine Bağlı Beldeler ve Köyler	80
Çizelge 2.5.	Karaman İli Kazımkarabekir İlçesine Bağlı Köyler	81
Çizelge 2.6.	Karaman İli Sarıveliler İlçesine Bağlı Belde ve Köyler	81
Çizelge 2.7.	Karaman’a Bağlı İlçelerin Nüfus ve Nüfus Yapıları	81
Çizelge 2.8.	Kişi başına Gayrisafi Yurtiçi Hasıla (2009 bazlı): Kişi başına GSYH (TL)	81
Çizelge 2.9.	Kişi Başına Tarımsal Üretim Değeri (TL)	82
Çizelge 2.10.	Tarımsal üretim değeri: Kişi başına canlı hayvanlar değeri (TL)	83
Çizelge 2.11.	Tarımsal üretim değeri: Kişi başına hayvansal ürünler değeri (TL)	83
Çizelge 2.12.	2018 Yılına Ait Karaman’da Gerçekleştirilen Hayvancılık Alt Faaliyetleri	84
Çizelge 2.13.	Karaman İlçelerinin Arazi Tiplerine Göre Dağılımı	86
Çizelge 2.14.	Karaman İlçelerinin Tarımsal Üretim İçin İşlenebilir Alanlarının Toplam Alanlara Oranı	87
Çizelge 2.15.	Karaman İlçelerinin Belde/Köy Nüfusuna Göre Toplam Örnekleme Alınan Yerleşim Sayıları	88
Çizelge 2.16.	Katılımcıların Demografik Bilgileri	91
Çizelge 3.2.	Yerleşim Alanları ve Toprak Özellikleri	106
Çizelge 3.3.	Çayır ve Mera Arazisi Yoğunluklu Köylerde Bulunan Ortak Alanlar	113

Çizelge 3.4.	Ortak Alanlar Kodu için Elde Edilen Katılımlı Gözlem Bulguları	115
Çizelge 3.5.	Ulaşım İmkanları Kodlaması İçin Elde Edilen Katılımlı Gözlem Bulguları	118
Çizelge 3.6.	Barınma Kodlaması İçin Elde Edilen Katılımlı Gözlem Bulguları	122
Çizelge 3.7.	Köyde Yaşamsal İhtiyaçların Karşılanması Durumu	123
Çizelge 3.8.	Geçim Kaynakları – Tekstil Koduyla Üretimde Karşılaşılan Sorunlar	131
Çizelge 3.9.	Geçim Kaynakları – Hayvancılık Koduyla Üretimde Karşılaşılan Sorunlar	132
Çizelge 3.10.	Geçim Kaynaklarına Göre Üretimde Karşılaşılan Sorunlar	133
Çizelge 3.11.	Geçim Kaynaklarına Göre Ürünlerin Satışı	135
Çizelge 3.12.	Kooperatif ve Birliklerin Durumu	137
Çizelge 3.13.	Projeler/Hibeler	138
Çizelge 3.14.	Yerleşim Alanları ve Toprak Özellikleri	142
Çizelge 3.15.	Köylerde Bulunan Ortak Alanlar	153
Çizelge 3.16.	Ortak Alanlar Kodu için Elde Edilen Katılımlı Gözlem Bulguları	155
Çizelge 3.17.	Ulaşım İmkanları Kodlaması İçin Elde Edilen Katılımlı Gözlem Bulguları	160
Çizelge 3.18.	Barınma Kodlaması İçin Elde Edilen Katılımlı Gözlem Bulguları	165
Çizelge 3.19.	Köyde Yaşamsal İhtiyaçların Karşılanması Durumu	166
Çizelge 3.20.	Geçim Kaynakları – Hayvancılık Alt Koduyla Üretimde Karşılaşılan Sorunlar	175
Çizelge 3.21.	Geçim Kaynakları – Tarım Koduyla Üretimde Karşılaşılan Sorunlar	178
Çizelge 3.22.	Geçim Kaynaklarına Göre Ürünlerin Satışında Karşılaşılan Sorunlar	180
Çizelge 3.23.	Kooperatif ve Birliklerin Durumu	183
Çizelge 3.24.	Projeler/Hibeler	185
Çizelge 3.25.	Yerleşim Alanları ve Toprak Özellikleri	190

Çizelge 3.26.	Köylerde Bulunan Ortak Alanlar	202
Çizelge 3.27.	Köylerde Bulunan Ortak Alanlara Dair Katılımlı Gözlem Bulguları	203
Çizelge 3.28.	Ulaşım İmkanları Kodlaması İçin Elde Edilen Katılımlı Gözlem Bulguları	207
Çizelge 3.29.	Barınma Kodlaması İçin Elde Edilen Katılımlı Gözlem Bulguları	211
Çizelge 3.30.	Köyde Yaşamsal İhtiyaçların Karşılanması Durumu	213
Çizelge 3.31.	Geçim Kaynakları – Hayvancılık Alt Koduyla Üretimde Karşılaşılan Sorunlar	223
Çizelge 3.32.	Geçim Kaynakları – Ormancılık Alt Koduyla Üretimde Karşılaşılan Sorunlar	224
Çizelge 3.33.	Geçim Kaynakları – Tek Yıllık Bitki Tarımı Alt Koduyla Üretimde Karşılaşılan Sorunlar	225
Çizelge 3.34.	Geçim Kaynakları – Meyvecilik Alt Koduyla Üretimde Karşılaşılan Sorunlar	226
Çizelge 3.35.	Geçim Kaynakları – Bağcılık Alt Koduyla Üretimde Karşılaşılan Sorunlar	227
Çizelge 3.36.	Geçim Kaynaklarına Göre Ürünlerin Satışı	229
Çizelge 3.37.	Kooperatif ve Birliklerin Durumu	233
Çizelge 3.38.	Projeler/Hibeler	234
Çizelge 4.1.	2005-2020 Yılları Arasında Üretilen Seçili Tarım Ürünleri Miktarları	262
Çizelge 4.2.	Tarım Ürünlerinin 2005-2020 Yılı Parasal Değerleri Karşılaştırması	263

1. GİRİŞ

Dünyada ve Türkiye’de kırsal nüfus gittikçe azalmakta ve bireyler kentlerdeki yaşama koşullarına göre yeni yaşamlar inşa etmek durumunda kalmaktadır. Kırsal nüfus hızlı bir şekilde kentlere göç ederken, kırsal alanlarda kalanlar, öncelikle üretmek için gerekli iş gücü temininde sıkıntı çekerken, özellikle nüfusun azalması ve buna bağlı olarak bu bölgelere yapılan kamu harcamaları azaldıkça, kırsal nüfus en temel sosyal haklara erişmekte sıkıntı yaşamaktadır.

Yurdakul ve Şentürk’ün çalışmasına göre (2019), Türkiye’de kamu harcamalarının en yüksek olduğu bölgeler İstanbul, Ankara, İzmir ve bu illere komşu olan diğer illerdir. Bu noktada özellikle büyük şehir ve periferilerine yoğun bir göç yaşandığı söylenebilir. Dünya Bankası (2020) verilerine göre 1960 yılında Türkiye’de kentlerde yaşayan nüfusun oranı %31,52 iken, Avrupa genelinde %62,10, Dünya’da %33,57’dir. Dünya Bankası verileri değerlendirildiğinde, 1960-1980 yılları arasında her yıl ortalama %1,5 artış gösteren kentsel nüfus, 1980-1985 yılları arasında ortalama yıllık %4 artış göstermiş; 1985 yılından itibaren bugüne dek her sene %1 artarak, 2020 yılında tüm nüfusun %76,1’ine erişmiştir.

Çizelge 1.1. Yıllar İtibariyle Türkiye ve Dünyada Kentsel Nüfus Oranları

	1960	1965	1970	1975	1980	1985	1990	1995	2000	2005	2010	2015	2020
AB-28	62	65	67	69	70	70,6	71,3	72,	72,6	73,6	75	76	77,5
Değişim %	-	4,3	3,7	2,4	1,7	0,94	1,01	1,00	0,83	1,4	1,60	1,5	2
Türkiye	32	34	38	42	43,8	52,5	59,2	62	64,8	67,8	70,7	73,4	76,1
Değişim %	-	8,6	11,7	8,8	5,3	19,8	12,9	4,9	4,2	4,7	4,3	3,8	3,7
Dünya	33,6	35,5	37	38	39,3	41	43	44,7	46,5	49	51,5	53,8	56,2
Değişim %	-	5,8	2,8	3,1	4,3	4,7	4,4	4,1	4,1	5,2	5,1	4,6	4,3

Kaynak: Dünya Bankası, 2022

Dünya genel olarak kentlerde yaşamaya başlarken, kırsal nüfusun azalması, gıda güvenliğinden, kentleşme sorunlarına ve kent ve kırlarda sosyal hizmetlere

vatandaşların erişimine kadar büyük sorunlar ortaya çıkarmaktadır. Bu duruma karşı dünyada son otuz yılda ekonomik büyüme kavramı anlam değiştirerek kalkınma kavramına dönüşmüştür. Çalışmada üzerinde durulacağı üzere, kalkınma kavramı özellikle eşitsiz gelişen bölgelerdeki sosyal, ekonomik ve insani etmenlerin topyekûn gelişmesi ve bu gelişmenin bireyin yaşamında sayılan tüm hayati alanlardan sağladığı faydayı artırması üzerine kurgulanmıştır.

Kalkınma süreçleri uygulandığı tüm ülkelerde tartışmaya açık sonuçlar doğurmakla birlikte, bu çalışmanın konusu olan kırsal kalkınma, temel olarak kırsal alanlarda yaşayanların gelirlerini artırmakla birlikte sosyal ve kültürel açıdan gelişmelerine ve sürdürülebilir ekonomik ve sosyal birimler halinde kentsel yaşam standartlarını elde etmeleri olarak tanımlanır (Doğanay, 1993). Bu hedefleri önceleyen kalkınma programları her ne kadar sosyal adalet ve eşitlik ilkelerini gözetse de genelde iktisadi kalkınmayı hedeflerine koymakta ve iktisadi kalkınmanın en hızlı gerçekleşebileceği yöntemlerle uygulanmaktadır. Bu durum çeşitli eleştirileri ve toplumda gözlenebilen istenmeyen sonuçları doğurmaktadır. Bundan dolayı sosyal hizmet disiplininin kalkınma süreçlerinde var olması ve bu süreçleri özellikle sosyal hizmetin değer temeli dikkate alınarak tüm bireylere eşit olarak sunan bir kalkınma yaklaşımının ortaya konulması önemlidir.

Bugünün sosyal hizmet anlayışı, mevcut durumu muhafaza etmek yerine, toplumsal aktörleri ve değişkenleri motive ederek, ilerlemeyi sağlamaktır (Duyan, 2014, s:381). Bu ilerlemenin tüm toplumsal katılımcılar için nasıl şekilleneceği ise uygulamalarda rehber edinilecek değer temeli ve etik ilkelerle belirlenecektir.

Sosyal hizmetin değer temeli; insanın refahına, sosyal adalete ve bireysel onura bağlılık üzerine odaklanmaktadır (Duyan, 2014, s:104). Bu anlamda sosyal hizmetin değer temelleri, bu çalışmada gerçekleştirilecek araştırma sürecinin ve çalışma sonucunda ortaya konacak önerilerin odağında gelişecektir.

Çalışma kapsamında hedeflenen, kırsal bölgelere yönelik kalkınma yaklaşımlarının bireye sunulurken göz önünde olması gereken sosyal adalet; sosyal sorunlarla mücadele ve insani ilişkilerin korunması değerlerini rehber olarak kullanacaktır.

Sosyal hizmet disiplini için; sosyal adaletle mücadele ederken toplumdaki incinebilir grupların odağa alınmasını gerektirir. Bu anlamda, üretilen kaynakların adil dağıtılmaması, yoksulluk ve ayrımcılık önlenmesi gereken sorunlardır. İnsan ilişkilerinin önemi; bireylerin yaşadığı ve geliştiği sosyal çevrelerinin ve ilk sahip oldukları destek mekanizmalarının korunması için odağa alınmalıdır. Bu durum özellikle kültürel sermayelerini geliştirmek için doğdukları toprakları terk etmek durumunda kalan nüfus grupları için önemlidir. Bireyin onuru ve değerine saygı göstermek, her bireyin özgünlüğünü korurken, toplumda eşit olduğunu, bireyin, kendi kapasitesini artırmak ve toplumda kabullenmek için taviz vermemesi gerektiğini ifade eder. Bunlarla birlikte kırsal kalkınma için çalışacak sosyal hizmet uzmanının benimsemesi gerekli değerler vardır; öncelikle sosyal hizmet uzmanları yetkin olduğu alanlarda çalışmalar gerçekleştirmeli ve mesleki yeterliliklerini artırmalıdır.

Sosyal hizmet uzmanları, bilgi ve beceri sahibi olduğu alanlarda müdahale süreçlerini gerçekleştirmek ve mesleki uzmanlıklarını geliştirip güçlendirmek için çaba göstermelidir; bu amaçla çalışacakları nüfus gruplarını ve coğrafyayı tanımalı, bölgeye özgü ihtiyaçları, bu ihtiyaçları şekillendiren tüm koşulları müdahale sürecine dahil ederek çözümlemelidir. Tüm bu değerler, sosyal hizmet disiplininin hizmet değerinden kaynaklıdır; sosyal hizmetin odağında insan vardır ve bu anlamda öncelikle yardıma ihtiyaç duyan bireylere yönelik hizmetlerin planlanması ve sunulması süreçleri sosyal hizmetin temelidir (Duyan, 2014, s:104-108). Dolayısıyla sosyal, ekonomik ve insani kalkınma araçlarının kırsal yaşam üzerindeki etkilerinin sosyal hizmet disiplini açısından incelenmesi ve sosyal hizmetin değerleri çerçevesinde öneriler sunarak bu kalkınma yaklaşımlarını zenginleştirmek toplumsal olarak önem taşımaktadır.

1.1. Kalkınma Kavramı

Kalkınma kavramı, ekonomik büyüme kavramı ile birlikte kullanılmakta ancak bu kullanım, kalkınmanın sosyal boyutunun görmezden gelinerek, ekonomik kalkınmanın sürdürülebilir olmasındaki en büyük engel olmaktadır. Bu bölümde, kalkınma, ekonomik büyüme ve kalkınmanın sosyal boyutunun kırsal kalkınma açısından içerdiği öneme dair literatür bilgilerine yer verilecektir.

Büyüme kavramı, ekonomi içindeki tüm alanların; üretim, tüketim, gelir, istihdam, değişmez ve değişken sermaye yapısı, servetin dönüşüm olanakları, doğal kaynak düzeyi gibi bütün alanlarında fiziksel bir hacim büyümesi anlamına gelmektedir. Bu alanlar, sadece ekonomi kavramının geniş kapsamı altındaki nicel göstergelerdir. Ekonomik hacim büyümesini nicel yönü ile ele alan bu yaklaşımlara "büyüme modelleri" denmektedir. Ölçülebilir nicel göstergeler arasında, ülkeler arası kıyaslamalarda kullanılabilecek olanağı sağladığı için kişi başına düşen gayri safi yurt içi milli hasıla değişimleri, en sık kullanılan ölçüm aracı olarak kabul edilmiştir.

Büyüme modelleri gelişmiş ülkelerin hali hazırdaki ekonomik ve sosyal yapıları düşünülerek kurgulanmıştır. Sadece büyüme modeli ile az gelişmiş ülkelerin analiz edilmesi ve bu analizlerin sonucuna göre ülke politikalarının belirlenmesi sosyal sorunlara yol açabilmektedir (İlkin, 1979). Bu modellerde, endüstrileşme sürecine yeni giren ülkelerin tarihsel yapıları ve yapısal dönüşüm için ihtiyaçları göz önünde bulundurulmamış ve kuramların temelinde dikkate alınmamış, bu nedenle de büyümenin beraberinde getirdiği sosyoekonomik değişim ve dönüşümler büyüme kuramlarının hazırlanmasında öngörülmemiştir. Büyüme modellerinin, tarihsel koşulları açısından gelişmiş ülkelere değişiklikler gösteren az gelişmiş ülkelerde uygulanma olanakları oldukça sınırlıdır. Gelişmiş ülkeler ile arasında ekonomik ve toplumsal yapı bakımından farklılıklar bulunan az gelişmiş ülkelerde, temelini ekonomik kuramlardan alan bir büyüme modelinin uygulanmasında zorluklarla karşılaşmıştır. Bu sebeplerle, az gelişmiş ülkelerin ekonomik sorunlarını önceleyen "kalkınma modelleri" ortaya çıkmıştır (İlkin, 1979).

Kalkınma kavramı, iktisadi gelişmeye doğrudan işaret etmediği gibi, toplum içinde gerçekleşmiş sosyal değişimlerin genel bir tanımı da olmamaktadır. Çünkü toplumlar ve ülkeler, tüm organizmalar gibi, durmayan bir dönüşüm süreci içerisinde. Bu süreç içerisinde; kaynakların sosyal gruplar arasındaki dağılımı, üretim teknikleri, insanların tutum ve davranışları ile toplumsal değerler sürekli değişirken, kurumsal yapıların güncel duruma uygun bir şekilde toplumsal değişimler tarafından çerçevesi çizilen bir yön içerisinde gelişmesi beklenmektedir.

Kalkınma, 'o anki' durumdan ilerleyerek, değişime dair, değişim ile ilgili tüm süreçleri içinde barındıran, değişime ve yeni koşullara uyum sağlamaya açık bir kavramdır (Oakley ve Garforth, 1985). Kalkınma, ülkedeki toplam üretim miktarı ve gayri safi milli gelirin artmasıyla birlikte, iktisadi, sosyal ve sosyo ekonomik yapının da birlikte gelişmesi anlamına gelmektedir.

Kalkınmaya dair değişim sürecinin üç ana başlığı vardır. Bu ana başlıklar ülkelerin kalkınma süreçlerinde eş zamanlı olarak gelişim göstermelidir. Bu başlıklar;

(1) Ekonomik Kalkınma, insanların refah ve mutluluğunu artıracak bir ekonomik yapıda gereksinimlerine uygun mal ve hizmetlerin üretilmesi ile mümkündür.

(2) Sosyal Kalkınma, insanların sağlık, eğitim, altyapı, şehirleşme ve çevre gibi konularda yaşam koşullarını iyileştirmeyi amaçlayan, hizmet sektörüne ağırlık verilen bir kalkınma türüdür.

(3) İnsani Kalkınma, bireylerin sahip oldukları potansiyellerini kullanarak ülkenin gelişmesine katkıda bulunmalarını ve bireylerin eğitilmesini amaçlayan bir kalkınma türüdür. Eğitim, çağdaş insan yetiştirmeyi hedefleyen bir yöntem olarak erken yaşlardan itibaren uygulanmalıdır. Gelişmiş ülkelerde ilköğretim 8-

12 yıl sürerken, az gelişmiş ülkelerde bu süre 3-5 yıla düşer (Oakley ve Garforth, 1985).

Kalkınmayı belirten nitelikler;

- Uzun dönemli bir ekonomik politikanın saptanarak, ülke kaynaklarının toplumsal yapı koşullarına uygun bir şekilde kullanılmasını sağlanması,

- Üretim yapılan sektörlerde verimliliğin artmaya başlaması,

- Altyapı yatırımlarının diğer sektörlerin gelişimine yardımcı olacak şekilde yönlendirilmesi,

- Ulusal gelirin adil bir şekilde dağıtılmasına yönelik toplumsal eğilim,

- Beslenme sorununun kişi başına düşen kalori düzeyi yerine sağlıklı beslenme ilkelerine uygun olarak çözülmesi,

- Eğitime dair problemlerin geleneksel düzeyden ülkenin insan gücü ihtiyacını karşılayacak teknolojik bilgiyi de içeren bir düzeye yükseltilmesi,

- Kişilerin sağlık ve konut gibi sorunlarının belirli bir seviyede çözülmesi,

- Kişilerin değişen teknoloji ve kültür koşullarını anlayarak, ulusal çıkarlarla kişisel çıkarları bir arada tutabilecekleri bir dünya görüşüne ulaştırılmasıdır.

Ekonomi yazınında kalkınma modellerinin iki temel problemi içerdiği belirtilmektedir (Oakley ve Garforth, 1985). Bunlardan ilki, kalkınmayı etkileyen faktörlerin saptanması, diğeri ise üretim faktörlerinin en yüksek kalkınma hızına nasıl ulaştırılacağını ortaya koymaktır. Kalkınma hızını artırmak için, üretime etki eden faktörlerin en verimli biçimde kullanılacağı sosyal ve ekonomik yapıyı gerçekleştirmek gerekmektedir. Kalkınma sürecinde, kontrol edilecek üretim faktörlerinin alternatif değerlendirilmesi söz konusu olduğunda, kalkınma yaklaşımları için üç farklı politik tercih söz konusudur (Furat, 2013):

İlk tercih, üretime etki eden değişkenlerin hangi faaliyet alanları arasında dağılacağı ile ilgilidir. İkinci tercih, aynı sektördeki uygulanabilir projeler arasında maksimum faydayı elde etmektir. Üçüncü tercih, kullanılacak üretim

teknolojisinin seçimi ile ilgilidir. Çünkü her yatırım projesi, sermaye yoğun veya emek yoğun teknolojiler kullanımına göre üretim faktörlerinin belirli bir kullanım oranını içerir.

Az gelişmiş ülkeleri tanımlayan özellikler arasında, makro ve mikro ekonomik davranışların akılcı kurallara göre yapılmadığı, gerekli ekonomik örgütlenme ve yönlendirmenin gerçekleştirilememesi vardır. Bu durumda kaynakların planlı dağıtımının kaynakların toplam miktarını artırmaktan çok daha önemli olduğu ortadadır.

Kırsal kalkınma, modernleşme, batılılaşma, ulusalcılık ve Marksist kalkınma kuramları gibi farklı düşünce akımları tarafından, ilerlemecilik ilkesi, modernleşme, batılılaşma ve kalkınmanın maliyeti gibi ilkeler ve paradigmlar çerçevesinde açıklanmaktadır.

Türkiye’de düşünsel ve pratik anlamda yer edinmiş kırsal kalkınma politikaları, AB tarafından hazırlanan IPARD¹ programı ile yoğun olarak ilişkilidir. Türkiye’nin kırsal kalkınma politikasının küresel paradigmayla eşgüdümü bu programın Türkiye’de yürütücüsü olan Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu tarafından gerçekleştirilmektedir. Bu duruma rağmen, Türkiye’de uygulanan politikalarının küresel paradigmadan, -ülkenin özgün koşulları nedeniyle- farklılıklar içerdiği söylenebilir (Furat, 2013).

Türkiye’ye özel bu farklılıklar; tarımın sıklıkla küçük üreticiye dayalı olması; küçük ve parçalı arazi yapısı, sahip olunan tarım araçları ve tekniklerdeki yetersizlikler; çiftçilerin güncel bilgilere ulaşması için aracı

¹ Avrupa Birliği, **Katılım Öncesi Kırsal Kalkınma Aracı**. IPARD programı 2007-2013 yılları arasında Türkiye’de 42 ilde uygulanan ve 2014-2020 yılları arasında tüm ülkede yaygınlaştırılması amaçlanan AB destekli tarım genel politikaları ana başlığı (TKDK, 2014. Erişim: https://www.tdk.gov.tr/Content/File/Ipard/IPARDII_Programi-Turkce_3Cagri.pdf).

kurumların eksikliği; tarım politikası üreten kurumların koordinasyon sorunları ile çiftçilerin tarımsal desteklere ve tarım programlarına katılımının düşük olmasından kaynaklanmaktadır (Furat, 2013).

1.2. Kırsal Kalkınma

Kırsal kalkınma, Doğanay'a (1993, s:33) göre kırsal alanda yaşayanların gelir ve refahını artırmak, sosyal ve kültürel gelişmelerini yaygınlaştırmak, kır ile kent arasındaki gelişmişlik farklılıklarını ortadan kaldırarak sürdürülebilir ekonomik ve sosyal yerleşimler oluşturmak ve kırsal yaşamda sahip olunan konfor seviyesini kent düzeyine yaklaştırmak amacıyla uygulanan toplumsal çalışmalar bütünüdür.

Benzer bir tanım ile kırsal kalkınmanın sürdürülebilir olması gerektiği ortaya konmaktadır. Dağ (2007, s:22) çalışmasında kırsal kalkınmayı etkin bir yapı üzerine oturtulan ve kendini idame edebilen, kaynak kullanımında verimliliği sağlayabilen önemli bir ekonomik kalkınma uygulaması olarak tanımlamaktadır. Dağ (2007, s:22) bu açıklamanın yanı sıra kırsal kalkınmanın ne kaynak aktarımı ne de hükümetlerce yapılan politik yaptırımlarla tek başına güçlendirilebilen bir program olmadığını belirtmektedir.

Sürdürülebilir kalkınma yaklaşımının temelinde, kalkınma sadece bir niceliksel büyüme, hacim kazanma değildir. Kalkınma elbet ekonomik büyüme ile var olacak bir süreçtir ama bu kalkınma kavramının tüm kapsamını karşılamak için yeterli değildir. Sürdürülebilir kalkınma, büyüme gibi niceliksel değerlerden ziyade, insan ve çevre merkezli ilerlemeyi merkezine alır. Bu nedenle, sürdürülebilir kırsal kalkınma, insani ihtiyaçlara yönelik kaynakların niteliksel olarak gelişmesiyle insanı temel alan bir kalkınma anlayışına işaret etmektedir ve (Öztürk ve Mengüloğlu, 2008, s:210) kırsal kalkınma ile genel kalkınma için önemli bir yapı oluşturmaktadır.

Moseley'e göre de (2003, s:4) kırsal kalkınma üç ana başlık altında değerlendirilebilir:

1) Kırsal kalkınma, kırsal alan sakinlerinin yaşam koşullarını etkileyen ve eğitim, sağlık, barınma, kamu hizmetleri ve tesisleri, liderlik ve yönetim kapasiteleri ve kültürel miras gibi önemli unsurları içeren geniş bir kavramdır.

2) Kırsal kalkınma, ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel hedeflere ulaşmak için sosyal yapılar arasında entegre olarak yürütülmesi ve sürdürülebilir bir şekilde çalışması gereken bir süreçtir.

3) Kırsal kalkınma, ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel değişimlerle sağlanan sürdürülebilirlik yoluyla uzun vadede sosyal refah yaratan bir değerdir ve tüm toplum için önemlidir.

Kırsal kalkınmada kalkınma fikrinin temelinde sürdürülebilir tarımsal üretim vardır. Kırsal kalkınma yoluyla geliştirilecek olan kırsal topluluklar da çoğunlukla köylerdir. Kırsal kalkınma programları nihai olarak, geçimlerini büyük ölçüde tarımsal üretime dayalı gelirden elde eden köylü nüfusa uygulanmaktadır.

1.3. Kırsal Kalkınma Paradigmasının Gelişimi

Kırsal kalkınma kavramı; gelişim için stratejileri, başarı kriterlerini ve çıktıları belirleyen konjonktürle uygulanabilen politika, program ve projelerin zamanına ve yerine göre değişen bir kavram olduğu için değer yargılarından ayrı nesnel bir kavram olarak tanımlanamaz (Fırat, 2013).

1960'lı yıllarda ortaya çıkan kavram, 1990'lı yıllara dek, devletin, pazar ve üretici ile olan ilişkisine göre şekillenmiştir (ODI, 2002). 1970'li yıllarda, kırsal kalkınma yaklaşımlarına yönelik Marksist eleştiriler ortaya çıkmıştır. 1980'lerden itibaren post-modern düşüncenin etkileri görülmeye başlanmıştır. Post modern

düşünceyle birlikte, kırsal kalkınma daha fazla yerelleşmiş ve mekâna bağlı olarak düşünülmeye başlanmıştır. Bununla birlikte, katılımcılık ilkesi ve demokratik kırsal kalkınma politikalarını savunan görüşlerin kuram üzerindeki etkileri artmıştır.

1960'lı yıllar, tarımın hacim olarak büyümesi üzerine kurguludur. Bu amaçla, büyük çaplı altyapı yatırımları, devlet destekli araştırma ve Ar-Ge çalışmaları ve yeni uygulama alanı bulmuş biyo-kimyasal girdilerin kullanımı (gübre) ile modern kırsal kalkınma paradigması şekillenmiştir (ODI, 2002). Bu paradigma dahilinde, bölgeler, belirli ürün üzerine uzmanlaşmış üretime teşvik edilmişlerdir. Bu kalkınma yaklaşımı, büyük yatırımlar karşılığında, uzmanlaşmış ve maliyeti azalmış üretimi sağlamak üzerine kurguluydu.

Bu sermaye yoğun üretim biçimleri, az gelişmiş ülkeler için, küresel ekonomi ile yüksek bağımlılığı birlikte getirmiştir. 1980'li yıllardan itibaren, yüksek altyapı yatırımlarını karşılamakta zorlanan ülkeler, ödemeler dengesini tutturamamış (ODI, 2002) ve bundan sonra kırsal kalkınma paradigmasındaki değişim IMF eliyle gerçekleştirilmiştir. Bu dönemdeki IMF politikaları, (tarıma yönelik) kamu kurumlarının özelleştirilmesi ve tarıma yönelik sosyal yardımlarının kesintiye uğradığı yapısal uyum programlarını ülkelere kabul ettirmiştir (Furak, 2013).

1990'lı yıllardan itibaren kırsal bölgelerde yatırımların azalması ve yoksulluğun artmasıyla birlikte; kırsal kalkınma paradigmasına; zaman ve mekan bağıllığı, halk katılımı ve yerelleşme, kültürel çoğulculuk, sürdürülebilir üretim biçimlerini öncelemek, doğal kaynakların akılcı kullanımı ve ekolojik yaklaşımlar, ekolojik sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kalkınma, sosyal sermaye kavramı, yönetim, sivil toplum katılımı ve yatırımları önceliklendiren yaklaşımlar dahil olmuştur (Ellis ve Biggs, 2001).

Aşağıda Ellis ve Biggs'in 1950'den 2000'li yıllara kadar onar yıllık dönemler şeklinde kırsal kalkınma paradigması içindeki kavramları özetlediği tablo alıntılanmıştır.

“1950-1970: Modernleşme, ikili ekonomik model modernleşme, toplumsal kalkınma, tembel köylüler

1960-1980: Geçiş yaklaşımı, teknoloji transferi, makineleşme, tarımsal genişleme, tarımın ekonomik büyüme üzerindeki etkisi, yeşil devrimin başlangıcı, rasyonel köylüler.

1970-1990: Büyümenin yeniden dağıtımı, temel ihtiyaçlar, bütünleşmiş kırsal kalkınma, devlet tarımsal politikaları, devlet kredileri, desteklenen yenilikler, yeşil devrim (hala devam bir süreçtir), kırsal gelişim bağları.

1980-2000: Yapısal uyum, serbest pazarlar, sivil toplum kuruluşları sayılarının artması, devletin geri çekilmesi, hızlı kırsal değerlendirme, gıda güvenliği ve kıtlık, kırsal kalkınmanın sonuçtan çok süreç haline gelmesi, kadınların kalkınma içindeki durumu yaklaşımı, yoksulluğu önleme.

1990-2010: Mikro kredi, aktör yönelimli kırsal kalkınma, paydaş analizi, toplumsal cinsiyet ve kalkınma çevresinin sürdürülebilir gelişimini sağlama, yoksulluğu azaltma.

2000-: Sürdürülebilir geçim, iyi yönetim, yerinden yönetim, katılımcılığın eleştirisi, sektör politikaları, sosyal koruma ve yoksulluğu yok etme” (Ellis ve Biggs, 2001, s: 439).

1.4. Kırsal Kalkınmanın Hedefleri

Kalkınmanın sürdürülebilir olması ve bireyin kendi idamesini sağlayabilecek hale getirme amaçlarıyla kırsal alanda yapılacak uygulamaların temaları şu şekilde özetlenebilir (Gallent ve ark.,2008, s:37):

1) Kırsal alanlarda yaşayan insanların, kaliteli kamu hizmetlerine erişimi sağlayarak başarılı bir kırsal yaşam alanı oluşturmaları gerekir. Bu amaçla:

- Köylerdeki gündelik yaşamı destekleyen özelliklere sahip hizmetlerin desteklenmesi gerekir.

- Yaşam standartları yüksek bir kırsal alan yaratma hedefli kamu hizmetleri artırılmalı,

- Yaşam alanlarının standartlara uygun olması sağlanmalı,

- Kırsal alanlarda yaşayanların yerel ulaşım ihtiyaçları karşılanmalı.

2) Yüksek ve uzun süreli istihdam olanakları sağlayan ve kırsal ve endüstriyel çeşitlilikte iş imkanları yaratan bir kırsal yaşam alanı ortaya çıkarılması gerekir. Bu amaçla:

-Kırsal ekonomiyi büyütmek için pazar alanlarını destekleme çalışmaları yapılmalı,

- Tarımsal faaliyetlerde yenilikçi bir bakış açısı benimsenmelidir.

3) Çevresel sürdürülebilirlik ve doğanın geliştirilmesi amacıyla mevcut alanı korumak gereklidir. Bu amaçla:

-Kırsal bölgeye özel bir koruma programı oluşturulmalı,

-Kırsal alanların yaratılmasında, bölgeyi herkesin beğeneceği bir dönüşüm programı uygulanmalıdır.

Tarımsal üretim alanı, sosyal ve ekonomik açıdan taşıdığı önemin yanında, gıda güvenliği, ülkelerin nüfusunu besleme kapasitesi gibi stratejik ve politik rekabet için de ülkeler arası ilişkilerde önemlidir. Tarımsal üretim, üretilen metanın canlı olması açısından da diğer sektörlerden farklı bir konumdadır. Günümüz üretim tekniklerindeki tüm teknolojik gelişmelere rağmen tam olarak

aşlamayan doğal koşullara bağımlılık, tarımsal üretim için riski ve üretim hacimlerindeki belirsizliği beraber getirmektedir (Kaplukan, 2013; Ağca, 2010).

Tarımsal gelirin yaratıldığı alanlar; üretim alanının toprak yapısı, ekilebilir alanlardaki iklim, rüzgar ve benzeri erozyon faktörleri ile birlikte üretilebilecek ürünler üzerinde etkilidir. Ürünün bileşimi, kalitesi ve üretimin verimliliğinde iklim ve toprak koşulları belirleyicidir. Tarımsal ürünlerin bir yaşam döngüsüne sahip olan canlı varlıklar olmaları da ürünlerin elde edilme, hasat ve tüketilmesi gereken sürelerin olmasını ve üretici ile pazara sürülmesine aracılık edenler üzerinde hem baskı hem de risk yaratan etkenlerdir (Çomaktekin, 2009, s:5).

Yukarıda sayılan nedenlerle, tarım sektörü, gelişme düzeyi ayırdı olmadan, beslenme ihtiyaçlarını ithalata dayalı olmadan temin edebilmek ve tarım üretiminde verimliliği artırmak adına tüm ülkeler tarafından desteklenmektedir (Kaplukan, 2013; Ağca, 2010).

Tarımı diğer üretim alanlarından ayırtıran ve tarıma devlet tarafından destek verilmesini şart koşan niteliği, tarımsal üretimde iklim koşullarının (yağış ve mevsim etkileri gibi) önceden belirlenemeyecek etkileridir (Memiş, 2004, s:47). Üretimin mevsimlik oluşu, tarımdaki üretim ve istihdam kapasitesini de iklim koşullarına göre değiştirmektedir. Tarımsal üretim, yaz aylarında daha fazla istihdam ve girdi talebinde bulunurken, kış aylarında ise istihdam ve girdi kullanımı azalmaktadır (Çomaktekin, 2009, s:5). Bu durum kırsal bölgeler arasında gerçekleşen insan sirkülasyonunu etkilemekte; emekçi bireylerin yaşam kalitelerini düşürmektedir.

Ülkelerin kırsal kalkınma başlığıyla ‘tarıma yönelik destek politikaları’ geliştirmelerinin temel amacı; kırsal bölgede yaşayan nüfusun gelirlerinin yükseltilmesi ve çeşitlendirilmesi ile devamlılığın sağlanması, üretimin ve fiyatların yönlendirilmesi, yüksek verimlilik ve ürünün nihai kalitesinin iyileştirilmesi ile girdilerin verimli kullanılması ve çeşitli diğer kırsal kalkınma çıktıları olarak kabul edilebilir.

1.5. Dünyada Kırsal Kalkınma Örnekleri

Bu bölümde Güney İtalya, İngiltere ve Avrupa Birliği ülkelerinde uygulanan kırsal kalkınma politikalarına yer verilecektir. Güney İtalya, kırsal kalkınma alanında dünyada ilk programlı kalkınma süreçlerinin uygulandığı bölge olmakla birlikte, İngiltere’de uygulanan politikalar, Britanya Adalarında bulunan farklı ülkeler arasındaki coğrafi konum ve diğer etmenlerden kaynaklı gelişmişlik sorunlarını ortadan kaldırmak adına planlanmıştır. Bu iki ülke haricinde, diğer Avrupa Birliği ülkelerinde de kullanılan çerçeve programlar, bugün Türkiye’de de uygulanan politikalar için temel zemini oluşturmaktadır.

1.5.1. Güney İtalya’yı Kalkındırma Politikası

İkinci Dünya Savaşından sonra İtalya’nın kuzeyi ile güneyi arasında sosyo-ekonomik gelişmişlik farkları iyice belirgin olmaya başlayınca, 1950 yılında harekete geçilmiş ve Güney İtalya’nın kalkınması için “*La Cassa Per Il Mezzogiorno*” yani Güney İtalya Sandığı kurulmuştur. Güney İtalya’ya diğer adıyla Mezzogiorno bölgesi kendi içinde şu bölgelerden oluşmaktadır; Abruzzes, Molize, Campanie, Pouilles, Basicate, Calabre, Sicilya ve Sardunya. Nüfusun %37’sine ve toplam yüzölçümünün %41’ine sahip olan bu bölgenin kalkınması için kurulan teşkilatın yaptığı faaliyetler üç aşamada incelenebilir (Dinler, 2014; Çiftçi, 1996; Gülçubuk, 1997).

Sekiz yıl süren *birinci dönemde*, tarım sektörünün geliştirilmesi ve temel altyapının tamamlanması ile ilgili faaliyetler gerçekleştirilmiş ve endüstriyel kalkınma için değişik arayışlara girilmiştir. Ancak birinci dönemdeki faaliyetler bu sayılanlarla sınırlı kalmış olup ekonomik kalkınmayı başlatacak unsurlardan uzak olduğu belirlenmiştir.

İkinci dönem 1957 yılında endüstriyel gelişmeye yönelik uygulanan politikalarla başlamıştır. Bu dönemde özel sektöre önem verilmiş olup bu çabalardan sonuçlar alınmıştır. Yatırımcıların Mezzogiorno Bölgesi’ne

çekilmesiyle tam 4000 adet yeni yerleşim yeri kurulmuştur. Ancak devletin bizzat kurduğu sanayi tesisleri ile bölgede *kalkınma kutupları* yaratılmıştır.

Üçüncü Dönem. La Cassa Per Il Mezzogiorno sandığının faaliyet süresinin uzatılmasıyla (1965) günümüze değin olan süreci kapsamaktadır. Bu döneme hızlı endüstrileşme dönemi de denilmektedir. Bu dönemde Mezzogiorno bölgesini cazibe merkezi haline getirmek için 12 adet endüstriyel kalkınma kutbu oluşturulmuş olup oldukça başarılı sonuçlar elde edilmiştir. Bu başarının altında, Güney İtalya Sandığı'nın dayandığı mali kaynakların sağlamlığı, iyi organizasyon ve planlama olduğu söylenebilir. Güney İtalya Sandığından bölgelere yapılacak yardımlar bazı kriterlere göre dağıtılmıştır. Bu kriterler arasında, fonun %60'ı plan bölgelerinin nüfuslarıyla doğru orantılı, %10'unu her bölgenin yüzölçümü oranına göre, %30'u ise bölge dışı yerlere göç eden nüfusun yüzdesi, işsizlik derecesi ve bir önceki yıla ait toplam kazanç yüzdesi üzerinden artan oranlı ek verginin kişi başına düşeni esas alınmıştır. Bunların yanı sıra, Güney İtalya'ya 1985-93 döneminde yılda ortalama 7.364 milyon \$ olağanüstü ek bir yardım yapılmıştır. Ayrıca bölgenin gelişmesinde Avrupa Birliği'nin bölgesel kalkınmaları sağlamak için verdiği yardım ve kredi desteğinin önemini unutmamak gerekir.

1.5.2. İngiltere'de Bölgesel Kalkınma Politikaları

1929 Dünya Ekonomik Buhranından sonra İngiltere'de Kuzey İrlanda, İskoçya, Kuzey İngiltere ve Güney Galler bölgeleri arasında gelişmişlik farkları ortaya çıkmıştır. İngiltere'de ortaya çıkan bu bölgesel gelişmişlik farkının kaynağı diğer bütün Avrupa ülkelerinde olduğu gibi kırsalın kalkındırılması şeklinde gelişmemiştir. Bölgesel gelişmişlik farkının ortaya çıktığı 1930'lu yıllarda yukarıda sayılan bölgelerdeki ekonomik durgunluk ve bazı sanayilerin gerilemesi ve bunun sonucunda işsiz duruma düşen sanayi işçilerine çalışma olanaklarının sağlanması şeklinde kendini göstermiştir. Uygulanan bölgesel gelişmişlik farklarını azaltıcı politikalar değişik dönemlerde üç çeşit uygulama olarak karşımıza çıkmaktadır (Dinler, 2014);

Özel Yörelere (Special Areas), kömür alanlarını canlandırmak için 1934 yılında Özel Yörelere teşvik tedbirlerinin uygulanmasına karar verilmiştir. Özel Yörelere kapsamına Kuzeydoğu İngiltere, Güney İrlanda, Batı Camberland ve Clydeside bölgeleri alınmıştır. On yıl boyunca bu yörelere kalkındırmak için, devlet tarafından fabrikalar kurulmuş ancak bunlar satılmış veya kiraya verilmiştir. Bunun yanında bu yörelerdeki endüstriyel işletmelere mali yardımda bulunulmuş ve düşük faizli krediler verilmiştir. Alman bütün önlemlere karşın bölgelerde işsizlik sorunu çözülememiştir.

Kalkınma Yörelere (Development Places), Özel Yörelere uygulamasından istenen sonucu alamayan hükümet 1960 yılında çıkarılan bir yasa ile bunun yerine *Kalkınma Alanları*, işsizliğin birinci derecede önem kazandığı yerlere ise *Kalkınma Yörelere* gibi başlıklar altında yeni bir dizi kalkınma hamleleri başlatmıştır. *Kalkınma Yörelere* uygulamasıyla, işsizliğin %4,5 oranında olduğu dar alanlı bölgeler belirlenerek teşvik tedbirleri verilmiştir. 1961 yılında Kalkınma Yörelere kapsamına giren bölgelerin toplam nüfusu ülkenin toplam nüfusunun %12,5'ini oluştururken, 5 yıl aradan sonra bu yörelere toplam nüfus içindeki payı %16,8'e yükselmiştir. Alınan teşvik tedbirleri arasında, inşaat garantileri üretim maliyetleri oranının yükseltilmesi, yeni kurulacak endüstriyel tesislere kredi ve amortisman kolaylıkları bulunmaktadır. Ancak Kalkınma Yörelere kapsamına giren yörelere sık sık değiştirilmesi yatırımcılar tarafından istikrarsızlık olarak görülmüş ve özel sektör bu yörelere beklenen ilgiyi göstermemiştir.

Kalkınma Alanları (Development Districts), 1966'da İşçi Partisi iktidara geldiğinde *Kalkınma Yörelere* yerine *Kalkınma Alanları* görüşünü benimsemiştir. Kalkınma Alanları kapsamına giren yerler oldukça geniş tutulmuştur. Desteklenen alan İngiltere'nin toplam yüzölçümünün %40'nı, nüfusunun da %20'sini oluşturmuştur. Ancak politik baskılar sonucu bu uygulama ancak 1967'ye kadar sürebilmiştir. Ortaya çıkan işsizliğe çözüm bulmak amacıyla kömür ve maden alanlarının özel olarak desteklenmesini gündeme getirilmiş ve halen İngiltere'de bölgeler arası gelişmişlik farkını ortadan kaldırmak için, az gelişmiş bölgeler için *Kalkınma Alanları (DA)*, *Özel Kalkınma Alanları (SDA)* ve *Orta Alanlar (IA)* olmak üzere üç adet kalkınma programı uygulanmaktadır.

İngiltere yaptığı uygulamalarla sorunlu alanlarla ilgili belirli bir mesafe alındığı söylenebilir. İngiltere'deki kalkınma çalışmalarından alınabilecek en büyük ders sık değiştirilen politikaların başarı şansının azaldığıdır. İngiltere'de kalkınma faaliyetlerinde mesafe alınmasının diğer bir nedeni de Avrupa Birliği'nin bölgesel kalkınma fonlarından en fazla yararlanan ülkelerin arasında yer almış olmasıdır.

1.5.3. Avrupa Birliği'nde Bölgelerarası Kalkınmışlık Farklarını Azaltıcı Politikalar

Avrupa Birliği'nin kuruluş amaçları arasında sayılan temel unsur, güçlü bir ekonomik yapı yaratarak, üye ülkelerin gelir ve gelişmişlik düzeyini yükseltmek ve bu hedefle üye ülkelerin kendileri arasındaki rekabetten etkilenmeyecek kadar güçlü bir ekonomiye sahip olmasını sağlamaktır. Üye ülkeler arasında daha az gelişmiş coğrafi bölgelerin öncelikle bağlı olduğu ülke ekonomisine ve daha sonra da AB ekonomisi ile bağlarını güçlendirmek için Bölgesel Kalkınma Politikaları izlenmektedir.

AB üyesi ülkeler, Roma anlaşmasından önce ve sonra, bölgelerarası gelişmişlik farkını azaltıcı milli politikalar yürütmüşlerdir. Ancak antlaşma sonrası her üye ülke kendi milli politikalarını yürütürken AB'den çeşitli mali mekanizmalar yoluyla yardım almıştır. Bölgesel kalkınma programlarına katkıda bulunan mekanizmaların en önemlileri şunlardır (Dinler, 2014; Turhan, 2005, Kolukırmık, 2010, s:15-19):

Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (CECA)

1951 yılında ilk altı ülkenin kendi aralarında yaptıkları bir kartel anlaşmasıyla kurulmuştur. Temel amaç Altı'lar (altı kurucu üye ülke) arasında kömür ve çelik ticaretini düzenlemektir. Ancak aynı zamanda kömür ve çelik sanayiindeki işçilerin konut ihtiyacı ile işsiz kalanlara sorunların çözümü konusunda yardımcı olmuştur.

Avrupa Yatırım Bankası (BEI)

Banka 1958 yılında kurulmuştur. Amacı, Roma Antlaşmasına göre geri kalmış bölgelerin kalkındırılması ile ilgili projelere destek vermektir. Banka üyeliğine sadece AB üyesi ülkeler kabul edilmektedir. Banka, AB Komisyonunca yönetilmekte olup Birlikten ayrı bir tüzel kişiliğe sahiptir. Kâr amacı gütmeyen, geri kalmış bölgelerin kalkındırılması ile ilgili projeleri desteklemektedir.

Avrupa Tarımsal Garanti ve Yönlendirme Fonu (FEOGA)

1964 yılında eşgüdümlü tarım politikasını desteklemek amacıyla kurulmuştur. Fon iki alt bölümden oluşmaktadır: İlk olarak yönlendirme, ikincisi ise garanti bölümüdür. Yönlendirme bölümü, tarımsal yapının iyileştirilmesine yönelik orta ve uzun vadeli çabalar için finansman sağlamaktadır. Garanti kısmı ise tarımsal destekleme alımlarının gerçekleştirilmesine yöneliktir. Fonun Yönlendirme bölümü, AB'nin tarımsal açıdan geri kalmış bölgelerinin kalkınması ile doğrudan ilgili olup, desteklediği projeler aracılığıyla et, süt ürünleri, meyve ve sebze, çiçekçilik ve şarapçılık gibi alanlarda özel sektöre yardım sağlamaktadır.

Topluluk Yeni Aracı (NIC);

NIC, 1978'de kurulmuştur. Avrupa Birliği Konseyi, yatırımların finansmanının sermaye piyasasından borç alınarak sağlanabilmesinin yeni bir yolu olarak bu mali mekanizmayı kurmuştur. Uluslararası ekonomi kurumlarından borç verilmesini ve bu şekilde oluşturulan kaynak havuzundan kredi kullandırılması işlemlerini Avrupa Konseyi denetiminde Avrupa Yatırım Bankası yapmaktadır. NIC, kırsal kalkınma amaçlı projelerin finansmanı, istihdam artışına yönelik projelerin ve üretime yönelik alt yapıların geliştirilmesi ile ilgili projelerin finansmanı için çalışmaktadır.

Avrupa Sosyal Fonu (FSE):

AB'de işgücünün istihdam olanaklarını artırmak, yaşam standartlarını yükseltmek ve işsizler için istihdam alanları yaratmak amacıyla kurulmuş bir mali yardım kuruluşudur. Bu fon genellikle az gelişmiş ve ekonomik canlılığını yitirmiş bölgelere ilişkin projeleri desteklemektedir. İtalya, İrlanda, Yunanistan ve Korsika gibi ülkelerde yeni iş olanakları sağlayan projelere katkı sağlamıştır.

Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu-1975 (FEDER):

Diğer birçok mali mekanizma gibi FEDER de yine bölgeler arasındaki gelişmişlik farkını azaltmak için kurulmuştur. Fon genelde ekonomik canlılığını kaybetmeye başlayan sanayi bölgelerinde istihdam yaratıcı faaliyetler için kurulmuştur. Fonun tüzüğü 1984 yılında gözden geçirilmiş ve fondan yararlanacak olan üye ülkelere alt ve üst limit uygulaması getirilmiştir. İkinci önemli bir nokta da sunulan projelerin AB'nin ilgili komisyonlarınca uygun görülmesi halinde desteklenmesi kararıdır. FEDER tarafından desteklenen kalkınma çalışmalarını dört grupta toplamak mümkündür:

Birlik Programları, bu programlar genelde 5 yıllık olup birden fazla ülkeyi ilgilendirmektedir. 1987-88 dönemi itibarıyla dört birlik programı uygulamaya konulmuştur. Bunlardan birincisi, *Valo rar*, daha önce belirlenmiş bazı az gelişmiş bölgelerde enerji üretiminin artırılmasını ve bu bölgelerin ekonomilerinin geliştirilmesini öngörür. İkincisi, *Star*: bu programla yine belirlenmiş az gelişmiş yörelere telekomünikasyon hizmetlerinin götürülmesi amaçlanmıştır. Üçüncüsü *Resider₂*, demir çelik üretiminin yoğun olduğu üye ülkelerdeki yörelerde istihdam olanaklarının geliştirilmesini hedeflemiştir. Dördüncüsü *Reneval* gemi inşa sektörünün yoğun olarak bulunduğu yörelerde istihdam olanaklarının geliştirilmesini amaçlamıştır.

Ulusal Programlar, üye ülkeler tarafından öncelik verilen bir sektörü veya birden fazla faaliyet alanını geliştirmeyi amaçlayan programlardır. Destek gören

sektörler arasında temel altyapı yatırımları, küçük ve orta ölçekli sanayi bölgeleri, turizm ve gemi yapımı ile ilgili projeler ve az gelişmiş bölgelerin kalkınmasına yönelik yatırım projeleri sayılabilir. Örneğin, Entegre Akdeniz Kalkınma Programları *FEDER* tarafından finanse edilmiştir.

Özel Birlik Çalışmaları, öncü olduğu sektörde rekabet gücünü yitirmiş veya avantajlarını kaybetmekte olan bölgelerin ekonomik durumunu geliştirmek için hazırlanan projeleri kapsamaktadır. Bu anlamda desteklenen alanlardan, çelik sanayi, gemi inşa sanayi, enerji sanayi, tekstil ve giyim sanayi, balıkçılık sayılabilir.

Projeler, üye ülkelerin kendi bölgesel kalkınmaları içinde yer alan değeri 50.000 Euro'yu aşan projelere de destek vermektedir.

1957 yılında Roma Antlaşması'nda azgelişmiş bölgelerin kalkınmasına değinilmiş ve 1987'de kabul edilen *Avrupa Senedi* ile ticari eşyaların, hizmetlerin, insanların ve ticari sermayenin üyeler arasında dolaşımı kolaylaştırılmış; bunun yanı sıra toplumun farklı kesimleri arasında ekonomik ve sosyal entegrasyonun sağlanması hedeflenmiştir. Bu amaçla, bölgeler arası gelişmişlik farklarını azaltmak için *Avrupa Senedi* ve *Roma Antlaşması'na* kırsal alanlara yönelik maddeler eklenmiş, Avrupa Birliği'nin ideolojisini oluşturan ve üyelerin ekonomik ve sosyal entegrasyonuna katkıda bulunan hedeflere ilişkin 130A maddesine “*kırsal alanlar dahil*” ibaresi eklenerek, kırsal kalkınmaya yönelik işlemlere yasal bir zemin sağlanmıştır (Kolukırmık, 2010).

Yapısal Fonlar

AB'de bölgeler arası gelişmişlik farklarını azaltmak amacıyla, az gelişmiş veya durgun bölgelerin kalkındırılması ve kalkınma çabaları ile farklı fonlarla desteklenen projeler arasında koordinasyonun sağlanması amacıyla Yapısal Fonlar adı verilen bir mali mekanizma oluşturulmuştur. Toplulukta kalkınma hedefiyle oluşturulacak fonların sahip olması gereken ilke ve amaçlar Yapısal Fonlara

ilişkin olarak çıkarılan yönetmelikte belirtilmiştir. Buna göre; *Birinci İlke* yeni hedefleri somutlaştırırken, *İkinci İlke* iş birliği ilkesidir ve üye ülkeler arasında iş birliği, yardım ve dayanışmayı öngörmektedir. *Üçüncü İlke*, tamamlayıcılık ilkesidir ve üye devletlerin birbirinden bağımsız olmaması gerektiğini belirtir. *Dördüncü İlke*, tarafsızlık ilkesidir ve bölgesel kalkınmaya yönelik faaliyetlerin belirlenmesinde ve değerlendirilmesinde objektif olmayı ifade eder. *Beşinci İlke*, fonların iyi yönetimi ilkesidir (Kolukırmık, 2010).

Toplumsal Kırsal Kalkınma Girişimi: LEADER

LEADER (Links Between Actions for The Development of Rural Economy) yukarıda sayılan faaliyetlerden ve uygulanan projelerden edinilen tecrübeleri paylaşmayı, dayanışma ortamı yaratmayı ve yenilikleri desteklemeyi amaçlar. LEADER, Avrupa Birliği genelinde kırsal ekonominin geliştirilmesindeki faaliyetlerin konsolidasyonuna atıfta bulunmaktadır. Bu program kapsamında, birlik düzeyinde pilot bölge olarak seçilen alanlarda entegre kırsal kalkınma uygulamalarını yürütülmektedir. Bu girişimin amacı, bilgi ve teknolojinin kullanılması, kırsal mal ve hizmetlerin rekabete açılması, kırsal toplulukların yaşam kalitesinin yükseltilmesi, doğal ve kültürel kaynakların en akılcı şekilde kullanılması, sosyal ve ekonomik kalkınma için kırsal alanların çevresel sürdürülebilirliğidir. Girişim, yenilikçi ve aşağıdan yukarıya yaklaşımına, yerel yönetimler tarafından kanıta dayalı araştırmalara dayalı uygulamaların ve fonların yönetimine dayanmaktadır. Topluluk Kırsal Kalkınma Girişimleri (LEADER), AB'nin Ortak Tarım Politikası (OTP) ve kırsal kalkınma politikasındaki reformlarının bir zorunluluk olduğu anlayışıyla 1988 yılında başlatılmıştır. Kamu-özel iş birliği ve ortak sorumluluk bilinciyle oluşturulan Yerel Eylem Grupları, LEADER programı ilkelerini, yaşadıkları kırsal alanlar için uygun görülmüş genel kalkınma stratejilerine göre yürütür (Turhan, 2005).

AB'nin kırsal kalkınma politikasının temel yönetmeliği niteliğinde olan 1257/99 sayılı tüzüğe göre, FEOGA'nın Garanti Bölümü tarafından "*kırsal kalkınmada ek tedbirler*" olarak belirtilen tedbirler içinde, erken emeklilik, dezavantajlı alanlar, çevresel kısıtlı alanlar, tarım-çevre tedbirleri ve ağaçlandırma

alanları bulunmaktadır. Söz konusu bu kırsal kalkınma tedbirleri 10 ayrı başlıktan oluşmaktadır (Turhan, 2005):

Tarımsal İşletmelere Yönelik Doğrudan Yatırımlar

AB, tarım işletmelerinde kullanılan araç ve gereçlerin çağdaşlaştırılması, tarımsal işletmelerin gelirlerinin artırılması, çiftçilerin çalışma koşullarının iyileştirilmesi ve yaşam standartlarının yükseltilmesi amacıyla tarım işletmelerine yapılacak yatırımları desteklemektedir. Yatırımın desteklenmesi için üretim maliyetlerinin düşürülmesi, ürün kalitesinin artırılması, doğal çevrenin, hijyen koşullarının ve hayvan bakım standartlarının korunması ve iyileştirilmesi, tarımsal faaliyetlerin çeşitlendirilmesi gerekmektedir. Yapılacak yatırımın bunlardan en az birini veya birkaçını hedeflemesi gerekir.

Dezavantajlı alanlardaki yatırımlarda tarımsal işletmeye destek %50, diğer alanda %40'tır. Bu alanlarda minimum telafi edici ödeme hektar başına 25 Euro, maksimum telafi edici ödeme ise hektar başına 200 Euro'dur.

Genç Çiftçilere Destek

Tarımsal işletmelerin bir nesilden diğerine aktarılmasını kolaylaştırmak için genç çiftçiler desteklenmekte ve gençler, yeni çiftlikler kurmaları noktasında desteklenerek erken emeklilikleri teşvik edilmektedir. Genç çiftçilere ilk işletme başlangıç yardımı olarak 25000 Euro ödenmektedir. Ayrıca dezavantajlı bölgelerde tarım işletmelerine yatırım yapılması durumunda genç çiftçilere verilecek destek %55, diğer alanlarda ise %45 artırılmaktadır. Genç çiftçilerin bu desteklerden yararlanabilmeleri için 40 yaşını doldurmamış olmaları, yeterli mesleki beceri ve yetkinliğe sahip olmaları, tarımsal işletmelerinin faaliyette olduğunu kanıtlamaları, çevre, hijyen ve hayvan refahı standartlarını sağlamaları gerekmektedir.

Erken Emeklilik

Tarım faaliyetlerini bırakmak isteyen yaşlı çiftçilere gelir desteği sağlanmakta, yaşlı ve genç çiftçiler arasında iş devrinin sağlanması için erken emeklilik teşvik edilmektedir. Duruma göre çiftçi başına yılda 15.000 Avro veya çiftlik başına toplam 150.000 Avro ödenmesine karar verilmiştir. Bu desteklerden yararlanmak için çiftçiliği bırakan kişi; tüm ticari faaliyetlerini bırakmış olmalı, emeklilik yaşından küçük ancak 55 yaşını doldurmuş, son 10 yıldır çiftçilikle uğraşmış olmalıdır. Öte yandan çiftçi olarak üretim yerini devralmak isteyen kişi; emekli olacak çiftçiden arazisinin tamamını veya %80'den çok kısmını devralmalı, devir gününe dek en az 5 yıldır tarımsal faaliyetlerin içinde bulunması ve son olarak yeterli mesleki beceri ve yeterliliğe sahip olması gerekir.

Tarımsal İşletmecilerin Mesleki Eğitimi

Kaliteli ürün üretimi ve çevreye en az zarar veren üretim yöntemlerini desteklemek amacıyla tarımsal işletmecilerin mesleki yeteneklerini geliştirmek üzere mesleki eğitim teşvik edilmektedir. Buna göre eğitimin konuları, üretimin yeniden organizesi, arazinin iyileştirilmesi ve geliştirilmesi, çevre koruma, hijyen ve hayvan bakımı şartlarını geliştirme, rasyonel çiftçiliğe yönelik yeteneklerin geliştirilmesi olarak sıralanabilir.

Dezavantajlı Alanlar ve Çevresel Baskı Altında Olan Alanlar

Doğa şartlarının tarımsal üretim maliyetini artırması veya iklim koşullarının verimi düşürmesi nedeniyle tarımsal işletmelerde üretim faaliyetlerinde istikrar sağlanamayan ve tarımsal işletmelerin mevcudiyetinin tehlikede olduğu alanlar dezavantajlı alanlar olarak tanımlanmaktadır. Bu alanlarda tarımsal faaliyette bulunan işletmelere söz konusu zararları karşılamak adına ödemeler yapılmaktadır. Bu ödemeler hektar başına 25- 200 Euro arasında değişmektedir. Belirlenmiş bu alanların belirlenmesi işini AB Komisyonu yürütmektedir ve bu

alanların AB üyesi ülkelerin toplam alanlarının %10'nunu geçemeyeceği kararlaştırılmıştır.

Tarımsal Çevre Tedbirleri

Çevreyi korumak, kırsal alanları yaşanabilir kılmak için en az beş yıl boyunca çevresel tedbirleri alan çiftçilerin, aldıkları tedbirlere rağmen karşılaşmaları halinde, zararları telafi edilmektedir. Söz konusu telafi edici tedbir miktarı hektar başına yıllık 450-900 Euro arasında değişmektedir. Tarımsal çevre tedbirleri AB üyesi bütün ülkelerin kırsal kalkınma planlarında olması şartı getirilmiştir.

Tarımsal Ürünlerin Pazarlama ve İşlenmesini Geliştirme

AB, tarım ürünlerinin pazarlanması ve işlenmesini rasyonelleştirmek, rekabeti ve katma değeri artırmak amacıyla, çiftçilerin tarımsal işletmelerini kanıtlamaları halinde, - Hedef 1 kapsamında yer alan bölgelerde yatırım tutarının %50'sini, diğer bölgelerde ise %40'ını, sağlamaktadır.

Ormancılık

AB, ormanların korunması ve geliştirilmesi, sürdürülebilir orman yönetiminin sağlanması, orman ürünlerinin üretimi, işlenmesi ve pazarlanması, yeni ürünleri geliştirecek birliklerin kurulması ve ağaçlandırmaya yatırım gibi ormancılık çabalarını desteklemektedir. Yeniden ağaçlandırma maliyetine destek olmak için ödenen yıllık prim; Çiftçiler ve üretici örgütleri için hektar başına 725 Avro, diğer özel kanunlara tabi kişiler için ise 185 Avro'dur. Destekler, özel işletmelere, belediyelere veya bunların birliklerine ait ormanlık alanlara verilir.

Kırsal Alanların Geliştirilmesi ve Uyumunu Destekleme

Birlik düzeyindeki entegre kırsal kalkınmayı hedefleyen tedbirler dizini şu şekilde sıralanabilir; arazilerin iyileştirilmesi, arazilerin toplulaştırılması, turizm ve geleneksel sanatlara dayalı gelirlerin artırılması, tarım üretiminde yönetim ve işletme hizmetlerinin sunulması, kaliteli tarımsal üretimlerin satış ve pazarlanması, kırsal alanlara temel hizmetlerin götürülmesi, kırsal alanlarda altyapı ve konutların yenilenmesi ve geliştirilmesi ile kültürel mirasın korunması, tarımsal ve tarımla ilgili gelir getirici faaliyetler çeşitlerinin artırılması, tarımsal faaliyetlerde kullanılacak su kaynaklarının sürdürülebilir kılınması, tarım, ormancılık ve doğal kaynakların yönetimi ile ilgili olarak çevre koruma politikaları üretimi ve hayvan refahının artırılması, doğal afetlerde oluşan zararların giderilmesi ve koruma tedbirlerinin alınması, işletme ve iş geliştirme mühendisliği gibi faaliyetler desteklenmektedir. Bütün bu faaliyetlerin yürütülmesinde bireyci yaklaşım yönetim şekli tercih edilmiştir. Finansmanını üye ülkelerle AB ortaklaşa sağlamakta ve değerlendirmesi ise özel komiteler tarafından yapılmaktadır.

Tarım ve Kırsal Kalkınma Özel Katılım Programı (Special Accession Programme for Agriculture and Rural Development-SAPARD)

Bu programa dahil olan ülkeler, Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, Estonya, Litvanya, Letonya, Romanya, Slovakya, Slovenya, Macaristan, Polonya olarak sıralanabilir. Bu ülkeler birliğe üye olmadan önce bunlar için katılım öncesi kısa adıyla SAPARD denilen mali bir mekanizma oluşturulmuştur. Bu programın amacı, program kapsamındaki ülkelerin Avrupa Birliği mevzuatını, kendi ülkelerinde uygulamaları ve uyarlamalarına yardımcı olurken, tarım sektöründe ve kırsal alanlardaki iyileştirme ve geliştirme çabalarını desteklemektir. Kaynağın ülkeler arasında dağılımı çeşitli kriterlere göre yapılmıştır. Buna göre, ülkedeki çiftçi nüfusu, tarım arazisi, satın alma gücü paritesi, kişi başı düşen göre milli gelir ve her ülkenin kendi koşullarına uygun olarak belirlenen özellikler tahsis edilen kaynağın dağılımında kullanılır. SAPARD tarafından finanse edilmesi öngörülen faaliyetler şu şekilde sıralanabilir:

*“Tarım işletmelerine yönelik doğrudan yatırımların yapılması
Tarım ürünleri ve su ürünlerinin işlenme ve pazarlamasının geliştirilmesi
Üretilen gıdada kalitenin, veteriner ve zirai sağlık kontrollerinin, gıda kalitesinin ve tüketicinin korunmasına yönelik yapı ve kuruluşların iyileştirilmesi
Çevreyi korumak ve kırsal alanı korumak için yeni ve sürdürülebilir üretim yöntemlerin geliştirilmesi
Alternatif gelir fırsatları yaratmak ve ekonomik faaliyetlerin çeşitlendirilmesinin sağlanması
Üretici örgütlerinin kurulması
Köylerin yenilenmesi, geliştirilmesi ve kırsal mirasın korunması
Arazi iyileştirmesi ve yeniden planlanması
Tapu kayıtlarının güncellenmesi
Mesleki eğitimin güncellenmesi
Kırsal altyapının geliştirilmesi
Tarımsal su kaynaklarının yönetilmesi
Ormancılık, tarım arazilerinin ağaçlandırılması, özel sektöre ait orman işletmelerine yatırım, orman ürünlerinin işlenmesi ve pazarlanması.” (Turhan, 2005, s:16-18):*

1.6. Türkiye’de Kırsal Kalkınma ve Tarım Politikaları

Bu bölümde Türkiye’de uygulanan kırsal kalkınma politikalarının tarihsel süreçleri aktararak, kalkınma süreçleri, ekonomik, sosyal ve yasal süreçleri incelenecektir.

1.6.1. Ekonomik Süreç

Türkiye Cumhuriyeti’nin Osmanlı’dan devraldığı ekonominin yarı sömürgeleşmiş bir tarım ekonomisi olması (Boratav, 2019, s:26) mevzu bahis tarım gelirlerinin Osmanlı’nın son dönemlerinde tek ciddi geliri olması ve bozulan mülkiyet ilişkileri yüzünden, ülke topraklarının ilkel birikimle özel mülke geçip

reayanın topraksız bırakılması, Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yıllarında, tarımda örgütlenme çalışmalarını acilen yerine getirmesi gereken bir zorunluluk haline getirmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti, kendisine miras kalan bu 'çevre ülke' olma rolünde, tarım ürünleri ihracatı (ham madde) yaparak ve sanayi malları ithal ederek yer buluyordu (Boratav, 2019, s:50). Dolayısıyla Türkiye, 1927 yılına kadar, aşar vergisini kaldırmak gibi tarım kesimi lehine gözüken uygulamaları gerçekleştirdi; ancak Boratav'ın belirttiği gibi aşar vergisinin kaldırılması ekonomi için büyük bir ferahlık getirmemiştir (Boratav, 2019, s:51).

1912-1913 yıllarını kapsayan araştırmaya göre, dönemin toprak mülkiyeti; bir milyon aile içinde %5'inin toprakların %65'ine sahip olduğu ve geriye kalan %87 ailenin toprakların kalan %25'ine sahip olduğu görülmektedir. Ailelerin %8'i ise mülksüzdür (Günaydın, 2010, s:161).

Türkiye'nin hiçbir zaman tam anlamıyla gerçekleştiremediği toprak reformu da yine 1923-1934 dönemi arasında ilk defa denenmiştir; özellikle Şeyh Said isyanından sonra yapılan toprak dağıtımları, genellikle büyük toprak sahibi aşiretlerin toprağına el koyarak göçmen, az topraklı ya da topraksız köylüye dağıtma yoluna gidilmiş; ancak dağıtılan toprak miktarının geçimlik arazi miktarının altında kaldığı görülmüştür (Günaydın, 2010, s:161).

1930'lu yıllarda, Türkiye'de tarımda makineleşme oldukça zayıftı. Nüfusun %22'sinin iş hayvanı yoktu ve toprak sürmek için kullanılan sabanın bile her ailenin sahip olamadığı bir araç olduğu görülmektedir (Günaydın, 2010, s:161). Dolayısıyla devlet öncelikle kırsal dönüşüm için, dört ayaklı bir proje tasarladı: köylünün modern tarım teknikleri konusunda eğitilmesi; toprak reformu, kamusal üretim çiftlikleri; kooperatifler ve köy enstitüleri. Aynı zamanda kurulan KİT'ler, köylüyü destekleyecek, ürünlerin pazarlanmasını gerçekleştirecekti (Günaydın, 2010, s:161). Daha önce belirtildiği gibi toprak reformu gerçekleştirilemedi ancak

tarım üretimindeki rakamlara bakarak (Boratav, 2019, s:51-52) projenin diğer ayaklarının faydalı olduğu söylenebilmektedir.

Devletin, yukarıda açıklanan ekonomik nedenlerden ötürü tarıma ve tarımda makineleşmeye verdiği önemi; kırsal kalkınma için planlanan köy modernleşmesi planlarının pratikte uygulanış biçimlerini gösteren aşağıdaki köy planı örneğinde görülebilecektir.

1950’li yıllarla birlikte Türkiye tarım sanayi ile sürdürdüğü ‘ithal-ikameci’ ekonomik modeli bırakmış; tarıma dayalı ekonomiye geri dönmüştür (Günaydın, 2010, s:161; Boratav, 2019, s:94)². Özellikle Marshall yardımları ile alınan ve tarım-dışı sektörlerden tarıma aktarılan kaynaklar dolayısıyla tarım sektöründe üretilen artı-değer muazzam oranlarda artacaktır. Boratav’ın aktardığına göre, 1946-1954 yılları arasında tarım sektöründeki reel gelir artışı %46’ları bulmuştur (Boratav, 2019, s:105). Ancak tarımda büyük çiftlik sahiplerini destekleyen iktidar ve halihazırda toprak sahipliği bakımından büyük bir eşitsizliğin hâkim olduğu tarım sektöründe, özellikle makineleşmeyle birlikte, tarım emekçilerinin durumu 1950’lerin ikinci yarısından itibaren oldukça kötüleşmeye başlamıştır (Boratav, 2019, s:106). Keza Bernstein, küresel çapta, 1930’ların sonlarına kadar dış ticaret hadlerinin tarım ürünleri lehine, 1940’lardan itibaren ise sanayi malları lehine yükseldiğini belirtmektedir (Bernstein, 2010, s:99).

1950’lerden 1970’lere kadar küresel çapta süregelen durgunluk ve kapitalizmin soğuk savaş ile birlikte gerçekleştirdiği yayılmacı politikalar; Türkiye’de 1960 Darbesi’nin ardından görece bir gelişme süreci olarak geçmiştir (Boratav, 2019, s:117); ancak bu dönemde, tarıma dayalı ekonomi politikaları

2 Boratav, bu dönemde liberalleşmeye başlayan ülkenin tekrar hammadde pazarlayan bir ülke konumuna geri döndüğünü ve kronik bütçe açıklarının başlangıcı olarak kabul etmektedir (2019, s:94).

yerine sanayi öncelikli politikalar izlenmiştir. Özellikle yerli burjuvazinin dayanıklı tüketim mallarını, ithalat kısıtları yüzünden dışarıdan ülkeye sokamaması üzerine ülkede üretecek güce sahip olması; Türkiye'nin gelmiş olduğu durumundaki sermaye dağılımı için de fikir vermektedir.

Bu noktada tekrar Bernstein'e dönecek olursak, sermaye birikimini, geniş toprak sahiplerinin (derebeyi ya da aşiret) ucuz emek ile birlikte küçük çiftçileri mülksüzleştirilmesi ve işçileştirmesinin ardından sömürünün verimlilikle birlikte artarak elde edilen artı değerın önce ticaret kapitalizmini ardından da sanayi sermayesini yarattığını savunmaktadır (Bernstein, 2010, s:47-50). Türkiye'de köylünün işçileşme süreci gerçekleşmese dahi, mülksüzleştirildiği bir gerçektir. Özellikle bu mülksüzleştirilen kırsal nüfusun 1950'lerde kentlere göç etmeye başlaması bu gözlemi doğrulamaktadır. Sürecin genel olarak küresel seviyede benzer şekilde işlediği de bazı çalışmalarda gösterilmiştir (Bernstein, 2010, s:89, 91-93).

Türkiye'de 1960'lardan itibaren tarım sektörünün makineleşmesi ve verimin artıp iş gücü ihtiyacının azalması ile birlikte sermaye birikim sürecinin de bir ölçüde tamamlandığı ve yerli sermayenin yabancı sermaye ile birleşerek fabrikalara dönüştüğü gözlemlenmektedir (Boratav, 2019, s:118). Dolayısıyla tarım sektöründe daralma dönemi, 1950'lerde değişen yeni iktisat politikaları ile başlamıştır.

Tarımdaki bu daralma sürecinin, Türkiye'nin konumlandığı çevre ülke durumundan kaynaklandığı açıktır; keza tarım politikaları 1990'lara kadar tarımdan elde edilen ham madde ihracı üzerine kurgulanmıştır (Günaydın, 2010, s:164). Özellikle 1980 ile birlikte Keynes politikalarının tüm dünyada terki ve neo-liberalizmin yaygınlaşması – Türkiye'de de 24 Ocak Kararları'yla başlayan süreç, merkezi idarenin parçalanması, kamu iktisadi teşebbüslerinin işlevsizleştirilmesi gibi süreçlerle devam etmiştir.

1.6.2. Sosyal Süreç

Türkiye’de kent ve kırsal arasındaki toplumsal dönüşümlerin hızlandığı İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde; tarım üretimindeki ve tarım sanayisindeki değişimlerin sonucu olarak Türkiye, en hızlı kentleşen ülkeler arasına girmiştir (Çolakoğlu, 2007). Kırsal alanlardan kentlere göç eden nüfus İstanbul, Ankara gibi büyük kentlere yönelmiş ve bu nüfus gecekondulaşma gibi altyapı eksikliği ile ilintili sorunların başlamasına neden olmuştur.

Çizelge 1.2. Yıllara ve Cinsiyete Göre İl/İlçe Merkezleri ve Belde/Köyler Nüfusu, 1927-2018

Yıl	İl ve ilçe merkezleri			Belde ve köyler		
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
1927	24,2	26,1	22,5	75,8	73,9	77,5
1935	23,5	24,8	22,3	76,5	75,2	77,7
1940	24,4	26,2	22,6	75,6	73,8	77,4
1945	24,9	26,5	23,4	75,1	73,5	76,6
1950	25,0	26,6	23,4	75,0	73,4	76,6
1955	28,8	30,6	26,9	71,2	69,4	73,1
1960	31,9	33,7	30,1	68,1	66,3	69,9
1965	34,4	36,2	32,6	65,6	63,8	67,4
1970	38,5	40,6	36,2	61,5	59,4	63,8
1975	41,8	43,4	40,1	58,2	56,6	59,9
1980	43,9	45,3	42,5	56,1	54,7	57,5
1985	53,0	54,6	51,4	47,0	45,4	48,6
1990	59,0	60,3	57,7	41,0	39,7	42,3
2000	64,9	65,3	64,5	35,1	34,7	35,5
2007	70,5	70,5	70,5	29,5	29,5	29,5
2008	75,0	75,1	74,9	25,0	24,9	25,1
2009	75,5	75,7	75,4	24,5	24,3	24,6
2010	76,3	76,4	76,1	23,7	23,6	23,9
2011	76,8	76,9	76,7	23,2	23,1	23,3
2012	77,3	77,3	77,2	22,7	22,7	22,8
2013	91,3	91,3	91,4	8,7	8,7	8,6
2014	91,8	91,7	91,8	8,2	8,3	8,2
2015	92,1	92,1	92,1	7,9	7,9	7,9
2016	92,3	92,2	92,4	7,7	7,8	7,6
2017	92,5	92,4	92,6	7,5	7,6	7,4
2018	92,3	92,2	92,4	7,7	7,8	7,6

Kaynak: TÜİK, 2020

Yukarıdaki tabloda belde-köy nüfusunun 1927 yılından itibaren sürekli bir düşüş eğiliminde olduğu ve kent nüfusunun tersi olarak sürekli bir artış eğiliminde olduğu görülmektedir. 2012 yılında Büyükşehir Kanunu değişmiş ve büyükşehirler, il idari alanının tamamını kapsamıştır. 2013 yılından itibaren belde-köy nüfusundaki dramatik değişim buna bağlı gerçekleşmiştir³.

Keleş (akt: Çolakoğlu, 2007) bu süreçte kentin çekiciliğinden çok, kırsal alanın iticiliğinin büyük payı olduğunu belirtmiştir. Kırsal alandan kente göç eden bu nüfus gruplarının yoğunluğu, kentlerdeki aşırı nüfus ile belli olduğu kadar, kırsal alandaki yetersiz iş gücü ile kendisini göstermektedir.

Türkiye’de 1960’lardan itibaren yoğun olarak uygulanan kırsal kalkınma uygulamaları, özellikle Çiftçiyi Topraklandırma Yasası, Mehtap Projesi, Merkez Köy gibi girişimler eliyle, kırsalda yaşayan bireyler ile kentte yaşayan bireyler arasında eşit yaşam düzeylerini sağlama odaklıdır (Çolakoğlu, 2007).

Türkiye’de kırsal bölgelerin gelişimi ve gıda ürünlerindeki fiyat istikrarı sağlanması için tarımsal destek programları yürütülmektedir. Bu politikalar, kırsal alandaki temel sorunları iktisadi gerçeklerle ilişkilendirerek önemli ölçüde ekonomik destekleri içermektedir. Aşağıda Türkiye’nin beş ana başlıkta toplanmış olan destek politikalarına yer verilmektedir.

1. Tarımsal Geliri Artırma: Tarımsal ürün talebinin yarattığı gelir esnekliğinin düşük olması, tarımsal ürünlerin arz esnekliğinin azlığı ve tarımsal işgücünün sahip olduğu insani sermayenin yetersizliği, bu toplumsal kesimin desteklenmesini zorunlu kılan nedenlerdir (Çomaktekin, 2009, s:11).

³ Çalışmanın Karaman ilinde yürütülecek olması Büyükşehir Yasası ile yaşanan bazı değişimlerin kırsal mahalleler üzerindeki etkilerini inceleme imkanını ortadan kaldıracaktır.

2. Üretim ve Fiyatların Yönlendirilmesi: Tarım sektörünün kendine yeterliliğini sağlamak ve piyasa istikrarını güçlendirmek, devlet tarafından desteklenen önemli amaçlar arasındadır. Bu amaçları gerçekleştirmek için devlet, fiyat istikrarını sağlamaya yönelik stok, ithalat ve ihracat politikalarını uygular. Fiyat istikrarı, hem tüketicilerin uygun fiyatlı gıda ürünlerine erişimini sağlar hem de üreticilerin gelirlerini korur. (Çomaktekin, 2009, s:13).

3. Verimlilik Artışı: Tarım sektöründe verimliliğin artırılması, teknoloji kullanımı ve yeni teknolojilere erişim kolaylığının yanı sıra doğal koşullar, iklim yapısı, işgücünün eğitim düzeyi, sosyal yapı, örgütlenme durumu, üretim girdi maliyetleri, işletme büyüklüğü gibi faktörlerle de ilişkilidir. Tarımda kullanılan teknolojiler, mekanik teknolojiler ve biyolojik teknolojiler olmak üzere ikiye ayrılır. Mekanik teknolojiler emek verimliliğini ikame ederken, biyolojik teknolojiler hem emeğin hem de toprağın verimliliğini artırır. Hangi teknolojinin kullanılacağı veya kaynakların nasıl dağıtılacağı, mevcut kaynakların niteliğini belirler. Ülkelerin tarım sektöründe kullanacakları teknolojilerin kendileri tarafından üretilmesi en uygun olanıdır. Ancak, tarım sektörüne ekonomik katkı yaratacak teknolojilerini üretmek sermaye yoğun sanayi kuruluşlarını gerektirir ve bu nedenle ekonomik gelişme açısından düşük seviyede olan ülkeler bu tür sorunlarla karşılaşmaktadır. Tarımda ithal teknolojilerin kullanımı, sektörde optimum faktör bileşimini sağlayamadığından, verimliliği artırmayı amaçladığı gibi etkilemez. Bunun yanı sıra, tarım sektöründe fiyat istikrarının dengesiz olması nedeniyle ithal teknolojilerin kullanımı, sabit sermaye girdi maliyetlerini artırarak üretim maliyetini artırır. (Gümüş, 2012, s:45).

Destek politikaları, verimlilik artışı gerekçesiyle daha ziyade üretim araçlarına yönelik değil, kullanılan tohum ve gübre gibi üretim girdileri üzerine yapılmaktadır.

4. Sürdürülebilir Tarım ve Doğal Kaynakların Korunması: Sürdürülebilir tarım uygulamalarıyla, kırsal nüfusun verimliliğini ve toplumsal faydayı artırmak ve en uygun koşullarda bu durumu devam ettirmek hedeflenmiştir. Bu anlamda tarımsal üretim faaliyetlerin uzun dönemde toprak, iklim ve insan dahil diğer tüm

canlı türleri üzerindeki etkileri ortaya koymaya çalışılır. “Bu felsefe, geçmişteki tecrübelerin teknolojik ilerlemelerle birleştirilmesi ve mevcut doğal kaynakların korunarak entegre bir üretim modeli oluşturulmasını sağlar. Bu üretim modeli, kaynakların verimli bir şekilde kullanılmasını ve çevrenin korunmasını amaçlar, ayrıca verimliliği korumayı ve kırsal kesimdeki ekonomik canlılığı teşvik etmeyi ve yaşam standartlarını yükselterek kırsal bölgelerden kentlere olan göçü engellemeyi hedefler” (Aksoy ve Yaşar, 1994).

5. Kırsal Kalkınma: Kır-kent arasındaki temel altyapı ve üretilen ürünlerin ulaştırılması ve satılması için gerekli kanalların yetersizliği, eğitim-araştırma için gerekli olan basılı ya da görsel materyallerin dağıtımındaki ve bunların üretilmesindeki teknik imkanlardaki sınırlı gelişmeler, kalkınmanın hedeflediği yapısal dönüşümlerin gerçekleşmesini geciktirmekte ve kırsal alanların ekonomik gelişimini olumsuz yönde etkilemektedir. Bu teknik ve altyapı eksiklikleri, kırsal kesimdeki üreticilerin piyasa koşullarına uyum yeteneğini ortadan kaldırmakta ve çiftçi gelirlerinde dramatik değişimler ortaya çıkarmaktadır (Babacan, 1999). Tarım politikaları belirlenirken değişen dünyanın ihtiyaçları ve tarım yapacak insanların sosyal ve ekonomik ihtiyaçları üzerinde durulmalıdır. Tarım politikalarının temel amacı, tüm ülkede yaşayan bireylerin yeterli gıdaya erişimini sağlamak ve tarımsal üretim yapan çiftçilerin refahını artırmak olmalıdır (Tuğay, 2012, s: 6).

“Tarımsal üretim, sanayi ve hizmet sektörlerine göre farklılık göstermektedir. Bu farklılık, üretimi arttıracak yatırımların maliyetlerinin yüksekliği nedeniyle çoğunun işletme düzeyinde değil, kolektif düzeyde ve kamu tarafından yerine getirilebilmesi şeklindedir. Tarımsal üretimin artırılması için bazı yatırımlar, yalnızca kamu tarafından gerçekleştirilebilir, örnek olarak sulama, elektrifikasyon, toprak ıslahı ve erozyonla mücadele gibi altyapı yatırımları verilebilir.” (Çavuş, 2009, s:43).

1.6.3. Devletin Kırsalda İdari Örgütlenmesi

Çalışmanın bu bölümünde, Türkiye Devleti'nin kırsal bölgeler üzerinde kurduğu idari mekanizmalar ve kırsal dönüşüm süreçlerinde kabul gören politikalar yer alacaktır.

1.6.3.1. Köy Kanunu

Köy kanunun yazılma şekli ve içeriği, bir mevzuattan ziyade, kullanım kılavuzu görünümündedir. Yeni kurulan devletin toprak üzerindeki örgütlenme şeklini değiştirme amaçlarıyla birebir örtüşen ve devletten görece bağımsız bir yapıya kavuşan köy örgütü, kanunda, adım adım tarif edilmiştir.

Köylünün yapacağı mecburi işler başlığında, aslında modern bir köyün nasıl olması gerektiği tarif edilmiştir; köylerin içme suyu olmalı, ahırlar evlerden ayrı olmalı, her evde bir tuvalet olmalı, kanalizasyon veya fosseptik olmalı, her köyün baştan başa kesen iki çapraz yolu olmalı, orta yerinde bir meydanı olmalı, köy meydanında meclis için bir oda, misafirhane, mescit ve okul olmalı, her kişi her sene bir ağaç dikmeli gibi.

1.6.3.2. Köy Kanunu Yasa Tasarısı⁴

Köy Kanunu Yasa Tasarısının mevcut yürürlükte olan 5393 sayılı Belediyeler Kanunu'yla (Mevzuat.gov.tr, 2011a) aynı şablonda hazırlandığı görülmektedir. Aynı şekilde, tasarının köyün görevlerini belirleyen on birinci

4 Köy Kanunu Tasarı Taslağı'na <http://yonetimbilimi.politics.ankara.edu.tr/koytasari2009.pdf>, [Erişim tarihi: 19.04.2011] adresli internet sitesinden ulaşılabilir.

maddesiyle Belediyeler Kanunu'nun görev ve yetkilerini belirleyen on dördüncü maddesinin a ve b fıkraları incelendiğinde, köyün, yürürlükteki kanunda kabul edilen, kapalı ve kendi kendini sürdüren bir yapıdan ziyade çevresine bağımlı bir yapı olarak görüldüğü anlaşılabılır.

Yukarıda anlatılan bağımlı yapı, köyün kendine ait ekonomisini, bütçe ve ödeneklerle merkezi idareye bağlamakla olacaktır. Halihazırda köyün gelirleri sıklıkla eleştirildiği gibi yetersizdir (Gözler, 2010, s:124). Yeni tasarı köye genel bütçe vergi gelirlerinden ve il özel idaresinin vergi gelirlerinden pay vermektedir. Ayrıca muhtarın geliri, kendisine ayrılacak bir ödenekten sağlanır.

Genel olarak köy kanunundaki planlanan değişim, yeni yerleşme politikalarıyla ilişkilidir. Kamu yönetimindeki yeni anlayışların yerel yönetimlere uygulanması ve yerel yönetimlerin özel kurumlarla ticarete dönüşen hizmet alımları, bu çalışmanın kapsamını aşmaktadır; ancak yeni köy kanunu tasarısının amacının, yukarıda görülen bütçede de olduğu gibi, kredi alabilmesini kolaylaştıran; altyapı hizmetlerini özelleştirebilen bir yapıyı köylere kazandıracak olmasıdır. Köylerin, kendi altyapı ihtiyaçlarını kendi imkanlarıyla karşılayabilecek yapıda olmadığı aşıkardır; keza Güler'in (2005, s:255) bahsettiği, yerel yönetimlerin altyapı ihtiyaçlarını merkezi bir yapıdan değil de yerel ve küresel ölçekli özel şirketlerden satın almasının ve bu satın almanın kredilendirilmesi için özel finansman kuruluşlarının kullanılmasının sonuçları, yine Güler'in bahsettiği gibi, 1986 yılında belediyelerin ticari bankalara olan toplam 50 Milyar TL borcunun 1995 yılında 4,5 Trilyon TL'yi geçmiş olduğu görülmektedir (Güler, 2005, s:258-259).

Köy kanundaki değişimin bir diğer boyutu, köy yerleşim planıdır. Yürürlükteki kanunun Ek 9-15 arası maddelerine göre köy yerleşim planı belirlenmiştir ve taslakta bu plan büyük ölçüde korunmuştur; ancak yürürlükteki kanuna göre, rayiç bedel üzerinden köy arazisi satın alabilecek kişiler sadece köyde ikamet edenler olmasına rağmen, tasarıda bu nüfusu köye kayıtlı olarak değiştirilmiştir. Elbet bu durum, köylerdeki arazileri, kentlilere de açmaktadır; özellikle turizm bölgelerinde.

1.6.3.3. Köy Hizmetleri (Eski Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü)

Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 235 sayılı ve 08.06.1984 tarihli KHK ile kurulmuş; 13.01.2005 tarihinde kaldırılmıştır. 3202 sayılı kanun, şu an Köye Yönelik Hizmetler Hakkında Kanun olarak yürürlükte dir.

Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün yükümlölükleri, il özel idarelerine devredilmiştir. Bu anlamda köylere yönelik hizmetlerin tamamının temini, köy hizmetleri genel müdürlüğü çatısı altında iken yeni kanunla bu hizmetlerin çalışmada belirtilecek birden fazla kurum eliyle yürütölülecek olması kırsalda yaşayan bireyler üzerinde çeşitli etkiler gösterecektir.

Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün kaldırılmadan önce sunduğu temel şu şekilde özetlenebilir:

Köyler ve bunlara bağılı yerleşim yerleri ile orman yollarını, köprüleri ve gerek görölülen diğ er yol ağılarını yapmak; ölke çapında kabul edilen kalkınma planları ve politikalarına uygun olarak, toprak ve su kaynaklarının verimli kullanılması, üretimin geliştirilmesi için gerekli önlemleri almak; baraj, fabrika ve benzer tesislerin inşasını sağılamak, tarihi ve doğ al eserlerin korunmasını sağılamak için çeşitli hizmetleri sunmak; geçimi sağılamakta sıkıntı çeken, nüfus kaybı yaşayan yerleşimleri bir araya toplamak, yeni yerleşimler inşa etmek; kırsal yerleşimlerin yol, su, elektrik gibi altyapı ihtiyaçlarını sağılamak; iç me ve sulama sularının temini; hazine arazisi vasfı taşıyan bölgelerde altyapı çalışmaları yapmak ve kullanıma açmak; tarım alanlarında ilgili denetimleri sağılamak, amacı dışında tarım toprağı kullanımını engellemek; tarla ve arazilerin toplulaştırılmasını sağılamak; yağış ve sel sularının toplanması için gölet ve havzaların inşasını sağılamak; çiftçi ile birlikte, arazi ıslahı, sulama gibi faaliyetlerde çalışmak üzere ortaklıklar, döner sermaye işletmeleri kurmak, bu işletmeleri desteklemek; tarımsal üretimde kullanılacak her tür alet, makine ve donatıları işletmek; tahsis edilen hazine arazilerinin amacına uygun kullanılmasını denetlemek ve yerleşim yerlerindeki çevre sağılığına yönelik hizmetleri düzenlemek.

Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün kapatılması ile birlikte, bu söz konusu hizmetler, İl Özel İdareleri, Belediyeler ve Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile SYDV'ler arasında paylaştırılmıştır.

1.6.3.4. Kırsalda Yaşamı Destekleyen Kamu Kuruluşları

Sosyal hizmet disiplini “insanların iyilik durumunun geliştirilmesi için insan ilişkilerinde sorun çözmeyi, güçlendirmeyi ve özgürleştirmeyi amaçlayan ve bunun için insan davranışına ve sosyal sistemlere ilişkin teorilerden yararlanarak insanların çevreleri ile etkileşim noktalarına müdahale eden bir meslektir” (Duyan, 2012, s:7). İnsanların iyilik durumları, toplumsal, sosyal ve fiziki konumlarına bağlı olarak ‘şimdi ve burada’ ihtiyaç hissettikleri her türlü şeyi edinebilmeleri ile yakından ilgilidir. Bu ihtiyaçların giderilmesi ve bireylerin bizzat kendilerini var edebilmeleri için toplumsal bazı kolaylaştırıcı sistemler ortaya konmuştur.

Çalışma açısından inceleme nesnesi kabul edilen kırsal yaşam alanlarında bireylerin ihtiyaçlarını karşılaması için kolaylaştırıcı etki sağlamak adına örgütlenmiş olan yapı T.C. Anayasası Md. 127'ye göre il, belediye veya köy halkının ihtiyaçlarına erişmelerini kolaylaştırmak üzere kanunla belirlenmiş kuruluş esasları ve karar organlarına sahip olan ve gene kanunla belirlenen yöntemlerle bir araya gelmiş kamu tüzel kişileridir.

Kırsal yaşam özellikle idari yapının yanı başında olmaması, belli imkanlara erişimin her an mümkün olmaması ve hane içi yapıların daha güçlü olması ayrımlarıyla kentsel yaşamdan güçlü bir şekilde ayrılmaktadır. Kırsal yaşam içinde ihtiyaç duyulan hizmetler, daha önce bahsedildiği şekilde Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü örgütlenmesi altında yürütülmekteyken, hizmetlerin yerelleştirilmesi süreciyle birlikte bu hizmetlerin sunumları mevcut diğer kurumlar arasında paylaştırılmıştır. Bunlardan en önemlisi İl Özel İdareleri olmakla birlikte 2012 yılında çıkan Belediyeler Kanunu ile illerin merkez ilçelerindeki idari ve sosyal işler büyük ölçüde belediyelere aktarılmıştır.

Sosyal yardım sistemi içinde ise Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile kaymakamlıklar veya valiliklere bağlı olan SYDV'ler bulunmaktadır. Bu noktada il özel idareleri ve belediyeler ve bunlara bağlı kuruluşlar altyapı ihtiyaçları ve yaşam ve üretim koşullarını etkileyen imkanlara yönelik yatırımlarla büyük oranda mesul iken Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ve SYDV'ler kırsalda yaşayanların bireysel ve ailevi ihtiyaçları doğrultusunda hizmetlerini çeşitlendirmişlerdir.

1.6.3.4.1. İl Özel İdareleri

İl özel idarelerinin, il sınırları içinde, çocuk yuvaları ve yurtları ile sosyal hizmet bakım kurumlarının ihtiyaçlarına göre altyapı hizmetlerini üstlenmek, ihtiyacı olanlara sosyal yardım sağlamak gibi geniş çaplı görevleri vardır. Bakanlığa bağlı kuruluşların bakım merkezleri için yapılacak harcamaların finansmanı 5302 sayılı kanuna göre ilgili bakanlıkça sağlanmakta, sosyal yardımlar ise il özel idaresinin kendi bütçesinden karşılanmaktadır.

İl özel idareleri yapı olarak il valisinin yönetimi altında, müdür ve müdür yardımcıları hiyerarşisinde örgütlenmiştir. Bu anlamda, 5302 (Mevzuat.gov.tr, 2005a) sayılı kanunun 31. Maddesine göre illere özel stratejik plan hazırlanması valinin ve il genel meclisinin, bu planın uygulanması il özel idaresinin sorumluluğudur. İl özel idareleri, ilgi alanına giren konularda, meslek odaları, vakıf ve dernek gibi STK'lar ile ortak proje yönetebilirler. Dolayısıyla KHGM'nin görevlerinin yerel kuruluşlara aktarılmasındaki yerel demokratik katılımın sağlanması ilkesi bu şekilde uygulanmaya çalışılmaktadır.

1.6.3.4.2. Belediyeler

Belediyeler 5393 sayılı Belediyeler Kanunu ile görev ve sorumluluk alanı tanımlanmış mahalli idari birliklerdir (Mevzuat.gov.tr, 2005b). İlgili kanunun 14. maddesinde belediyeler için “sosyal hizmet ve sosyal yardım hizmetlerini yapar

veya yaptırır” ibaresi ile belediyelerin bu alandaki sorumluluğu geniş ölçüde çizilmiştir. Kanun ile belediyelerin sunduğu hizmetleri, yararlanıcılara en uygun mekanda ve yöntemle sunması gerektiği ile hizmet sunumunda engelli, yaşlı ve dar gelirli bireylerin erişimini kolaylaştıracak yöntemler kullanılması gerekliliği belirtilmiştir. Yerel Yönetimler Sosyal Hizmet Rehberi’ne göre (akt: Genç, 2009), belediyelerin sosyal hizmet alanındaki faaliyetler şunlardır:

Çocuklar için eğitim, sosyal etkinlikler, koruma ve gözetim

Gençlere yönelik eğitim, koruma, iş bulma, sosyal katılım

Yaşlılara yönelik hizmetler, sosyal etkinlikler, ayni ve maddi destek,

Engellilere yönelik olarak, rehabilitasyon, toplumsal katılım ve yardım hizmetleri,

Yetişkinler ve muhtaç ailelere yönelik olarak aile yardımı, aile araştırma ve danışmanlık, aile eğitimi ve iş edindirme hizmetleri sunulmaktadır.

1.6.3.4.3. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı olarak yerel düzeyde gerçekleştirilen kuruluş hizmetleri şunlardır;

Çocuk Evleri, Çocuk Evleri Sitesi, Çocuk Destek Merkezleri, Huzurevleri, Huzurevi, Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri, Engelli Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri Sosyal Hizmet Merkezleri, Aile Danışma Merkezleri, Kadın Konukevleri ve Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri.

Bu hizmetlerin finansmanı Bakanlık tarafından sağlanmakta olduğu halde daha önce belirtildiği gibi il bazında valilikle iş birliği yapılarak da hizmet sunumlarının gerçekleşmesi sağlanabilir.

1.6.3.4.4. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları

5393 sayılı (Mevzuat.gov.tr, 1986), kanuna göre; “fakru zaruret içinde ve muhtaç durumda bulunan vatandaşlar ile gerektiğinde her ne suretle olursa olsun Türkiye'ye kabul edilmiş veya gelmiş olan kişilere yardım etmek, sosyal adaleti pekiştirici tedbirler alarak gelir dağılımının adilane bir şekilde tevzi edilmesini sağlamak, sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı teşvik” etmek amacıyla SYDV’ler kurulmuştur.

SYDV’lerin yapıları 3294 sayılı kanun ile değişmiş olup, işlevlerinde önemli bir değişiklik olmamıştır. 3294 sayılı kanuna göre, "SYDV’lerin başkanlığı mülki idare amiri olarak illerde vali, ilçelerde kaymakam tarafından yürütülmektedir. Vakıf müteveli heyeti, illerde belediye başkanı, defterdar, il millî eğitim müdürü, il sağlık müdürü, il tarım müdürü, Aile ve Sosyal Hizmetler il müdürü ve il müftüsü; ilçelerde ise belediye başkanı, mal müdürü, ilçe millî eğitim müdürü, Sağlık Bakanlığının ilçe üst görevlisi, ilçe tarım müdürü (eğer mevcutsa) ve ilçe müftüsünden oluşur. Ayrıca her faaliyet dönemi için il dahilinde bir muhtar üye, sivil toplum kuruluşlarının iki temsilcisi ve iki hayırsever kişi; ilçe dahilindeki ise bir muhtar üye, sivil toplum kuruluşlarının bir temsilcisi ve iki hayırsever kişi müteveli heyetinde görev alır.”

SYDV’lerin asli amacı, üretken duruma geçebilecek kişileri destekleyerek istihdama katılmalarını sağlamak ve aksi durumda, “aile yardımı”, “eğitim yardımı”, “sağlık yardımı”, “engelli yardımı” ve “özel amaçlı yardımlar” başlıkları altında ihtiyaç sahibi bireyleri desteklemeleridir.

1.6.3.5. Tarımı Düzenleme Politikaları

Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin tarım üzerindeki politikaları, önceki kısımlarda tartışılmakla birlikte, genel bir devlet politikası çizecek bir düzlemde araştırma evreni seçilmediği için, devletin tarıma bakışını makro ölçekte görmek, en azından bu çalışma için mümkün değildir. Bu sebeple bu bölümde, tarım

politikalarını düzenleyen Tarım Kanunu ve Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı incelenecektir. Bu bağlamda 24 Ocak 1980 tarihli İstikrar Programı, Türkiye'nin günümüzü etkileyen dönüşümünde yeni bir anlayış başlattığı için (Köse, 2000) 1980 sonrası kırsal politikalar bu çalışmada ele alınacaktır.

1.6.3.6. 1980 Sonrası Tarım Politikaları

1980 sonrası Türkiye'nin tarım politikaları, ithal ikameci ekonomi anlayışının terki ve liberalizmin uygulamaya konulması ile şekillenmiştir (Köse, 2000).

1980 yılı, Türkiye için büyük bir ekonomik daralmanın da başlangıcıdır; bu dönemde tarım ticaret hadleri %38,9 oranında gerilemiştir (Günaydın, 2010, s:162). Bu ortam da yeni ekonomi politikalarına uygun olarak tarımın yeniden örgütlendirilmesi sürecini başlatmıştır.

1985 yılında, bakanlığın Ziraat İşleri, Toprak Su, Zirai Mücadele, Hayvancılığı Geliştirme, Gıda İşleri, Veteriner İşleri, Su Ürünleri genel Müdürlükleri kaldırılmıştır. Böylece bakanlık sadece merkez örgüt olarak kalmış; uygulama birimleri çeşitli kuruluşlar arasında dağıtılmıştır (Günaydın, 2010, s:163).

Bu kuruluşlar, Bakanlar Kurulu, Yüksek Planlama Kurulu, Para Kredi ve Koordinasyon Kurulu, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Devlet Bakanlıkları, Devlet Planlama-Hazine-Dış Ticaret Müsteşarlıkları, Merkez Bankası, T.C. Ziraat Bankasıdır (Günaydın, 2010, s:163).

Mevcut bu durum, 441 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 1991 yılında kabulüyle görece ortadan kalkmış ve Tarım ve Köy işleri Bakanlığının ana hizmet birimlerinin yapısı şu şekilde değiştirilmiştir: *“Tarımsal Üretim ve Geliştirme Genel Müdürlüğü, Koruma ve Kontrol Genel Müdürlüğü, Teşkilatlanma ve*

Destekleme Genel Müdürlüğü, Tarımsal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Dış İlişkiler ve Avrupa Topluluğu Koordinasyon Dairesi Başkanlığı.”

1980’lerin ikinci yarısı ise kamu iktisadi kuruluşlarının özelleştirilmesi ile ilgilidir; 1985 yılında Dünya Bankası il birlikte hazırlanan Özelleştirme Ana Planı ve ardından 1986 yılında 3291 sayılı Kamu İktisadi Teşebbüslerinin Özelleştirilmesi Hakkında Kanun’la bu süreç başlamıştır (Günaydın, 2010, s:165). Aynı yıllar, tarımdaki destekleme politikalarının da terk edildiği bir dönemdi (Boratav, 2019, s:252).

Özelleştirme, hükümetin artan iç ve dış borçlarına yönelik bir tedbir gibi görünürken; devletin kamu iktisadi kuruluşlarına aktardığı kaynakları kısıması, vergi sistemindeki değişimler, özellikle yatırımcı KİT’leri zor durumda bırakmıştır (Boratav, 2019, s:155).

Bu dönemde hazırlanan özelleştirme ana planı, özelleştirilecek KİT’leri öncelik sırasına koymaktadır. Birinci sırada Yemsan ve Tigem; İkinci, Et Balık Kurumu; Çay-Kur, Tügsaş ve TŞFAŞ; TMO ve TZDK ise üçüncü sıradaydılar (Günaydın, 2010, s:165).

Bu sayılan KİT’lerden, Süt Endüstrisi Kurumu, Manisa Yem Fabrikası, ORÜS ve TZDK’nın neredeyse tamamı özelleştirilmiştir. Tekel, yakın bir zamanda özelleştirilirken, Et ve Balık Kurumu büyük oranda özelleştirilmiş ve işlevleri azalmıştır. Tüm bu kamu kuruluşlarının ortadan kalkması, pek çok kurumun hizmetlerinin aksamasına sebep olmuştur.

Tüm bunların sonucunda, tarım sanayisindeki devlet varlığı özel sektöre terk edilmiş, tarımda merkezi karar alma yerine yerelleşme etkili olmaya başlamıştır (Güler, 2005, s:202).

2000’li yıllara gelindiğinde, “birçok görev ve yetki alanı zaten elinden çıkmış bulunan Bakanlık⁵, tütün-şeker ve tarım satış kooperatifleri alanında elinde bulunan yetkileri, sayılan alanlarda oluşturulan üst kurullara” devretmeye başlamıştır (Günaydın, 2010, s:163).

Kurul sistemi, devlet kuruluşlarının, işletici olmaktan çıkıp, özel sektöre devrettiği alanı sadece denetleme noktasında varlık gösterebilmesi anlamını taşımaktadır (Günaydın, 2010, s:163-164).

Sektörde destekleme alanında, doğrudan gelir desteği, dolaylı gelir desteği ve genel hizmetler ve pazar fiyat desteği bulunmaktaydı (Günaydın, 2010, s:167). Bu destekleri devlet doğrudan kendisi verirken (Ziraat Bankası kanalıyla), 1980’lerle birlikte Tarım Kredi Kooperatiflerinin etkili olduğu bir yapıya geçilmiştir (Güler, 2005, s:226). Süreç içinde sözleşmeli çiftçilik ve sözleşmeli besicilik kavramları gelişirken, kredi kooperatiflerinin dış kaynaklı kullandığı krediler, bir yerde küçük toprak sahibi köylüyü tasfiye projesine dönüşmüştür (Güler, 2005, s:236).

Türkiye’deki tarım politikalarındaki değişim, devleti köylü ile yatırımcı arasından çıkarmakta; köylünün sermaye karşısında yalnızlaşması sonucunu doğurmaktadır (Güler, 2005, s:243).

1.6.3.7. Tarım Kanunu

18.04.2006 tarihli ve 5488 sayılı Tarım Kanunu (2011), yukarıdaki bölümü özetleyici bir niteliği de içinde taşımaktadır. Öncelikle, kanunun kapsam başlıklı ikinci maddesine bakılırsa:

5 O tarihteki adıyla “Tarım ve Köyşleri Bakanlığı”

“Bu Kanun, tarım politikalarının amaç, kapsam ve konularının belirlenmesi; tarımsal destekleme politikalarının amaç ve ilkeleriyle temel destekleme programlarının tanımlanması; bu programların yürütülmesine ilişkin piyasa düzenlemeleri, finansman ve idarî yapılanmanın tespit edilmesi; tarım sektöründe uygulanacak öncelikli araştırma ve geliştirme programlarıyla ilgili kanunî ve idarî düzenlemelerin yapılması ve tüm bunlarla ilgili uygulama usûl ve esaslarını kapsar.”

Sürecin en başta bir piyasa mekanizmasından bağımsız olmayacağı görülmektedir. Zaten bu durum açıkça, beşinci maddenin c ve d bentlerinde geçmektedir.

“c. Piyasa mekanizmalarını bozmayacak destekleme araçlarının kullanımı

d. Özel sektörün rolünün artırılması”

Tarım politikaları, tarımsal üretimin iç ve dış politikalara uygun, doğal ve biyolojik kaynakları koruyarak, verimliliğin artırılması, üretici örgütlerinin geliştirilmesi ve tarımsal piyasaların güçlendirilmesi amaçlanarak oluşturulmaktadır (Tarım Bakanlığı, 2011).

Altıncı maddede, tarım politikalarının öncelikleri belirlenmiştir:

“-Tarım sektöründe verimliliğin artırılması, ürün çeşitliliğinin geliştirilmesi, kalitenin yükseltilmesi ve rekabet gücünün artırılması amaçlanmaktadır,

-Tarım sektöründe yeterli ve güvenilir bir gıda arzının sağlanması,

-Tarımsal işletmelerin desteklenmesi ve altyapılarının iyileştirilmesi,

-Tarımsal faaliyetlerde bilgi ve uygun teknolojilerin kullanımının artırılması

-Tarımsal girdi ve ürün piyasalarının iyileştirilmesi ile üretim-pazar entegrasyonunun sağlanması amaçlanmaktadır.

-Tarım ve sanayi arasındaki entegrasyonun sağlanmasına yönelik çalışmalar yapılmalıdır.

-Tarım sektörünün finansman ihtiyacının karşılanmasına yönelik düzenlemeler yapılması.

-Destekleme ve yönlendirmeye yönelik önlemlerin alınması.

-Tarımda doğal afetler ve hayvan hastalıklarına karşı risk yönetimi ve sigortacılığı geliştirmek.

-Kırsal bölgelerin sosyo-ekonomik açıdan kalkınması.

-Kooperatif ve birlikler gibi üretici örgütlerinin geliştirilmesi.

-Tarım bilgi sistemlerinin kurulması ve kullanımının yaygınlaştırılması.

-Toplulaştırma ile arazi payları artırılmalı ve toprak kullanım planlaması yapılmalı ve tarım işletmelerinin yeterli ekonomik büyüklüğe erişmeleri sağlanmalıdır.

-Doğal kaynakların, su ve toprağın geliştirilmesi ve sürdürülebilir kullanımı.

-Avrupa Birliğine uyum sürecindeki ortak piyasa düzenlerinin öngördüğü yasal ve idarî düzenlemelerin yapılması.”

Türkiye'nin son 20 yıl içinde tarım üzerinde gerçekleştirdiği tüm dönüşüm hareketlerinin birbiriyle koordineli bir şekilde gerçekleştiği açıktır. Çalışmanın önceki bölümünde, Köy Kanunu taslağının hazırlık aşamaları kapsamında aktarılan; doğal afetlere karşı önlem alma; kırsal yaşamı sosyo-ekonomik açıdan planlama, üretici örgütlenmelerinin genişlemesi, toplulaştırma ve arazi kullanma planlarının uygulanması ve 'Kırsal Alan Yenileme Planı'nın bütüncül olarak bakanlık denetimine aktarılması ile bu dönüşüm süreçlerinin tek elden yürütülmesi amaçlanmıştır. Ortaya çıkan sonuçlar çalışma kapsamında tartışılacaktır.

Kanunun bir diğer yeniliği, ürün konseyleridir. Ürün konseyleri, “ulusal tarım politikaları çerçevesinde çalışmalar yapmak üzere ürün bazında üreticiler,

tüccarlar, sanayiciler ve/veya bunların oluşturdukları birlikler ile kamu ve araştırma kurumları, meslek odaları ve dernekler bir araya gelerek” oluşturdukları ayrı bir tüzel kişiliktir. Bu konuda Dünya Gazetesi İzmir Temsilcisi, Ali Ekber Yıldırım’ın (2011) eleştirisi önemlidir:

“Ulusal Zeytin – Zeytinyağı Konseyi İtalyan, İspanyol veya başka ithalatçı ülke ve firmaların çıkarına çalışmayacak, çalışmamalı. Ulusal Pamuk Konseyi, Amerika’dan ve Yunanistan’dan daha çok pamuk ithal edilsin diye çalışmayacak, çalışmamalı. Ulusal Fındık Konseyi, Türkiye’de fındık fiyatları düşsün Almanlar, İngilizler, İtalyanlar daha ucuza hammadde alsınlar diye çalışmayacak, çalışmamalı. Ürün konseylerinin tartışıldığı şu günlerde, herkese Amerika Pamuk Konseyi’nin çalışmalarını incelemelerini öneriyoruz. Amerika’daki en güçlü konseylerden biri. Yıllarca yaptıkları sistemli çalışmalar sonucunda, Türkiye’yi Amerikan pamuğuna bağımlı hale getirdiler. Bu, Türkiye için endişe verici bir durum. Fakat Amerikalı pamuk üreticisi için gurur duyulacak bir çaba.” (Yıldırım, 2011)

Kanunun on üçüncü maddesinde sözleşmeli üretimi, bakanlığın geliştireceği ve yaygınlaştıracığı belirtiliyor.

Kanunun bir diğer önemli başlığı Tarımsal Destekleme ve Yönlendirme Kurulu; kurulmuştur. Bu kurulun görevleri aşağıda özetlenmiştir:

Her yıl değişen ulusal ve uluslararası koşullara göre destekleme programı ihtiyaçlarını tespit etmek, gerekli değişiklikleri sağlamak; değişik kurum ve kuruluşlar arasında paylaşılan destek hizmetlerinin koordinasyonunu sağlamaktır. Bu noktada destekleme ödemelerinin biçimleri, ilgili kanunun on dokuzuncu maddesinde belirtilmektedir. Bu maddeye göre, Doğrudan Gelir Desteği, işlenen araziler için birim üzerinden belirlenen tutarda yapılan ödemedir. Fark Ödemesi, hesaplanan üretim maliyetleri ile ulusal ve uluslararası piyasalarda oluşan fiyatlandırma farklarının telafisi için yapılan ödemedir. Telafi Edici Ödemeler, arz fazlası ürün eken üreticilerin alternatif ürünler denemesi için

yapılan teşvik edici ödemelerdir. Alternatif ürünlerin verimli bir şekilde üretimi sürecinde olabilecek verim kayıplarını karşılamak için ve üretilecek ürünlerin pazarlanmasına yardım için ödenen kalemdir. Hayvancılık Destekleri, ırk ıslahı, yem üretimi, verim artışı ve işletmelerin uzmanlaşması ve geliştirilmesi için ödenen destekleme bedellerini belirtir. Tarım Sigortası Ödemeleri, tarım sigorta sistemine çiftçilerin dahil olması için sigorta bedellerinin bir kısmının kamu tarafından karşılanmasıdır. Kırsal Kalkınma Destekleri, tarımsal altyapı, arazi ve kadaastro hizmetleri, tarla içindeki su ve elektrik hizmetleri gibi kalkınma hedeflerine yönelik ferdi ya da tüzel kişiliklerce oluşturulan projeleri desteklemek için ödenir. Çevre Amaçlı Tarım Arazilerini Koruma Programı Destekleri; erozyon ve olumsuz çevresel etkilere açık bölgelerde, arazilerin doğal bitki örtüsü, mera, çayır gibi şekillerde değerlendirmesini teşvik amacıyla ödenir. Kanunda diğer başlığı altında, araştırma, geliştirme ve tarımsal yayınların desteklenmesi, özel depolama ve ürünün niteliğini artırıcı uygulama destekleri, organik üretim desteği, gerektiğinde tarımsal girdi destekleri gibi alanlarda yapılan ödemeleri tarif etmektedir (Koçtürk ve Yurtsever, 2015).

Türkiye'de tarımsal destekleme sistemi 1999 sonrası IMF ve Dünya Bankasının politikalarının etkisiyle radikal bir şekilde değiştirilmiştir. 1999 yılında oluşturulan tarım politikalarının destekleme sistemi üzerindeki etkisi aşağıdaki çizelgede görülebilir. (Sendika.org, 2011):

Çizelge 1.3. Devlet Tarafından Dağıtılan Destekleme Miktarları

Destek kalemleri (milyon dolar)	1999	2002
Kredi Desteği	956	0
Gübre Desteği	183	0
KİT'lere Bütçeden Aktarılan	261	138
KİT Açıklarını Aktarılan	261	138
Pamuk ve Yağlı Tohumlar Primleri	205	58
TSKB'ye Destek	450	0
DGD Ödemeleri	0	268
TOPLAM	4268	1179

Türkiye'nin şu an IMF ile bir program yürütmediği açıksa da tarım politikalarının tamamının AB Uyum Programı, DTÖ ve Dünya Bankası ile ortak hazırladığı bilinmektedir. Tüm bu etkenler, yukarıda bahsedilen son on yıl içinde gerçekleştirilen reform hareketleri incelendiğinde, küçük toprak sahibi köylülerin çıkarındansa, 'tarım sektörünün' gelişmesi için büyük yatırımları gerçekleştirecek sermayenin çıkarına uygun olarak bu yardımların kullanılabileceği tahmin edilebilir.

1.7. Kırsal Bölgelerde Kalkınma ve Sosyal Hizmet

Sosyal hizmet disiplini açısından, toplumsal müdahaleler öncelikli olarak, sorunun tüm boyutlarıyla tanımlanmasıyla başlar çünkü insani sorunlar bireyin ait olduğu topluluğun sosyal yapısı ve toplumsal koşullarının olduğu çevresel etmenlerin tümüyle ilgilidir (Turan, 2009, s:93). Topluluğu etkileyen sorunun belirlenmesi, bireylerin içinde yaşadığı sosyal sistemin yapısını ve özelliklerini iyi şekilde bilmeyi gerektirmektedir (Turan, 2009, s:93).

Sorunlar tanımlanırken, biyolojik yapı, düşünce yapısı, duygusal, kültürel ve davranışsal özellikler arasındaki etkileşimin incelenmesi ve tüm bunlara dayanarak topluluğun bireye sunabildiği sosyal, kültürel, psikolojik ve ekonomik koşulları değerlendirmek sosyal hizmet müdahalesinin önceliğidir (Turan, 2009, s:93).

Kişinin özelinde sorun tanımlanırken göz ardı edilemeyecek derecede önem kazanan çevresel faktörleri Turan (2009, s:95-96) dört başlıkta toplamıştır:

- “1. Aile ve akrabalık sistemi*
- 2. Sosyal ilişkiler sistemi (arkadaş, komşu, meslektaş, amir ve çalışanlar vb.)*
- 3. Toplumsal kuruluşlar (okul, mahkeme, hastane, iş yeri, devlete ve yerel yönetime ait kuruluşlar)*
- 4. Hizmetinden yararlanan meslek elemanları (doktor, dişçi, öğretmen vb.)”*

Sosyal hizmet disiplininde sorunlar, çevresel faktörlerle bireyin birlikte oluşturduğu dinamikler içinde, bireyin ihtiyaç ve beklentilerini karşılayamaması sonucu ortaya çıkmaktadır. Bireylerin 'hayat beklentileri', 'olmak istedikleri kişi' gibi arayışları ekolojik çevrelerinden yanıt bulamadığında yahut çevrenin imkanları yeterli olsa bile bireyin doğru sorulara yanıt aramaması, doğru kaynaklara yönelmemesi yüzünden çevrenin yetersiz gözükmesi (Turan, 2009, s:98) durumunda ortaya çıkan çatışma, sosyal hizmet disiplininin çözüm aradığı sorunların ortaya çıkış mekanizmasını tanımlar.

Bireylerin istekleri ve arzuları davranışlarını belirlerken, istek ve arzulara ulaşp ulaşmamak, olumlu ya da olumsuz pekiştireç rolünde, bireyin öğrendiği - olumlu ve olumsuz- davranışları örüntü olarak benimsemesine neden olur (Turan, 2009, s:96). Bu davranış örüntüleri, bireylerin, istek ve arzularına ulaşmaları durumunda da ulaşamamaları durumunda da tüm isteklerini gerçekleştirme tutkularından kaynaklanır ki insanın yaşaması için gerekli olmayan mevki, itibar, para ve güç sahibi olma gibi arzular mevzubahis çatışmacı davranış örüntülerinin temel sebebidir (Turan, 2009, s:96).

Mevcut sosyal yapının üzerine kurulu olduğu ekonomik sistemde, sınırsız talebe sınırlı arz karşılık getirildiği içindir ki bireylerin her istek ve arzusu yanıt bulamayacaktır, gerçekleşmeyecektir (Turan, 2009, s:96). Güncel ekonomik sistem, mevcut nüfusa sunduğu (yetersiz) olanaklar ile (maaş, miras, piyango vb.) bireylerin çok büyük kısmının istek ve arzularına ulaşmalarına engel oluşturmakta, bireylerin sistemin kendisiyle çatışmaya girmesine neden olmaktadır.

Bireylerin oluşturduğu ve görece toplumun merkezi yerleşimlerinden fiziksel olarak uzakta konumlanmış kırsal mahallelerde bireylerin ortaya çıkan sorunlarına ve bu sorunlarına çözüm aramak için başvurabilecekleri merkezlere olan mesafesi, sorunların büyümesine ve bireylerin çözüm olan yerlere göçmesi ile sonuçlanabilmektedir. Kırsal bölgelerin kalkınması olarak bakılan sosyal hizmetlerin sunumu, çalışmada daha önce belirtilen “kentlin çekiciliğinden çok, kırsal alanın iticiliğinin” önüne geçme amacıyla, kentler ile kırsal yerleşimler

arasındaki hizmet sunumlarını toplumdaki her bireyin eşit şekilde ulaşabileceği bir kurguya göre şekillendirmektir.

Türkiye’de 2012 yılından itibaren köy yerleşim yerleri, şehir ve büyükşehir belediyelerine bağlanarak kırsal mahalle statüsüne geçirilmişlerdir. ‘Köylerdeki devlet teşkilatı, ‘köyün’ bağlı olduğu belediyenin bir mahallesi olarak kurgulanmıştır. Dolayısıyla ‘kırsal mahalle’ olarak adlandırılan yerleşimlerdeki sosyal hizmet uygulamaları, bağlı oldukları belediyelerdeki sosyal hizmet uygulamaları ile doğrudan ilişkilidir.

Türkiye’de 2004 yılından itibaren sosyal hizmet uygulamalarının merkezi yönetimden yerel belediyelere devri söz konusudur. Günümüzde Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı aracılığı ile verilen birçok hizmetin belediyelere devredilmesi, kanun ile tespit edilmiş olsa dahi henüz bu devir işlemi tam anlamıyla gerçekleşmemiş; Bakanlığın taşra teşkilatı ile hizmetler bireylere ulaştırılmaya çalışılmaktadır.

Bu noktada toplumsal kalkınma ile ilgili çalışmalarda sosyal hizmet disiplininin uygulama alanını sınırlandırmak ve yapılacak çalışmalardaki izleği ortaya koymak elzemdir. Kongar’a göre toplum kalkınması, “Toplumların ekonomik, sosyal ve kültürel koşullarını iyileştirme, ulusal bütünlüğü gerçekleştirme ve küçük toplumların ulusal gelişmeye tam katılımını sağlama amacıyla, halkın kendi çabalarının hükümetin çabalarıyla birleştirildiği bir süreç” olarak tanımlanmaktadır (2007, s:126). Bu amaçlarla değişmesi gereken hususlar;

“Toplumların ekonomik, sosyal ve kültürel koşullarını iyileştirmek,

Ulusal bütünlüşmeyi sağlamak,

Ulusal kalkınmaya küçük toplumların katılmalarını sağlamaktır.” (Kongar, 2007, s:127)

Yukarıda sayılan bu öncelikli hedeflere varmak için yapılması gereken işler:

“Halkın girişkenliğini teşvik, devlet hizmetlerinin bu girişkenliği destekleyecek şekilde düzenlenmesi, halkın girişkenliği ile hizmetlerin eşgüdümünün sağlanmasıdır.” (Kongar, 2007, s:127)

Toplum kalkınması, beş farklı biçimde ele alınabilmektedir (Kongar, 2007, s:127). Bunlar; ilk olarak, toplum kalkınması ile köy kalkınmasını bir gören yaklaşım, toplumsal kalkınmanın hedef toplumlarda yaşayan insanların girişkenliğini geliştirme yöntemi olarak gören yaklaşım, toplumsal kalkınma sürecini değişim yaratma ve değişime uyum sağlama olarak göre yaklaşım, sosyal kalkınmayı hedef toplumla özel amaçlarla hizmet götürülmesi şeklinde ele alan yaklaşım ve toplumsal kalkınmayı sosyal hizmetin bir tekniği olarak ele alan yaklaşımdır (Kongar, 2007, s:128-130). Bu noktadan hareketle, Kongar, Dunham’dan aktardığı on sekiz ilkeyi hem sosyal hizmetin hem de kalkınma çalışmalarının temel ilkeleri olduğunu söylemektedir:

“Toplumun ihtiyaçları ve sosyo-ekonomik hayatı esas alınarak planlanmalıdır.

Toplumun kültürel özelliklerine uygun olmalıdır.

Programlar toplumun ihtiyaçlarına uygun olarak tasarlanmalıdır..

Programların hazırlanmasında nesnel verilere dayanılmalıdır.

Teknik yardım, insanların kendi sorunlarını kendi elleriyle çözmeyi amaçlamalıdır.

Programların uygulanmasında halkın istek ve katılımının sağlanması gerekir.

Toplumun kendine güvenini, girişkenliğini ve işbirliğini geliştirmesi, uzun vadede somut amaçların yerine getirilmesinden daha önemlidir.

Eğitim aracı olarak kullanılabilir olmalıdır.

Toplum kendi kaderini tayin hakkına sahip olmalıdır.

Toplumsal yapıya dahil olan bütün nüfus grupların katılımcı olması sağlanmalıdır.

Demokratik olmalıdır.

Etkili liderliği kullanmalıdır.

Ülkenin genel ekonomik ve sosyal kalkınma planının bir parçası olarak uygulanmalıdır.

Yerel hükümet (mahalli idareler) örgütlenmesini teşvik etmelidir.

Programların halk tarafından kontrol edilmesi ve denetimin STK'lara açık olması önemlidir.

Özel surette yetişmiş eleman kullanılmalıdır.

Bu yaklaşım, insanların kendi sorunlarını çözmelerini sağlamaya yöneliktir ve yerel toplumların gelişimine katkıda bulunmayı amaçlar.” (Dunham, 1963; akt: Kongar, s:2007).

Kongar tarafından belirtilen sosyal hizmet müdahalesinin sosyal kalkınmaya yönelik temel ilkeleri doğrultusunda saptanan ilkelere, sosyal hizmet müdahalesinin çerçevesini belirlerken faydalanılacaktır. Bunlar (Geray, 1966; akt: Kongar: 2007, s:134);

“-Yerel toplumun dayanışma ve yardımlaşmasını artırmaya yönelik olma;

-Hayat şartlarını iyileştirmeye yönelik olma;

-Yerel liderliği ve gönüllü etkinlikleri teşvik etmeye yönelik olma;

-Halk katılımını sağlamaya yönelik yerel yönetimlerle iş birliğine açık olma;

-Hizmet sağlamak ve çevresel koşulları iyileştirmeye yönelik olma;

-Kamu kuruluşları ve STK'lar arasında eşgüdümü sağlamaya yönelik planlama ve programlamayı sağlama;

-Topluluk olma bilincini geliştirmeye yönelik olma;

-Boş zamanların değerlendirilmesini sağlamaya yönelik olma;

-Kanunlara uyma noktasında vatandaşların sorumluluk ve ödev duygularını geliştirmeye yönelik olma.”

Duyan'ın (2014, s:388-398) toplumla çalışmada kullanılacak, sosyal hizmet uzmanının çalışma odağına alacağı ve toplumu anlamak ve değerlendirmek amaçlı kullanacağı çalışma adımlarında da yukarıdaki ilkeler tekrar görülebilmektedir. Duyan, toplumla çalışmayı, dört temel odak altında planlamayı önermektedir. Birinci odak, hedef toplumun saptanması; ikinci odak bu toplumun özelliklerinin ortaya konması ve belirlenmesi, üçüncü odak, farklılıkları tanımlama ve dördüncü odak, yapıyı tanımlamadır.

Birinci odakta, sosyal hizmet uzmanı, hedef toplum üyelerinin özelliklerini tanımlama ve kavrama işini yaparak, hizmet sunacağı nüfusun özelliklerini belirler ve toplum içindeki iletişimin ve etkileşimin hangi yollarla karşılandığını tespit eder.

İkinci odakta, toplumun sınırlarını, sosyal sorunları ve toplum üyelerinin baskın değerlerini tanımlar. Toplumun sahip olduğu fiziksel sınırlar, sosyal engeller, hedef toplumun sahip olduğu kaynaklar ve hizmet birimleri gibi mevcut koşulları tespit edilmelidir. Ayrıca, toplumun coğrafi dağılımı, ulaşım olanakları ve toplumun sahip olduğu alanı nasıl kullandığı belirlenmelidir.

Üçüncü odakta, toplumsal baskının örtük ve resmi mekanizmaları belirlenmeli ve ayrımcılığın kanıtları belirlenmelidir. Toplumun etnik, kültürel, cinsiyet ve yaş değişkenlerine karşı hangi konumda olduğu; toplumun sahip olduğu kültürel normlar ve topluma yönelik mevzuat ve kanunlar ile belirlenmiş baskı araçları saptanmalıdır.

Dördüncü olarak, yapı belirlenmeli, güç unsurlarının yerleri, kaynakların ulaşılabilirliği ve kaynak sunumunun denetimi ve sunum biçimlerinin belirlenmesi sağlanmalıdır. Hedef topluma yönelik sağlık ve sosyal hizmetlerin nasıl sağlandığı, bürokratikleşmenin toplumsal yapıda ne derece rol aldığı, toplumun karar alma mekanizmalarının yapısı anlaşılmalıdır.

1.8. Sosyal Kalkınma ve Sosyal Hizmet

Sosyal hizmet disiplini, farklı insanlarla çalışmanın yanı sıra, farklı mekan türlerini de kapsayan geniş bir faaliyet alanı içerisinde işlev görmektedir (Duyan, 2012, s:5). Bu mekan içinde sosyal hizmetin mesleki çatı amaçları; yetkinliği güçlendirme, kaynakları ihtiyaç duyanlarla bağlantılandırma; mevcut sistemleri insancıllaştırma, politika geliştirme ve nihayetinde sosyal adaleti gerçekleştirmedir (Duyan, 2012, s:5). Bu anlamda mekan ve alan terimleri önem kazanmaktadır. Kırsal yerleşim yerlerinde sosyal kalkınmanın gerçekleştirilmesi, her mekanın biricik ihtiyaçlarına uygun spesifik eylemlerle mümkündür ancak önceki bölümlerde bahsedilen kamu yönetimi yaklaşımı ile Türkiye, kırsalda biricik ihtiyaçlardan ziyade genele yansıyan sonuçlara odaklanmaktadır. Bu anlamda Karaman'ın tarım arazileri verimli olmasına rağmen çevresindeki büyük illerden yoğun inşaat sektörü hammadde talebi ile karşılaşmaktadır. Bu durumun yol açtığı en önemli sorun, bölge halkının karşı çıkmasına rağmen açılan taş ocaklarıdır. Bu durum 2020 yılında Kazım Karabekir ilçesindeki Karalgazi köyünde büyük halk tepkisine rağmen engellenememiştir (Birgün, 2020). Konuyla ilgili Karaman Ziraat Odası Başkanı'nın açıklamasına aşağıda yer verilmiştir:

“Geçtiğimiz günlerde mücadelesini verdiğimiz, Karaman'ın ihtiyacı olan sebze ve yeşilliklerinin yetiştirildiği Avgan çimeninde açılmaya çalışılan Mermer Ocağı faaliyete geçerse; Tıpkı Karalgazi köyünde yaşanan çevresel felaketlerin aynısına maruz kalacaktır. Biz mermer ocaklarının açılmasına karşı değiliz fakat mermer sektörü ülkemizin, büyük ihracat kaynaklarından biri olup sağladığı yüksek döviz getirisiyle ülke ekonomisinde önemli yer tutmaktadır. Bizim talebimiz marjinal tarım arazisi vasfında ve dağlık sayılan, mermer çıkarmaya müsait yer olmasına rağmen; Karaman Ovasının gözde tarım arazileri sayılan Mesudiye, Demiryurt, Karalgazi, Kisecik ve İslahisar Köyleri arasında bulunan irili ufaklı tepelerde ve bazı tarım alanları içerisinde mermer madeni arama ruhsatı verilmesinin bölge tarımının geleceğini tehlikeye soktuğudur.” (Karamandauyanis, 2021)

Yerel sorunların, yerel imkanlarla ve yerli halk için çözülmesi, kırsal sosyal kalkınmanın en önemli hedefidir. Bu anlamda yerinden yönetim ve demokratik katılım haklarının bölge insanlarına sunulmasına yönelik imkanları hedeflemek, sosyal hizmet müdahalesindeki güçlendirme yaklaşımı açısından da geçerlidir. Bu anlamda sosyal hizmet perspektifinden bakıldığında, sosyal kalkınmanın çözüm sunmayı hedeflediği yerel ihtiyaçları o yörenin insanlarının kararlarına uygun çözümlerle aşma gerekliliği olduğu söylenebilir. Keza beşeri kalkınma kavramının içinde yer alan insan sermayesi, aşağıda tanımlanacağı üzere bireyin yapabilirliklerine ve yetkinliklerine ayrılan kaynaklarla geliştirilebilecektir. Bireyin yaşadığı mekan – alan içinde, yetkinlik imkanlarını belirleyen çevresel altyapı ihtiyaçları genel olarak yoksulluk başlığı altında; toplum ve dünyaya uyum sağlayacak ve rekabet edecek eğitim ve sağlık gibi ihtiyaçlarının yoksunluk başlığı altında ve tüm imkanların temelini oluşturan ekonomik altyapının demokratik katılım ile yerele uyarlanmış çözümü için kooperatifler başlığı altında incelemek uygun görülmüştür.

Bourdieu'nun tanımladığı alan, Bourdieu'nun sermaye olarak ifade ettiği (kültür, sosyal ve ekonomi) kavramların ortaya çıkma ve kullanılma sahasıdır; bu alan soyutlaması, kişiler, örgütler, topluluklar ve toplumsal etkileşimlerle somut hayatta gözlenebilmektedir (Kaplan ve Yardımcıoğlu, 2020, s:25).

Kültürel sermaye, bireyin doğduğu andan itibaren eğitim ve aile kurumları başta olmak üzere toplumsal alanda toplumsal yaşamı boyunca edindiği tüm donanım olarak ifade edilmektedir (Kaplan ve Yardımcıoğlu, 2020). Bourdieu, farklılıkları kültürel sermaye ile açıklamaya çalışır. Bu farklılıkları ve kültürel sermayeyi anlamaya çalışarak, kültürel uygulamalarda ve eğitimsel performanslarda ekonomik eşitsizliklerle açıklanamayan farklılıkları ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır.

Kültürel sermaye, bireylerin sosyal alandaki konumlarını belirleyen bir sermaye türü olarak aktörlerin varlığını vurgular. Bu, üretim ilişkilerine bağlı olarak aktörlerin nasıl konumlandırılacağını belirleyen bir bakış açısidir ve geleneksel sınıf anlayışına farklı bir perspektif kazandırır. Bourdieu, toplam

sermaye bakımından, profesörleri ve işçileri aynı kategoriye dahil ederken, kültürel sermaye ve ekonomik sermaye açısından profesörler ve patronlar zıt kutuplarda yer almaktadır. (Kaplan ve Yardımcıoğlu, 2020, s:31).

Sosyal sermaye, bireylerin veya grupların sürekli bir ilişki ağına sahip olmaları nedeniyle elde ettikleri potansiyel kaynakların veya gerçek kaynakların toplamı olarak ifade edilir. Sosyal sermaye, insanlar arasındaki ilişkilerin ve ağların kalıcılığı ile ilişkili kaynakların ve bu kaynakların potansiyelini gerçekleştirme yeteneğinin bir sermaye türü olarak ortaya çıkmasıdır. (Bourdieu, 1986). Diğer bir deyişle sosyal sermaye, bir gruba ait olma motivasyonu ile ortaya çıkan aidiyete dayalı kaynaklarla ilgili kaynakların birlikteliğidir.

Çoğu sosyal sermaye tanımında dernekler, dernek üyelikleri ve sosyal ağlar kullanılır. Dernekler, yatay birlikler ve dikey birlikler olarak iki şekilde tanımlanabilir. Yatay birlikler üyeler arasında eşit bir temelde kurulur ve dikey birliklerde üyeler arasında hiyerarşik ilişkiler ve eşitsiz güç ilişkileri bulundurmaktayken (Çekiç ve Ökten, 2009, s:208), yatay birliklerde sosyal ağlar birbirine yakın kişiler arasında ortaya çıkan resmi olmayan karşılıklı ilişkileri içerir.

Bir çalışma, kırsal kalkınma açısından sosyal sermayenin önemini vurgularken, piyasa hatalarına yol açabilecek olan koordine edilmemiş veya fırsatçılığı araştıran çeşitli davranışların ekonomik birimler tarafından yapılabileceğini göstermektedir. Örneğin, bu tür davranışların, sulama projelerinin başarısızlığının ana nedeni olduğu ileri sürülmüştür. Örneğin, bazı çiftçiler diğerlerini düşünmeden aşırı su kullanabilir. Bu tür projelerde genellikle uygun paylaşımı sağlayan düzenlemeler, resmi ve gayri resmi araçlar eksiktir. Ancak etkin bir sosyal sermayenin bu tür sorunların aşılmasına katkı sağlayacağı belirtilmektedir (Çekiç ve Ökten, 2009, s:208).

1.9. Kırsal Sosyal Hizmet Uygulamasında Sosyal Hizmet Uzmanının Rol ve Görevlerine Dair Sorunlar

Kırsal yerleşimlerde faaliyet gösteren kurum, kuruluş ve örgütler, kentlerde var olanlardan farklı olarak, dinamik olarak değişen ihtiyaçlara uygun bir uygulama biçimi gerektirir. Kırsal bölgelerde iklim, kirlilik, emek hareketleri gibi değişkenler nedeniyle sürekli olarak farklı ihtiyaçlara sahip olmaktadır. Sosyal hizmet uzmanları, kırsal yaşamdaki temel dinamikleri içinde barındırmayan bir müdahale yöntemini uygulamaya kalkışırsa, müdahale sürecinin olası çıktılarına ulaşmaları mümkün olmayacaktır (Green, 2003).

Francis ve Henderson (1992, s:54) kırsal bölgelerde yapılacak sosyal hizmet uygulamasının genelci bir yaklaşımı benimsemesi gerektiğini belirtmektedir. Genelci bir yaklaşım yalnızca farklı yöntemleri içeren ve sosyal hizmet uzmanlarının farklı uygulama alanlarında çalışma becerisine sahip olmasını gerektiren bir uygulama biçimi olmakla kalmaz, aynı zamanda birbirine bağlılık, karşılıklık, karşılıklı ilişki ve karşılıklı bağımlılık kavramlarını da içerir. Lynn (1990, s:17), genelci yaklaşımın sosyal hizmetin kırsala yönelik bilgi temelindeki eksik unsurları gidermek için uygun olmasının yanı sıra kültürel açıdan da kırsal yaşamla en uyumlu yaklaşım olduğunu eklemektedir.

Kırsal bölgelerde çalışma yapan sosyal hizmet uzmanları, ekonomi, politika, kırsal sosyoloji ve coğrafyayı kapsayan çeşitlilikte bir bilgi tabanı ve kırsala uygun çeşitli müdahale stratejisine dair bilgiyle oluşan bütüncül bir odağa sahip olmalıdır. Kırsal toplumdan ve yerleşiklerden edinilen bilgileri kullanmak ve öncelikle bu bilgiler ile kırsala yönelik hizmet pratiğini geliştirmek önemlidir. Sosyal hizmet uzmanlarının esnek, yaratıcı ve yerel olarak uygun şekillerde sosyal hizmet sunmak için elde ettikleri bilgi temelini beceriye dönüştürebilme kapasitelerinin yüksek olması gerekmektedir. (Martinez-Brawley, 2000).

Her bir topluluğun doğasını anlamak, o topluluk içinde bir sosyal hizmet uzmanı olarak yaşamayı ve çalışmayı önemli hale getirirken, her bir topluluğun kendisi hakkında sahip olduğu yerel anlayışı bilmek önemlidir.

Martinez-Brawley (1982) etkili kırsal sosyal hizmet uygulaması için iki temel ilke önermektedir. İlk ilke, uygulamanın yerelleştirilmesidir: bu ilkede yaklaşımın yerel halkla birlikte, kültürlerine saygı duyularak, yerel değerleri ve kırsal toplumda var olan bilgi temelini kabul ederek ve yerel halkın kendi toplulukları için karar alma süreçlerinde mümkün olduğunca fazla yer almalarını sağlayarak sosyal hizmet müdahalesinin gerçekleşmesini savunmaktadır. İkinci ilke, kırsal toplumu bilinçlendirme ya da toplum üyelerinin bilincini yükseltmeye atıfta bulunmaktadır. Var olan sosyal hizmet sistemleri ve kamusal politikalar, bireylerin yaşamlarını biçimlendiren ideolojiler ve sosyal kontrol mekanizmaları hakkında bilgi edinerek, kırsal yerleşiklerin topluluktan ve sosyal yaşamdan beklentileri analiz edilebilir ve bu kişilerin hayatlarını etkileyen süreçler daha iyi anlaşılabilir. İkinci ilke ile bağlantılı olarak, bilinçlendirmenin bir adım ötesine geçerek, kırsal yerleşikleri kendi hayatlarını etkileyen politikaları üreten konumuna taşımak önemlidir.

Kırsal alanlarda sosyal hizmet uygulamasını gerçekleştiren kişiler için en önemli nokta, sosyal hizmet uygulamasının ve eğitim pratiğinin çoğunu oluşturan genelci bilgi temelini taşıdığı kentsel niteliktir. Sosyal hizmet uzmanlarının kırsal çalışmada karşılaşacakları en büyük zorluk bu bilgiyi kırsal bölgelere adapte etmek olacaktır (Sturmey & Edwards 1991). Kırsal sosyal hizmet uygulaması, toplumda yaşamının yanı sıra orada çalışmayı da içerdiğinden, sosyal hizmet uzmanının yerel kişilerle bağlantı kurabilmesi önemlidir. Kırsal sosyal hizmet müdahalesinin getirdiği önemli bir sorun, küçük topluluklarda çalışmanın getirdiği ‘anonimlik’ sorunudur. Müdahalede her ne kadar dikkatli olursa bile uzmanın ya da müracaatçının kim olduğu bilgisi, kırsal toplumun sınırlarının dar olması nedeniyle, her daim topluluğa açık olacaktır.

Lonne (1990) kırsal sosyal hizmet uygulamasını gerçekleştiren bir sosyal hizmet uzmanının gerekli kişisel ve duygusal uyumu sağlarken geçirdiği aşamaları

incelemiştir. Bu uyum sürecinin başarılı olmasında, işe başlamadan önce hazırlık ve uyum sağlamaya yönelik yardımlar da dahil olmak üzere yeterli kurum desteğinin sağlanması önem kazanmaktadır.

Kırsal sosyal hizmet müdahalesini gerçekleştirecek sosyal hizmet uzmanları, çalıştığı topluluklara başarılı bir şekilde entegre olamamakta ve çalışma düzenlemelerinden memnun olmamaktadır. Lonne ve Cheers (1999) birçok sosyal hizmet uzmanının müdahale planının tamamlanmasından çok daha önce işten ayrıldığını tespit etmiştir. Dollard ve arkadaşlarının (1999) kır ve kentlerde yürüttüğü sosyal hizmet uygulayıcılarına yönelik tükenmişlik ve iş tatmini üzerine yaptıkları çalışmada, müdahalede üstlenilen rollerin belirsizliği nedeniyle kırsal sosyal hizmet çalışanlarının odak topluluğa uyum sağlamasının oldukça zor olduğunu belirtilmiştir. Bu koşullar altında, üst düzey ve destekleyici süpervizyona erişim, kırsal bölgelerde çalışan sosyal hizmet uzmanlarının işlerini sürdürmelerine ve streslerini azaltmalarına yardımcı olacaktır (Green, 2003).

1.10. Sosyal Kalkınma ve Yoksulluk

Yoksulluğun ortadan kaldırılması ve toplumsal kalkınma sorunları artık yalnızca yerel kaynakların seferber edilmesiyle çözülebilecek konumda değildir. Özellikle yoksulluğa dair politikaların, küreselleşme ideolojisi ile birlikte yoksulluğu ortadan kaldırmak değil yoksulluğu sürdürülebilir kılmak adına (Karataş, 2002) geliştirildiği açıktır. Hem bireysel hem de ailesel yoksulluk, hem ulusal hem de küresel çözümler dikkate alınarak ortadan kaldırılabilir (Öztürk, 2004, s:669).

Geleneksel ekonomi politikaları, önce kaynakları ve bunların tahsisini en az maliyetle sağlar ve zaman içinde daha fazla kaynaklardan daha fazla mal/hizmet üretmeyi hedefler. Buradaki geleneksel ekonomi klasik ve neoklasik ekonomi anlayışına işaret etmektedir. Geleneksel neoklasik iktisat, tüketici egemenliğine, otomatik fiyat ayarlamalarına, marjinal, özel kar ve fayda hesaplamalarına

dayanan mükemmel piyasaların gelişmiş kapitalist birimleri ile tüm ürün ve kaynak piyasalarında dengeyi hedefleyerek sonuçlara ulaşır (Boz, 2009).

Geleneksel ekonomi, bireylerin tamamen ekonomik açıdan rasyonel, materyalist ve kişisel çıkar odaklı bir tutum içinde olduğunu varsayar. Öte yandan siyasal iktisat, geleneksel iktisat dışında, belirli ekonomik grupların ve siyasi elitlerin kıt kaynakların tahsisini etkilemek için kullandıkları sosyal ve kurumsal süreçlerle ilgilenir. Bu nedenle, politik ekonomi, ekonomik karar vermede gücün rolüne odaklanarak politika ve ekonomi arasındaki ilişkiyle ilgilenir.

Kalkınma ekonomisi ise geleneksel ekonomi anlayışına göre kaynak dağılımına yaklaşımda daha farklı bir bakış açısı sağlamaktadır. Mevcut kıt kaynakların verimli bir şekilde tahsisi ve zaman içinde sürdürülebilir büyümelerinin yanı sıra, az gelişmiş ülkelerdeki yoksul ve okuma yazma bilmeyen gibi dezavantajlı insan gruplarının yaşam standartlarında hızlı ve büyük ölçekli iyileştirmeler için gerekli ekonomik, sosyal, politik ve kurumsal mekanizmalarla ilgilenir. Bu nedenle kalkınma ekonomisi, tüm toplumların yapısal, kurumsal dönüşümlerini, ekonomik ilerlemenin meyvelerini nüfusun en geniş kesimlerine taşıyacak şekilde etkilemek için tüm toplumların ekonomik, kültürel ve politik ihtiyaçlarını ele almalıdır. Kalkınma ekonomisi açısından, devlet, ekonominin dönüşümünde daha geniş bir role sahip olmalıdır.

Kalkınma literatüründe, bireylerin yaşadıkları yer bakımından toplumların en dezavantajlı grupları olarak öncelikle kırsal kesimde yaşayan kadınlar ve çocuklar gösterilmektedir (Eylem Planı, 2012, s:64). Bu nedenle dezavantajlı gruplara yönelik birtakım çalışmalar yapmak ve katkıda bulunmak dünya çapında pek çok devletin kalkınma programları arasında yer almaktadır.

Yoksulluk ve kalkınma yaklaşımlarına farklı bir bakış açısı öneren Amartya Sen, "Yapılabilirlikten Yoksunluk Yaklaşımı" ile insan yaşamı için gerekli düzeye ulaşmanın bir şeyi yapamama durumu olduğunu belirtiyor. (Kardam ve Yüksel, 2004). Yapılabilirlik tanımıyla, yoksunluğu, herhangi bir gelire sahip olmak değil,

insan yaşamı çerçevesinde gerekli düzeye ulaşacak “yapabilirliğe” sahip olmak olarak tanımlanmaktadır. Maddi yoksunluklar yerine “insanların neler yapabileceğine” odaklanmaktadır. Sen, Marx’tan alıntılanarak, kalkınmanın, “koşulların ve şansın bireyler üzerindeki hakimiyeti yerine bireylerin bunlar üzerindeki hakimiyetini sağlamak” zorunda olduğunu belirtir (1983, s:756-757). Amartya Sen’e göre geleneksel kalkınma iktisadının en önemli eksikliği, insanların yeteneklerine ya da bu yeteneklerin yarattığı yetkinliklere değil, milli gelir, ortalama gelir ve belirli malların toplam arzına odaklanan çalışmaların başarılı kabul edilmesinde yatmaktadır.

Yoksunluk, Sen’e göre, kapasite eksikliğidir. Yoksunluk, erken ölümlere, kronik hastalıklara okuma yazma oranının düşmesine neden olur. Yine de kapasite eksikliği, gelir eksikliğinden daha önemlidir. Bireyin yaşamı boyunca ne olmak istediğine, ya da neyi başarmaya yatkın olduklarını bilmek ve bunu gerçekleştirebilmeleri için imkan sağlamak, yani yapılabirlik kapasitesini artırmak önemlidir. Yetkinlik yaklaşımı merkezine, imkanların kullanımındaki işlevsellik durumunu alır (Topgül, 2013).

Yetkinlik yaklaşımının temel özelliği, insanların gerçekte neyi yapabileceklerini veya olabileceklerini, yani yetkinliklerini vurgulamasıdır. Bu tutum, insanların mutluluğuna veya arzularının tatminine odaklanan felsefi yaklaşımlardan ve gelir, tüketim, harcama veya temel ihtiyaçların karşılanmasına vurgu yapan teorik ve pratik yaklaşımlardan farklıdır. Kalkınma politikalarının seçiminde insani yetkinliklere odaklanmak, klasik politik ekonomi önerilerinden oldukça farklı sonuçlara yol açan derin bir teorik farklılık yaratmaktadır.

Yetkinlik yaklaşımına göre, refah ve kalkınma hedefleri güçlendirme bağlamında ele alınmalıdır; bu durum, sosyal yapıların, insanlara ne yapmak ve ne olmak istiyorlarsa onu yapmaları için fırsatlar sunması durumudur.

Sen’in işlevsellik olarak adlandırdığı bu fırsat ve ihtiyaçlar, birlikte yaşamayı değerli kılan şeylerdir. Elde edilen işlevsellik ve yetkinlikler arasındaki

bu fark, o ana dek inşa edilen yapılar ve edilebilecekler, diğer bir deyişle başarılar ve özgürlükler arasındaki ayrıma karşılık gelir (Robeyns, 2003 akt: Boz, 2009, s:14). Nihayetinde önemli olan, insanların istedikleri yaşam tarzını, yapmak istediklerini ve kim olmak istediklerini sunma özgürlüğüne (yetkinliğine) sahip olmalarıdır.

Yetkinlik yaklaşımı, insanların yetkinliklerini etkileyen politikaları değerlendirir. İnsanların güncel yaşam alanlarında konforlu yaşam olanaklarını anlamak için; şebeke suyu ve sağlık hizmetlerine erişim, hastalık etkenlerinden ve salgınlardan korunma, temel sağlık bilgilerine sahip olma, yeterli gıda arzının sağlanması, bireylerin iyi bir eğitim alma imkanı olması, demokratik siyasi katılım, günlük yaşam pratiklerinde kendilerine yardımcı olacak sosyal destek sistemleri bu yetkinlik durumu için gereklidir. Yetkinlik yaklaşımı, insanların kendilerine kaliteli bir eğitim, gerçek bir siyasi katılım, gündelik hayatın zorluklarıyla başa çıkmalarına yardımcı olacak sosyal faaliyetler ve manevi huzur sağlayacak inançlarına uygun yaşayıp yaşamadıklarını sorgular.

Sen ayrıca kişinin beklentileri ve çıkarları ile ilgilenmenin iki yolu arasında bir ayrım yapar; bu ayrım refah ve avantaj kavramlarındadır. Refah içinde olma durumu, kişinin ne kadar iyi olduğu bağlamında, kişisel öyküsündeki başarıyla ilişkilirken; avantaj kişinin sahip olduğu gerçek fırsatları yansıtır. Refah sadece elde edilen sonuçlarla değerlendirilemez. Dolayısıyla, refah düzeyi sahip olunan avantajı açıklamaz. Refah elde etme özgürlüğü, avantaj kavramına refah kavramından daha yakındır (Sen, 1999b, s:4). Bu noktada olması gereken refah, yetkinlikleri destekleyecek sosyal ve kurumsal yapılar tarafından desteklenen 'kendini gerçekleştirmeye' giden yolda bireye gereken avantaj sağlayan araçlara erişebilme ihtimalidir.

Sen için, bir kişinin refahı "varlık kalitesi" anlamına gelir. Hayat, aynı zamanda, varlıklardan ve eylemlerden oluşan bir dizi birbiriyle ilişkili işlevsellik olarak da görülebilir. Bir kişinin bu bağlamdaki başarısı, işlevselliklerinin bir vektörü olarak alınmalı, işlevselliklerin kişinin varlığını oluşturduğu iddiası ve

iyilik halinin değerdendirilmesi bu kurucu unsurların bir değerdendirmesi biçimini almalıdır.

Ayrıca, olanalar ve işlevsellikler arasındaki ilişki, bir kişinin o olanağın sağladıklarını bir işlevselliğe dönüştürme şeklini belirleyen ve kişisel özellikler olarak adlandırılan üç dönüşüm faktöründen etkilenir. Birincisi, bu dönüştürme kapasitesine sahip olup olmamaktır (doğuştan gelen ve yaradılışla ilintili bazı avantajlar ya da imkanın kullanılmasını önleyen bazı dezavantajlar -engellilik gibi). İkincisi; kamu politikaları, sosyal modeller, ayrımcı uygulamalar, toplumsal cinsiyet rolleri, dikey sosyal ilişkiler ve güç ilişkileri gibi sosyal özellikler. Üçüncüsü; örgütlü kurum ve kuruluşlar, iklim, altyapı ve kamu tesisleri gibi çevresel özelliklerdir (Boz, 2009, s:15).

Yetkinlik yaklaşımına yönelik en sık eleştiri, uygulamanın zorluğuyla ilgilidir. Robert Sugden (1993, 1953 akt: Boz, 2009, s:15) bu eleştiriye, piyasa ve hakim koşullarda geçerli kabul edilen klasik ekonomik kuramlar karşısında, refah ve gelişme kavramlarını bu yaklaşımla birlikte yeniden tanımlama gerekliliği, karar vericilerin güvendiği klasik teorilerden uzaklaşmalarının zorluğuna bağlamaktadır.

John Roemer (1996, s:191-193, akt: Boz, 2009, s:46) yetkinlik yaklaşımının (henüz) uygulanabilir olmadığı sonucuna yol açacak eleştiriler bulmuştur. Birincisi, yetkinlik yaklaşımının bir işlevsellik indeksi önermemesidir. İkinci olarak, "işlevsellik indeksleri verildiği halde, yetkinlik kümeleri, bir kişinin yetkinliğinin diğerlerinden daha faydalı veya daha yeterli olduğunu söylememizi gerektirecek herhangi bir ilişkisellik sunmamaktadır" (1996, s: 191-193, akt: Boz, 2009, s:46).

Son olarak da her insanın aynı yetkinliklere sahip olduğu kabulünün doğru olmadığıdır.

Yetkinlikler yaklaşımı, her insanın eşit olduğu ve eşit yetkinlik fırsatlarına sahip olması gerektiğine dayanmaktadır. Bu yetkinlik araçları, coğrafi, siyasi ve kültürel koşullara göre farklılaşmakla birlikte nihai olarak kişinin ‘kendisi olma sürecinde’ kişiye yardım edecek araçlar olması gerekmektedir. Ancak mevcut ekonomik sistemlerde, sosyal yardım sisteminin gerçekleştirdiği desteklemeler, farklı yararlanıcıların edindikleri faydaları istatistiki olarak toplam olarak görmekte ve bu istatistiki sonuçların her bireyde eşit etkiye sahip olduğunu varsaymaktadır.

Kylimcka’ya göre yetkinlikler sisteminin uygulanabilmesi için temel iki ilke üzerinde durulmalıdır: “Birinci İlke: Herkes, herkes için benzer bir özgürlükler sistemiyle uyumlu kapsamlı bir eşit temel özgürlükler sistemine eşit erişime sahip olacaktır. İkinci İlke: Sosyal ve ekonomik eşitsizlikler, adil fırsat eşitliğinin bir koşulu olarak a) en dezavantajlı toplumsal grupların en çok yararlanacağı ve b) demokratik katılıma açık ve fırsat eşitliği açısından herkese açık olan görev ve pozisyonlarla yönetilen örgütlerle” düzenlenmesidir (Kylimcka, 2002).

1.11. Yoksunluk ve Eşitsizlik

Amartya Sen’e göre yoksulluk, yaşam koşullarının yoksul olmasıdır (Sen, 1992, akt: Aktaş-Yamanoğlu, 2006, s:11). Yaşam koşullarının yoksul olması, toplumsal oluşumun sunduğu hak ve olanaklara ulaşabilme yoksunluğundan kaynaklanmaktadır. Bu durumda insanı yoksun bırakan etmenlere karşı insan sermayesinin nasıl geliştirileceği ön plana çıkmaktadır.

Ekonomik sermaye, maddi kaynakların kullanımıyla üretilirken, sosyal sermaye ise, nitelikli bilgi, beceri ve yeteneklerin biriktirilmesiyle oluşur. Sosyal sermaye, sosyal emtiaların maddi olmayan değerlerle ifadesidir, diğerlerine göre oldukça soyut kalır ve çıktıları ile önem kazanır. Toplumsal sermayeyi oluşturan etmenler, eylem ve davranışların sonucunda ortaya çıkan unsurlardır ve bu nedenle ölçülmeleri oldukça zor olabilir. Sosyal sermaye ile elde edilen çıktıların “kamu yararına” çok uygun olduğu da varsayılabilir (Altay, 2007, s:340).

Eric Uslaner tarafından 2003 yılında yapılan bir çalışmada (akt: Altay, 2007, s:343), sosyal sermayenin en önemli belirleyicisinin bir toplumdaki gelir eşitsizlikleri olduğu öne sürülmektedir. Ekonomik eşitsizliklerin fazla olduğu toplumlarda, güven düzeyi, sosyal sermayeyi oluşturan unsurlardan biri olarak düşüktür, ancak tam tersi durumda bu düzey yüksektir.

Etkin ve nitelikli kamu kurumlarının, sosyal sermaye açısından belirleyici olduğu öne sürülen çalışmalar da bulunmaktadır. Bu bulguları çalışmalarıyla destekleyen araştırmacılar arasında Knack, Keefer, Johnson ve Temple yer almaktadır (akt: Altay, 2007, s:343). Mülkiyet haklarının açık ve kapsamlı bir şekilde tanımlandığı ve korunduğu ülkelerde ve yolsuzluk, keyfi uygulamalar ve özellikle rüşvetin olmadığı ülkelerde bireylerin sisteme ve birbirlerine olan güveni yüksektir ve bu sonuçta hızlanmaya yardımcı olur.

Devlet, yoksullukla mücadele için stratejiler oluştururken sosyal sermayeyi oluşturan unsurları belirlemek ve uygulama olanaklarını araştırmak ve toplumsal tabakaları buna ikna etmek zorundadır. Devlet öncelikle hukuk ve adalet sistemini, ulaşım, haberleşme, su, elektrik başta olmak üzere kamu hizmetlerini üreten temel altyapı hizmetlerini, eğitim, sağlık ve barınma gibi ekonomik ve sosyal çıktıları, sosyal ve ekonomik çıkarları sağlayacak şekilde düzenlemeli ve bu hizmetlerin sürdürülebilirliğini sağlamalıdır (Altay, 2007, s:340-351).

1.12. Sosyal Kalkınma Aracı Olarak Kooperatifler

Türkiye’de kooperatifler 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu (1969) ile belirlenen ilkelerle kurulmaktadır. 1163 sayılı kanunda, kooperatife girme, ortaklık sonlandırma ve gelirlerin bölüşülmesi gibi bazı ilkelerde 3476 sayılı kanun ile 1988 yılında önemli değişiklikler yapılmıştır. Tarım özelinde kurulan kooperatifler ve tarımın finansmanı için kurulan kooperatifler, 1581 sayılı Tarım Kredi Kooperatifleri ve Birlikleri Kanunu ile 1972 yılında oluşturulmuşlardır. 2005 yılında 5330 sayılı kanun ile 1581 sayılı kanunun bazı maddeleri değiştirilmiştir. Günümüzde tarım ürünlerinin arzı ile ilgili sıkça tartışılan ‘aracı’

sorunu ile gittikçe önemi artan Tarım Satış Kooperatifleri ise 4572 sayılı kanun ile 2000 yılında kurulmuş ve 2013 yılında 6455 sayılı kanunla yapılan değişikliklerle bugünkü halini almıştır.

Kooperatifler, dezavantajlı kırsal bölgelerde, özel ve kamu işletmelerinin zayıf olduğu bölgelerde yerel halkı örgütleyip ekonomik durumlarını güçlendirme görevleri ile birlikte yerel girişimcilerin gelişimine de katkı sağlar. Kooperatifler; toplumsal içermenin yükselmesini, sosyal yaşam tarzını ve topluluk oluşumunu iyileştirirken, yeni iş alanları açılmasına, bölgesel gelirin yükselmesine önemli ölçüde katkıda bulunur. Böylelikle üyelerine doğrudan fayda sağlayarak toplumun diğer kesimlerine de olumlu dışsallıklar sağlar ve ekonomide dönüştürücü bir etki yaratırlar.

Kooperatiflerin kuruluş amaçlarında, iktisadi bir teşekkül olmalarındaki felsefe, 1163 sayılı kanunda yedi temel ilke halinde belirtilmiştir. Bunlar: gönüllü ve açık ortaklık; ortakların kooperatif yönetiminde demokratik kontrol hakkı; ortakların ekonomik katılımı; özerklik ve bağımsızlık; eğitim, öğretim ve bilgilendirme faaliyetlerinde bulunma; kooperatifler arası işbirliği ve topluma karşı sorumlu olmadır. Kanunda yazılan bu ilkeler aynı zamanda Uluslararası Kooperatifler Birliği'nin kuruluş ilkeleri ile de paraleldir (Böge, 2018). Burada sayılan temel ilkelerin ilk dördü, kooperatiflerin demokratik bir toplumsal dayanışma örgütlenmesi olmasını sağlamaktadır.

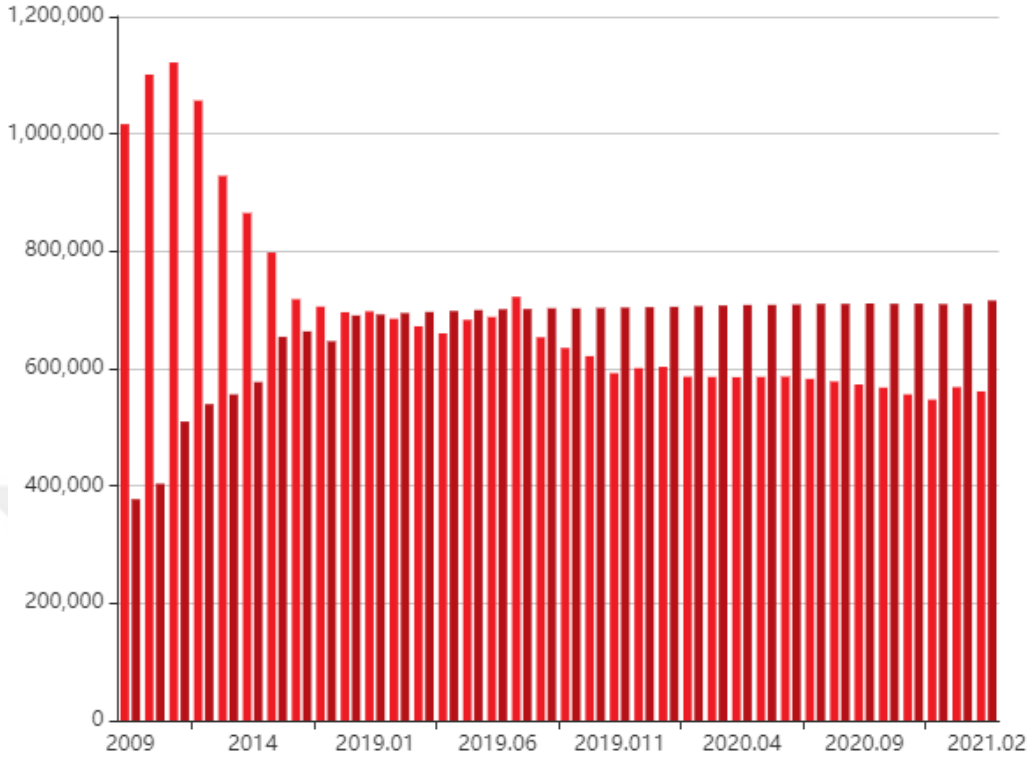
Bugün Türkiye'de 1163 sayılı kanunla kurulmuş olan, Tarımsal Kalkınma Kooperatifleri; Sulama Kooperatifleri; Pancar Ekicileri Kooperatifleri bulunmakta; 1581 sayılı kanunla kurulan Tarım Kredi Kooperatifleri ve 4572 sayılı kanunla kurulmuş olan Tarım Satış Kooperatifleri bulunmaktadır.

Tarım Bakanlığı kooperatiflere dair verilerini en son Mayıs 2018 tarihinde yayınlamıştır. Buna göre, Tarımsal Kalkınma Kooperatifleri kategorisine dahil olan Köy Kooperatifleri, Tarım, Hayvancılık, Ormancılık ve Çay Kooperatiflerinin toplam sayısı 6.905, üye sayısı ise 758.722'dir.

Sulama Kooperatiflerinin sayısı 2.455 ve üye sayısı 301.689'dur. Su ürünleri kooperatiflerinin sayısı 551, üye sayıları 30.871; pancar üreticileri kooperatiflerinin sayıları 31 ve üye sayıları 1.409.721'dir. Tarım finansmanı için kurulan tarım kredi kooperatiflerinin sayısı 1.625 ve üye sayısı 907.233 ve tarımsal ürünlerin pazarlanması ve satışı ile ilgilenen tarım satış kooperatiflerinin sayısı 399 ve üye sayıları 533.456'dır. Tüm Türkiye'de 2018 yılı itibariyle 11.966 kooperatif ve 3.941.692 kooperatif üyesi bulunmaktadır. Ancak kırsal bölgelerde üretici olarak çalışan kişilerin kayıtlı olması gereken Çiftçi Kayıt Sistemindeki veriler göz önüne alındığında bu sayıların yarıya yakınının faal olmayan kooperatiflerin üyesi olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Keza Çiftçi Kayıt Sistemindeki kayıtlı kişi sayısı açıklanmasa bile Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne sunulan bir soru önergesine verilen yanıtı göre, 2019 yılında 2.083.000 kişi kayıtlı olup bu sayı 2020 yılında 1.803.000 kişiye düşmüştür (TBMM, 2020).

SGK'nın verilerine bakıldığında Türkiye'de 2021 yılında 561.164 kişinin 4B Tarım kategorisinde aktif sigortalı olduğu görülmektedir. Yine 2021 yılında 715.997 kişinin 4B Tarım kategorisinde sigortalılık durumunun pasif olduğu görülmektedir. Bu veriler ışığında toplam 1.277.161 kişinin tarımsal üretimde sigortalı olarak çalıştığı görülebilir.

Türkiye

■ Sigortalı, Aktif, Toplam (4b) (Tarım) ■ Sigortalı, Pasif, Toplam Aylık ve Gelir Alanlar (Dosya) ◀ 1/2 ▶

Şekil 1.1. 2009-2021 Yılları Arası 4b Tarım Sigortasına Dahil Kişiler Kaynak: sgk.gov.tr, 2021

Yukarıdaki tabloya bakıldığında; 2012 yılından itibaren sigortalı sayısının dramatik değişim gösterdiği görülebilir. 2012’de aktif olarak sigortalı olan 1.056.852 kişiye karşılık, 539.417 kişinin sigortası pasiftir. 2012 yılında GSS’nin çıkması ile birlikte bu sayılar aktif sigortalılık oranları aleyhine dönmüş ve 2017 yılında yedi yüz bin kişiye kadar inmiştir. Buna karşılık pasif sigortalılık 2017 yılında 650.000 civarına yükselmiştir. Yukarıda yazıldığı gibi 2021 yılı itibariyle aktif sigortalı sayısı 560.000 kişi seviyesinde, pasif sigortalı sayısı ise 715.000 kişi seviyesindedir. Bu anlamda kırsalda yaşayan kişilerin gelecek güvencelerinin oldukça azaldığı ve emeklilikte bir gelir elde etme imkanlarının olmadığı söylenebilir. Bu anlamda çiftçilerin kendi sigorta primlerini kendi gelirlerinden ödemesi; bir nevi esnaf olarak değerlendirilmesi sonucu bazı sorunların ortaya

çıkıldığı görülebilmektedir. Bunlar, yılda genellikle bir bazı durumlarda iki ödeme alan çiftçilerin yıl boyu aylık taksitler halinde sigorta primlerine ödeme yapmasındaki kişisel planlama eksiklikleri ve özellikle GSS yasası ile birlikte sadece sağlık giderlerini karşılayan sigorta priminin ödenme imkanı tanınması ile emekliliğe esas olan sigorta primlerinden kaçınmaktır. Kooperatif sistemi dahilinde çiftçi sigortalarına yönelik özel koşullar geliştirmek ya da çiftçi sandıkları yoluyla çiftçilerin esas ödeme dönemlerinde prim tahsilatını gerçekleştirmek yolu izlenerek emeklilik çağında hiçbir geliri olmayacak büyük bir kırsal nüfusun önüne geçilebilir. Bu anlamda kooperatiflerin, çiftçilerin tüm bankacılık işlemlerini gerçekleştirebileceği, kredi, proje ve yatırım gibi ihtiyaçlarını demokratik katılım yoluyla merkezi planlama süreçlerine dahil edebilecekleri kamusal yapılar haline dönüştürülmesi dünyada geçerli görülen ve yıllardır uygulanagelen yöntemler arasındadır.

Kooperatiflerin üretim ve üretilenin satış ve pazarlanması ile ilgili her alanda örgütlenmiş yapısı temelde üyelerinin aktiviteleri ile doğru orantılıdır. Aynı zamanda kooperatiflerin piyasa koşulları içinde güçlü bir oyuncu olmaları doğrudan finansmanları ile ilişkilidir. Tarımsal aktörlerin finansmanı için son dönemde büyük çoğunluğu DGD ve bazı ürünlerdeki destekleme prim ödemelerine indirgenmiştir. *“Ziraat Bankasında yaşanan özelleştirme uygulamaları sonucu bu bankanın Zirai Krediler Servisleri ve mühendislik hizmetleri kaldırılmış, sadece Bireysel Çiftçi Kredisi, Sözleşmeli Üretim Kredileri ve Hayvancılık Kredileri gibi spesifik tarımsal kredi uygulamalarına geçildiği belirlenmiştir. Tarım Kredi Kooperatifleri de Ziraat Bankası gibi Türkiye’de yaşanan ekonomik krizden etkilenmiş ve kredilerin geri dönmemesi, faizlerin aşırı yükselmesi sonucu tarihinin en sıkıntılı dönemini yaşamaya başlamıştır”* (Koçtürk, 2012, s:235).

Türkiye’de kooperatiflerin kendilerine sermaye yaratabilmesi ve bu sermayeyi efektif olarak kullanmaları önemlidir; daha önce bahsedilen Gümrük ve Ticaret Bakanlığı’nın kooperatif istatistiklerine göre her faaliyet sektöründe mevcut kooperatiflerden yaklaşık %15’i faaliyetini durdurmuş durumdadır. Bu

durumda kooperatiflerin ‘bankalaşması’ ve kendi sermaye yapılarını idame ettirmeleri dünyada özellikle Almanya’da süregelen bir pratiktir.

Kooperatif bankalarının tarihi temeli, 19. yüzyılın ortalarında Almanya’da ortaya çıktı. Alman kooperatif bankacılık sistemi üç katlı bir yapı göstermektedir. Tabanda “*Volksbanken*” (Halk Bankaları) ve *Raiffeisenbanken* (Tarım Bankaları) adlı yerel birim kooperatif bankaları bulunmaktadır (Koçtürk, 2012, s:235).

Tarım kooperatifleri bankası için, üyelerine verebileceği kredi kaynakları, kuruluş sermayesi kadar önemlidir. Bankalar, genellikle diğer ticari kuruluşlardan ayrılır çünkü finansal kaynak yaratma yeteneklerine sahiptirler. Bankaların en önemli kaynakları topladıkları mevduat olabilir. Özellikle kooperatif bankaları, diğer bankaların ulaşamadığı kırsal alanlara da hitap edebilirler ve bu bölgelerdeki tasarrufların mevduata dönüştürülmesiyle kaynak olarak kullanılmasını sağlayabilirler, bu sayede kooperatifler aracılığıyla.

Bankaların fon sağlamak için kullandıkları bir diğer araç ise tahvil, sertifika, hazine bonusu vb. değerli kağıtlar çıkarabilmek ve bunları müşterilerine sunabilmek ve/veya bunları ihraç eden kurumlara aracılık edebilmektir. Kurulması planlanan Tarım Kooperatifleri Bankası, diğer ticari bankalar tarafından gerçekleştirilen tüm bankacılık işlemlerini gerçekleştirebilecek bir yapıya sahip olmalıdır. Ayrıca devletin tarım sektörü için ayırdığı veya destekleme amaçlı kullanıma sunduğu her türlü kaynağın kooperatifler bankası eliyle kullanılması uygun olacaktır. Böylece dolaylı olarak devlet üretici örgütünü destekleyecek ve devlet teşviklerinden veya prim ödemelerinden yararlanacak olan üreticiler kooperatiflere ortak olacak ve buradan da kooperatif bankaları ile irtibat halinde olacaklardır (Koçtürk, 2012, s:234-238). Özellikle devletin üreten çiftçinin ürettiği emtia başına ödediği doğrudan gelir desteği sistemi; bazı spesifik alanlar dışında, çiftçinin ürününü satarken hak ettiği ücretin tüccardan alamadığı bölümünü oluşturur hale gelmiştir. Kısacası DGD kapsamında desteklenen çiftçinin ürününü piyasaya sürmesi için tüccara bu destek miktarı kadar indirim yapması beklenmektedir. Bu durum özellikle hasat zamanlarında, emtia bolluğunda silo,

soğuk hava deposu vb. depolama araçlarına sahip olmayan küçük üretici için sorun oluşturmakta ve çiftçinin pazarlık gücünü yok etmektedir.

1.13. Araştırmanın Problemi

Türkiye’de kırsal alanda yaşayan nüfus her geçen gün yaşlanmakla birlikte, köylerden kentlere göç büyük bir ivme kazanmakta ve kırsal kesimde üretim alanında çalışacak genç nüfus azalmaktadır. Bu durum özellikle ekilebilir alanların boş kalması ile sonuçlanmaktadır. Kırsal alanda ihtiyaç duyulan işgücünün karşılanması ve kırsal üretimin sürdürülebilir kalkınma ilkeleri ile birlikte yürütülebilmesi için genç ve eğitilmiş bireylerin köylerde yaşamaya teşvik edilmesi ve tarımsal üretimle geçinen kişilerin asgari gelir düzeylerinin ve asgari yaşam standartlarının yükseltilmesi gerekmektedir. Bu amaçla kırsal bölgelerde iktisadi, sosyal ve psikolojik düzenlemelerin hayata geçmesi gereklidir.

Bu noktada, köylerdeki mevcut yaşam ve çalışma koşullarında insani gereksinimlerin karşılanması için kırsal bölgelerin yeniden planlanması süreçlerinde, sosyal hizmet disiplininin değer temelleri göz önünde bulundurularak, sosyal yardımlar ve sürdürülebilir kalkınma programları ve uygulamalarının nasıl olması gerektiği bu araştırmanın problemini oluşturmaktadır.

1.14. Araştırmanın Amacı

Bu tez çalışmasının amacı, kırsal bölgelerde kalkınma sürecini incelemek ve sosyal hizmet ihtiyacını belirlemektir. Bu amaçla aşağıdaki alt amaçlara ulaşılmaya çalışılmıştır.

a) Karaman’a bağlı çayır ve mera arazisi yoğunluklu, ova tarımı yoğunluklu ve orman ve fundalık alan yoğunluklu köylerinde sosyal kalkınma sürecini incelemek;

b) Karaman’a bağılı çayır ve mera arazisi yoğunluklu, ova tarımı yoğunluklu ve orman ve fundalık alan yoğunluklu köylerinde sosyal hizmet ihtiyacını belirlemek;

c) Karaman’a bağılı çayır ve mera arazisi yoğunluklu, ova tarımı yoğunluklu ve orman ve fundalık alan yoğunluklu köylerinde uygulanabilecek sosyal hizmet müdahalesini belirlemek.

Yukarıda sıralanan amaç ve alt amaçlar doğrultusunda, Karaman İl’ine bağılı kırsal yerleşim birimlerinde aşağıda sorulara yanıt aranmıştır.;

Toprak özelliklerini, ekonomik ve demografik koşullar kırsalda yaşayan bireyin hayatını nasıl şekillendirmiştir ve bu özellikler ile coğrafi koşulların ve kent ile olan ulaşım imkanlarının ilgisi var mıdır?

Yaşam alanları bireysel beklenti ve insani yaşam koşullarına uygun mudur?

Mahalle sakini bireylerin gündelik hayat deneyimleri neleri içermektedir?

Yerleşikler arasındaki sosyal anlaşmazlıklar nasıl tepkiler doğurmaktadır ve çözüm ya da uzlaş nasıl gerçekleşmektedir?

Kentsel yaşam ile kırsal yaşam arasındaki farklılıklar nasıl algılanmaktadır? Kentsel yaşam ve kırsal yaşam arasındaki çatışmalarda idarecilerin ve kurumların rollerini var mıdır?

Kırsal bölgelere yönelik iktisadi programların etkin olarak pratik yaşantıyı etkileyebilmekte midir?

Kırsala yönelik sosyal kalkınma programlar, yerleşiklerin yaşamında nasıl değişiklikler sağlamıştır? Bu kalkınma biçimi için yerel ve ulusal kurum ve kuruluşların gerçekleştirdiği etkinlikleri nelerdir?

Kırsala yönelik insani kalkınma programları, yerleşiklerin yaşamında nasıl değişiklikler sağlamıştır? Bireylerin yaşam beklentileri ile yaşamlarını sürdürdükleri mekanların bu beklentiler üzerindeki etkileri nelerdir?

Kırsal bölgede yaşayanlara yönelik sağlık ve sosyal hizmetlerin nasıl sağlanmaktadır?

1.15. Araştırmanın Önemi

Sosyal hizmet disiplini, bireylerin yaşam deneyimlerini geliştirme amacıyla sosyal yaşamdaki tüm alanlara müdahale etme yeteneğine sahiptir. Kırsal bölgeler özelinde kalkınma ve insani yaşamın gelişmesi için gerekli uygulamaların bir bütün halinde, sosyal, psikolojik ve iktisadi alanlarda topyekûn bir yeniden yapılanmaya ihtiyacı olduğu düşünüldüğünde sosyal hizmet müdahalesi araçlarının, kırsal bölgelerin planlamasında önemi ve gerekliliği görülmektedir. Buradan hareketle, kırsal kalkınma adına yapılan uygulamaların, kırsalda yaşayan kişilerin ve bu kişilerin yaşam alanlarının öncelikle kent-kır ayrımı gözetilmeden toplumsal eşitlik ve adalet bağlamında planlanması ve bu kişilerin yaşam konforlarının toplumsal norm ve standartlara göre yükseltilmesi için mevcut kırsal yaşam koşullarının incelenmesi, mevcut durumun analiz edilmesi ve bahsedilen amaçlara yönelik insan onuru ve değerine yaraşır yenilikçi uygulamaların oluşturulması büyük önem taşımaktadır.

1.16. Araştırmanın Tanımları

Araştırma kapsamında yer verilen temel kavramlar olarak aşağıdaki şekilde tanımlanmıştır:

Çayır ve mera alanı yoğunluklu köy tipi: Araştırmanın yürütüldüğü köyler içinde, topraklarının yarısından fazlası çayır ve mera arazilerinden oluşan, temel geçim kaynağı hayvancılık olan yerleşimlerdir.

Orman ve fundalık alan yoğunluklu köy tipi: Araştırmanın yürütüldüğü köyler içinde, topraklarının yarısından fazlası ormanlık alanların içinde kalan, temel geçim kaynakları ormancılık ve meyvecilik olan köy tipleridir.

Ova tarımı yoğunluklu köy tipi: Araştırmanın yapıldığı köyler içinde, topraklarının yarısından fazlası, plato ve ova üzerinde, düz ve engebesiz araziler olan köy tipleridir. Bu köylerde temel geçim kaynağı, hububat üretimidir.

Kalkınma: Belli bir bölgenin, sosyal, ekonomik, insani, çevresel ve politik boyutlarıyla birlikte gelişmesini ve toplumsal değişimini içeren bir kavramdır.

Kırsal sosyal hizmet: Kırsal alanlarda yürütülen birey, aile ve toplum odaklı tüm hizmet ve yardımlardır.

Kırsal yerleşim: Araştırmanın gerçekleştirildiği, kent merkezinden uzak, tarımsal üretim ile temel geçimini sağlayan yerleşim birimidir.

1.17. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma, araştırmacının zaman ve maliyet açısından sahip olduğu olanaklar dahilinde gerçekleştirilmiştir.

Araştırma, Ankara Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Öğretim Yönetmeliğinde öngörülen süre ile sınırlıdır.

Araştırmanın veri toplama süreci Covid-19 küresel salgını nedeniyle hedeflenenden daha uzun bir zaman diliminde gerçekleştirilmiştir.

Covid-19 salgını nedeniyle araştırma kapsamına alınan yerleşimlerde uygulama yapılmasında zorluklar yaşanmış ve araştırmanın içerme kriterleri

Sağlık Bakanlığı'nın yayınladığı “COVID-19 Salgın Yönetimi ve Çalışma Rehberi'ne” uygun hale getirilmiştir.

2. GEREÇ VE YÖNTEM

Kırsal kalkınma ve sosyal hizmet uygulamaları arasındaki ilişkiye dair kırsal bölgelerde yaşayan kişilerin görüşlerinin incelendiği bu çalışmanın yöntemine dair bilgiler bu bölümde yer almaktadır. Çalışmanın bu bölümü; araştırmanın modeli, evren ve örneklem, veri toplama araçları, veri toplama süreci, verilerin çözümlenmesi ve araştırma süresi ve olanakları hakkındaki başlıklardan oluşturulmuştur.

2.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışma, araştırma problemi ve amaçlarına yönelik olarak insan deneyimlerini anlamaya, olayları ve olguları içerdikleri anlamları derinlikli bir şekilde incelemeye yönelik nitel araştırma yöntemi üzerine oluşturulmuştur.

Nitel araştırma, toplumu ve doğayı yorumsayıcı bir anlayışla ampirik olarak ele alma eğiliminde olan pozitivist yaklaşıma karşı gelişen hermeneutik ekolden gelen araştırma yöntemlerini içerir. Doğa bilimleri ve sosyal bilimler alanında oldukça yaygın bir alana sahip olan pozitivist bilim anlayışına karşı, 20. yüzyılın başlarından itibaren konuya dayalı hermeneutik yaklaşıma dayalı araştırmaların giderek arttığı söylenebilir. 18. ve 19. yüzyıllar, pozitivist yaklaşımın aksine hermeneutik yaklaşım, konu merkezli, tümevarımcı, niteliksel ve duruma özgü bir yaklaşıma sahiptir. Bu bağlamda hermeneutik yaklaşım, bir olgu ya da durumun neden-sonuç ilişkisi ve genelleme amaçlanmadan kendine özgü boyutlarıyla anlaşılabilceğini öne sürer (Yıldırım ve Şimşek, 2016).

Hermeneutik yaklaşımın düşünsel dayanakları ve hermeneutik yaklaşımın sosyal bilimlerde gerçekleştirilen araştırmalarda önemli bir yere sahip olması sebebiyle bu araştırma nitel araştırma yöntemi esas alınarak planlanmıştır. Yapılandırmacılık ve fenomenoloji felsefesine dayanan nitel araştırmacılar, insanların deneyimlerine ilişkin kendi yorumlarıyla ve deneyimlerine yükledikleri

anlamlarla kendi dünyalarını nasıl şekillendirdikleriyle ilgilenirler (Merriam, 2013). Nitel araştırmalarda, öznelerin doğal olarak var oldukları ortamlarında, onların algılarından yola çıkarak olayları gerçekçi ve bütüncül bir şekilde ortaya çıkarmak için bir süreç izlenir. Nitel araştırmacılar, olayların ve bağlamların kendilerini ifade ettikleri dili kullanır ve olayları, ortaya çıktıkları bağlam içinde inceler (Yıldırım ve Şimşek, 2016).

Nitel araştırma; gözlem, belge ve görüşme analizlerine dayalı olarak, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2016).

Nitel araştırma, bireylerin ve grupların gündelik hayattaki ilişkilerini, bireyin bu ilişkiler ağına dair görüşlerini, duyumlarını ve deneyimlerini özetlemeyi amaçlayan bir yaklaşım olduğu için nicel bir veri seti ile bu rakamlara ulaşmak mümkün olmayacaktır. Nitel araştırmayı nicel araştırmadan ayıran en önemli noktalardan biri, araştırılan birey ya da grup hakkında yapılacak derinlemesine bir sosyolojik kazı çalışmasından elde edilecek verilerin sayılamayan, hesaplanması zor, son derece tekil ve öznel deneyimleri içermesidir. Nitel araştırma uygulaması sonucunda anlatıların öne çıkması, ifade biçiminde anlama kavuşan kavramlar üzerinden eğilimleri belirlemeye çalışması ve alanı yansıtmaya işlevini yerine getirmesi açısından önemli bir bilimsel araştırma yöntemi olarak ortaya çıkmaktadır (Kümbetoğlu, 2005, s:44).

Omoyibo ve Obaro (2012), sosyal araştırmaların dayandığı nicel ve nitel iki ana metodolojik geleneği karşılaştırmış ve bu nitel araştırma süreçlerinde ortaya çıkan metodolojik çoğulculuğu desteklemişlerdir (2012, s: 322). Pozitivizmin felsefi temellerinin hemen her sosyal hareket ve davranışı ölçülebilir nicel verilere indirgemesi, nitel çalışmaların araştırmaya konu olan sosyal grup veya bireylerin davranışlarını hem yöntem hem de içerik açısından kendi bakış açılarıyla ve araştırma öznesinin bizzat kendi gördüğü durum üzerinden verilerin alınması nitel araştırmayı güçlü kılmaktadır.

Araştırma kapsamında verilerin toplanması ve analizinde nitel araştırma geleneği içerisinde yer alan çoklu durum çalışması deseni kullanılmıştır. Durum çalışmaları, güncel ve sınırlı bir durumun ya da birçok durumun uzun süreli ve derinlemesine veri toplanarak incelendiği bir araştırma deseni olarak tanımlanmaktadır (Creswell, 2021). Çoklu durum çalışmaları ise belirlenen bir araştırma odağı ile ilgili birden fazla vakanın incelenebildiği ve belirlenen araştırma konusu hakkında detaylı analizlerin yapılabildiği araştırma desenleri olarak tanımlanmaktadır.

Çoklu durum çalışması; araştırılacak kavramların gerçek yaşam, güncel sınırlı bir sistem ya da belli bir zaman içerisindeki çoklu sınırlandırılmış durumları hakkında, çoklu bilgi kaynakları kullanılarak detaylı ve derinlemesine bilgi toplanan ve durum betimlemesi ya da durum temalarının ortaya konularak araştırmanın yapıldığı bir desendir.

Durum çalışmasına, bu çalışmada kırsal kalkınma süreçleriyle birlikte kırsal yerleşimlerde yaşanan değişim gibi zaman ve yer gibi değişkenlerle sınırlanabilir bir durumun betimlenmesi ile başlanır. Bu betimlemenin ardından incelenecek durumlara dair çoklu veri kaynaklarından elde edilen bilgiler kullanılarak elde edilen bulguların anlamlı bir sunumu gerçekleştirilir (Creswell, 2021).

2.2. Evren ve Örneklem

Araştırmalarda evren, birbirinden farklı özelliklere sahip öğeler ve yığınların bütünüdür. Araştırmanın inandırıcı sonuçlar doğurması için seçilen örneklem evrenin tüm öğelerini barındırması beklenmektedir (Baltacı, 2018). Bu araştırmanın evrenini Karaman İli'nde kırsal mahallelerde yaşayan ve geçimini tarım ve tarım ile ilişkili üretim süreçleriyle sağlayan kişiler ve kırsal mahallelerde kamu görevi sürdüren kişilerden oluşmaktadır.

Evrenin detaylarını yansıtacak bir örneklem; literatürde kabul gördüğü şekliyle, seçkisiz örnekleme yoluyla belirlenebilecektir. Araştırma verilerinin,

henüz örneklem belirleme aşamasında, araştırmacının önyargıları, beklentileri, tutum ve geçmiş yaşantısından kaynaklı zarar görmesini azaltmak ve araştırmanın kapsamı dikkate alındığında evrendeki bütün değişkenlerin örneklem içinde eşit ve bağımsız temsil edilmesini sağlamak için bu çalışmada seçkisiz örneklem yöntemi kullanılmıştır.

Heterojen bir bütünlük olan evren içinden, bu çalışmada kullanılacak yöntemine uygun olarak; tabakalar oluşturulmuş ve bu tabakalar içinden, orantılı bir örneklem belirlenmiştir. Bu anlamda kullanılacak veri toplama araçlarıyla elde edilebilecek maksimum veriye ulaşmak hedeflenmiştir.

2.2.1. Araştırma Evreninin Genel Özellikleri

Karaman ilinin biri merkez olmak üzere 6 ilçesi (Karaman Merkez, Ayrancı, Başyayla, Ermenek, Kazımkarabekir, Sarıveliler), toplam 11 belediyesi ve 158 köyü bulunmaktadır. Karaman'ın nüfusu, 251.913'tür.

Karaman İline bağlı idari birimler aşağıdaki çizelgelerde gösterilmiştir.

Çizelge 2.1. Karaman İli Merkez İlçesine Bağlı Beldeler ve Köyler

Merkez			
Beldeler			
Akçaşehir	Kisecik	Taşkale	Yollarbaşı
Kılbasan	Sudurağı	Yeşildere	
Köyler			
Adaköy	Burunoba	Elmadağı	Medreselik
Akcaalan	Bayırköy	Erenkavak	Morcalı
Alaçatı	Bozkandak	Göçer	Muratdede
Aşağıakın	Çakırbağ	Güldere	Osmaniye
Ağaçyurdu	Çoğlu	Gökçe	Özdemir
Akpınar	Çavuşpınarı	Gülkaya	Pınarbaşı
Ağılönü	Çukurbağ	Göztepe	Paşabağı
Aybastı	Çatak	Hamidiye	Salur
Bademli	Çiğdemli	İhsaniye	Sazlıyaka
Beydili	Çukurköy	İslihisar	Süleymanhacı

Beydili	Çimenkuyu	Kalaba	Sarıkaya
Bölük yazı	Dağkonak	Kızıllarağını	Seyithasan
Bostanözü	Değirmenbaşı	Kızılyaka	Tarlaören

Çizelge 2.1. Karaman İli Merkez İlçesine Bağlı Beldeler ve Köyler (Devamı)

Bucakkışla	Dinek	Karacaören	Üçbaş
Barutkavuran	Damlapınar	Kozlubucak	Yazılı
Boyalı	Demiryurt	Kurtderesi	Yukarı Akın
Başharman	Dereköy	Kaşoba	Yukarı Kızılca
Burhan	Eğilmez	Kurucabel	Yuvatepe
Başkışla	Ekinözü	Kızık	
Boyalıtepe	Eminler	Madenşehir	

Kaynak: TÜİK

Çizelge 2.2. Karaman İli Ayrancı İlçesine Bağlı Beldeler ve Köyler

Ayrancı			
Beldeler			
Akçaşehir	Kisecik	Taşkale	Yollarbaşı
Kılbasan	Sudurağı	Yeşildere	
Köyler			
Ağızboğaz	Buğdaylı	Kavaközü	Pınarkaya
Akpınar	Çatköyü	Kavuklar	Sarayköy
Ambar	Dokuzyol	Kaleköy	Üçharman
Büyükkoraş	Hüyükburun	Kayaönü	Yarıkkuyu
Berendi	Küçükkoraş	Kıraman	
Bögecik	Karaağaç	Melikli	

Kaynak: TÜİK

Çizelge 2.3. Karaman İli Başyayla İlçesine Bağlı Köyler

Başyayla			
Köyler			
Büyükpınar	Bozkaya	Üzümlü	Kışlaköy

Kaynak: TÜİK

Çizelge 2.4. Karaman İli Ermenek İlçesine Bağlı Beldeler ve Köyler

Ermenek			
Beldeler			
Güneyyurt	Kazancı		
Köyler			
Ağaççatı	Çavuş	İkizçınar	Tepebaşı
Ardıçkaya	Elmayurdu	Katranlı	Yalındal
Aşağı Çağlar	Eskice	Kayaönü	Yaylapazarı
Balkusan	Evsin	Olukpınar	Yerbağ
Boyalık	Gökçekent	Pamuklu	Yeşilköy
Çamlıca	Gökçeseki	Pınarönü	Yukarı Çağlar

Çatalbadem	Görmeli	Sarıvadi	Esentepe

Kaynak: TÜİK

Çizelge 2.5. Karaman İli Kazımkarabekir İlçesine Bağlı Köyler

Kazımkarabekir	
Köyler	
Akarköy	Karalgazi

Kaynak: TÜİK

Çizelge 2.6. Karaman İli Sarıveliler İlçesine Bağlı Belde ve Köyler

Sarıveliler		
Belde		
Göktepe		
Köyler		
Adiller	Çukurbağ	Günder
Civandere	Daran	Işıklı
Civler	Dumlugöze	Koçaşlı
Çevrekavak	Ortaköy	

Kaynak: TÜİK

Çizelge 2.7. Karaman’a Bağlı İlçelerin Nüfus ve Nüfus Yapıları

YIL	İLÇE	TOPLAM	ERKEK	KADIN	ERKEK %	KADIN %
2018	Merkez	194.018	96.646	97.372	49,81%	50,19%
2018	Ermenek	28.832	14.656	14.176	50,83%	49,17%
2018	Sarıveliler	12.601	6.558	6.043	52,04%	47,96%
2018	Ayrancı	8.338	4.182	4.156	50,16%	49,84%
2018	Kazımkarabekir	4.407	2.046	2.361	46,43%	53,57%
2018	Başyayla	3.717	1.904	1.813	51,22%	48,78%

Kaynak: TÜİK

Yukarıdaki çizelge 2.7’de Karaman İli’nde yaşayan kişilerin sayıları ve oranları, ilçelere göre verilmiştir.

Çizelge 2.8. Kişi başına Gayrisafi Yurtiçi Hasıla (2009 bazlı): Kişi başına GSYH (TL)

YIL	BÖLGE ADI	
	Türkiye	Karaman

2004	8536	7735
2005	9844	8999
2006	11389	9413
2007	12550	11129

Çizelge 2.8. Kişi başına Gayrisafi Yurtiçi Hasıla (2009 bazlı): Kişi başına GSYH (TL) (Devamı)

YIL	BÖLGE ADI	
2008	14001	12481
2009	13870	12669
2010	15860	12337
2011	18788	14998
2012	20880	18273
2013	23766	22168
2014	26489	24452
2015	29899	27739
2016	32904	29369
2017	38680	35344

Kaynak: TÜİK

Türkiye geneli ve Karaman ilinin kişi başı gayrisafi milli hasıla karşılaştırması. Çizelge 2.8’den görülebildiği üzere, Karaman ili Türkiye genelinden daha düşük bir kişi başı gelire sahiptir.

Çizelge2.9. Kişi Başına Tarımsal Üretim Değeri (TL)

YIL	Türkiye	Karaman
2007	1.479	5.699
2008	1.613	6.115
2009	1.696	5.566
2010	2.239	4.951
2011	2.565	5.993
2012	2.655	7.847
2013	2.486	10.384
2014	2.639	10.334
2015	3.161	11.647
2016	3.399	11.875
2017	4.005	14.269
2018	4.685	17.528

Kaynak: TÜİK

Çizelge 2.9'a göre göre, Türkiye genelinde üretilen tarımsal ürünlerin kişi başına düşen değeri, 2018 yılı için 4.685 TL iken, Karaman'da bu değer, kişi başı 17.528 TL'dir. Tablo 9'daki verilerle birlikte değerlendirildiğinde, 2018 yılı içinde, Türkiye genelinde kişi başına düşen yıllık gelirin yaklaşık %12'si tarımsal üretim kaynaklı iken, Karaman İli'nde kişi başı gelirin yaklaşık %50'si tarımsal üretim kaynaklıdır.

Çizelge 2.10. Tarımsal üretim değeri: Kişi başına canlı hayvanlar değeri (TL)

Yıllar	Türkiye	Karaman
2007	349	584
2008	357	604
2009	388	586
2010	636	1012
2011	804	1570
2012	840	1604
2013	752	1605
2014	805	1930
2015	928	2419
2016	1126	2862
2017	1458	3278
2018	1783	4254

Kaynak: TÜİK

Çizelge 2.10'a göre göre 2018 yılı için Karaman'da kişi başına Türkiye genelinden Türk Lirası değeri karşılığı yaklaşık olarak iki buçuk kat daha fazla canlı hayvan varlığı bulunmaktadır.

Çizelge 2.11. Tarımsal üretim değeri: Kişi başına hayvansal ürünler değeri (TL)

YIL	Türkiye	Karaman
2007	325	477
2008	333	496
2009	367	475
2010	517	859
2011	570	416
2012	652	424
2013	528	510
2014	571	795
2015	707	780
2016	779	814

2017	865	873
2018	965	1099

Kaynak: TÜİK

Çizelge 2.11'e göre, Karaman'da üretilen hayvansal ürünlerin kişi başına düşen değeri Türkiye ortalamasından yaklaşık %12 daha fazladır. Bu durum daha önceki verilerle ve Tablo 11'deki canlı hayvan değerleri ile değerlendirildiğinde, Karaman'da daha çok et üretimi için hayvan beslendiğini ve hayvansal ürünlerin (süt, yağ, yumurta vs) üretiminin tarım üretimi içindeki payının düşük olduğunu göstermektedir.

Karaman'da hayvancılık, coğrafi çeşitliliğin de etkisiyle, arıcılık, küçükbaş hayvancılık ve tavukçuluk üzerine gelişmiştir. Bunlarla birlikte, yün üretimi için hayvan yetiştiriciliği de görülmektedir. Aşağıda, Çizelge 2.12'de Karaman iline ait tüm hayvancılık faaliyetleri gösterilmektedir.

Çizelge 2.12. 2018 Yılına Ait Karaman'da Gerçekleştirilen Hayvancılık Alt Faaliyetleri

(Ürün Cinsi) ve Birimi	Ayrancı	Başayla	Ermenek	K.karabe kir	Merkez	Sarıveliler
Arıcılık Faaliyeti Yapan İşletme Sayısı	59	16	290	7	277	115
(Sığır Sütü (Kültür) (Manda Sütü Hariç)) ve Ton	1024		5045	5048	59213	578
(Sığır Sütü (Kültür Melezi) (Manda Sütü Hariç)) ve Ton	949,24	1468,283	1637	481,634	1424	3795
(Sığır Sütü (Yerli) (Manda Sütü Hariç)) ve Ton	0		9,007	0	140	90
(Koyun Sütü, Merinos, İşlenmemiş) ve Ton	195		15,895	46,599	396	
(Koyun Sütü, Yerli ve Diğerleri, İşlenmemiş) ve Ton	8411	69,635	142	506,468	499	117
(Keçi Sütü (Tiftik), İşlenmemiş) ve Ton	4				7	
(Keçi Sütü (Kıl Keçisi ve Diğerleri), İşlenmemiş) ve Ton	107	176,198	2522	187,785	6760	376
(Yapağı (Merinos), Hayvancılık) ve Ton	3		3,12	6,018	355	
(Yapağı (Yerli ve Diğerleri), Hayvancılık) ve Ton	417	3,93	13,378	28,291	193	6
(Tiftik, Hayvancılık) ve Ton	0,308				4	
(Keçi Kılı, Hayvancılık) ve Ton	9,415	1,833	23,763	2,058	54	3
(Arılar (Kovan Halinde), Eski Tip) ve Kovan Sayısı	0	0	13	0	910	455
(Arılar (Kovan Halinde), Yeni Tip) ve Kovan Sayısı	10845	846	8150	419	28855	12722
(İpek Böceği (Damızlık İpek Böceği Hariç)) ve Kutu					2	
(Doğal Bal) ve Ton	11	0,1	10		32	89,9

(İpek Böceği Kozası, Çile Yapmaya Uygun Olanlar) ve Ton					0	
(Balmumu, Arı) ve Ton	3,915	0,01	2,4	0,185	8,146	3,003

Kaynak: TÜİK

Araştırma evren ile ilgili aktarılan bilgiler değerlendirildiğinde, Karaman İl'inin Türkiye genelinden daha yüksek oranda tarımsal gelir elde ettiği ve oransal olarak tarım ve hayvancılık ürünlerinin parasal karşılığı olarak tekrar Türkiye genelinden yüksek oranda kişi başı tarımsal gelir elde ettiği görülmektedir. Tarımsal gelirlerin kaynakları değerlendirildiğinde, Türkiye genelinde gerçekleştirilen birçok tarımsal faaliyetin Karaman'da gerçekleştirildiği ve evrenin coğrafi özellikleri açısından bu çalışmanın amaçlarıyla örtüşen çeşitliliği sağladığı görülmektedir. Bu anlamda sosyal hizmetlerin genel nüfusa ulaştırılmasında, gelir kaynakları ve coğrafi zorlukların etkisinin incelenmesi hususunda, Karaman İl'inin özgün nitelikleri, bu çalışma kapsamında yapılacak değerlendirmelerin ileride yapılacak başka çalışmalar için bir karşılaştırma kaynağı olarak kullanılmasını sağlayacağı söylenebilir.

2.2.2. Araştırmanın Örneklemi

Araştırmalarda evren, birbirinden farklı özelliklere sahip öğeler ve yığınların bütünüdür. Araştırmanın tekrarlanabilir ve inandırıcı sonuçlar doğurması için seçilen örneklemin evrenin tüm öğelerini barındırması beklenmektedir (Baltacı, 2018). Evrenin detaylarını yansıtacak bir örnekleme; literatürde kabul gördüğü şekliyle, rastgele örnekleme yoluyla belirlenebilecektir. Araştırma verilerinin, henüz örneklem belirleme aşamasında, araştırmacının önyargıları, beklentileri, tutum ve geçmiş yaşantısından kaynaklı zarar görmesini azaltılmak ve araştırmanın kapsamı dikkate alındığında evrendeki bütün değişkenlerin örneklem içinde eşit ve bağımsız temsil edilmesini sağlamak için rastgele (seçkisiz) örneklem seçim yöntemi kullanılmıştır.

Heterojen bir bütünlük olan evren içinden, bu çalışmada kullanılacak yöntemeye uygun olarak; tabakalar oluşturulmuş ve bu tabakalar içinden, orantılı ve

seçkisiz olarak çalışma grubu belirlenmiştir. Araştırmanın çalışma grubu, Karaman ilinin kırsal bölgelerindeki mahallelerinden oranlı tabakalı örnekleme yöntemiyle rastgele seçkisiz olarak belirlenmiştir. Bu anlamda kullanılacak veri toplama araçlarıyla elde edilebilecek maksimum veriye ulaşmak hedeflenmiştir.

Çalışmada Karaman ilinin kırsal mahalleleri, Tarım ve Orman Bakanlığının 2019 Yılı Brifing Raporu kapsamında tasnif ettiği arazi tiplerine sahip olma nicelikleri temel alınarak tabakalandırılmıştır. Bu tabakalar Karaman ilçelerinin aşağıda sıralanan arazi tiplerine yoğunluklu olarak sahip olma oranlarına göre belirlenmiştir.

1. Tarım alanları (sulu ya da kuru tarla tarımı yapılmaya uygun araziler),
2. Orman ve fundalık alanlar (orman ürünleri ve ormana dayalı hayvancılık ve ağaç meyveciliği ağırlıklı araziler),
3. Çayır ve mera alanları (sürü hayvancılığı ve yem ürünleri yetiştirmeye uygun kuru tarım alanları).

Çizelge 2.13. Karaman İlçelerinin Arazi Tiplerine Göre Dağılımı

İlçeler	Tarım Alanı	Tarım Alanı %	Orman ve Fundalık	Orman ve Fundalık %	Çayır ve Mera	Çayır ve Mera %	Tarım Dışı Alan	Tarım Dışı Alan %
Ayrancı	81.096	33,13	53.568	21,89	90.098	36,81	19.984	8,16
Başyayla	1.956	9,94	9.335	47,45	1.248	6,34	7.111	36,15
Ermenek	24.101	20,51	81.662	71,89	7.380	6,59	5.167	3,61
Kazımkarabekir	22.939	57,19	7.426	18,51	4.069	10,14	5.674	14,15
Merkez	210.737	49,51	60.742	14,27	80.976	19,02	66.956	15,73
Sarıveliler	6.019	14,04	28.419	66,28	3.344	7,8	5.093	11,88
Toplam	346.848	39,19	241.152	27,25	187.115	21,14	109.985	12,43

Kaynak: TÜİK

Yukarıdaki tabloda ilçelere ait tarım dışı alanlar toplam yüzde payları içinden çıkarıldığında, tabakaların belirleneceği yüzdelik tablo aşağıda verilmiştir.

Çizelge 2.14. Karaman İlçelerinin Tarımsal Üretim İçin İşlenebilir Alanlarının Toplam Alanlara Oranı

İlçeler	Tarım Alanı %	Orman ve Fundalık %	Çayır ve Mera %	İşlenebilir Arazilerin İl Geneline Oran %
Ayrancı	36	24	40	29
Başyayla	15	74	11	3
Ermenek	21	72	7	14
Kazımkarabekir	65	23	12	4
Merkez	58	19	23	45
Sarıveliler	16	75	9	5
Toplam	45	31	24	100

Kaynak: TÜİK

Çoklu durum çalışması için, literatür, örneklem sayısının 5 ile 25 arasında olması gerektiği şeklindedir (Neuman, 2014). Literatürdeki bazı yaklaşımlar ise örneklem büyüklüğünü, araştırmanın ne bilmek istediği; araştırmanın amacı ve örneklemden sağlanan bilginin kalitesiyle orantılı olması gerektiğini ifade etmektedir (Baltacı, 2018).

Bryman’a göre (2007), nitel araştırmanın amacı tekil deneyimlere dayalı bilgiden derinlemesine analizlere ulaşmaktır. Bu anlamda küçük bir örneklem grubundan derinlemesine bilgi edinerek ya da daha fazla sayıda insandan elde edilen daha yüzeysel bilgilerle araştırma gerçekleştirilebilir.

Bu çalışma, kırsal kalkınma kavramını; her üç toplumsal boyutunun (ekonomik, sosyal ve insani) kırsal mekanlarda ortaya koyduğu özgün durumlar sonucunda oluşan bilgilerden yola çıkarak incelemeyi amaçlamıştır. Dolayısıyla mekanlara bağlı, olguların algılanışlarındaki değişimleri gözlemek ve deneyimlerden bilgi üretmek amacıyla örneklem sayısı belirlenirken, Karaman’a dair oluşturulan tabakalardaki tüm birimleri içermek önemlidir. Örneklem seçimi, İçişleri Bakanlığı İller İdaresi Genel Müdürlüğü internet sitesinden temin edilen,

Merkez dahil altı ilçeye bağlı Alfabetik köy listesi üzerinden, toplam 158 köy sayısının örnekleme seçilen 21'e bölünmesi ile elde edilen ~8 katsayısına göre seçilerek belirlenmiştir. Bu seçim yapılmadan önce, Karaman İl Tarım ve Orman Müdürlüğünden temin edilen, Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu'nun hazırladığı Orman Köyleri Listesindeki köyler işaretlenmiştir. Çayır ve Mera ağırlıklı köyler ile Tarım Alanı ağırlıklı köyler yine Karaman İl Tarım ve Orman Müdürlüğü verilerine dayanılarak belirlenmiştir. Bu birimler belirlenirken göz önüne alınan koşullar çalışmanın veri toplama sürecinde yeniden şekillenmiştir. Bu noktada, Başyayla ve Sarıveliler İlçeleri'nde tabakalar arası fiziki sınırların olmadığı görülmüştür. Coğrafi koşulları itibarıyla Toros Dağları zirvelerinde kurulu bulunan bu iki ilçe hem ufak bir yüzölçümüne sahiptir hem de ulaşım zorlukları nedeniyle köyler iç içe gelişim göstermiştir. Bu ilçelerdeki köylerin fiziki sınırları içerisinde araştırma kapsamına alınan tüm tabakalara dair üretimlerin gerçekleştirildiği görülmektedir. Kazımkarabekir İlçesi Tarım ve Orman Bakanlığı verilerine göre araştırmada belirlenen üç tabakaya dahil arazileri olan bir yerleşim olmasına rağmen, ilçede ormanlık ve fundalık alanlarda yerleşim olmadığı ve üretim yapılmadığı görülmüştür. İlçenin Karaman-Konya yolu üzerinde olması ve bu yol üzerine apartmanlardan oluşan sitelerin inşa edilmesiyle birlikte köy evleri terk edilmiştir. Yukarıda sayılan nedenlerle Sarıveliler, Başyayla ve Kazımkarabekir İlçe'lerinde tek bir tabaka ile çalışma yürütülmüştür.

Çizelge 2.15. Karaman İlçelerinin Belde/Köy Nüfusuna Göre Toplam Örnekleme Alınan Yerleşim Sayıları

İlçeler	Kırsal Alanda Yaşayan Nüfus*	Tarım Alanı (Seçilecek Köy Sayısı)	Orman ve Fundalık (Seçilecek Köy Sayısı)	Çayır ve Mera (Seçilecek Köy Sayısı)	TOPLAM (Seçilecek Köy Sayısı)
Merkez	32.072	6	1	2	9
Ermenek	17.558	1	1	1	3
Sarıveliler	6.852	-	1	-	1
Ayrancı	5.927	3	1	2	6

Çizelge 2.15. Karaman İlçelerinin Belde/Köy Nüfusuna Göre Toplam Örneklem Alınan Yerleşim Sayıları (Devamı)

İlçeler	Kırsal Alanda Yaşayan Nüfus*	Tarım Alanı (Seçilecek Köy Sayısı)	Orman ve Fundalık (Seçilecek Köy Sayısı)	Çayır ve Mera (Seçilecek Köy Sayısı)	TOPLAM (Seçilecek Köy Sayısı)
Başıyayla	1.758	-	1	-	1
Kazımkarabekir	1.082	1	-	-	1
Toplam	65.249	11	5	5	21

Kaynak: Karaman Valiliği, 2020 Yılı Nüfus Sayım Sonuçları

Çizelge 15 dikkate alındığında, Karaman’a bağlı ilçelerin her biriminden en az bir örnek seçilmiştir. Buradan oranlayarak diğer birimler için seçilen örnek sayısı ilçelerin tarımsal üretim gerçekleştirilen toprak miktarlarının il geneline oranına göre seçilmiştir. Araştırmada belirlenen tabakalar öncelikle ilçe birimleri bazındadır. İlçe birimlerinin altında Tarım Alanı yoğunluklu yerleşimler tabakası, Orman ve fundalık alan yoğunluklu yerleşimler tabakası ve çayır ile mera yoğunluklu yerleşimler tabakası vardır. Yukarıdaki tabloda belirlenen örneklem sayılarında amaç, bilginin maksimum derecede elde edilmesidir. Shenton’a göre (akt: Baltacı, 2018), “yeni örneklem birimlerinden artık yeni bir bilgi gelmediği noktada, yani doyum noktasında örnekleme dahil etmeler durdurulur: yani bilginin tekrar etmesi ilk ölçüttür.” Araştırma aşamasında, yapılan görüşmeler o tabaka için daha önce yapılan görüşmelerle benzer verileri sunduğu takdirde, o tabaka içindeki görüşmeler sabitlenmiştir (Neuman, 2014). Çizelge 15’te her tabakadan seçilecek köy sayıları verilmekle birlikte, tabakalar kendi içlerinde doyum noktasına ulaştığında diğer tabakaya geçilerek araştırma devam edilmiştir.

Araştırma kapsamında görüşülen kişiler, örnekleme seçilen kırsal yerleşimlerde imam ve muhtar olarak görev yapmaktadır. Ayrıca kalkınma kavramına dair orada yaşayan bireylerin deneyimlerine erişmek amacıyla, seçilen kırsal mahallelerde yaşayan bireyler ile görüşmeler yapılmıştır. Bu kişiler seçilirken belirlenen içerme kriterleri, 40 ile 65 yaş arasında olmaları; Karaman doğumlu olmaları ya da en az yirmi yıldır Karaman’da yaşamaları, en az ilkokul mezunu olmaları ve ruhsal hastalığa sahip olmamalarıdır.

Araştırmada örnekleme seçilen 21 köyden 4'ünde çalışma gerçekleştirilememiştir. Bu köylerden 3'ü veri toplama sürecinde devam eden Covid-19 Pandemisi nedeniyle karantina altına alınan köylerdir. Diğer bir köye ise çevre yerleşimlerinde devam eden karantina uygulamaları nedeniyle ulaşım imkanı bulunamamıştır.

Buna göre;

Karaman Merkez'e bağlı kırsal mahallelerden, Tarım Alanı yoğunluklu köylerden: Başkışla Köyü, Sudurağı ve Zengen Köyü'nde

Orman ve Fundalık alan yoğunluklu köylerden: Burhan Köy, Pınarbaşı Köyü, Gödet Köyü ve Değirmenbaşı Köyü'nde

Çayır ve Mera yoğunluklu köylerden: Paşabağı Köyü'nde

Sarıveliler İlçesinde, Orman ve Fundalık alan yoğunluklu köylerden: Adiller Köyü'nde

Ermenek İlçesinde, Orman ve Fundalık alan yoğunluklu köylerden: Ketenci Köyü ve Esentepe Köyü'nde

Ayrancı İlçesi'nde, Tarım Alanı yoğunluklu köylerden: İlçe merkezi, Saray Köy ve Akçaşehir Köyü'nde

Çayır ve Mera yoğunluklu köylerden: Divle Köyü'nde

Karaman Başyayla'da, Orman ve Fundalık alan yoğunluklu köylerden: Turcalı Köyü'nde

Karaman Kazımkarabekir İlçesi'nde, Tarım Alanı yoğunluklu köylerden: Karalgazi Köyü'nde

Toplam 22 katılımcı ile görüşme gerçekleştirilmiştir. Yapılan bu görüşmeler ve gözlemler sürecinde, yarı yapılandırılmış görüşme formundaki sorulara benzer yanıtlar alınmaya başlanmış ve araştırma kapsamında yapılan görüşmelerin evrenin tüm öğelerini barındırdığı kanaatiyle veri toplama süreci tamamlanmıştır.

Çalışma kapsamında görüşme yapılan kişilerin yaş, meslek ve köyde yaşam süreleri ve eğitim durumları Çizelge 2.16’da yer verilmiştir.

Çizelge 2.16. Katılımcıların Demografik Bilgileri

Kod	Yerleşim Yeri	Yaş	Medeni durum	Çocuk sayısı	Köyde ikamet süresi (yıl)	Eğitim durumu	Meslek
G1	Adiller	38	Bekar	0	15	İlkokul	Muhtar
G2	Esentepe	57	Evli	2	57	Lise	Muhtar
G3	Turcalı	48	Evli	3	48	İlkokul	Muhtar
G4	Burhan	44	Bekar	0	30	İlkokul	Muhtar
G5	Değirmenbaşı	53	Evli	2	28	Lise	İşçi
G6	Değirmenbaşı	39	Evli	2	39	İlkokul	Muhtar
G7	Değirmenbaşı	67	Evli	4	67	İlkokul	Çiftçi
G8	Başkışla	47	Evli	5	47	İlkokul	Muhtar
G9	Karalgazi	47	Evli	2	5	Üniversite	Makine mühendisi
G10	Sudurağı	54	Evli	4	54	Lise	Tarım işçisi
G11	Paşabağı	45	Evli	3	20	Üniversite	İmam
G12	Pınarbaşı	43	Evli	2	43	Lise	Çiftçi
G13	Kefenci	42	Evli	3	42	İlkokul	Muhtar-Kasap
G14	Sudurağı	46	Evli	3	46	Ortaokul	Çiftçi
G15	Zengen	52	Evli	3	52	İlkokul	Muhtar
G16	Zengen	53	Evli	3	53	İlkokul	Çiftçi
G17	Katranlı	45	Evli	3	45	İlkokul	Devlet memuru
G18	Ayrancı	49	Evli	2	49	Ortaokul	Muhtar
G19	Divle	62	Evli	4	62	İlkokul	Çiftçi
G20	Divle	48	Evli	3	48	Lise	Bekçi
G21	Divle	45	Evli	2	45	Lise	Muhtar
G22	Karalgazi	36	Evli	2	30	Ortaokul	Tarım işçisi

2.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmanın veri toplama aşamasında, kırsal bölgelerde sosyal kalkınma sürecini inceleme ve sosyal hizmet ihtiyaçlarını belirleme amacıyla araştırmanın içerme kriterlerine uyan kişilerle derinlemesine mülakat tekniği kullanılmıştır. Verilerin bu teknikle toplanmasındaki amaç, konu ile ilgili ayrıntılı bilgi elde

etmektedir. Aziz (2011), nitel görüşme olarak adlandırdığı derinlemesine görüşmeyi, görüşülen kişiye bir konu hakkında olayları yorumlamasını sağlayacak sorular sorarak ayrıntılı bilgi elde edilmesi olarak tanımlanmaktadır. Çalışma sürecinde, nitel araştırma yönteminden faydalanırken elde edilen bulguların geçerlik ve güvenilirliğini yükseltmek adına çoklu yöntem kullanımını sağlamak adına (Kümbetoğlu, 2005, s:78) yerleşimlerin fiziki kondisyonunu belli bir çerçevede değerlendirmek adına Halk Sağlığı alanında geliştirilen Omaha Sistemi'ne uygun hazırlanan ve insan yerleşimlerinde halk sağlığını etkileyen unsurları belirlemek amacıyla kullanımı tasarlanan Windshield Gözlem Formundan (Erdoğan, vd. 2016) ve Duyan'ın toplumla sosyal hizmet uygulaması için odağa alınan toplumun değerlendirmesi için oluşturduğu başlıklardan (2014: 389) faydalanılarak katılımlı gözlem formu oluşturulmuştur.

Görüşmelerde, görüşme sürecinin yönetiminde kolaylaştırıcı ve yol gösterici olması amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır.

Araştırmada amaçlanan bilgileri edinmek doğrultusunda açık uçlu soruların yer aldığı form, derinlemesine görüşmelerde katılımcıların, kişisel deneyim ve gözlemleri doğrultusunda değerlendirmelerini ayrıntılı olarak ortaya koymaya çalışmaktadır.

Yarı Yapılandırılmış Soru Formu: Araştırmada kullanılan soru formu, yedi bölümden oluşmaktadır. Formun ilk bölümünde araştırmaya katılmaya gönüllü olan kişilerin sosyo-demografik özellikleri hakkında sorulara yer verilmiştir. Bu anlamda, yaş, medeni durum, eğitim ve çalışma durumu ile eğer çalışma yapılan yerleşimden farklıysa doğduğu yer sorulmuştur. Bunun yanında ne kadar süre o yerleşimde ikamet ettiği ve o yerleşimdeki olağan bir gününü nasıl geçirdiği sorulmuştur.

İkinci bölümde, çalışmanın yapıldığı yerleşimin tarihi ve coğrafi özellikleri; çevre yerleşimlere olan fiziki mesafeleri ile ulaşım imkanları ve çevre

yerleşimlerle olan etkileşim biçimleri sorulmuştur. Bölge yerleşimlerde bir afet ya da toplu göçe neden olan bir herhangi bir olay olup olmadığına dair sorular sorulmuştur.

Üçüncü bölümde kırsal yerleşimdeki sosyal olaylara dair sorular yöneltilmiştir. İlk olarak göç ile gelen ve giden sakinlere dair soru ve sosyal etkinlikler için belirlenmiş alanların yahut binaların olup olmadığı sorulmuştur. Kırsalın kent ile ilişkisine dair, kentte çalışan ve okuyan kişiler ile bu kişilerin özel günlerde kırsala gelip gelmediği sorulmuş; kırsal mahalledeki kamusal ve kentsel imkanların olup olmadığı sorusu yöneltilmiştir. Yerleşimdeki aile yapıları ve yeni kurulan ailelerin nasıl oluştuğu ile bağlı oldukları kent ya da ilçe merkezine kıyasla eksikliğini hissettikleri kamusal hizmetler sorulmuştur. Son olarak sosyal yardımlaşma ve destek sistemlerine erişmek için doğrudan bir erişimleri olup olmadığı sorusu sorulmuştur.

Dördüncü bölümde, kırsal yerleşimin ekonomik yapısına ve gündelik iktisada yönelik sorular yer almıştır. Bunlar, ekili arazi miktarı ve bu arazilerin dağılımı ile gelir kaynaklarındaki çeşitlilik ve ana geçim kolları sorulmuştur. Yerleşimde tarımsal kökenli olmayan gelir sahipleri olup olmadığı ve yerleşim çevresinde sanayi üretimi olup olmadığı ile yerleşimin temel iş gücü kaynakları sorulmuştur. Gündelik yaşamda ihtiyaç duyulan tüketim mallarının nasıl temin edildiğine dair ve üretim araçlarının mülkiyet yapısı ile kamu mülkiyetinde olup yerleşiklere tahsis edilen ortak mallara dair soru sorulmuştur. Bu bölümdeki son soru, yerleşiklerin, borçluluk ve banka ve kredi kooperatifleri ile olan ilişkisine dairdir.

Beşinci bölümde, kırsal yaşamın neden tercih edildiği yahut edilmediği; kırsalın çekici yanları ve itici özelliklerine dair bilgi edinmek amacıyla, yerleşim içinde bireysel ihtiyaçların ne kadar temin etme imkanları olduğu, ne tür ihtiyaçlar için kent ve ilçe merkezlerine erişmek zorunda oldukları, yerleşimin bayındırlık özellikleri, yerleşimde mevcut eğitim ve sağlık hizmetleri ile yerleşikler arasındaki engelli ve yaşlı bireylerin hangi sosyal ve kamusal hizmetler ve altyapı

olanaklarından faydalanabildiği sorulmuştur. Yerleşimdeki sosyal dayanışmaya dair, ihtiyaç anında gerekli işlerin nasıl yapıldığı; gerekli durumlarda bölgede örgütlü kamu idarelerinin sorunların çözümüne nasıl yaklaştığı ve tarımsal üretimin sürekliliği ve yerleşiklerin sağlığı için gerekli zirai ve veterinerlik hizmetlerine sahip olup olmadıkları ile sağlık taramaları ve acil sağlık ihtiyaçlarının nasıl karşılandığı sorulmuştur.

Altıncı bölümde, yerleşim sakinlerinin ortak gerçekleştirdikleri kutlama, taziye, şenlik gibi kültürel ve sosyal olaylardaki davranış şekilleri ve sakinlerin ortak haberleşme araçlarına dair sorular yer almıştır. Mahalle sakinlerinin, yerleşimlerine aitlik duygusunu pekiştiren coğrafi ve kültürel anıtlamış ikonları sorulmuş ve kültürel ve etnik çeşitlilik konusundaki deneyimlerine dair sorular iletilmiştir.

Son bölümde ise önemli görülen hususlarda çalışmaya katılan kişilerin eklemek istedikleri ve genel düşüncelerini ifade etmeleri için bir alan ayrılmıştır.

Katılımlı Gözlem Formu: Çalışma sürecinde yapılan tüm görüşmeler, görüşülen kişinin ikameti ya da çalıştığı yerde gerçekleştirilmiş; görüşme yapılan tüm yerleşimler bu bağlamda çalışma kapsamına alınan kırsal yerleşimlerin tümünde katılımlı gözlem gerçekleştirilmiştir.

Katılımlı gözlem formu, Bina ve Yapılar; Açık ve Boş Alanlar; Bölge Yerleşimi; Ulaşım; Ortak Alanlar; Halka Yönelik Hizmet Merkezleri ve Mağazalar/Dükkanlar olmak üzere altı başlıktan oluşmuştur.

Bina ve yapılar başlığı altında, yerleşimdeki ev ve binaların durumu, yerleşimde yıkıntı, harap bina olup olmadığı, çöplerin toplandığı ortak bir alanın olup olmadığı ve ev ve binaların ısıtma ve havalandırma altyapılarına dair gözlemlere yer ayrılmıştır.

Açık ve boş alanlar başlığı altında, yerleşim civarındaki geniş alanların halkın kullanımına açık olup olmadığı, park veya yeşil alan olup olmadığı ve inşaat atıklarını depolama gibi çeşitli kirleticilere maruz kalıp kalmadığı gözlemlerine yer verilmiştir.

Bölge yerleşimi başlığı altında, yerleşimin genel coğrafi koşulları, bölgede tehlike oluşturabilecek doğal oluşumların olup olmadığı ve insan sağlığı için tehlikeli atık üreten üretim tesisi olup olmadığı gözlemlerine yer verilmiştir.

Ulaşım başlığı altında, kırsal mahallenin ulaşım durumu ve toplu ulaşım imkanları, yolların sağlık kuruluşlarına ulaşımın düşünülerek planlanmış olup olmadığı ve yolların engelli ve yaşlı bireylerin kullanımına uygun olup olmadığına dair gözlemlere yer verilmiştir.

Ortak alanlar başlığı altında, kamuya açık park ya da açık hava eğlence yerleri olup olmadığı, varsa çocuk parklarındaki oyuncakların güvenli olup olmadığı, bölgede okul olup olmadığı ve varsa binanın fiziki durumu ve ibadethanelere dair gözlemler yer almıştır.

Halka yönelik hizmet merkezleri başlığı altında, veterinerlik ve ziraat mühendisliği ofislerinin olup olmadığı ve doktor, diş hekimi, ebe ve sosyal hizmet merkezi olup olmadığına dair gözlemler yer almıştır.

Mağaza ve dükkân başlığı altında, bölge yerleşiklerinin ihtiyaçlarını gidermek için gerekli merkezlerin olup olmadığı ve bu merkezlere nasıl ulaşım sağladıklarına dair gözlemler yer almıştır.

2.4. Veri Toplama Süreci

Bilimsel araştırma sürecinde bulguların elde edilmesi, bilgi ve kaynaklara erişim ve araştırma sürecinin yanı sıra elde edilen verilerin anlamlılığı ve

güvenilirliği önemli bir yere sahiptir. Bu bölümde, araştırma konusunun belirlenmesi ve konunun daraltılması ile başlayan araştırma süreci hem yazınsal hem de alan deneyimi açısından karşılaşılan sorunlar ve veri toplama süreci yer almaktadır.

Danışman süpervizörlüğü altında araştırmacının da kişisel ilgi ve araştırma hedefleri doğrultusunda Türkiye’de kırsala yönelik kalkınma yaklaşımları ve bu kalkınma sürecinde sosyal hizmetin rolü üzerine bir çalışma tasarlanmıştır. Bu noktada “Kalkınma Kavramı ve Sosyal Hizmet” konusu üzerinde durulmuş ve akademik danışman ile temel konunun kırsal bölgelerdeki kalkınma süreçlerinin toplumla sosyal hizmet uygulaması bağlamında, sosyal hizmet uzmanının rol ve sosyal hizmet disiplininin çalışma odakları çerçevesinde oluşturulmasına karar verilmiştir.

Konu ile ilgili ulusal ve uluslararası literatür incelendiğinde, sosyal hizmet disiplini çerçevesinde kırsal yaşam alanlarına yönelik çalışmaların dünya ve Türkiye’de az ve yetersiz olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Türkiye’de yeterli çalışmanın olmaması ve alanda öncü çalışmalardan biri olma özelliğini taşıyacak olması bakımından konunun bilime yenilik getireceği düşünülmüştür. Konunun genel olarak belirlenmesinden sonra araştırma konusu ayrıntılı olarak tanımlanmıştır. Çalışılacak konu, araştırmanın hedef kitlesi ve veri kaynakları danışman eşliğinde ayrıntılı olarak düşünülmüştür.

Sonuç olarak; tez çalışması için “Kırsal Bölgelerde Kalkınma ve Sosyal Hizmet” konu başlığı ile fenomenolojik bir araştırma olması kararlaştırılmıştır.

Araştırma konusunun ve kapsamının belirlenmesinden sonra araştırmacı konu ile ilgili olarak belirlenen içerme kriterlerine uygun kişilerle görüşmeler gerçekleştirmiştir. Araştırmacı, bu süreçten önce Karaman Valiliği İl Yazı İşleri Müdürlüğü’nden gerekli kurum iznini ve Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulu’ndan gerekli etik kurul iznini almış ve İl Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü’ne başvurarak Karaman İline bağlı köy ve

kırsal mahalle listesi ile Karaman Valiliği Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğünden muhtarların iletişim bilgilerini temin etmiştir. Bu yapılan hazırlıkların ardından araştırma soru formu ve gönüllü onay formu hazırlanmıştır. Araştırma kapsamında yapılan ön görüşmeler sırasında, Karaman İlinde küçükbaş hayvanlar arasında görülen veba salgını ortaya çıkmıştır. Küçükbaş hayvancılıkla uğraşan yerleşimlerde yapılması planlanan ön görüşmeler bu nedenle yapılamamıştır. Hastalık ile geçen sürecin ardından kırsal mahallelerde ilkbaharda ekim dönemi ve ardından hasat dönemi başlamış; ayarlanmış görüşme gün ve saatleri yeniden düzenlenmek zorunda kalınmıştır. Araştırma için gerekli olan ön hazırlıklarla birlikte araştırmanın teorik altyapısının ve literatür bilgisinin geliştirilmesi için 2019-2020 Güz yarıyılında çalışmalar devam etmiştir. Bu süreç sonunda örneklemin belirlenmesi sağlanmış ve ilgili muhtarlıklarla yapılan ön görüşmeler ile birlikte görüşme tarih ve saatleri belirlenmiştir. 2019-2020 Bahar yarıyılı veri toplama için planlanmış, ancak 2019 yılı Aralık ayında Çin’de ortaya çıkan ve zamanla tüm dünyaya yayılan Koronavirüs (Covid-19) Pandemisi nedeniyle planlanan süreçte veri toplama tamamlanamamıştır. 2020-2021 Güz dönemi veri toplama süreci yeniden planlanmıştır.

2020-2021 Güz dönemi pandemi sürecinin olumsuz yönde seyretmesi ile birlikte örnekleme alınan pek çok köy karantina altına alınmıştır. Karantina tedbirleri kapsamında yol kapatma uygulamaları gerçekleştirilmiş ve bazı durumlarda karantinaya alınan bir köy yolu birden fazla kırsal yerleşimin, araştırmacının kişisel aracıyla ulaşım sağlayabileceği asfalt ya da stabilize yollarını etkilemiştir. Görüşme talebine ya karantina süreçleri sekte vurmuş ya da karantina ve pandemi koşullarının hafiflediği bahar ve yaz aylarında tarımsal üretimin yoğunlaşması ile görüşme taleplerine gece saatlerinde olması koşuluyla olumlu yanıt alınabilmektedir. Bu anlamda görüşmeler ertelenmiş ya da evren içinden başka köyler örnekleme katılmıştır. Görüşme yapılan kırsal yerleşimlerin önemli bir bölümünün araştırmacının ikametine 100 kilometre mesafeden fazla olması nedeniyle veri toplama süreci Karaman Merkez, Ermenek ve Sarıveliler İlçeleri olarak üç ayrı bölüme ayrılmıştır. Sarıveliler ve Ermenek ilçelerinde yapılan görüşmeler konaklama tesislerinin karantina amacıyla kullanılması nedeniyle veri toplama sürecinin planlanandan uzun sürmesine neden olmuştur.

Sarıveliler İlçesi'nde yapılan görüşmeler sırasında Covid-19 Pandemisi nedeniyle ilçeye giriş ve çıkışlar yasaklanmış, araştırmacının Karaman Merkez'de bulunan ikametinde karantinaya girmesi gerekmiş ve önceden planlanan Başyayla İlçesi'ne ait görüşmeler iptal edilerek bir sonraki takvim yılına bırakılmıştır. Yapılan görüşmelerin tamamı açık havada gerçekleştirilmiş, görüşmelerin kayıt altına alınabilmesi için çevresel gürültü ve rüzgar seslerini bastırabilecek özel donanımlı kayıt cihazları temin edilmiştir. Araştırmaya katılan gönüllüler, görüşme yapılma sırasına göre 'G1', 'G2' şeklinde göre kodlanmıştır.

Araştırmada veri toplama süreci, 2020 yılının Mart ayı ile 2021 yılının Temmuz ayları arasında tamamlanmıştır.

2.5. Verilerin Analizi

Veri toplama sürecinde yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak yapılan derinlemesine görüşmeler ses kayıt cihazı ile kayıt altına alınmıştır. Bu kayıtlar görüşme sırasına göre kodlanarak bilgisayar ortamında kayıt altına alınmış ve tüm ses dosyaları yazılı olarak düzenlenmiştir. Transkriptler hazırlanırken görüşmenin tamamı olduğu gibi Word belgesine dönüştürülmüştür. Oluşturulan belge toplamda 710 sayfalık bir bilgi seti haline gelmiştir.

Sonraki aşamada tüm görüşmelerin dökümleri verilerin analizinde kullanılmak üzere seçilen nitel veri analiz programı MAXQDA 2018'e aktarılmıştır. Bu aşamadan sonra araştırmanın verileri nitel araştırma yöntemlerinden içerik analizi yöntemine uygun olarak analiz edilmiştir. Araştırmada elde edilen bilgiler, ses dökümleri araştırmanın amaçlarına uygun şekilde taranarak, çeşitli temalar, kategoriler ve kodlar halinde düzenlenmiştir. Oluşturulan tema, kategori ve kodlar tüm analiz süreci ilgili bilgisayar programı üzerinde tamamlandıktan sonra gözden geçirilmiş ve gerekli düzenlemeler, eklemeler ve çıkarmalar yapıldıktan sonra son halini almıştır.

Kod-Alt Kod Haritaları: Analiz süreci sonucunda görselleştirmeye yarayan araçlardan kod-alt kod haritaları öne çıkan kodların ve alt kodların ilişkileri ve alt kod alıntılarının gösterilmesine olanak sağlamaktadır. Bu haritalardan elde edilen bulgular, doğrudan alıntı şeklinde çalışmanın bulgular bölümünde kullanılmıştır.

Hiyerarşik Kod-Alt Kod Haritaları: Kodların hiyerarşik olarak tablolaştırılmasına yardımcı olmaktadır. Buradan elde edilen bulgular, çalışmanın ilgili bölümlerinde analizi güçlendirmek için kullanılmıştır.

2.6. Geçerlik ve Güvenirlik

Bilimsel çalışmalarda nicel ve nitel olarak ayırım yapılmadan geçerlik ve güvenilirliğin net olarak belirlenmesi ve bu konudaki çalışmaların çeşitliliği ve uygulanması, çalışmalardan elde edilecek sonuçların niteliğini belirlemektedir. Creswell (2016) nitel yöntemlerle yapılan çalışmalarda, geçerlik ve güvenilirliğin nicel çalışmalardan farklı özellikler gösterdiğini söylemektedir. Creswell ve Miller (2000) geçerliliği, nitel araştırmanın en güçlü yönlerinden biri olarak görmektedir.

Geçerliğe yönelik çoklu yaklaşımların kullanılmasının araştırma sürecinde ve araştırmanın sonuçları bağlamında önemli olduğu belirtilmekte ve geçerlik ile ilgili en sık kullanılan stratejinin “üçgenleme” stratejisi olduğu belirtilmektedir (Creswell, 2016).

Üçgenleme stratejisi, geçerliğin artırılması için veri toplamada farklı veri kaynaklarının kullanılması olarak ele alınmaktadır. Bu çalışmada Patton’un belirttiği “kaynakların üçgenlemesi” stratejisinden faydalanılmıştır. Araştırma geçerliğine yönelik bilgilerin üçgenlemesi amacıyla, araştırmacı, görüşmelerden elde edilen bilgilerin doğruluğu ve gerçekliğini kontrol etmek için, veri toplama sürecinde mülakatlara ek olarak, katılımlı gözlem formu kullanmış ve daha önce bölge ve çalışma alanıyla ilgili yapılan literatür ve yazılı belgelerle, elde edilen

bulgularını desteklemiştir. Araştırmacı veri toplama için derinlemesine gözlemler gerçekleştirirken aynı zamanda literatürde konu ile ilgili yer alan yazılı ve görsel kaynaklara ulaşmıştır.

2.7. Süre ve Olanaklar

Araştırma kapsamında veri toplama sürecinin 2020 yılında yapılması planlanmış ancak Covid-19 pandemisi ve bölge ve çalışma alanına özel durumların gelişmesi nedeniyle görüşmeler planlanan süre içinde tamamlanamamıştır.

Covid-19 pandemisi nedeniyle özellikle kırsal bölgelerde insan giriş çıkışını engelleyen karantina uygulamaları ve çalışma sürecinde karşılaşılan Koyun-Keçi Vebası süreci araştırma için planlanan takvimin değiştirilmesini zorunlu kılmıştır. Çalışma alanının özgün çalışma koşulları ve yukarıda sayılan nedenlerle, planlanan görüşmelerin bir takvim yılına yakın bir süre ertelenmesi gerekmiştir. Sonuç olarak araştırmanın veri toplama süreci, 2020 yılının Mart ayı ile 2021 yılının Temmuz ayları arasında tamamlanmıştır.

Araştırma kapsamındaki tüm giderler araştırmacının kendisi tarafından karşılanmış, araştırmada destek alınmamıştır.

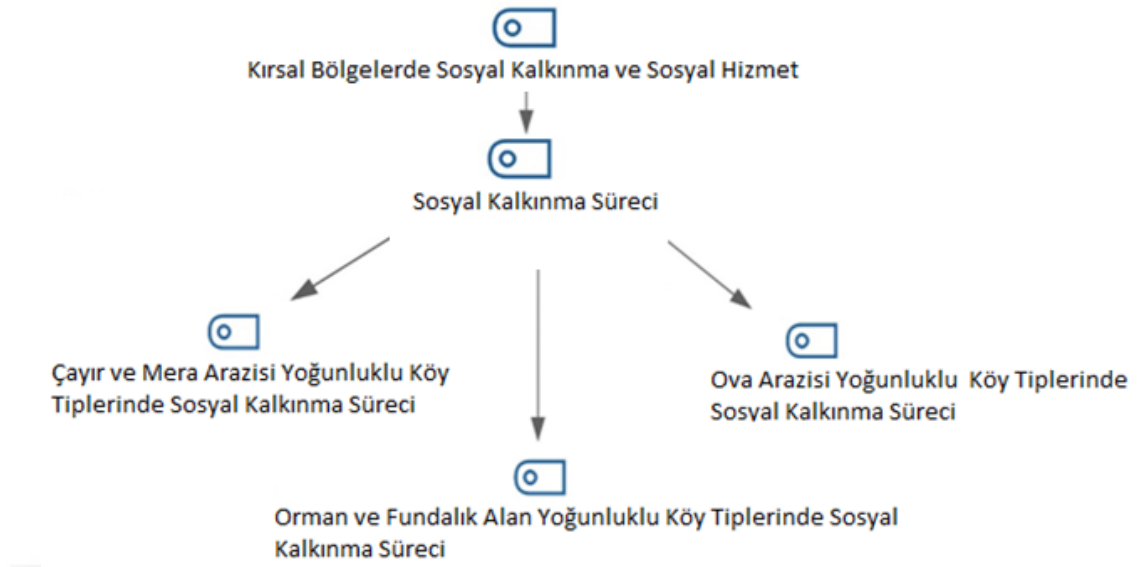
3. BULGULAR

Kırsal bölgelerde sosyal kalkınma sürecini incelemek ve bu süreçte değişen ve değişecek toplumsal yapının sosyal hizmetle ilgili ihtiyaçlarını belirlemeyi amaçlayan bu araştırmaya ilişkin bulgular Türkiye’de Karaman ilinde gerçekleştirilmiştir. Bu amaçla kırsal bölgede yaşayan ve daha önce içirme kriterlerine göre belirlenen kırsal mahallede yaşayan kamu görevlileri ve çiftçiler ile gerçekleştirilmiş olup; bu kişilerin kendi deneyimleri ve aktarımları üzerinden, sosyal kalkınma süreçleri, katılımcıların deneyimleri çerçevesinde incelenmiştir. Bu doğrultuda, araştırma sürecinde elde edilen bulgular, araştırmanın amaçlarıyla ilişkilendirilerek sunulmuştur.

Araştırmada elde edilen bulgular, kodlama sürecinde, örnekleme dahil edilen yerleşim yerlerinin toprak koşullarının ve demografik özelliklerinin mevcut sosyal kalkınma süreçleri üzerindeki etkilerini ve bu koşulların köy ve kent arasındaki etkileşimi nasıl şekillendirdiğini ortaya koyabilmek; yaşam alanlarının bireylerin beklenti ve gündelik gereksinimleri üzerindeki etkilerini gözlemlemek ve kırsal bölgelere yönelik kamu kurum ve kuruluşları tarafından desteklenen iktisadi programların etkilerini görebilmek için çeşitli kod ve alt kodlarla ifade edilmiştir.

Sosyal kalkınma süreci teması altındaki coğrafi koşullar, demografik özellikler, toplumsal yaşam, altyapı hizmetlerine erişim, kırsala yönelik hizmetlerin sunumu, ekonomik boyut ve bireylerin kırsal mahalleleri tercih edip etmeme kategorileri, bulguların elde edildiği yerleşim tipine göre kategorize edilerek incelenmiştir.

Çalışmada elde edilen bulgularla oluşturulan kavram haritası Şekil 3.1.’de gösterilmektedir.

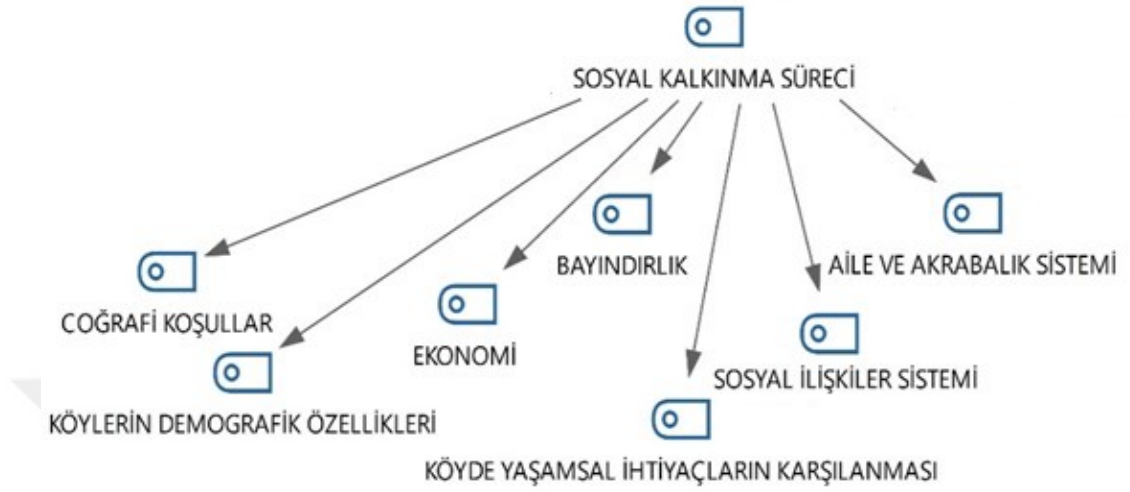
Şekil 3.1. Kavram Haritası

Şekil 3.1.’de görüldüğü üzere, çalışmada elde edilen bulguların çalışma amaçlarına uygun olarak kodlanması ile oluşan sosyal kalkınma süreci teması görülmektedir. Sosyal kalkınma süreci teması çalışma yapılan yerleşim yerlerinin özgün niteliklerinin ortaya konabilmesi için yerleşim tiplerine göre başlıklara ayrılmıştır. Bu anlamda Sosyal kalkınma süreci teması, (1) çayır ve mera arazisi yoğunluklu köy tiplerinde sosyal kalkınma süreci, (2) ova tarımı alanı yoğunluklu köy tiplerinde sosyal kalkınma süreci, (3) orman ve fundalık alan yoğunluklu köy tiplerinde sosyal kalkınma süreci olarak üç farklı başlığa ayrılmıştır.

Sosyal Kalkınma Süreci

Bu bölümde, çalışmanın ilk teması olan ‘Sosyal Kalkınma Süreci’ ile ilişkilendirilen sorulara araştırmaya katılan kişilerin verdikleri yanıtlarla elde edilen bulgular yer almaktadır. Sosyal Kalkınma Süreci teması, sosyal kalkınmayı destekleyen ya da engelleyen mevcut koşullardaki tüm değişkenleri içermek üzere, değişik temalara ayrılarak incelenecektir. Şekil 3.2’de gösterildiği üzere,

sosyal kalkınma sürecine dahil olan tüm toplumsal aktör ve koşulları içermek adına çeşitli kategoriler kullanılmıştır.

Şekil 3.2. Sosyal Kalkınma Süreci Teması ve Kategorileri

Şekil 3.2.'de görüldüğü üzere, sosyal kalkınma süreci teması, katılımcıların ifadeleri doğrultusunda: (1) coğrafi koşullar, (2) köylerin demografik özellikleri, (3) ekonomi, (4) bayındırlık, (5) köyde yaşamsal ihtiyaçların karşılanması, (6) sosyal ilişkiler sistemi, (7) aile ve akrabalık sistemi olarak 7 ayrı kategori ile gösterilmektedir. Bu kategoriler, araştırmada kullanılan çayır ve mera arazisi yoğunluklu, ova tarımı yoğunluklu ve orman ve fundalık alan yoğunluklu köy tiplerine göre farklılaşmaktadır.

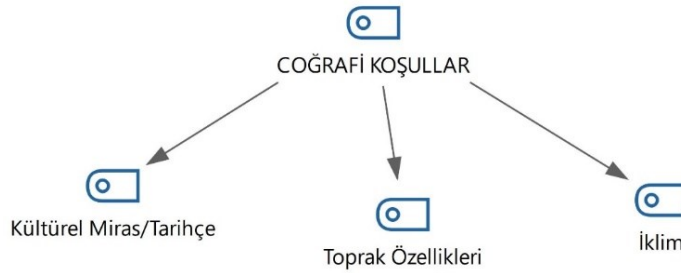
Bu bölümde, sosyal kalkınma süreciyle ilişkilendirilen tüm kategoriler ilgili yerleşim yeri tipine göre başlıklara ayrılarak incelenecektir.

3.1. Çayır ve Mera Arazisi Yoğunluklu Köy Tiplerinde Sosyal Kalkınma Süreci

Sosyal kalkınma süreci teması altında oluşturulan kategoriler, bulguların elde edildiği köy tipleri ile doğrudan ilişkilidir. Bu bölümde, çayır ve mera arazisi yoğunluklu kırsal yerleşimlerde, katılımcıların sosyal kalkınma sürecine dair sorulan sorulara verdikleri yanıtlarla elde edilen bulgular kullanılmıştır.

3.1.1. Coğrafi Koşullar

Araştırmanın alt amaçlarından biri, toprak özelliklerinin demografik ve ekonomik yapıyı nasıl etkilediğinin anlaşılmasıdır. Bu kapsamda sosyal kalkınma süreci temasının ilk kategorisi olan coğrafi koşullar, doğrudan iklim ve toprak yapısı ile yer şekillerini ilgilendirmekte ve doğal olarak tarımsal faaliyetlerin eksenini öncelikle etkilemektedir. Coğrafi koşullar kategorisi Şekil 3.3'te görülmektedir.

Şekil 3.3. Coğrafi Koşullar Kategorisi ve Kod Haritası

Şekil 3.3.'te görüldüğü üzere coğrafi koşullar kategorisinde elde edilen bulgular, (1) kültürel miras/tarihçe, (2) toprak özellikleri, (3) iklim olmak üzere 3 farklı kod ile ifade edilmiştir. Her koda ilişkin bulgular aşağıda sunulmuştur.

3.1.1.1. Kültürel Miras/Tarihçe

Kültürel miras/tarihçe kodu ile ilgili olarak, katılımcılar, yerleşimlerinin eskilere dayandığını ve tarihi kalıntıların bulunduğunu ifade etmişlerdir. Bu durumla ilgili, G1 ve G21 kodlu katılımcıların ifadeleri şu şekildedir.

“Milattan önce 2000’li yıllara kadar gidiyormuş. Ancak müze tarzı değil de SİT alanı olarak ayırdılar tarihi kalıntılar, Göktepe kasabasının kristali var. Tarihi yerleri çok yani Roma döneminden. Eski Rum şeyleri vardır burada. Antika şeyler vardır. Kaçak kazı da çok oluyor ama engellenemiyor. Tarihi çok eskilere dayanır buraların. Mesela birçok yerin adı hala Rum adıdır. İlamos, Göktepe’nin adı Fariske. Eski Rum adı bunlar. Mesela bizim dağ var, “traşe” deriz biz oraya. Bu, Rum adıdır aslında.” (G1)

“Bölgenin kuruluş tarihi yani, Yontma Taş Devri’ne kadar dayanıyor, kalıntılar mağaralarda var. Daha önceki jeolojik oluşumlar, arkeolojik araştırmalarda yapılan şeyler var, burası yaklaşık Yontma Taş Devri’ne kadar biliniyor. Obruk bir jeolojik oluşumla oluşan bir yapı, jeolojik bir fay arasında kalan boşluk aslında obruk işte. Obruk altından su geçen bir kil tabakasının üzerinde oturan bir kaya, büyük bir kil kütesinin üzerinde oturmuş çatlamış kaya. Obruğun coğrafi şeyi budur.” (G21)

Katılımcı ifadelerinde görüldüğü üzere, bölgenin oldukça eski tarihlere dayandığı bununla birlikte bu tarihi eser ve kalıntıları korumak adına bir çalışma yapılmadığı görülmektedir.

3.1.1.2. Toprak Özellikleri

Toprağın yapısı ve özellikleri ile arazinin yapısı, kırsal mahallelerde sosyo-ekonomik durumla doğrudan ilişkili olduğu gibi yaşam tarzı ve hayat beklentisi gibi kırsal mahallenin kendi ve içinde yaşayanlarıyla birlikte mevcut durumları ve

potansiyelleri üzerinde en çok etki gösteren faktördür. Çizelge 3.2’de görüşme yapılan kırsal mahallelerin toprak özellikleri gösterilmiştir.

Çizelge 3.2. Yerleşim Alanları ve Toprak Özellikleri

Yerleşim Alanları	Toprak özellikleri
Adiller	%30 engebeli arazi, parçalı ekili alanlar ve dağlık bölge (G1)
Paşabağı	Su sorunu yok, kaya düşmelerinden dolayı heyelan olayları, az ekilebilir alan (G11)
Divle	Geniş mera alanları, jeolojik yapıların getirdiği avantajlar (obruk, peynir üretiminde kullanılıyor), ovalık ve kurak alan (G19, G21)

Çizelge 3.2.’ye göre çayır ve mera ağırlıklı yerleşim yerleri olan Adiller, Paşabağı ve Divle yerleşimlerinde ortak olarak ekilebilir arazinin kısıtlı olduğu görülmektedir.

“İlçe içerisinde genelde ufak tefek elması bilmem neyi, ekim genelde meralarda olur. Bir kişinin 5 dönüm veya 10 dönüm üzerinde toplu arazisi yoktur. Hep parça parça. Nadirdir yani. Bir yerde 10 dönüm arazisi olan çok nadir.” (G1)

“Meramız iyi bizim, çevre köyler içerisinde en güzel yer burası bizim meramız. Artık bir de duymuşsunuzdur bizim obruğumuzu. İşte hayvan da verirse halbuki (üretim için) daha iyi olur.” (G19)

Katılımcı ifadelerine göre çayır ve mera arazisi yoğun olan bölgelerde tarımsal üretim için kullanılabilir geniş araziler mevcut değildir. Bu anlamda köylerin meralık arazilerinin özellikleri bozularak tarımsal üretim için kullanıldığı görülmektedir. Bu durum, katılımcıların ifadelerine göre, meralarını hala kullanabilen ve hayvansal üretim sağlayan köylerde üretimin sürmesi ve hatta katma değerli ürünlerin üretimi ile sonuçlanırken, mera arazilerini tarım için kullanan yerleşimlerde nüfusun daha hızlı düştüğü görülmektedir.

3.1.1.3. İklim

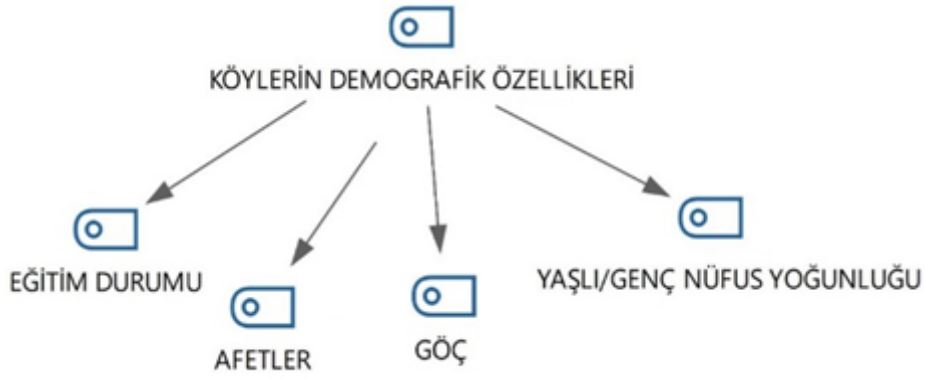
İklim koşulları ve son yıllarda gelişmekte olan iklim değişimi süreci, tarım ekonomisini ve dolayısıyla kırsal yaşamı etkilemiş; kırsal kalkınma süreçlerinin sürdürülebilirliği için önemli bir konu haline gelmiştir. G20 kodlu görüşülen kişinin ifadeleri şöyledir.

“Sulama suyuna ihtiyaç var ama önce toplulaştırma yapacaksın, sulama suyunu getireceksin, toplulaştırmadığın sürece o su ne kadar gelirse gelsin faydalanan olmaz. Yağışlar azaldıkça su kıymete biniyor, su hala var ama maliyeti artıyor. Herkes ayrı su çıkarmaya çalışınca da göçmeler, afetler oluyor.”
(G20)

Görüşülen kişilerden elde edilen bulgulara göre, küçükbaş hayvancılığın yoğun olarak yapıldığı çayır ve mera yoğunluklu bölgelerde su sorunundan da önemli altyapı sorunları olduğu belirtilmiştir. Suyu erişim sorunu özellikle toplu olarak çözüm sağlanmadığında bireysel çözümlerin obruk oluşumu gibi afetlere neden olduğu, bunun önüne kamu tarafından planlı yatırımlarla geçilebileceği belirtilmektedir.

3.1.2. Köylerin Demografik Özellikleri

Araştırmanın alt amaçlarından biri kent ve kır yaşamı arasındaki farklılıkların kırsaldaki gündelik yaşama yansımalarını incelemektir. Bu kategori altında özellikle nüfusa yapılan yatırımların kırsalda yaşayanlar üzerindeki etkileri incelenecektir. Köylerin demografik özellikleri kodu, Şekil 3.4.’te görülebileceği gibi, görüşmecilerin bu kategoride verdiği yanıtlardan hareketle, (1) eğitim durumu, (2) afetler, (3) göç, (4) yaşlı/genç nüfus yoğunluğu olarak 4 farklı kod ile ifade edilmiştir.

Şekil 3.4. Köylerin Demografik Özellikleri Kategorisi ve Kod Haritası

Elde edilen kodlara dair bulgular aşağıda sunulmuştur.

3.1.2.1. Eğitim Durumu

Köylerin demografik özellikleri kategorisinde ele alınacak ilk kod eğitim durumu kodudur. Aşağıda katılımcıların eğitim durumuna ilişkin görüşme alıntılarına yer verilmiştir. Bu anlamda mera ve çayırılık alanlara sahip olan köylerde yapılan görüşmelerde iş ve gelir imkanları azaldıkça eğitime talebin yükseldiği ve bu nedenle yerleşiklerin büyük şehirlere göç ettikleri görülmüştür.

“Çok büyük göç verdik. Bunun ana sebeplerinden bir tanesi okullar. Köy okulları kapanınca. Adam ben köyde amele oldum çiftçi oldum, en azından gideyim çocuğum iyi bir okulda Karaman’da veya Konya’da okusun. Özellikle Konya ve Karaman’a çok göç verdik.” (G20)

Eğitim için kentlere yerleşen kişilerin köylerine dönmek istemeleri durumunda ise üretim araçlarına yapacakları sermaye yatırımlarına sahip olmadıkları için köylere dönemedikleri görülmektedir.

“Benim oğlum var İstanbul’da buraya gelmek istiyor ama sermayesi olmadığı için gelemiyor altyapısı var, bağ bahçesi var ortamı var.” (G21)

3.1.2.2. Afetler

Köylerin demografik özellikleri kategorisinde ele alınacak ikinci kod afetlerdir. Afet olayları çayır ve mera yoğunluklu köylerde daha önce yaşanmıştır. Bu afetlere dair G11 kodlu görüşülen kişinin ifadeleri aşağıdaki gibidir.

“Burada yedi, sekiz ev yıkılıyor, taşlar kopunca. Heyelan gibi. Ondan sonra bizim köyü yukarı taşıdılar ama arada giden oldu, yerini satan oldu. Zor ama orada, bahçeler hep aşağıda kaldı. Şu an köy gibi değil, şehirlilerin evi var yeni yapılan yerde.” (G11)

Görüşülen kişinin aktarımına göre heyelan olayı gerçekleştikten sonra yetkililer köyün yaklaşık 200 metre yukarıda tepeye taşınmasına karar verilmiş ancak kanunen yasak olmasına rağmen yeni kurulan köydeki evlerin köy dışındaki halka satışı köylüler tarafından yapılmıştır. Bu anlamda kırsal yerleşimlerin yenilenmesi ve altyapı eksiklerin tamamlanması halinde arazi değerinin yükselmesi neticesinde bu arazilere talep oluşmaktadır. Özellikle taşınan köyün üretim yapılan eski yerleşimle olan ulaşımı iyi planlanmaması da bu durumda etkili olmuştur.

3.1.2.3. Göç

Köylerin demografik özellikleri kategorisinde ele alınacak üçüncü kod göçtür. Aşağıda köylerdeki dışarıya verilen göçe ilişkin bazı görüşme alıntılarına yer verilmiştir. Burada göçün sebepleri olarak, maddi ihtiyaçlar ve gelir güvencesi olan iş sahibi olma isteği belirtilmiştir.

“Yani okula değil ama böyle en çok duran evleninceye kadardır, evlendikten sonra fabrikaya girer bir şey yapar, hepsi okumuş değil yani, burada tahsilli olan kimse yok. Evleninceye kadar burada babasının işinde durur, daha sonra evlendiği zaman iş yok burada aş yok diye gider.” (G1)

3.1.2.4. Yaşlı/Genç Nüfus Yoğunluğu

Köylerin demografik özellikleri kategorisinde ele alınacak dördüncü kod yaşlı/genç nüfus yoğunluğudur. Genç nüfusun şehirlere göç etmesi sonucu köylerin büyük bir çoğunluğunda yaşlı nüfus yoğunluğu oluşmaktadır. G19 kodlu görüşmecinin ifadeleri aşağıdaki gibidir.

“İlkokulu, ortaokulu, liseyi mecbur ettiler, bu sefer köylü vatandaşı ne yaptı? Ne yapacak adamın koyununu güdecek eleman yok, kuzuyu güdecek eleman yok. Çalışmak zor buralarda. Bu sefer adam, yani ben, çocuklarım gittikten sonra benim burada beklememin bir alemi yok, göçüyorlar.” (G19)

Kırsal bölgelerdeki eğitim müfredatı ile çalışma koşulları arasındaki uyum olmaması neticesinde kırsalda yaşayan kişilerin eğitim oranı yükseldikçe yaşam kalitesi talepleri yükselmektedir. Bu durum neticesinde mera ve çayır ağırlıklı köylerde çalışma koşullarının diğer yerleşim tiplerine göre daha zor olması, eğitim alan gençlerin köyleri terk etmesiyle sonuçlanmaktadır.

3.1.3. Aile ve Akrabalık Sistemi

Aile ve akrabalık sistemi kategorisi, mera ve çayır yoğunluklu köy tipinde aile yapısı kodu ile ifade edilmiştir.

Kırsal bölgelerde aile ve akrabalık sistemi en önemli sosyal destek sistemi iken yaşanmakta olan süreçle birlikte özellikle genç nüfusun şehirlere göç etmesi ve çekirdek aile yapısının yaygınlık kazanmasıyla bu durum azalmaktadır. Bu durum yalnız yaşayan yaşlı bireylerin yaşadığı sorunları beraberinde getirmiştir.

“Burası resmiyette 28 hane. Yazın bu ortalama 18-20 haneye çıkıyor, resmiyette kışın kalan 5 hane. Yani Karaman'da evleri olduğu için kışın Karaman'a gidiyorlar, orada doğalgaz da olduğu için. Bir de yaşlılar genelde

gidenler. Burada kova kaldırması, indirmesi sıkıntı olduğu için soba yakması sıkıntı olduğu için Karaman'a gitmeyi tercih ediyorlar.” (G11)

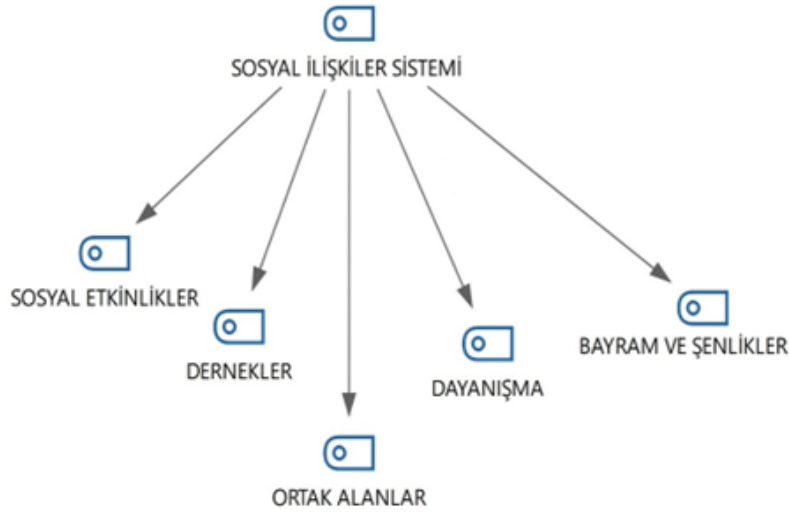
Katılımcıların görüşlerine göre köylerde genel olarak 2 kuşaktan fazla bir arada yaşayan geniş aile yapısının olmadığı anlaşılmaktadır. Genel olarak çekirdek aile yapısının yaygın olduğu, geniş aile yapısının ise gitgide azaldığı görülmektedir. Yeni aile kurulurken kısa süreliğine birlikte yaşanıp daha sonra ayrı eve çıkılmasının söz konusu olduğu görüşmeciler tarafından ifade edilmektedir. Günümüzde hala geniş aile yapısının tercih edilme sebebinin ekonomik duruma dayalı olduğu anlaşılmaktadır. Aşağıda aile yapısına ilişkin bazı görüşme alıntılarına yer verilmiştir.

“Şimdi bundan 7-8-9-10 yıl öncesine kadar annesiyle beraber yaşarlardı, şimdi ayrı yaşıyorlar. Mesela benim kardeşim 3 yıl beraber kaldık, evlendi. İki kardeşim, 3 yıldır beraberiz mesela bir ay önce ayrıldı, kendi evine çıktı. Geldiler, 3-5 ay durdular aynı evde. Genelde ayrı evde oluyorlar.” (G1)

3.1.4. Sosyal İlişkiler Sistemi

Araştırmanın alt amaçlarından biri, kırsalda yaşayan bireylerin gündelik yaşam deneyimlerinin anlaşılmasıdır. Bu amaçla, kırsal bölgelerde gündelik hayatın düzenlenmesi için ortaya çıkan sosyal kurumlara yönelik bulgular yer almıştır. Sosyal ilişkiler sistemi kategorisi, kırsal yerleşimlerde yaşayan bireylerin hangi sistemler vasıtası ile birbirlerinden haberdar olabildikleri, dayanışma ve yardımlaşma için hangi mekanizmaların kullanıldığı kodları ile önem kazanmaktadır. Özellikle dayanışma, köylerde şu an mevcut demografik yapı için önem kazanmıştır.

Sosyal ilişkiler sistemi kategorisi, Şekil 3.5.’te görüleceği üzere, (1) sosyal etkinlikler, (2) dernekler, (3) ortak alanlar, (4) dayanışma, (5) bayram ve şenlikler kodları ile ifade edilmiştir.

Şekil 3.5. Sosyal İlişkiler Sistemi Kategorisi ve Kod Haritası

3.1.4.1. Sosyal Etkinlikler

Sosyal ilişkiler sistemi kategorisinin sosyal etkinlikler kodunu oluşturmakta kullanılan görüşmelerden elde edilen bulgulara göre, sosyal etkinlikler araştırma örneklemindeki tüm yerleşimlerde düğün, doğum ve cenaze gibi törenlerde dışarıda yaşayan insanların gelmesiyle ortaya çıkmaktadır. Bu etkinlikler ile köy ve köy dışında yaşayan bireyler ilişki kurdukları gibi köy dışında yaşayan kişiler tüketimleri için gerekli olan malları satın almaktadır.

“Yazın özellikle düğünler yapılıyor, İstanbul’dan bile gelenler olur, köyü sonuçta. (...) Tabii ki, gelen alışverişini de yapıyor.” (G11)

3.1.4.2. Dernekler

Çalışma grubunda yer alan ve çayır ve mera yoğunluklu köy tipinde olan yerleşimlerin birinde hem kültürel dayanışma hem de öğrencilere destek vermek amacıyla dernek kurulmuş olduğu görülmektedir.

“İstanbul’da kurulu bir derneğimiz var. Bir de Karaman’da biz kurduk. Yani İstanbul’da faydalı oluyor, şu (mağaraya yapılan asansörü göstererek) dernek üyelerimiz yaptı bunu.” (G21)

Divle Köyü’nde köyden göçenlerin kurduğu derneğin maddi olarak köyün ekonomik kalkınmasına destek verdiği görülmektedir. Çayır ve mera yoğunluklu köylerden örnekleme dahil edilenlerde Divle örneğinde görüldüğü gibi bir dernek yoktur. Bu durum özellikle Divle’nin kendine özgü coğrafyası ve üretilen ürünleriyle kendisine has olan nitelikleriyle ilişkilendirilmektedir.

***3.1.4.3. Ortak Alanlar**

Köylerde yer alan ortak alanlara ilişkin görüşülen kişilerin ifadelerine göre genel olarak kırsal mahallelerde yeterli ortak alan bulunmadığı belirtilmiştir. Adiller yerleşiminde bulunan düğün salonu eski okul binası iken Divle yerleşimindeki okul binası düğün ve bayramlarda bir araya gelmek için kullanılmaktadır. Paşabağı yerleşiminde ise, köy taşınıp yeniden inşa edildiği halde sadece muhtarlık binası mevcuttur.

Çizelge 3.3. Çayır ve Mera Arazisi Yoğunluklu Köylerde Bulunan Ortak Alanlar

Köyler	Ortak alanlar
Adiller	Düğün salonu
Paşabağı	Muhtarlık binası
Divle	Okul binası

Çizelge 3.3.’te görülebileceği üzere çayır ve mera arazisi yoğunluklu köy tiplerinde mevcut olan ortak alanlar, düğün salonu, muhtarlık ve okul binasıdır.

3.1.4.3.1. Ortak Alanlar Kodu İçin Katılımlı Gözlem Bulguları

Araştırma kapsamında örnekleme alınan yerleşimlerde gerçekleştirilen katılımlı gözlemle elde edilen bulgular aşağıda verilmiştir.

Ortak alanlar kategorisi, sosyal ilişkiler kategorisi ile birlikte, insanların gündelik hayatlarını ve sosyalizasyon süreçlerine dahil olma imkanlarını içermektedir. Çizelge 3.4.'de görülebileceği üzere, mera ve çayır arazisi yoğunluklu bölgelerde, piknik alanı olarak düzenlenmiş, belirli takvim dönemlerinde nüfus yoğunluğu olan bölgeler vardır. Bununla birlikte iki yerleşimde çay bahçesi bulunmakta ancak Covid-19 Pandemisi nedeniyle işletilmemekteyken Paşabağı yerleşiminde bu şekilde düzenlenmiş açık ya da kapalı bir yer bulunmamaktadır. Bu anlamda Paşabağı yerleşiminin yakın zamanda inşa edilen yeni mahallesinde de çay bahçesi gibi bir sosyalleşme imkanı ortaya konulmamıştır. Katılımlı gözlem bulgularından varsa parklardaki oyun alanlarına dair gözlemlere göre, Adiller ve Divle'de çocuk oyuncakları bulunmakta ancak Divle yerleşimindeki oyuncaklar metal olup paslanmıştır. Okul binalarına dair bulgular ise, Paşabağı'nda hiç okul binası yokken, Adiller yerleşimindeki okul binası düğün/etkinlik binasına dönüştürülmüştür. Divle yerleşimindeki okul binası ise olduğu haliyle etkinliklerde kullanılmaktadır. İbadet yerleri ile ilgili gözlem bulgularına göre tüm yerleşimlerde camii bulunmakta iken Paşabağı yerleşiminde iki camii vardır. Katılımlı gözlem yapılan yerleşimlerin hepsinde kullanılmayan boş alanlar bulunmaktadır. Bu alanlarda, diğer köy tiplerinin aksine hafriyat/moloz atıkları görülmemiştir.

Çizelge 3.4. Ortak Alanlar Kodu için Elde Edilen Katılımlı Gözlem Bulguları

Yerleşim Adı	Parklar ya da açık hava eğlence mekanları var mı? (Çay bahçesi, piknik alanları, lunapark vb.)	Parklardaki oyun alanları güvenli mi?	Bölgede okullar var mı? Bakımlı mı?	İbadet edilecek yerler var mı?	Kullanılmayan açık/boş alan var mı?	Yeşil alan mıdır? Hafriyat atıkları var mıdır?
Adiller	Çay bahçesi ve piknik alanları bulunmaktadır.	Plastik oyuncaklar bulunmaktadır. Güvenlidir.	Yok.	Evet	Var	Yeşil alandır.
Paşabağı	Piknik alanları bulunmaktadır.	-	Yok	Evet	Var	Yeşil alandır.
Divle	Çay bahçesi ve piknik alanları bulunmaktadır.	Oyuncaklar demirden yapılmıştır. Güvenli değildir. Paslanma gözlenmiştir.	Okul binası düğün gibi etkinlikler için kullanılmaktadır.	Evet	Var	Yeşil alandır.

3.1.4.4. Dayanışma

Katılımcıların görüşlerine göre köylerde mezarlık, meydan, yollar, cami gibi ortak alanlara ait işlerin tamamlanmasında ve ihtiyaç halinde komşular arasında yardımlaşmanın devam ettiği anlaşılmaktadır.

“Bugün sen gidiyorsan Karaman'a, komşulara soruyorsun, ne ihtiyacın var? O getiriyor, sen getiriyorsun derken o şekilde devam ediyor.” (G11)

“Şimdi Kur'an kursunun boyasıdır, bir caminin boyasıdır misal yani caminin altının temizliğidir, cami temizliğidir hani bu şekilde, meydan temizliğidir veya bir ağaç ekimidir, mezarlıklar temizlenecek, ağaçların bakımı yapılacağında... önceki gibi katılım olmasa da az da olsa oluyor. O tarz işleri kendimiz yapıyoruz.” (G21)

3.1.4.5. Bayram ve Şenlikler

Araştırma kapsamında elde edilen bulgulara göre, çayır ve mera yoğunluklu köy tiplerinden örnekleme alınan yalnızca Divle Köyü'nde bir şenlik düzenlendiği

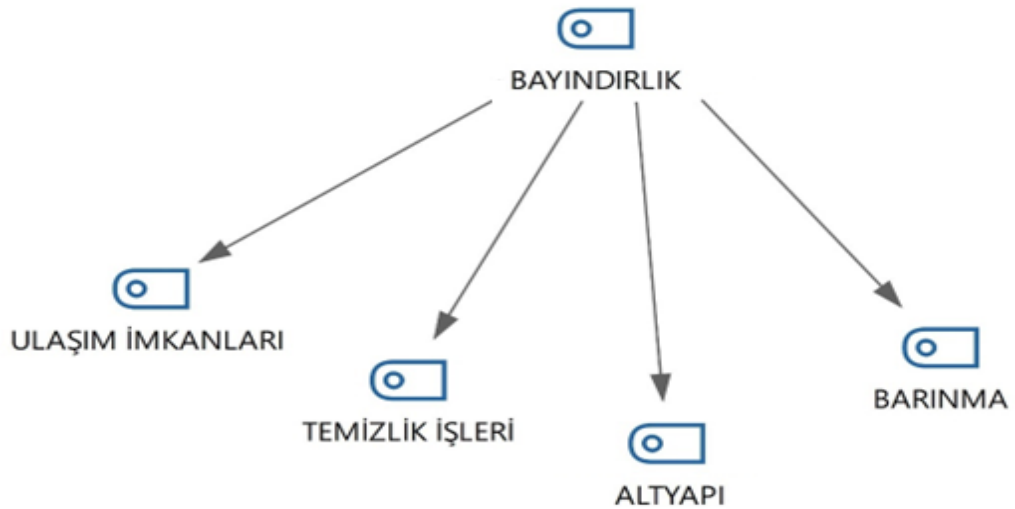
görülmektedir. Bu şenliğin düzenlenmesi, yörenin kendine özgü bir tür peynir çeşidi üretimi ile ilgilidir.

“Bu şenlik yani on yıldan fazladır yapılıyor, ilkbaharda sütler tulumlara basılır, obruk dediğimiz mağaramıza indirilir, sonbahara doğru peynirimiz kırmızılaşır, obruktan çıkartmaya hazır olur. Bir nevi onun için yapılır. Biz coğrafi işaret aldıktan sonra tabii kaymakamlık olsun, belediye olsun daha önem verilir olmuştu. Pandemi yüzünden geçen sene yapamadık, bu sene de olmayacak.” (G21)

3.1.5. Bayındırlık

Kentsel ve kırsal yaşam arasında özellikle yaşam konforunu etkileyen temel unsurlar yaşam alanlarına yönelik altyapı imkanlarının mevcudiyetidir. Bayındırlık kategorisi, kırsal yerleşimlerin sahip olduğu imkanların sakinlerin ihtiyaçlarına uygun olma durumuna dair bulgularla oluşturulmuştur.

Bayındırlık kategorisi, Şekil 3.6.'da görüleceği üzere, (1) ulaşım imkanları, (2) temizlik işleri, (3) altyapı, (4) barınma kodları ile ifade edilmiştir. Her koda ilişkin bulgular aşağıda verilmiştir.

Şekil 3.6. Bayındırlık Kategorisi ve Kod Haritası

3.1.5.1. Ulaşım İmkanları

Araştırmanın bayındırlık kategorisine ait ilk kod olan ulaşım imkanları, katılımcıların görüşme formunda ilgili sorulara verdikleri ifadeleri ile oluşturulmuştur. Elde edilen bulgulara göre, araştırmada yer alan yerleşimlerden il merkezi ya da diğer ilçelere seyahat sıkıntısı özel araçlarla yapıldığında sıkıntısızdır. Yerleşimlerden il ya da diğer ilçe merkezlerine toplu taşıma ile ulaşım imkanları kısıtlıdır. G1 ve G20 kodlu katılımcıların ifadeleri aşağıdaki gibidir.

“Bu ilerde, ana yolda durak var, ilçeye gider. İlçeden Karaman’a da Konya’ya da gidersin.” (G1)

“Sabah kalkar dolmuş, akşam gelir burada. Tek sefer günde. Zaten genellikle arabayla gidilir şehre, şurada on beş dakika sürer.” (G20)

Yerleşim yerlerindeki iç yolların durumu engelli ve yaşlı bireylerin sosyal hayata katılımına destek olacak şekilde değildir. G19 kodlu katılımcının ifadeleri aşağıdaki gibidir.

“Kendi içindeki ulaşım yolları stabilize. Çakıl, yani. Engelliler için, yaşlılar için yol yok. Dışarı da çıkmazlar zaten, kışın dışarı çıkmaz, yazın da evinin önünde oturuyor, oradan bakar işte.” (G19)

3.1.5.1.1. Ulaşım İmkanları Kodu İçin Katılımlı Gözlem Bulguları

Araştırma kapsamında örnekleme alınan yerleşimlerde gerçekleştirilen katılımlı gözlemle elde edilen bulgular aşağıda verilmiştir.

Çizelge 3.5. Ulaşım İmkanları Kodlaması İçin Elde Edilen Katılımlı Gözlem Bulguları

Yerleşim Adı	Mahalleye ulaşım nasıl sağlanıyor? Toplu ulaşım imkanları var mıdır?	Yollar sağlık kuruluşlarına kolay ulaşılabilir şekilde mi düzenlenmiş?	Yollar engelli ve yaşlı bireylerin kullanımına uygun düzenlenmiş midir? Kaldırım var mıdır?
Adiller	Karaman İlinden doğrudan ulaşım yoktur; Konya üzerinden ulaşım sağlanmaktadır. Toplu taşıma ile ulaşım mümkündür.	Evet	Engelli ve yaşlı bireylerin ulaşımına uygun değildir. Kaldırım kısmen vardır.
Paşabağı	Toplu ulaşım yoktur. Otomobil ile ulaşım mümkündür.	Hayır	Uygun değildir. Kaldırım yoktur.
Divle	Günde iki kere toplu ulaşım vardır. Otomobil ile ulaşım mümkündür.	Evet	Uygun değildir. Kaldırım yoktur.

Çizelge 3.5.'te görüldüğü üzere, mera ve çayır ağırlıklı yerleşimlerden örnekleme alınan ikisinde toplu taşıma mümkün iken birinde yoktur. Divle yerleşiminde toplu ulaşım günde bir sefer iken Adiller yerleşimine yakın olan bölünmüş yol üzerindeki durakla ilçe otobüslerini kullanmak mümkündür. Çizelgedeki ikinci başlık, sağlık kuruluşlarına olan ulaşımın planlanması ile ilgilidir. Engebeli arazilere sahip bu yerleşimlerdeki sağlık ihtiyaçlarının karşılanması için gerekecek bir ambulansın yerleşimlerin ikisinde rahatlıkla seyahat edebileceği görülürken, Paşabağı yerleşiminde araç yolu ile erişilemeyen meskenler vardır. Yolların engelli ve yaşlı bireylerin kullanımına uygun olup olmadığı noktasındaki gözlem sonuçlarına göre, her üç yerleşimde de yolların engelli ya da yaşlı bireylerce refakatçi olmadan kullanılmasının mümkün olmadığı görülmüştür.

3.1.5.2. Temizlik İşleri

Araştırmanın bayındırlık kategorisi altındaki temizlik işleri kodu, katılımcıların görüşme formunda ilgili sorulara verdikleri ifadeleri ile oluşturulmuştur. Bulgular, 2005 yılında 5286 sayılı kanunla Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün kapatılması ardından kırsal yerleşimlerdeki mahalli işlerin

valiliklere bağılı il özel idarelerine devredilmesi ile ilgili sürece dair katılımcıların deneyimlerinden elde edilmiştir.

Katılımcıların ifadelerinden yerleşimlerdeki temizlik işlerinin İl Özel İdare tarafından yürütölmekte olduğı ve yerleşiklerin verilen hizmetten genel olarak memnun oldukları, herhangi bir sorunla karşılaşıldığında sorunlarının kısa sürede çözöldüğü anlaşılmaktadır. Bu anlamda kırsal mahallelerdeki hizmetlerin Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü’nden alınarak il özel idarelere devredilmesinin olumlu olarak karşılandığı görölmüştür. G20 kodlu katılımcının ifadeleri aşağıdaki gibidir.

“Zor tabii o işler. Bütçe yok şimdi sadece talep ediyoruz. Biz o işleri Kaymakam Bey'e iletiriz, Kaymakam Bey ilgilenir. Şimdi burada bir sıralama vardır, bu sıralamaya göre 10 gün önce ya da 10 gün sonra yapılır, yapılır ama. Yani eskisine göre iyi, nüfus da azaldı. Haftada bir gelse yetiyor çöp kamyonu.”

3.1.5.3. Altyapı

Araştırmanın bayındırlık kategorisi altında olan altyapı kodu, katılımcıların görüşme formunda ilgili sorulara verdikleri ifadeleri ile oluşturulmuştur. Elde edilen bulgular, su, elektrik, internet bağlantısı ile kanalizasyon sistemleri hakkında sorular sorulmuştur. Görüşme yapılan hiçbir yerleşimde kanalizasyon altyapısının olmadığı bilgisi alınmıştır. İnternet bağlantısının ise telefon hattı üzerinden yeterli olduğu belirtilmiştir. Kırsal yerleşimlerde altyapı yatırımlarının yeterli olmadığı ve kanalizasyon gibi sistemlerin tek bir yerleşime yapılması halinde civardaki yerleşimlerde sıkıntı oluşturacağı belirtilmiştir. Bu anlamda tek bir yerleşim yerine geniş bir bölgede altyapı çalışmalarının yapılmasının uygun olacağı belirtilmiştir.

“Altyapılarımız da büyük eksikliklerimiz var. Daha geçen sel oldu burada. Ama devlet daha belediyelerin tam altyapı sorununu çözemezken bir de köylerde altyapı sorununu çözmesini beklememiz yanlış olur. İyileştirmeler yapılabilir,

yavaş yavaş belirli alanlardan bu işlere başlanabilir ama bizim gibi buradaki dağ köyleri, yani Toroslar'a yakın köylerde altyapılarda çok uğraşmak yine de yanlıştır niye yanlıştır bugün benim Divle Köyüme kanalizasyon almış olsa atığını nereye bırakacak bu adam. Bıraktığı an diğer köyün içme suyuna karışacaktır, sulama suyuna karışacaktır ne yapacağız burada. Yani o zaman ne yapmamız lazım, bunu biz her ailenin bireysel çukurlarını açacağız, yani toplu bir atık değil ama parça parça atık saklayabilmemiz lazım. Atık Merkezi yapılmadığı sürece mesele. Mesela Ayrancı ilçesinde büyük bir Atık Merkezi yapılır ve bütün köylerin atıkları aynı yere toplanırsa ancak o şekilde çok güzel bir şekilde çözülür.” (G21)

3.1.5.4. Barınma

Araştırmanın bayındırlık kategorisi altında olan barınma kodu, katılımcıların görüşme formunda ilgili sorulara verdikleri ifadeleri ile oluşturulmuştur. Elde edilen bulgulara göre mahallelerin genelinde oldukça eski evler bulunmaktadır. Yeni inşa edilen evlerin yaşam koşullarının daha uygun olduğu anlaşılmaktadır. G11 kodlu katılımcının ifadeleri aşağıdaki gibidir.

“İleride hala yerleşim var ama az şimdi üç hane sanırım. O kısmı yukarıya aldılar heyelandan sonra. O evler yani isteyene rahat. İki oda, mutfuğı falan. Yanına kilerdir garaj yaptıran oldu. O yüzden rahat yani, düzenli. Ama hayvan bakamazsın, tarlan bağı bahçen burada. Yol desen altı ay kapalı. Yani bilmiyorum.” (G11)

3.1.5.4.1. Barınma Kodu İçin Katılımlı Gözlem Bulguları

Barınma hizmetleri temel olarak kırsal bölgelerin nüfus potansiyelleri üzerinde en etkili alandır. Bayındırlık, insana yaraşır barınma ortamını ve erişilebilir bir çevreyi ve bu çevrenin kapsadığı imkanları toplu olarak ifade etmektedir. Çalışma kapsamında katılımlı gözlem yoluyla elde edilen bulgular aşağıda Çizelge 4.6.'da gösterilmiştir.

Çizelge 3.6.'da görüldüğü üzere, Adiller ve Paşabağı yerleşimlerinde elli yıla dayanan meskenler bulunurken Divle yerleşiminde iki yüzyıl eskiye dayanan binalar vardır. Bu anlamda Paşabağı yerleşiminde benzer taş evler bugün yıkıntı halindedir ancak Divle'de bu evler kullanılmaktadır. İkinci olarak gözlem bulguları paylaşılan başlık, konutlarda ısıtma ve havalandırma tesisatı ile ilgilidir. Adiller yerleşiminde köy merkezinde çok katlı binalar inşa edilmiş ve bu binalarda kalorifer tesisatı yapılmışken diğer yerleşimlerde yeni ya da eski yapılarda bir ısıtma tesisatı yoktur. Yaşam alanlarında harabiyet ve bozulma belirtilerinin gözlendiği üçüncü başlıkta, tüm yerleşimlerde sürekli bakım ve tamir faaliyeti gerektiren pek çok eski yapı olduğu görülmüştür. Dördüncü başlıkta, yerleşimlerin hepsinde yıkıntı halinde bekleyen bazı eski evlerin olduğu görülmüştür. Yerleşim yerinin plansız olduğu izlenimi veren yol düzeni, köy meydanına erişim gibi noktalarda yapılan gözlemlere göre Adiller ve Paşabağı yerleşimlerinin düzensiz bir yerleşime sahip olduğu ancak Divle yerleşiminin planlı olduğu gözlemlenmiştir. Bu anlamda Divle yerleşiminde köy meydanından köyün tüm bölümlerine açılan yollarla erişmek mümkündür. Altıncı başlık, çöplerin toplandığı belirli alanlarla ilgilidir. Paşabağı hariç yerleşimlerde sıklıkla çöp konteynırı bulunurken, Paşabağı yerleşiminde çöpler tek merkezde bir noktaya bırakılmak zorundadır. Son olarak yerleşimdeki hanelerin en az bir araçlık park yeri olma durumu gözlemlenmiştir. Bu anlamda Paşabağı yerleşiminde inşa edilen yeni mahallede araç parkları planlanmıştır. Adiller yerleşiminde de yeni yapılan inşaatlarda park yerleri vardır. Divle yerleşiminde ise evlerin içinde ve çevresinde genellikle araç erişimi planlanmamıştır.

Çizelge 3.6. Barınma Kodlaması İçin Elde Edilen Katılımlı Gözlem Bulguları

Yerleşim Adı	Ev ve binalar kaç yıllıktır?	Evlerde ısıtma, modern tesisat ve havalandırma sistemleri var mıdır?	Yaşam Alanlarında Harabiyet/Bozulma Belirtileri	Boş/ terk edilmiş/ metruk binalar var mı?	Karmaşık/plansız bir yerleşim izlenimi var mı?	Çöplerin toplandığı belli alanlar var mı?	Evlere ait park yerleri var mıdır?
Adiller	Yeni ve eski yapılar bir arada. 5 ile 50 yıllık binalar.	Yeni yapılan çok katlı binalarda bulunmakta. Eski yapılarda su ve elektrik tesisatı bulunmakta.	Sürekli tamir gerektiren pek çok eski yapı bulunmakta.	Yıkılmayı bekleyen binalar vardır.	Evet	Evet	Evet
Paşabağı	Yeni ve eski yapılar bir arada. 5 ile 50 yıllık binalar.	Sadece elektrik ve su tesisatı bulunmakta.	Sürekli tamir gerektiren pek çok eski yapı bulunmakta.	Yıkılmış ve terk edilmiş pek çok bina vardır.	Evet	Hayır	Evet
Divle	20 ile 100 yıl arasında binalar bulunmakta.	Sadece elektrik ve su tesisatı bulunmakta.	Sürekli tamir gerektiren pek çok eski yapı bulunmakta.	Yıkılmış ve terk edilmiş pek çok bina vardır.	Hayır	Evet	Hayır

3.1.6. Köyde Yaşamsal İhtiyaçların Karşılanması

Araştırmanın alt amaçlarından biri, kırsal bölgelerde yaşayan bireylere yönelik sağlık ve sosyal hizmetlerin nasıl sağlandığı ve ne derece karşılandığının anlaşılmasıdır. Köyde yaşamsal ihtiyaçların karşılanması kategorisi, kırsal yerleşimlerin sunduğu imkanların kırsal yerleşim sakinlerinin gündelik yaşamsal ihtiyaçlarına uygun olma durumuna dair bulgularla oluşturulmuştur.

Katılımcılarla yapılan görüşmelerde köyde yaşayan kimselerin şehre gitmeden bütün yaşamsal ihtiyaçlarının ne kadar kısmının köyde karşılayabildikleri, ne sıklıkla şehre gitmeleri gerektiği ve ne gibi ihtiyaçlar için gittiklerini öğrenmek için köylerde bulunan kamusal ve diğer hizmetler belirlenmeye çalışılmıştır. Çizelge 3.7’de köylerde bulunan ya da bulunması beklenen kamu ve diğer hizmetlerin karşılanma durumuna ilişkin bilgiler yer almaktadır.

Çizelge 3.7. Köyde Yaşamsal İhtiyaçların Karşılanması Durumu

Köyler	Kamu Hizmetleri					Diğer Hizmetler				
	Sağlık Hiz.	Eğitim Hiz.	Ziraat Hiz.	Makine Temini	Kesimhane	Sosyal Yardım	Bakkal/Market	Pazar yeri	Kömürcü	Banka
Adiller	X	√	√	√	√	√	√	√	√	√
Paşabağı	X	X	√	X	X	√	X	X	X	X
Divle	√	X	√	√	X	√	√	X	X	X

√ = Bulunmakta / X = Bulunmamakta

Çizelge 3.7'ye göre, kamu tarafından sunulmakta olan sağlık hizmetlerine Adiller ve Paşabağı yerleşimlerinde ulaşmak köy aile hekiminin on beş günde bir ziyaret etmesiyle gerçekleşmektedir. Divle ve Paşabağı yerleşimlerinde de sağlık hizmetleri sunumu için ayrı bir bina yoktur. Divle yerleşiminde aile sağlığı merkezi ve sürekli bir aile hekimi bulunmaktadır. Eğitim hizmetleri genellikle taşınmalı eğitim sistemi ile sağlanırken Adiller yerleşiminde öğrencisi olan bir ortaöğretim okulu bulunmaktadır. Kamu tarafından sağlanan zirai hizmetler her üç köyde ulaşılabilir. Bu hizmetlerin sunumu için belirlenmiş bir yer bulunmaktadır. Makine temini başlığında özellikle tarla açmak, kuyu açmak gibi işlerde kullanılan büyük iş makinelerinin ihtiyaç durumunda kamu tarafından temin edildiği belirtilmiştir. Bu başlıkta Paşabağı yerleşiminin coğrafi özellikleri yüzünden kuyu açma, yeni tarla açma gibi faaliyetlere uygun olmadığından böyle bir taleplerinin olmadığı görülmektedir. Çayır ve mera ağırlıklı yerleşimlerden elde edilen bulgulara göre Adiller yerleşiminde kesimhane olarak kullanılan bir bina bulunurken diğer yerleşimlerde ihtiyaç duyulmasına rağmen yoktur. Çalışma yapılan her üç yerleşimde sosyal yardımlara erişmek için mahalle muhtarına ulaşıldığı belirtilmiştir. Muhtarlar ile yapılan görüşmelerde kendilerinin gözlemlerini ya da doğrudan sakinlerden gelen talepleri kaymakamlıklara bildirdikleri ve gerekli düzenlemelerin gecikme olmadan yapıldığını belirtmişlerdir. G21 kodlu katılımcının ifadeleri aşağıdaki gibidir.

“Engelli yardımı alan var, yoksul yardımı alanlar var, yaşlılıktan dolayı kimsesiz olduğu için yaşlanmıştır bu tür yardım alanlar. Mesela Sosyal Hizmetler Kurumu gelir yıldan yıla veya 6 aydan 6 aya. Bu gerçekten temizliğe bile ihtiyacı olan aileler var bunun içerisinde, temizlikleri bile yapılır yani bunların.” (G21)

Çizelge 3.7’de diğer hizmetler olarak sunulan başlıklardan, bakkal, pazaryeri, kömürcü ve banka özellikle yaşlı nüfusun yoğun olduğu yerleşimlerde önem kazanmaktadır. Tüketim ihtiyaçları için market imkânı Adiller ve Divle yerleşimlerinde bulunurken, Paşabağı yerleşiminde olmadığı belirtilmiştir. Tüketim ve üretim ihtiyaçları için pazaryeri Adiller yerleşiminde düzenli kurulurken diğer yerleşimlerde yoktur. Isıtma ihtiyacının tamamen kömür ile karşılandığı örnekleme kömür satılması, kömürün haneye teslim edilmesi gibi hizmetlerin Adiller yerleşiminde mevcut olduğu ancak diğer iki yerleşimde olmadığı belirtilmiştir. Banka ya da para çekme imkânı Adiller yerleşiminde sunulmakta iken diğer yerleşimlerde yoktur. Bununla birlikte yaşlı bireylerin almakta olduğu maaşlar posta yoluyla teslim edilmektedir.

3.1.6.1. Kamu Hizmetleri

Kamu tarafından sunulması gerekli olan hizmetler, özellikle erişebilirlik ve kentsel yaşam olanaklarından yoksun olmak bağlamında kırsal yaşamda önemli bir yer tutmaktadır. Bu başlık altında, eğitim, sağlık ve sosyal yardımlara erişim sağlanan kurumlara dair bulgulara yer verilmiştir.

Köyde yaşamsal ihtiyaçların karşılanması kategorisi altında yer alan kamu hizmetleri kodu, (1) eğitim hizmetleri, (2) sağlık hizmetleri, (3) veterinerlik hizmetleri ve (4) sosyal yardım olarak dört alt kod ile ifade edilmiştir. Aşağıda her alt koda ilişkin bulgular başlıklar halinde verilmiştir.

3.1.6.1.1. Eğitim Hizmetleri

Araştırmanın köyde yaşamsal ihtiyaçların karşılanması kategorisinde, kamu hizmeti olarak ilk alt kod olan eğitim hizmetleri, katılımcıların görüşme formunda ilgili sorulara verdikleri ifadeleri ile oluşturulmuştur. Bu görüşmelerden elde edilen bulgulara göre, eğitim hizmetleri, nüfus azalması ve taşınmalı eğitim sisteminin yaygınlaşması ile yerleşimlerde verilmemektedir ancak Adiller yerleşiminde taşınmalı bir köy okulu bulunmaktadır. Yerleşimlerdeki öğrenciler taşınmalı sistemle ilk ve orta okulu yakın okullarda okuyabilirken lise eğitimi için ilçe ya da il merkezine gitmesi gerekmektedir.

Emek gücü ihtiyacı nedeniyle eşiyile birlikte çalışmak zorunda kalan bireylerin çocuklarını bırakacak bir destek sistemi bulunmamaktadır. Nitelikli bir eğitim ve özellikle okul öncesi eğitim için aileler kentlere göçebilmektedir.

“250 seçmeni falan var işte yani. Gün geçtikçe geçim zorlaşıyor şu anda ister istemez, yani yağışlar etkili olsun her şey sıkıntı, okullar kapandı öyle bir sıkıntı oldu. Şu anda 3 çocuğum var, ilkokula başlayacaklar, ben bile şey durumdayım yani anaokuluna servis kabul etmiyorlar Ayrancı'ya kabul etmiyorlar taşınmalı ben bile o şeydeyim yani bazen. Her köyde bir imam var şu anda, cemaat desen kaç kişi var, 2-3 kişi ama 25 öğrenci var, okul kapalı. (Okulların) Kapanması göçü de bir yandan etkiledi, çocuk okula gitmiyor göçmek zorunda kalıyorsun mecburen. Şimdi diyorlar ki köyde yaşa, köyde hayat var. Köyde ne hayat olacak. Yani köyde paran varsa hayatın var, paran varsa şehirde de aynısın köyde de aynısın.” (G20)

“Karaman Merkez'e gidiyor tüm öğrenciler. Yirmiden fazladır öğrenci. Sabah toplanır servis akşam getirir işte. Tüm kademeler taşınmalı eğitim burada Merkez'de okullar.” (G11)

3.1.6.1.2. Sağlık Hizmetleri

Araştırmanın köyde yaşamsal ihtiyaçların karşılanması kategorisinde, kamu hizmeti olarak ikinci olan alt kod olan sağlık hizmetleri, katılımcıların görüşme formunda ilgili sorulara verdikleri ifadeleri ile oluşturulmuştur. Bu görüşmelerden elde edilen bulgulara göre, Divle yerleşiminde sağlık ocağı bulunuyorken Paşabağı ve Adiller yerleşimlerinde on beş günde bir aile hekimleri gitmektedir.

“Sağlık ocağında aile hekimi sürekli var, bazen Ayrancı'ya nöbet yazıyorlar ama genelde burada durur, hemşire görevli hemşiremiz var.” (G21)

“Aile hekimi bu tarafa gelmiyor, üst tarafa sadece on beş günde bir. Haftada pazartesi günleri de postacı geliyor hani maaşı olanlar için. İşte sadece onu görüyorum ben burada.” (G11)

3.1.6.1.3. Veterinerlik Hizmetleri

Araştırmanın köyde yaşamsal ihtiyaçların karşılanması kategorisinde, kamu hizmeti olarak üçüncü alt kod olan veterinerlik hizmetlerine ait bulgular, katılımcıların görüşme formunda ilgili sorulara verdikleri ifadeler ile oluşturulmuştur. Bu görüşmelerden elde edilen bulgulara göre, veterinerlik hizmetlerinin özel ve kamu kaynaklı iki yoldan karşılandığı görülmüştür. Kamu veterinerleri, ilçe ve il tarım müdürlüklerine bağlı olarak, zoonotik hastalıklara karşı aşılama ve karantina tedbirlerini yürütmektedir. Çiftçilerin esas fayda sağladığı, özel veterinerlerdir. Bu veterinerler, doğumdan danışmanlık hizmetine ve hastalıklara kadar bireysel olarak çiftçilere hizmet sunmaktadır.

“Hemen hemen kendi veterineri veya devletin gönderdiği veteriner...şimdi istiyorsan özel istemiyorsan devlet bunların zaman zaman aşılarını yapıyor ama sadece aşı yapar gider. Ama burada herkesin artı özel veterineri vardır yani alo dediğinde gelebilecek.”. (G21)

3.1.6.1.4. Sosyal Yardım

Araştırmanın köyde yaşamsal ihtiyaçların karşılanması kategorisinde, kamu hizmeti olarak dördüncü alt kod olan sosyal yardım başlığına ait bulgular, katılımcıların görüşme formunda ilgili sorulara verdikleri ifadeler ile oluşturulmuştur. Bu görüşmelerden elde edilen bulgulara göre,

Sosyal yardım sistemlerine erişim için görüşülen mahallelerde öncelik muhtarlar üzerindedir. Bu anlamda sorun yaşayan ya da çevresi tarafından sorun yaşadığı bilinen kişiler mahalle muhtarına ulaşmaktadır. Mahalle muhtarı SYDV'ye ulaşmakta ve gerekli yardım ve destek sistemlerinin harekete geçmesini sağlamaktadır. Bu anlamda destek sisteminin yoksunluğundan yakınıldığına dair bir bulgu edinilmemiştir. Verilen desteklerin izleme ve denetim süreçlerinin ise çalışmadığı görülmektedir.

“Tabii. SYDV var. İhtiyaç olan kişileri dönem dönem gözlemlediğimiz kadarıyla hastaneye gidecek olsun, hastane yardım şeyi olabiliyor yani. İhtiyaç sahibiysen 500-600 lira, hastane yardımı, gidip gelme yol parası karşılarlar. Gıda yardımı da işte ihtiyaç sahibi kişilere, kaymakamlık, yardımlaşma... tespit ettiğin ve bildirdiğin zaman bizler (muhtarlar) aracılığıyla yapıyor.” (G1)

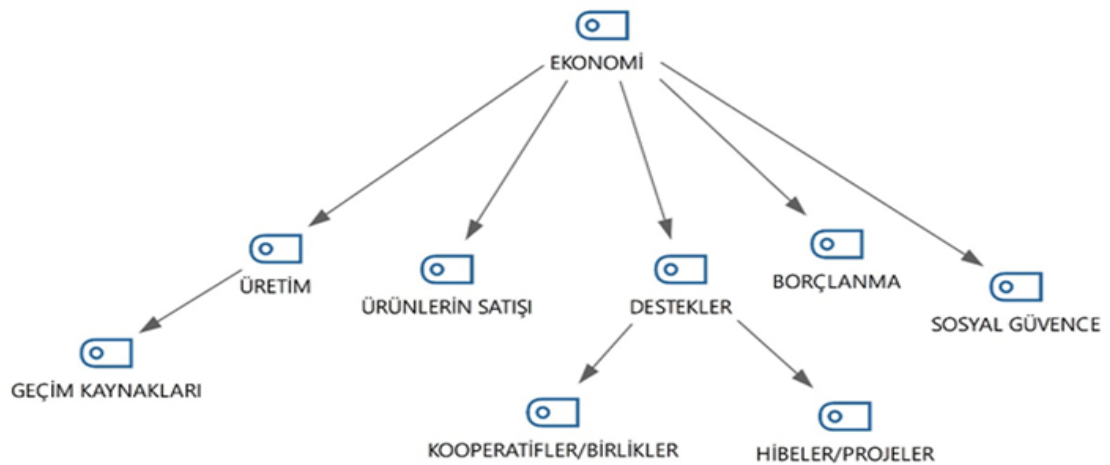
“Hocam köyümüzde 18 hane var şu anda Sosyal Yardımlaşmadan düzenli yardım alan 18 hanemiz var. Başvuruyu kendi imkanları ile de olabilir bize bildirerek bizde yardımcı oluyoruz, kendi imkanları ile de kaymakamlığa başvurabiliyorlar. Engelli yardımı alan var, yoksul yardımı alanlar var, yaşlılıktan dolayı kimsesiz olduğu için yaşlanmıştır bu tür yardım alanlar. Bunun içinde illaki tabii böyle usule uygun olmayan haneler vardır, 4-5 tanesi usule uygun çalışmıyor. Usulsüzlük dediğim şey şu, senin malın mülkün var ama yaştın 65'i geçmiş çoluğuna çocuğuna malını devredip Sosyal Yardımlaşmaya başvuruyorsun, işte sosyal devletin imkanlarından faydalanmaya başlıyorsun. Sosyal Hizmetler Kurumu gelir yıldan yıla veya 6 aydan 6 aya bu gerçekten

temizliğe bile ihtiyacı olan aileler var bunun içerisinde, temizlikleri bile yapılır yani bunların.” (G21)

3.1.7. Ekonomi

Araştırmada belirlenmesi amaçlanan bireylerin sahip olduğu ekonomik güç ve bu gücün diğer sosyal alanlara dönüşmesi için yeterli olup olmadığı sorularına yönelik bulgular bu bölümde paylaşılacaktır. Kırsal bölgeye yönelik iktisadi programların yararlanıcıların beklentileriyle uyumu, üretilen ekonomik değer in gündelik yaşamda pozitif değişimlere yol açma kapasitesine yönelik bulgularla oluşturulan ekonomi kategorisi, kırsal yerleşim sakinlerinin üretim süreçlerinden kendilerini idame ettirebilme ve sosyal ve iktisadi yaşam içinde başarılı olmaları için gerekli üretim araçlarına ve imkanlarına sahip olma durumlarına dair bulgularla oluşturulmuş bir kategoridir.

Ekonomi kategorisi, Şekil 3.7.’de görüleceği üzere, (1) üretim, (2) ürünlerin satışı, (4) destekler, (5) borçlanma ve (6) sosyal güvence kodları ile ifade edilmiştir. Her koda ilişkin bulgular aşağıda verilmiştir. Elde edilen bulgulara göre, üretim kodu, (1) geçim kaynakları ve gelir potansiyeli olarak iki ayrı başlık; destekler kodlaması, (1) kooperatif/birlik destekleri ve (2) hibe/projeler olarak iki ayrı başlık altında düzenlenmiştir.

Şekil 3.7. Ekonomi Kategorisi ve Kod Haritası

Aşağıda başlıklar halinde ekonomi kategorisine ait bulgular sunulmaktadır.

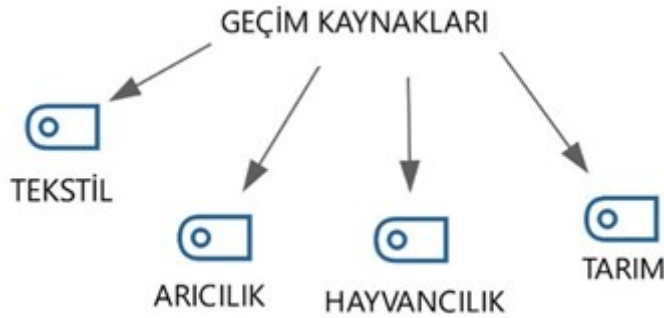
3.1.7.1. Üretim

Araştırmanın ekonomi kategorisine ait ilk kod olan üretim, katılımcıların görüşme formunda ilgili sorulara verdikleri ifadeleri ile oluşturulmuştur. Elde edilen bulgulara göre, üretim kodu geçim kaynakları ve gelir potansiyeli kodları ile birlikte betimsel analize dahil edilmiştir. Üretim koduna dair bulgular aşağıdaki başlıklarda sunulmuştur.

3.1.7.1.1. Geçim Kaynakları

Araştırmanın üretim kodu, geçim kaynakları alt kodu ile ifade edilmiş ve katılımcıların görüşme formunda ilgili sorulara verdikleri ifadeleri ile oluşturulmuştur.

Şekil 3.8’de görüldüğü üzere çayır ve mera yoğunluklu yerleşimler yerlerinde (1) tekstil, (2) arıcılık, (3) hayvancılık ve (4) tarım faaliyetleri gerçekleştirilmektedir.

Şekil 3.8. Geçim Kaynakları Kod Haritası

Faaliyet kolları arasındaki sınırlar kesin değildir. Hayvancılık ile uğraşan bir kişi tarım ile, tarım ile uğraşan bir kişi arıcılık ile de uğraşabilmektedir. Genel

olarak hayvancılık ana geçim kalemi olarak ifade edilse de tarım ve arıcılık faaliyetleri coğrafi şartlara göre gerçekleştirilmektedir.

“Gelirimizin %40’ını çiftçilik, yaklaşık %60’ını hayvancılık oluşturuyor. Şimdi hayvan yemini kendimizin üretebilmemiz için az önce bahsettiğimiz o dönemsel kuraklık sorunlarını aşmamız lazım çünkü yemlerin çoğu temmuz, ağustos aylarında su ister, bizde bu temmuz ağustos aylarındaki su sorununu çözemediğimiz için yem üretmekte büyük eksikliğimiz var şu anda.” (G21)

“Hayvan bakan azalıyor tabii. Ağılda yapan da var, büyükbaş. Yine kazanan hayvandan kazanıyor burada. Kendi yemini üreten pek yok. Üst tarafta su yok, burada da arazi dar.” G11

“Eskiden hesap edelim. Yani benim çocukluğumda. 16, 17 sürü vardı herhalde. 500 tane hayvan vardır. On bine yakın eder köyde. Şu an ama üç bin var mıdır bilmem?” (G1)

Tekstil sektöründe işçi olarak çalışan nüfus Adiller yerleşimindedir. Bu yerleşim yakınlarında açılan fabrikada işçi olarak çalışılmaktadır.

Araştırmanın geçim kaynakları koduna ait başlıklar aşağıdaki gibi sunulmuştur.

3.1.7.1.1.1. Tekstil

Araştırmanın geçim kaynakları alt kodu altında yer alan tekstil başlığı katılımcıların görüşme formunda ilgili sorulara verdikleri ifadeleri ile oluşturulmuştur. Elde edilen bulgulara göre, araştırmada yer alan geçim kaynaklarından tekstil fabrikası işçiliği yerleşim sakinleri arasında yaygındır. İşçi olarak çalışma imkanı ile yerleşimin nüfusunun arttığı ifade edilmiştir.

“Oldu tabii faydası, göç azaldı şimdi. Hatta gidenlerden dönenler de oldu”
(G1)

Tekstil sektörüne yönelik hayvansal ürünlerin üretimine Adiller yerleşiminde talep olduğu ancak bu isteğin gerçekleştirilemediği belirtilmiştir.

Çizelge 3.8’de görülebileceği üzere tekstil üretimi sadece Adiller yerleşiminde bulunmakta iken bu üretim biçimiyle ilgili bildirilen sorunlar, hammadde tesisinin olmamasıdır. Bölge hayvancılıkla geçindiği için yün bir yan ürün olarak üretilmekte ancak maddi bir değere dönüşmemektedir.

Çizelge 3.8. Geçim Kaynakları – Tekstil Koduyla Üretimde Karşılaşılan Sorunlar

Geçim Kaynakları	Yerleşim Yerleri	Sorunlar
Tekstil	Adiller	Hammadde işleyecek tesisin olmayışı (yün)

“Yün de yapan var. Yün tabii doğal olaraktan kırkıyor yani koyunu varsa onu baharda kıştan çıktıktan sonra soğuk havaları atlattılar mıydı yaza yakın kırkıyorlar. Tekstil (fabrikası) var ama o hammaddeyi işleyecek, ürünü işleyecek fabrika tesisi yok burada. Olsun diye uğraşıldı ama olmadı.” (G1)

3.1.7.1.1.2. Arıcılık

Araştırmanın geçim kaynakları alt kodu altında yer alan arıcılık başlığı katılımcıların görüşme formunda ilgili sorulara verdikleri ifadeleri ile oluşturulmuştur. Elde edilen bulgulara göre, araştırmada yer alan geçim kaynaklarından arıcılık, çalışma yapılan mera ve çayır ağırlıklı yerleşimlerde henüz yeni yapılmaya başlamıştır.

Arıcılıkla uğraşan katılımcıların üretimi çayır ve mera ağırlıklı yerleşim tiplerinde diğer yerleşim tiplerine göre daha azdır. Katılımcılar eğitim ve destek alarak bu üretim tipine girdiklerini belirtmişlerdir.

“Arı var, 10 kovan var. Ona ben daha yeni başladım yapmaya. En aşağı 30 kovan olacak ki ben bundan kazanıyorum diyeyim. Bizimki öğrenme daha. Az önce bahsettim, eğitim aldık bu sene. Ben beş kovana destekle aldım zaten.” (G11)

3.1.7.1.1.3. Hayvancılık

Araştırmanın geçim kaynakları alt kodu altında yer alan hayvancılık başlığı, katılımcıların görüşme formunda ilgili sorulara verdikleri ifadeleri ile oluşturulmuştur. Elde edilen bulgulara göre, araştırmada yer alan geçim kaynaklarından hayvancılık bölgenin temel geçim kaynağıdır.

Çizelge 3.9’da hayvancılık ile ulaşan katılımcıların ifade ettiği sorunlar tablolastırılmıştır. Çizelgeye göre, hayvan üretimi için yüksek girdi maliyetleri, hayvanların barınması için alan sorunu, maliyetler ve kâr arasındaki belirsizlik, hayvancılıkla yeni uğraşmaya başlamak için gerekli olan yüksek sermaye, iş gücü temininde yaşanan sıkıntılar bulunmaktadır.

Çizelge 3.9. Geçim Kaynakları – Hayvancılık Koduyla Üretimde Karşılaşılan Sorunlar

Geçim Kaynakları	Yerleşim Yerleri	Sorunlar
Hayvancılık	Adiller, Paşabağı, Divle	Yüksek maliyet, hayvan barınması için alan sorunu, kar-maliyet arasında dengesizlik, Başlangıç Sermayesinin olmaması İşgücü ihtiyacı,

“Bundan yaklaşık iki yıl öncesine kadar benim de vardı büyükbaş. 2010’lara kadar her evde vardı. Küçükbaş da vardı, yasaklandı. Kendi evinin altına ahır kuramıyor insanlar, öyle bir kural var. Şartlar da uygun değil. Bir yem

130 lira. Emeğini karşılamıyor. O yüzden vatandaş hep sattı. Ben de sattım çünkü zarar ediyoruz.” (G1)

“İş imkânı yok burada doğru düzgün. İmkân yok, ahır kurmanın maliyeti çok fazla. Krediyle aldığın hayvana açık damda bakamazsın. Eh gençlerde hayvan bakmak için sermaye de yok başlayamıyor yapamıyor.” (G19)

3.1.7.1.1.4. Tarım

Araştırmanın geçim kaynakları alt kodu altında yer alan tarım başlığı, katılımcıların görüşme formunda ilgili sorulara verdikleri ifadeleri ile oluşturulmuştur. Elde edilen bulgulara göre, araştırmada yer alan geçim kaynaklarından tarım bölgenin ikincil geçim kaynağıdır. Tarım aynı zamanda hayvancılığı destekleyip kendi yemini üretebilmek için de kullanılmaktadır. Çizelge 3.10’da tarım üretimi ile geçinen katılımcıların ifade ettiği sorunlar tablolastırılmıştır.

Çizelge 3.10’a göre çayır ve mera ağırlıklı yerleşim tiplerinde yapılan tarım üretiminde, maliyetlerin yüksek olması ve kar marjının düşük olması, sulama, gübreleme gibi maliyetleri düşürmek için katma değeri düşük ürünlerin ekilmesi, kuraklık ve kuraklık ile coğrafi koşullara bağlı olarak sulama sorunu ve işgücü teminindeki sıkıntılar bulunduğu ifade edilmiştir.

Çizelge 3.10. Geçim Kaynaklarına Göre Üretimde Karşılaşılan Sorunlar

Geçim Kaynakları	Yerleşim Yerleri	Sorunlar
Tarım	Adiller, Divle	Yüksek maliyet, düşük kâr marjı Maaliyeti düşük ürünlere yönelmek Kuraklık, susuzluk, engebeli araziler İşgücü ihtiyacı

“İşte burada herkes kendisi uğraşıyor. Mesela az önceki Mehmet Abi. Kendisi emekli olmuş gelmiş. Şimdi burada ev yaptırdı kendisi. Eskiden evi vardı, yeniledi. Hayvan bakıyor ama hani hobiden birazcık daha ötede. Ufak tefek biraz

daha kazanabilirim gibi ama koşullar verdiği kadar. Yemi eksen su az, yetmiyor tarla. Hadi kuru tarlaya ektin, araziler yamaçta dar. Makine girmez, nasıl kaldıracaksın ürünü? Hangi işçiyle? Yani olamıyor bazı şeyler, ancak kendi karnımı doyurabileyim hesabında sadece. Çok fazla ben şunu yapayım şunu kaldırayım, şunu satayım, bundan para kazanayım diyen çok fazla insanlar değiliz yani.” (G11)

“Kuraklık hocam yani bir de kaldırdığın ürün para etmiyor bu sefer, yani ben oradan 3 liraya tohum aldım kilosunu, şu anda buğdayın fiyatı açıklandı 2600 lira kaldı. Bizim burada da 2,5 lira. Zayıt var diyecekler, başka şey bulacaklar, biçer kırmış diyecekler yani böyle olduğu zaman da mecbur bir sektör para atlatacak buradan. Yani tüccar da tercih etmiyor burayı, eski biçerlere iş yaptırıyoruz burada, yeni makineler çıkamıyor bizim tarlalara.” (G20)

3.1.7.2. Ürünlerin Satışı

Araştırmanın ekonomi kategorisi altında yer alan ikinci kod olan ürünlerin satışı, katılımcıların görüşme formunda ilgili sorulara verdikleri ifadeleri ile oluşturulmuştur. Elde edilen bulgulara göre, hasat edilen ürünlerin satılması için en çok tercih edilen yöntemin şahsi firmalara satış olduğu anlaşılmaktadır.

Çizelge 3.11’de ürünlerin satış kanalları ve ilgili alandaki sorunlara dair katılımcıların ifadeleri özetlenmiştir.

Hayvancılık alanında ürünlerin satışı için süt birlikleri, mandıralar ve araçlar bulunmaktadır. Bu anlamda aracı ve mandıraların çiftçiye üretim girdileri anlamında destek olarak ön ödeme yaptığı belirtilmiştir. Bu anlamda çiftçiden sütü alan firma ya da kişi üretim süresinde çiftçiye girdi kalemi temin edebilmekte ve bunları yine aynı kalem mal üzerinden geri talep etmektedir. Buna benzer bir finansman biçimi tarımsal üretim için de kullanılmaktadır. Tarım ürünlerinin satışının yapıldığı tüccarlar aynı zamanda üreticinin girdi maliyetlerinin bir kısmını finanse etmektedir. Arıcılık, görüşme yapılan yerleşimlerde üretici başına

beş ile yirmi kovan arasında olduğu belirtilmiştir. Ufak üreticiler ürünlerini aracı yolu ile büyük fabrikalara sattıklarını belirtmiştir. Kovan sayısı arttıkça şahıs firmalarına satış artmaktadır.

Çizelge 3.11. Geçim Kaynaklarına Göre Ürünlerin Satışı

Geçim Kaynakları	Mevcut Satış Kanalları	Tercih edilen satış yolu	Tercih edilme sebebi	Karşılaşılan Sorunlar
Hayvancılık	Süt birliği, Aracılar, Şahsi firmalar (mandıralar)	Aracılar ve Şahsi firmalar (mandıralar)	Ön avans alabilmeleri, Faizsiz borçlanabilmeleri	Şahsi firmalar ve aracılar süt birliklerine göre daha çok tercih edilmektedir.
Tarım	Şahsi firmalar, Bireysel satış	Şahsi firmalar	Ön avans alabilmeleri, Daha iyi fiyatlara satabilmeleri, Faizsiz borçlanabilmeleri	TMO'nun koşullar sağlanmadığında açılmaması, TMO'nun düşük fiyat vermesi Küçük çaplı üreticiler için lisanslı depoların olmayışı
Arıcılık	Aracılar, şahsi firmalar	Aracılar	Kovanları toplu satabilmek	Fiyat anlaşmazlığı, Analiz işlemleri

Araştırma kapsamında yapılan görüşmelerde, ürünlerin satışı kodunda karşılaşılan sorunlar hayvancılık alanında birliklerin yeteri kadar ürün alamaması ve üreticilerin aracılar süt satması; tarım alanında Toprak Mahsülleri Ofisi'nin ürün satın almak için belli şartlar sunması neticesinde TMO'nun verdiği asgari fiyat seviyesinin üretici için koruyucu olmaması olarak sıralanabilir.

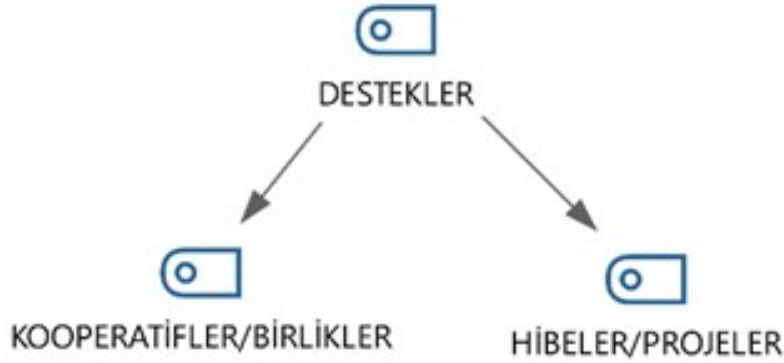
“Tam sosyal devlet olsa devletimiz mesela dese ki 1.000 ton üreten ile 10.000 ton üreteni eşit sayıyorum. Demiyor devlet burada 10.000 tonu daha fazla göz önünde tutuyor ve 10.000 ton üzerinden yatırım yapıyor. 10.000 ton üzerinden fiyat belirliyor. Burada kenardaki o 1.000 ton üreten üretici 10.000 tona uymak zorunda kalıyor, bu sefer ne yapıyor abi yol ulaşım sıkıntısı oluyor, o insan da hasatında geç veya erken zamanlar olabiliyor, neticede ofise mal veremiyor.”
(G21)

Arıcılık alanında fiyatların değişken olması bir sorun iken üretilen balın analizleri için bölgede laboratuvar olmaması bir sorun olarak dile getirilmiştir.

“Hani analiz ediliyor bunlar, orada Konya’ya gitmek rapor almak gerekiyor” (G1)

3.1.7.3. Destekler

Araştırmanın ekonomi kategorisi altındaki üçüncü kod olan destekler, katılımcıların görüşme formunda ilgili sorulara verdikleri ifadeleri ile oluşturulmuştur. Elde edilen bulgulara göre, tarımsal üretim ve araştırma amaçları ile ilintili destekler, kooperatif birlikler yoluyla ve yerel yönetimlere ve şahıslara ödenen proje bütçeleri ile gerçekleşmektedir. Şekil 3.9.’da görüldüğü üzere, destekler kodu, (1) kooperatif-birlikler, (2) hibeler/projeler başlıkları altındaki bulgularla oluşturulmuştur.

Şekil 3.9. Destekler Kod Haritası

3.1.7.3.1. Kooperatifler/Birlikler

Araştırma kapsamında elde edilen bulgularla oluşturulan destekler kodu altındaki ilk başlık kooperatifler/birliklerdir. Araştırma kapsamında çayır ve mera arazisi ağırlıklı köy tiplerinde yapılan görüşmeler sonucu elde edilen kooperatif ve birliklere dair bulgular çizelge 3.12’de özetlenmiştir.

Çizelge 3.12. Kooperatif ve Birliklerin Durumu

Alanlar	Birlik	Destek	Sonuç
Hayvancılık	Süt Birliği	Destek alabilmek için üyelik şart, girdi destekleri ve finansal destek	Kooperatif ya da birliklerin yetersiz kalması, kooperatif başkanının sorumluluklarının ağır olması, Şahsi firmaların yem konusunda üreticiyi desteklemesi
	Damızlık Birliği		
	Koyun Birliği		
	Peynir Kooperatifi	Divle peynirinin üretimi ve tanıtımı	Divle peynirine standart getirme ve patentinin alınması, tanıtımının ve satışının yapılması
	Büyükbaş kooperatifi	Hayvan alımına destek	
Arıcılık	Arıcılar Birliği		Birliğe üye olan kişi sayısı yetersizdir.

Çizelge 3.12’de görüldüğü üzere, hayvancılık alanında süt, damızlık, koyun birlikleri ve peynir ve büyükbaş kooperatifleri bulunmaktadır. Süt, damızlık ve koyun birliklerinde üreticiye girdi destekleri ve düşük faizli finansman destekleri sağlanmaktadır. Bölgede kurulan peynir ihtisaslı kooperatif özellikle coğrafi işaretli ürün üretimine yönelik yatırım ve altyapı çalışmalarını finanse etmektedir. Arıcılık sektöründe faaliyette bulunan birlik, özellikle arıların toplu olarak satışı ve analiz süreçlerinde destek vermektedir.

Faaliyette bulunan kooperatif ve birliklerin özellikle üye sayılarının az olması sorun olarak belirtilmiştir. Benzer bir problem arıcılık alanında da olmakla birlikte, arıcılık alanında yüksek kapasiteli üretim sağlayabilecek üreticinin az olması nedeniyle birlik üyesi az iken kooperatifler konusunda özellikle yönetim hususunda sıkıntı yaşanması, geçmişten gelen sorunların bugün yarattığı ön yargılar ve yönetimlere karşı güven eksikliği kooperatif ve birliklerin üye sayılarını artıramaması ile sonuçlanmaktadır.

3.1.7.3.2. Projeler/Hibeler

Araştırma kapsamında elde edilen bulgularla oluşturulan destekler kodu altındaki ikinci başlık hibeler ve projelerdir. Doğrudan gelir destekleri ve proje bazlı desteklere dair bulgular aşağıdaki çizelge 3.13’te gösterilmiştir.

Çizelge 3.13. Projeler/Hibeler

Hibe Alanları	Proje	Destek	Sonuç
Hayvancılık	“Köyde yaşamak için çok nedenim var”	Büyükbaş ve küçükbaş temini için faizsiz bir sene sonra geri ödemeli destek	Destek kullandırmada suiistimal var. Denetleme eksik.
	Ziraat Bankası Kredi Desteği	İki yıl ertelemeli düşük faizli tarım kredi desteği	Kredi koşullarının ağır olması, Küçük çaplı üreticilerin koşulları karşılayamaması Belirli bir gelir düzeyinin ya da sermayenin beklenmesi
	Fırsat Turizm Projesi	Peynir müzesi, gezi alanı gibi turistik ve ticari bir alanın yapılmasına destek	Ören yerinin yapımı devam etmektedir.

Çizelge 3.13’te görüldüğü üzere çayır ve mera arazisi ağırlıklı köy tiplerinde genellikle hayvancılık alanında faydalanan proje ve desteklerden faydalanılmıştır. Katılımcıların ifadelerine göre, “köyde yaşamak için çok nedenim var” adlı proje kapsamında, şahıslara büyükbaş ya da küçükbaş hayvan temini için bir sene ertelemeli faizsiz destek verilmiştir. Bu proje bazında desteklerden faydalanabilmek için istenen finansal koşulların destek faydalanıcılarının sınırlı kalması ile sonuçlandığı belirtilmiştir. Ziraat Bankasının sağladığı tarımsal kredi desteklerinden faydalanmak için önceki desteklerde olduğu gibi belirli bir finansman garantisi istenmektedir.

“Sen küçüksün diyor, senin işin yok benim yanımda diyor büyük iş yapanlar gelsin, diyor yani sistem o. Adam 150 bin lira destek alacak, 300 bin liralık ipotek vermesi gerekiyor. Onu da tapu istiyor adam, taşınmaz bir şey istiyor. Öyle olunca tüm şeylerden zenginler faydalıyor, bu sistemin değişmesi lazım.” (G19)

3.1.7.4. Borçlanma

Araştırmanın ekonomi kategorisi altındaki dördüncü kod olan borçlanma, araştırma kapsamında elde edilen bulgularla oluşturulmuştur. Elde edilen bulgulara göre, kredi ya da destek kalemlerinde borcu bulunmayan görüşmeci ile karşılaşılmamıştır. Araştırma yapılan bölgelerde özellikle hayvan satın alım desteklerinin ve banka kredilerinin kullanıldığı görülmektedir. Çayır ve mera arazisi yoğunluklu yerleşimlerde hayvancılık sektöründe devlet destekli hibe programlarının sıklıkla kullanıldığı, yatırım sermayelerinin bu şekilde oluşturulduğu dolayısıyla ödeme sorununun daha az yaşandığı görülmektedir. Ancak bu durumda da bu üreticilerin gelirleri kısıtlıdır ve üretim kapasitelerini artırma gibi bir hedefleri yoktur.

Çalışma bulgularına göre bu durumun en önemli sebebi, üretim için kullanılan araçlardır. Ova köylerinde üretim yapılan alanlar geniş ve tarımsal girdiler de bu oranda yüksek maliyetlidir. Dağ ve mera köylerinde üretim hem dar alanlarda yapılmakta hem de meyve ya da hayvancılık gibi ilk yatırım maliyeti yüksek ancak idame ettirmesi görece kolay olan sektörlerdedir. Meyvecilik ve hayvancılık alanlarında devlet destekli hibe programlarının sıklıkla kullanıldığı, yatırım sermayelerinin bu şekilde oluşturulduğu dolayısıyla ödeme sorununun daha az yaşandığı görülmektedir. Ancak bu durumda da bu üreticilerin gelirleri kısıtlıdır ve üretim kapasitelerini artırma gibi bir hedefleri yoktur. Aşağıda bu durumları örnekleyen görüşme alıntılarına yer verilmiştir.

“Yani işte diyorum ya sermayesi hani bir evi bir burada ipotek verebilecek bir tarlası şimdi diyorum ya tarlayı da kabul etmiyor adam. 5 dekar 3 dekar bunları kabul etmiyor. Mesela gittik biz Ziraat Bankası'na gittik, babamın üstünde şey vardı, 20 tane büyükbaş hayvan, 15 dekar yer vardı. Vardık 10.000 lira para çıkardı, 20 baş hayvan 15 dekar yer 10.000 lira para çıkardı. Sana diyor 10.000 lira para verebilirim diyor. Ederinden çok azı, biz burada teminat veremediğimiz için alamıyoruz krediyi. Düzlük yerlerde, arazi geniş olan yerde farklı ama. Orada tarla para edince teminatı da yüksek, kredi alacak olsan işe yarayacak. Burada o kadar parayla ne yapılır ki” (G19)

3.1.7.5. Sosyal Güvence

Araştırmanın ekonomi kategorisi altındaki beşinci kod olan borçlanma, araştırma kapsamında elde edilen bulgularla oluşturulmuştur. Çayır ve mera arazisi ağırlıklı köy tiplerinde yapılan görüşmeler sonucu elde edilen bulgulara göre, özellikle düzenli bir gelir güvencesi bulunmayan üreticilerin aylık sabit ödemeler ile sosyal sigorta sistemine dahil olmasının mümkün olmadığı belirtilmiştir. Özellikle üretime yönelik girdi satın alım dönemlerinde sigorta ödemelerinin ertelendiği ve daha sonra da biriken bu borçların tek kalemden ödenemeyecek boyutlara geldiği ifade edilmiştir. Bu noktada görüşmeciler tarafından sigorta ödemesi işveren tarafından gerçekleştirilen fabrika işçiliği, şehirlerde çalışılan işlere kırsal mahalle sakinlerinin özellikle gençlerin yoğun bir talep gösterdiği ifade edilmiştir. Aşağıda G19 kodlu katılımcının ifadeleri sunulmuştur:

“Yani düşük olsa mesela her ay değil de seneden seneye ödeme olsa biz ne yapıyoruz, buğday ekiyoruz burada seneden seneye adamın elinde parası olur. Öyle bir düzen olmuş olsa mesela seneden seneye yatırmak için yani harmandan kaldırırsın 5-10 bin lira yatırırısın oraya. Oradan geçinir gidersin ama her ay 1.000 lira 1100 lira yatıramıyoruz yani şu anda. Ne oluyor sonra? Emeklilik yaklaşınca, hayvanı tarlayı satıp tüm borcu kapatıyoruz emekli maaşı almak için. E benim çocuğum ne yapacak? O zaten sigortası var diye fabrikaya girdi çoktan, benden gördü, çiftçiliği terk etti bile.” (G19)

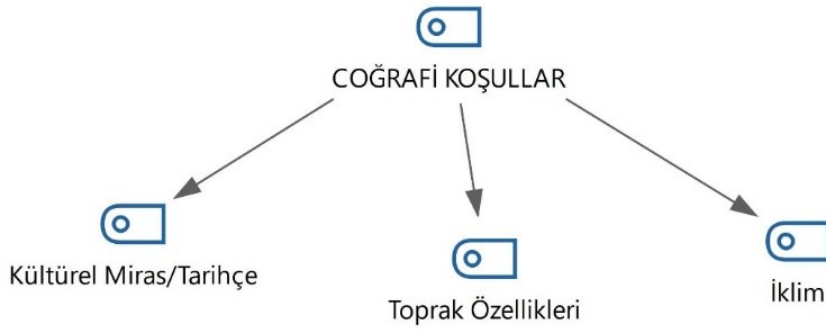
3.2. Ova Tarımı Yoğunluklu Köy Tiplerinde Sosyal Kalkınma Süreci

Sosyal kalkınma süreci teması altında oluşturulan kategoriler, bulguların elde edildiği köy tipleri ile doğrudan ilişkilidir. Bu bölümde, ova tarımı yoğunluklu kırsal yerleşimlerde, katılımcıların sosyal kalkınma sürecine dair sorulan sorulara verdikleri yanıtlarla elde edilen bulgular kullanılmıştır.

3.2.1. Coğrafi Koşullar

Araştırmanın alt amaçlarından biri, toprak özelliklerinin demografik ve ekonomik yapıyı nasıl etkilediğinin anlaşılmasıdır. Bu kapsamda sosyal kalkınma süreci temasının ilk kategorisi olan coğrafi koşullar, doğrudan iklim ve toprak yapısı ile yer şekillerini ilgilendirmekte ve doğal olarak tarımsal faaliyetlerin eksenini öncelikle etkilemektedir. Coğrafi koşullar kategorisi Şekil 3.10’da görülmektedir.

Şekil 3.10.’da görüldüğü üzere coğrafi koşullar kategorisinde elde edilen bulgular, (1) kültürel miras/tarihçe, (2) toprak özellikleri, (3) iklim olmak üzere 3 farklı kod ile ifade edilmiştir. Her koda ilişkin bulgular aşağıda sunulmuştur.

Şekil 3.10. Coğrafi Koşullar Kategorisi ve Kod Haritası

3.2.1.1. Kültürel Miras/Tarihçe

Kültürel miras/tarihçe kodu ile ilgili olarak, katılımcılar, yerleşimlerinin eskilere dayandığını ve tarihi kalıntıların bulunduğunu ifade etmişlerdir. Bu durumla ilgili, G8 ve G9 kodlu katılımcıların ifadelerine aşağıda yer verilmiştir.

“Duyduğumuz kadarıyla var burada kalıntılar, Ermenek’e doğru giderken ama bilinmiyor tabi. Biz de duyduk öyle. Hani müze ya da devletten biri gelmedi

hiç. Yani öyle çok önemli bir şey bulunsa tabii bilirdik. Arada duyuyoruz mağaralarda kazı yapıyorlar (kaçakçılar).” (G8)

“Yazılı kaynaklara göre burasıyla Karadağ arası eski Bizans yerleşimlerinin kurulu olduğu bölgeler, Binbir Kilise denen yerde hala var tarihi eserler, öylece duruyor. Karaman müzesinde sergide var buralardan götürdükleri şeyler. Bizim bildiğimiz, zamanında Hristiyanlar için önemli bir merkez burası, yani Karadağ civarı, şu anda da gitsen birçok yazıt, dikilitaş görülüyor zaten açıkta.” (G9)

Yukarıda alıntılanan ifadelerle göre Karaman bölgesinde genel olarak tarihi eserlerin varlığı ifade edilmiştir. Çalışmada elde edilen bulgular genel olarak değerlendirildiğinde Karaman genelinde müzecilik ve arkeolojik faaliyetlerin çalışmaya katılan kişiler tarafından yeterli bulunmadığı söylenebilir.

3.2.1.2. Toprak Özellikleri

Toprak yapısı ve özellikleri, kırsal mahallelerde sosyo-ekonomik yapıyla doğrudan ilişkili olduğu gibi yaşam tarzı ve hayat beklentisi gibi kırsal mahallenin kendi ve içinde yaşayanlarıyla birlikte mevcut durumları ve potansiyelleri üzerinde en çok etki gösteren faktördür. Çizelge 4.14’te görüşme yapılan kırsal mahallelerin toprak özellikleri gösterilmiştir.

Çizelge 3.14. Yerleşim Alanları ve Toprak Özellikleri

Yerleşim Alanları	Toprak özellikleri
Esentepe	Düzlük, verimli araziler (G2)
Başkışla	Ovalık, ormanlı ve dağlık arazi, çok sayıda pınarlar (G8)
Sudurağı	Ova yapısı(G13)
Zengen	Dağlık, engebeli, taşlık arazi, kırıç topraklar, araziler dağların tepelerinde, platolarda (G15, G16)
Ayrancı	Geniş araziler, plato (G18)
Karaağaç	Kuru tarım yapılan geniş düzlük, plato (G22)
Karalgazi	Düz ve verimli araziler, ova yapısı(G9)

Çizelge 3.14'te görüldüğü üzere, Karalgazi ve Sudurağı Konya ovası üzerinde kurulu bulunan engebesiz arazilerden oluşmaktadır. Bu iki yerleşimde sulu tarıma uygun altyapı imkanları kuruludur. Karaağaç ve Ayrancı yerleşimleri Ereğli Platosunda kurulu yerleşimlerdir; bu yerleşimlerde düz ve engebesiz araziler üretim için kullanılan yerler olmakla birlikte bölgenin rakım farklılığı sebebiyle kuru tarım yapıldığı görülmektedir. Esentepe ve Başkışla yerleşimleri ova yapısı yoğunluklu yerleşimler olmakla birlikte her iki bölge de dağ ve ormanlarla çevrilidir. Zengen yerleşimi dağlık bölgede kurulu olmasına rağmen yerleşim baraj inşaatı nedeniyle ovalık bölgeye taşınmıştır. Zengen yerleşiminin bu taşınma nedeniyle iki ayrı köy merkezi bulunmaktadır. Zengen köyü merkezi dağlık bölgede iken üretim yapılan alanı bugün baraj kapsamında su altında kalan topraklardır. Verimli toprakları su altında kaldığı için örnekleme en büyük nüfus kaybı yaşayan yerleşim yeri burası olmuştur.

“Bizim köyümüz hem az da olsa ovalık arazisi var, hem dağlık arazisi var, ormanlık arazisi var, akarsular var. Akarsular derken böyle büyük ırmak nezdinde çok büyük sular değil de küçük pınarlar şeklinde belki bizim dağımızda köyün sınırlarından pınar şeklinde akan 1000-1500 tane akarsu çıkar. Çeşme şeklinde, çok devasa değil, normal akarsu avantajlı bir şey, her yerde bulunmayan bir sistem. Yani kaynaktan eğilip de topraktan su içmek her yere nasip olmaz. Ben eğiliyorum, topraktan pırıl pırıl kaynak suyu içiyorum.” (G8)

“Şimdi bizim etrafımız hep orman. Genelde meyvecilik yapılır o taraflarda. Köy merkezi de gördüğün gibi işte (düz). Burada bizim köy bir merkez gibi, en çok üretim burada çevreye göre. Çünkü ulaşımı kolay, altyapı inşaatı kolay burada.” (G2)

Katılımcı ifadelerine göre ova tarımı yoğunluklu yerleşim tiplerinde özellikle coğrafi koşulların ulaşımı ve altyapı imkanlarını kolaylaştırması ile birlikte tarımsal üretimde yaşanan sorunlar görece azdır. Ova tarımı yapan yerleşimlerden örnekleme alınan yerleşimlerde özellikle makineli tarım yapılabilmesi ve hasat zamanı biçerdöverlerin kullanılabilmesi diğer yerleşimlere göre avantaj sağlamaktadır.

3.2.1.3. İklim

İklim koşulları ve son yıllarda gelişmekte olan iklim değişimi süreci, tarım ekonomisini ve dolayısıyla kırsal yaşamı etkilemiş; kırsal kalkınma süreçlerinin sürdürülebilirliği için önemli bir konu haline gelmiştir. Araştırma sürecinde özellikle aşırı sulama, kuraklık ve altyapı eksikliği ile kendini gösteren iklim sorunu bir yanıyla da damla sulama gibi yatırım ihtiyaçları doğurmakta, çiftçinin sermaye yükünü artırmaktadır. Ova tarımı yapılan yerleşimlerde genellikle sulama ihtiyacı kuyulardan ve baraj sularından sağlanmaktadır.

“Burada kuyu vurulurdu yani hala kuyu açan var Kazımkarabekir taraflarında ama çok derine indi artık. Su bitiyor ovada. Benim arazimde gördüğün gibi hafif meyil var. Tarlanın başındaki havuzu tankerle doldurup aşağı doğru salıyoruz suyu damlamayla. Kuyu varsa yağmurlama yapan da var ama salma sulama bitti, hem biz öğrendik zararlı olduğunu hem de yasak. Bu damlama en iyisi, havuzdaki su şu gördüğün tanklardan geçiyor, orada gübre katılıyor öyle iniyor aşağı doğru, kolaylık elbette ama maliyetli tabii. Ben mühendisim, kendim kurdum bu sistemi ama bunu yapan şirketlerden iş almak çok pahalı. Turkcell’in modemi var, akıllı tarım sistemine de geçeceğiz ama kendin bilmen lazım bunları biraz yoksa kalkamazsın altından.” (G9)

“Barajdan su geliyordu, bu sene verilmeyecek gerçi ya, suyun geldiği yere bir kilometre var. Adam ne yapıyor? Boru düşüyor o mesafede. Normalde bu boruların tarlaya kadar yer altından kapalı sistem ilerlemesi gerekiyor ama yok. Çektiğin suyun çoğu kaçıyor borulardan. Bu gelen suyu ya yağmurlama ile ya damlama ile veriyoruz ama basınçlandırmak lazım suyu o ayrıca masraf. Bir de yavaş böyle. Normalde birkaç saatte sulamam lazım ki işim bitsin hem de su parasını saatlik alıyor DSİ. Ama damlama ile yetişmiyor. Su bol değil işte. İşte o noktada yağmura bakıyoruz, yağmur iyi yağarsa o sene gelirimiz yükseliyor, yağmur azsa tersi. Bunun çözümü de kapalı sistem; proje de hazır ama kimse yapmıyor.” (G14)

“Su şimdi nasıl bir şey? İhtiyacına yetiyorsa var, yoksa yok. Burada su var, dağdan geliyor kaynaklar ama bunları havuzlarda toplamak, tarlalara dağıtmak var bir de bizim gibi yağmura duacı olmak var.” (G8)

Yukarıda alıntılanan ifadelerden görülebileceği üzere, su teminin tarım üretimindeki önemi oldukça büyüktür. Ova tarımı yapılan bölgelerin diğer bölgelerden farklı olarak geniş arazilerde genellikle buğday, arpa ve mısır üretimi yaptığı görülmektedir. Özellikle mısır üretiminin su ihtiyacı oldukça fazla olmakla birlikte bu suyun temini için kuyu suyu kullanılması son yıllarda toprağın çökerek obruklar oluşturması nedeniyle terk edilmekte, barajlardan taşınan suyun verimli biçimde tarlalarda kullanılması yöntemine geçildiği görülmektedir. Bu durum öncelikle altyapı yatırımlarına olan ihtiyacı yükseltmektedir. Mera veya orman yoğunluklu yerleşim bölgelerinden farklı olarak ova tarımı yapılan bölgelerde arazilerin oldukça geniş olması bu yatırımların mali boyutlarını oldukça yükseltmektedir. Bu durum özellikle tarıma yeni başlayacak ya da arazisini modern sulama sistemiyle donatacak çiftçiler için büyük sorun yaratmaktadır.

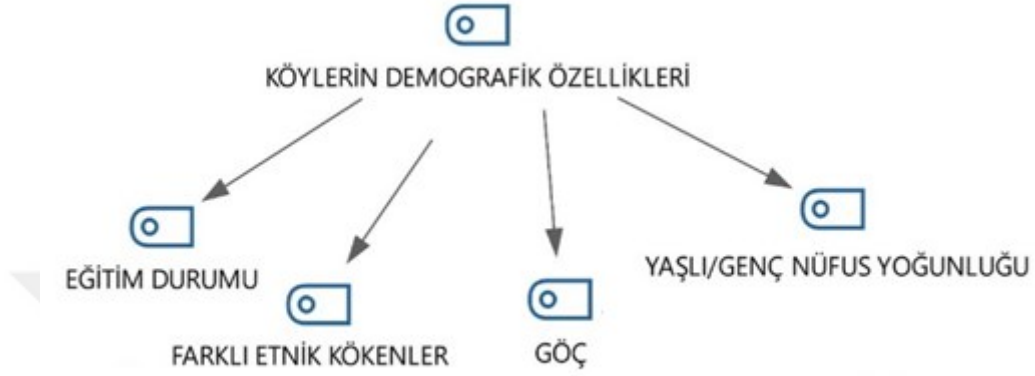
“50 dönüm araziye en az üç yüz bin liraya gübresi, tohumunu alacaksın. E damlaması, arka kaydı, traktörü en az beş yüz bin de o. Daha bunun sulama parası, mazotu olacak yıl boyu. Böyle işte. 50 dönümün altı da geçindirmez kimseyi doğru düzgün.” (G14)

Yukarıda alıntıda görüldüğü gibi çiftçiliğin giriş sermayesi oldukça yüksek olmakla birlikte, çalışmanın ilerleyen bölümlerinde görüleceği gibi bu yatırımların finansmanı için kredi ve destek kullanımlarında aranan kefalet ve teminat şartları pek çok çiftçinin maddi koşulları ile uyumlu olmamaktadır.

3.2.2. Köylerin Demografik Özellikleri

Araştırmanın alt amaçlarından biri kent ve kır yaşamı arasındaki farklılıkların kırsaldaki gündelik yaşama yansımalarını incelemektir. Bu kategori altında özellikle nüfusa yapılan yatırımların kırsalda yaşayanlar üzerindeki etkileri

incelenecektir. Köylerin demografik özellikleri kodu, Şekil 3.11.'de görülebileceği gibi, görüşmecilerin bu kategoride verdiği yanıtlardan hareketle, (1) eğitim durumu, (2) farklı etnik kökenler, (3) göç, (4) yaşlı/genç nüfus yoğunluğu olarak 4 farklı kod ile ifade edilmiştir.

Şekil 3.11. Köylerin Demografik Özellikleri Kategorisi ve Kod Haritası

Elde edilen kodlara dair bulgular aşağıda sunulmuştur.

3.2.2.1. Eğitim Durumu

Köylerin demografik özellikleri kategorisinde ele alınacak ilk kod, eğitim durumudur. Çalışma kapsamında görüşme yapılan yerleşimler arasında eğitim durumu kodu ile ilgili ifadede bulunan en az kişi ova tarımı yapılan yerleşimlerde dir. Özellikle maddi gelirlerin diğer yerleşim tiplerine göre yüksek olması, iş ve çalışma imkanlarının olması gibi etmenlerin okuma oranını düşük tuttuğu belirtilmiştir. Aşağıda G14 kodlu görüşme alıntısına yer verilmiştir.

“Farkımız iş sektörü biraz daha burada fazla, insanlar çok çalışıyor arazi fazla olduğu için ondan dolayı. Yani buraya biraz daha iş yönünden biraz daha tercih ediyorlar bir de artı olarak adamın arazisi varsa çocukları varsa zaten onlar dışarıya gitmiyorlar, yani okumasalar bile burada kalıyorlar çiftçilik, hayvancılık yaparak sağa sola uğraşıyorlar.” (G14)

3.2.2.2. Farklı Etnik Kökenler

Köylerin demografik özellikleri kategorisinde ele alınacak ikinci kod, farklı etnik kökenlerdir. Genç nüfusun kırsal mahallelerden uzaklaşması sonucu köylerde ortaya çıkan iş gücü ihtiyacı bazı köylerde çevre köylerden gelen iş gücü ile çözülürken bazı köylerde farklı etnik kökenlerden işçilerin gelmesiyle çözülmeye gidilmiştir.

“Şöyle, geçmişte Kürt gelmiş ama Kürtlüğünü kaybetmiş, artık Anadolu kültürünü kabul etmiş. Yani Doğu kültürünü değil Anadolu kültürünü, Orta Anadolu kültürünü kabul etmiş insanlar var ama burada bir ayrımcılık, ırk, din, kültür ayrımcılığı kesinlikle yok. Yani bu da ayrımcılık olmaması ile beraber huzuru da getiriyor birincisi.” (G2)

“Yazın ihtiyaç oluyor rençbere, buraya Urfa’dan gelir işçi yani şöyle, Mayıs gibi yola çıkıyorlar sanırım, Antep, Adana sonra burası. Hasatla beraber gidiyorlar. Bu köye gelirken çadırlar var, görmüşsündür, orayı valilik yapıyor her sene işte düzlemesi, çeşmesi valilik tarafından. Biz kendimiz gidip işçi bulmayız zaten bellidir. Muhtarlığa gelir, dayı diyorlar, şu kadar tarla var, şu kadar kişi lazım olur diye. O adam kaldırır hasatı, parayı da o alır. Sonrası kendi aralarında.” (G8)

“Çok sıcak bakmayız (farklı kişilere). Gelmedi yani yıllardır. Her köyde öyledir. Genelde böyle. Çok sıcak bakmayız çünkü ben çoluğumu çocuğumu, eşimi rahat bir şekilde bağ ve bahçeme gönderebiliyorum ama tanımadığımız bu şekilde insan popülasyonu çoğaldığı zaman ister istemez dikkat etmek zorundasın, takip etmek zorundasın.” (G14)

“Kazımkarabekir geniş yer, burada valiliğin makinesi yok da biçer buraya Adana’dan gelir. Kendi işçisiyle gelir onlar. (...)Yani öyle gelip de buralarda kalması zor, farklı insan istemez köylü.” (G9)

Ova tarımı yapılan bölgelerde iş gücü ihtiyacı yaz aylarında artmaktadır. Hububat ekilen bölgelerde makineli hasat yapılırken nohut gibi el işçiliği gerektiren ürünler mevsimlik göçmenler ile toplanmaktadır. Bu anlamda, hasat zamanı çadırlarda konaklayan işçiler, ülkenin güneyinden başlayarak hasatla birlikte kuzey bölgelere geçtiği belirtilmiştir. Bu işçiler ile köylünün iletişimi sınırlıdır. İşçilerin konakladığı bölgelerde gerekli altyapı hizmetlerini İl Özel İdaresi karşılarken, çiftçi ile işçi arasındaki iş ilişkisi, mevsimlik işçi temsilcileri ile kurulmaktadır. Araştırma kapsamında görüşme yapılan yerleşimlerde bu şekilde yerleşimlerine gelen işçilerin kalıcı olmasına sıcak bakılmayacağı belirtilmiştir. Farklı etnik kökenden kişilerin kendi yerleşimlerinde kalıcı olarak yerleşmesi örneği mevcut olsa da bu durumda göçle gelen kişilerin bölge kültürüne uyum sağlaması/asimile olması beklenmektedir.

“Bizim buralarda meyvecilik yapılır. Şimdi buralara işçi gelmez zaten herkesin akrabası vardır, meyve toplamaya onlar gelir. Yani incelikli iş ağaçtan meyve toplamak, o (mevsimlik) işçilere bırakıp gidemezsin bahçeni.” (G3)

Ova tarımı yapılan yerleşimler haricinde farklı etnik kökenden gelen işçilere ya da mevsimlik işçilere ihtiyaç duyulmadığı belirtilmiştir. Bu noktada meyve hasadı yerleşiklerin kentlerde oturan akrabaları tarafından yapılmaktadır. Bakliyat, hububat gibi tek yıllık otsu bitki ekimi yapılan bölgelerde işçilik kalitesinin getirdiği risk düşüken çok yıllık ağaç hasadı yapılan bölgelerde belli bir nitelikte emek gerekmektedir. Bu koşullardan dolayı ova köylerinde hasat döneminde nüfus önemli ölçüde değişmezken, funda ve ormanlık bölgelerde dönemsel nüfus değişimi oldukça fazladır.

3.2.2.3. Göç

Köylerin demografik özellikleri kategorisinde ele alınacak üçüncü kod, göçtür. Araştırma kapsamında görüşme yapılan kişilerden alınan bilgilere göre köylerde nüfusu belirleyen en büyük faktör göç olgusudur. Katılımcıların görüşlerine göre çalışmaya dahil edilen köylerin büyük bir çoğunluğunda nüfus

kaybı olduğu bunun iş imkanları gibi nedenlerden dolayı genç nüfusun şehirlere göç etmesinden kaynaklandığı görölmektedir.

“Bizim burada arazimiz değerli olamıyor bir türlü. Çocuklar büyüdü, işi de büyüteceksin ama her şey için ipotek istiyor Ziraat. Ben tarlayı ekmeye başladığımda Karaman’a giden adam şimdiye bir ev aldıysa, hadi köye dönecek olsa bile o evini, malını ipotek ettiriyor, kredi çekiyor. Ben? Çocuklar büyüdü, daha çok ekmeleri lazım. Bankaya gidiyorsun, ipotek yok, tarlaya çok az veriyor.” (G8)

“Panko’dan gübreyi, ben yazılalı 20 gün oldu, gübre gelmiyor. Neden, çünkü çok büyük zam geldi, zam geldi ama sen 1000 liradan bağlantını yaptıysan şu anda 1200 lira. Teslimi geciktiriyor bunu araştıran kimse yok yani. Çiftçi nasıl batıyor, çiftçi böyle batıyor yani ne yapıyor? Sarı Çizmeli Mehmet Ağa ne yapıyor üç takla attırıyor, beş takla attırıyor, altıncıda takla atamadığı zaman tarlasını satıyor, arabasını satıyor ödüyor. Bu iş böyle yani köylerden zaten göç ondan dolayı meydana geliyor yani, insanları bitiriyorlar. O adam mecburen köyden ayrılmak zorunda kalıyor.” (G14)

Yukarıdaki alıntılarda görüldüğü üzere, girdi fiyatlarındaki değişkenlik, kredi ve hibe kullanımındaki sorunlar nedeniyle işletmelerin büyümemesi gibi nedenlerle kırsal yerleşiklerin köyleri terk ettiğı görölmektedir.

3.2.2.4. Yaşlı/Genç Nüfus Yoğunluğu

Köylerin demografik özellikleri kategorisinde ele alınacak dördüncü kod, yaşlı/genç nüfus yoğunluğudur. Genç nüfusun şehirlere göç etmesi sonucu köylerin büyük bir çoğunluğunda yaşlı nüfus yoğunluğu oluşmaktadır.

“Gençler gidiyor. Bizim burada öyle çok okumaya giden yok. Belki yaşamdan sıkılıyor gençler. Şimdi Sudurağı en zengin kasabası bu bölgenin. Ama

yine de şehir gibi değil, yani karı koca çalışmak isteyen var, babadan kalma toprağı olmayan var, işçiliğe giden var. Şimdi şimdi dönen değil de buraya çalışmak için gelen oluyor geri. Geri dönen yerleşen de olacak tabii bunlardan ama şehre de yakınız biz, o yüzden çok hissetmiyoruz eksiklikleri.” (G14)

“Küçük çocuğı olana da sıkıntı buralar. Sabah çıkıyor çocuklar, akşam karanlıkta geri geliyor. Yani şimdi hocam, büyük suyun balığı büyük olur. Bizim burada 6 kilometre mesafede ortaokul var ama Karaman’a yollamak istiyor insanlar çocuğunu. Köydeki okulla şehir bir olmuyor. Ben 1983’te birinci sınıfa gittiğimde bizim köyümüzde 51 kişi birinci sınıfa gittik. Toplam 280-310 öğrenci arası vardı, Başkışla’da. 51 kişi birinci sınıfa gittik, sınıf almadı. Öğrenciyi sabahçı öğlenci yaptı. Toplam 40 öğrencimiz bile yoktu yani. Şimdi 30-35 öğrenci var köyde, merkez okula gidiyor şimdi bunlar.” (G8)

Ova tarımı yapılan bölgelerde genç nüfusun barınması için en büyük sorun olarak katılımcılar, okulların kalitesini göstermektedir. Kent merkezine yakın bölgelerde taşınalı eğitim bir çözüm olabilirken, merkezden uzak yerleşimlerde taşınalı eğitim, öğrencilerin ulaşım süreleri nedeniyle çözüm olamamaktadır. Bununla birlikte hane içi gelirini artırmak için eşiyle birlikte çalışmak isteyen ailelerin şehirden başka alternatifinin olmadığı ifade edilmiştir.

3.2.3. Aile ve Akrabalık Sistemi

Aile ve akrabalık sistemi kategorisi, ova tarımı yoğunluklu köy tipinde aile yapısı kodu ile ifade edilmiştir.

Kırsal yerleşimlerde aile ve akrabalık sistemi, köyde yaşayan bireyler için en önemli sosyal destek sistemidir ancak nüfusun demografik yapısındaki değişim ve değişen yaşam tarzları ve alışkanlıkları ve çekirdek aile yapısının yaygınlık kazanmasıyla bu durum azalmaktadır. Özellikle emek gücü eksikliği ve çocuk bakımı gibi konularda kendisini gösteren bu durum bir diğer yandan yalnız yaşayan yaşlı bireylerin çoğalmasını da beraberinde getirmiştir.

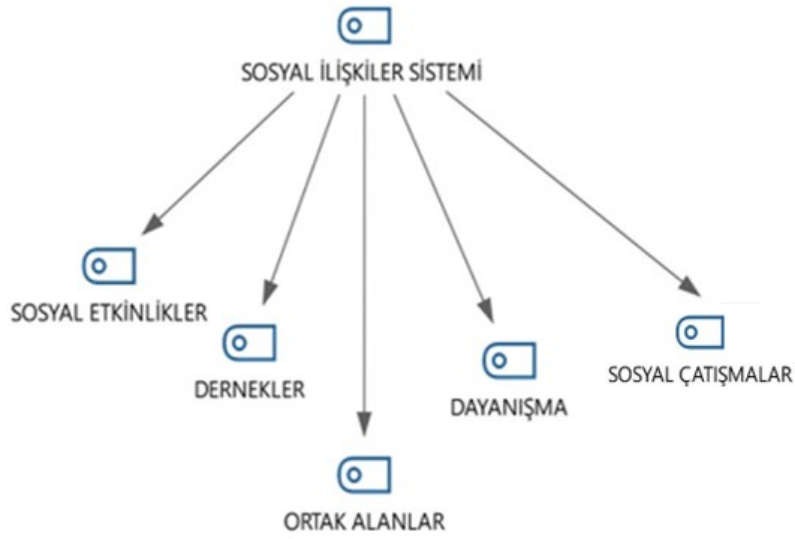
“Eskiden mesela ayıptı huzurevi ama artık sıra var burada. Valla 65’ini geçmiş herkesi sıraya yazdırıyoruz neredeyse. Yılda iki üç kişiye çıkıyor. (...) Bakacak kişi olmaması da değil, yani burada kalmak istiyor kimisi, çocuğu kente gitmiş, kim bakacak burada? Hani şu an öyle çok zorda olan yok yaşlılar arasında, öyle yürüyemeyen falan ama olacak elbet. Apartman yaşamı daha da zor, burada evler müstakil ama tüm köy yaşlanıyor, en gencimiz 50’sine yakın, kim kimle ilgilenecek?” (G8)

G8 kodlu katılımcının ifadelerine göre kırsal bölgelerde ikamet eden nüfusun yaşlanmasının özellikle yakın gelecekte daha büyük sorunlara yol açacağı ifade edilmiştir. Araştırmanın yapıldığı yerleşimlerdeki altyapı ve erişilebilirlik olanaklarının sınırlı olması yaşlı nüfusun destek almadan gündelik ihtiyaçlarını sınırlama potansiyeli taşımaktadır. Katılımcı ifadelerine göre yaşlı bireylere yönelik kurumsal bakım hizmetlerine talep artmakta ancak burada da her talep edenin hizmete erişimi mümkün olmamaktadır.

3.2.4. Sosyal İlişkiler Sistemi

Araştırmanın alt amaçlarından biri, kırsalda yaşayan bireylerin gündelik yaşam deneyimlerinin anlaşılmasıdır. Bu amaçla, kırsal bölgelerde gündelik hayatın düzenlenmesi için ortaya çıkan sosyal kurumlara yönelik bulgular yer almıştır. Sosyal ilişkiler sistemi kategorisi, kırsal yerleşimlerde yaşayan bireylerin hangi sistemler vasıtası ile dayanışma ve yardımlaşma içinde oldukları, gerekli işlerin gerçekleştirilmesinde hangi mekanizmaların kullanıldığı, ortak ihtiyaçların giderilmesi için gerekli kurumlara dair anahtar kelimeler ile oluşturulmuştur.

Sosyal ilişkiler sistemi kategorisi, Şekil 3.12.’de görüleceği üzere, (1) sosyal etkinlikler, (2) dernekler, (3) ortak alanlar, (4) dayanışma, (5) sosyal çatışmalar kodları ile ifade edilmiştir.

Şekil 3.12. Sosyal İlişkiler Sistemi Kategorisi ve Kod Haritası

3.2.4.1. Sosyal Etkinlikler

Sosyal ilişkiler sistemi kategorisinin sosyal etkinlikler kodunu oluşturmakta yararlanılan görüşmelerden elde edilen bulgulara göre, düğün, doğum, cenaze gibi tören ve merasimlerde ve bayramlarda köy halkının bir araya geldiği belirtilmiştir. Araştırma örnekleminde yer alan yerleşimlerden Esentepe ve Ayrancı Merkez’e bağlı mahallelerde hasat şenliklerinin düzenlendiği ancak Covid-19 Pandemisi nedeniyle bir süredir yapılamadığı belirtilmiştir. Çayır ve mera yoğunluklu yerleşimlerde farklı olarak ova tipi yerleşimler ile funda ve orman yoğunluklu yerleşimlerde bu tarz sosyal etkinliklerin pandemi öncesinde yapıldığı belirtilmiştir.

3.2.4.2. Dernekler

Araştırmada yer alan katılımcılardan elde edilen bulgulara göre, ova tarımı yoğunluklu yerleşimlerde mevcut bir dernek olmadığı görülmektedir. Mevcut bulgulara göre kurulu olan derneklerin hepsi eğitim gören gençleri desteklemeye yönelik olarak kurulmuştur. Araştırma bulgularından hareketle eğitim gören

öğrenci sayısı ile kurulu dernekler arasındaki bir ilişki olduğu görülmektedir. Mera ve orman alanı yoğunluklu olarak örnekleme dahil edilen yerleşimlerde beş farklı dernek olduğu görülmekte iken ova tarımı yapılan yerleşimlerde böyle bir yardımlaşma organizasyonu mevcut değildir.

3.2.4.3. Ortak Alanlar

Ova tarımı yoğunluklu yerleşim tiplerinde yapılan görüşmelere göre, yerleşimlerin sahip olduğu ortak alanlara ilişkin bulgular Çizelge 3.15.'te verilmiştir. Çizelge 3.15'e göre ova tipi tarım yoğunluklu yerleşimlerin sahip olduğu ortak alanlar örneklemedeki diğer yerleşim tiplerine göre daha fazla iken katılımcılardan elde edilen bulgulara göre eksik olduğu belirtilen bir ortak alan yoktur. Bulgulara göre ovalarda kurulu bulunan yerleşimlerin altyapı eksiklikleri gibi ortak alan eksikliklerinin diğer yerleşim tiplerine göre daha az olduğu söylenebilmektedir.

Çizelge 3.15. Köylerde Bulunan Ortak Alanlar

Köyler	Ortak alanlar
Başkışla	Morg, gasilhane, okul binası, halı-kilim atölyesi, toplantı salonu
Sudurağı	Düğün salonu, spor salonu, halı saha
Zengen	Köy konağı
Katranlı (Gödet)	Gasilhane
Ayrancı Merkez	Muhtarlık binası, konukevi, kahvehane

Çizelge 3.15'e göre ova tarımı yoğunluklu yerleşimlerde cenaze hizmetleri ile ilgili binalar, misafırhaneler ve bazı atölye ve spor salonu imkanları vardır. Bu anlamda diğer yerleşim tiplerinde olmayan pek çok hizmetin sunumunun yapılabildiği görülmektedir.

4.2.4.3.1. Ortak Alanlar Kodu İçin Katılımlı Gözlem Bulguları

Araştırma kapsamında örnekleme alınan yerleşimlerde gerçekleştirilen katılımlı gözlemle elde edilen bulgular aşağıda verilmiştir.

Ortak alanlar kategorisi, sosyal ilişkiler kategorisi ile birlikte, insanların gündelik hayatlarını ve sosyalizasyon süreçlerine dahil olma imkanlarını içermektedir. Çizelge 3.16'da görülebildiği gibi, yerleşim yerlerindeki hizmet sunumuna yönelik ortak alanlar yerleşimlerin nüfusu ile doğrudan ilgilidir. Ayrancı ilçesine bağlı Saray ve Ketenci mahallelerinin eskiden sahip olduğu nüfusa yönelik olarak yapılan park ve bahçeler ile spor salonu imkanları zaman içinde çocuk ve genç sayısının azalması ile birlikte bakımsız kalmışlardır. Bu anlamda örneklem dahilinde görüşme yapılan yerleşimlerden nüfusu azalan ve göç verenlerde paslı çocuk oyuncaklarının yer aldığı parklar varken, Sudurağı gibi nüfusu azalmayan yerleşimlerde bakımlı park ve bahçelerin olduğu görülmektedir. Zengen ve Başkışla yerleşimleri şehir merkezine yakın olması sebebiyle kentten göç almaktadır, bu göç kırsal üretim yapan bir nüfusu değil kent yerine kırsal bölgelerde yaşamayı tercih eden ancak şehirde çalışan insanlardan oluşmaktadır. Bu nedenle bu iki yerleşimde inşaat kalıntıları ve hafriyat atıkları sıklıkla görülmektedir. Karalgazi yerleşimi bağlı olduğu Kazımkarabekir ilçe merkezine oldukça yakındır. Bu iki yerleşim arasında çok katlı apartman tipi yerleşimler inşa edilmektedir. Hafriyat atıkları bu bölgede de sıklıkla gözlemlenmiştir. Esentepe yerleşimi nüfusu az olmasına rağmen elma üretimi ile öne çıkmaktadır. Aynı zamanda büyük kentlere göç eden bir nüfusu vardır. Bayramlar ve sosyal etkinliklerle hasat yapılan dönemlerde önemli bir nüfus hareketi yaşamaktadır. Bu nedenle çevre yerleşimlerine göre daha fazla sosyal ve kentsel imkana sahiptir.

Çizelge 3.16. Ortak Alanlar Kodu için Elde Edilen Katılımlı Gözlem Bulguları

Yerleşim Adı	Parklar ya da açık hava eğlence mekanları var mı? (Çay bahçesi, piknik alanları, lunapark vb.)	Parklardaki oyun alanları güvenli mi?	Bölgede okullar var mı? Bakımlı mı?	İbadet edilecek yerler var mı?	Kullanılmayan açık/boş alan var mı?	Yeşil alan mıdır? Hafriyat atıkları var mıdır?
Esentepe	Çay bahçesi ve piknik alanları bulunmaktadır.	Oyuncaklar demirden yapılmıştır. Güvenli değildir. Paslanma gözlenmiştir.	Yok	Evet	Var	Park alanı vardır. Çocuk parkı oyuncakları bulunmaktadır.
Başkışla	Yok	-	Yok	Evet	Var	Herhangi bir düzenleme yoktur. Hafriyat atıkları vardır
Karalgazi	Çay bahçesi ve piknik alanları bulunmaktadır.	Plastik oyuncaklar bulunmaktadır. Güvenlidir.	Okul vardır. Aktif olarak kullanılmakta ve bakımlıdır.	Evet	Var	Park alanı vardır. Çocuk parkı oyuncakları bulunmaktadır. Hafriyat atıkları vardır.
Sudurağı	Çay bahçesi ve piknik alanları bulunmaktadır.	Oyuncaklar demirden yapılmıştır. Güvenli değildir. Paslanma gözlenmiştir.	Okul vardır. Aktif olarak kullanılmakta ve bakımlıdır.	Evet	Var	Park alanı vardır. Çocuk parkı oyuncakları bulunmaktadır.
Zengen	Piknik alanları bulunmaktadır.	-	Yok	Evet	Var	Herhangi bir düzenleme yoktur. Hafriyat atıkları vardır
Saray	Çay bahçesi ve piknik alanları bulunmaktadır.	Plastik oyuncaklar bulunmaktadır. Güvenlidir.	Okul vardır. Aktif olarak kullanılmakta ve bakımlıdır.	Evet	Var	Park alanı vardır. Çocuk parkı oyuncakları bulunmaktadır.
Ketenci	Çay bahçesi ve piknik alanları bulunmaktadır.	Oyuncaklar demirden yapılmıştır.	Okul vardır. Aktif olarak kullanılmakta ve bakımlıdır.	Evet	Var	Park alanı vardır.

3.2.4.4. Dayanışma

Araştırmada yer alan katılımcılardan elde edilen görüşlere göre ova tarımı yoğunluklu kırsal yerleşim bölgelerinde mezarlık, meydan, yollar, cami gibi ortak alanlara ait işlerin yapılmasında köylüler gönüllü olarak bir araya gelmektedirler. İmece usulü kanuni olarak mümkün olmadığından dolayı gönüllülük esasına dayanılarak birlikte çalışılmaktadır. İhtiyaç durumunda komşuların birbirlerine yardım ettikleri anlaşılmaktadır.

Araştırma kapsamında yer alan diğer köy tiplerine göre ova tarımı yoğunluklu olan yerleşimlerde ortak işlerin görülmesinde dayanışma ihtiyacının daha az olduğu belirtilmiştir. Yapılan görüşmelerde, bu yerleşim tiplerinin coğrafi koşullarının ve hizmet sunan merkezlere yakınlığın elverişli olması dolayısıyla kamu hizmeti sunumlarının daha düzenli olduğu belirtilmiş bu nedenle yerleşiklerin sorumluluklarının azaldığı ifade edilmiştir.

“Mesela mezarlıklar temizlenecek, ağaçların bakımı olacağında eski zamanlardaki gibi katılım olmasa da az da olsa oluyor. Hoparlörden veya normal Cuma namazlarında diyoruz ki “bugün şu temizlik yapılacak, ağaçların bakımı...” o şekilde. Köyün ortak malı, çalışılacak. Herkes elinden geleni yapmak zorunda diyoruz. Gelen oluyor gelmeyen de oluyor.” (G8)

“Tabi burası yakın, 25 kilometre merkeze, ihtiyaç olduğunda geliyor özel idare. Hani nasıl, mesela acil bir şey oldu, su patladı, duvar yıkıldı, o zaman imkanı olan gelir, her şey için beklemeyiz ama eskisi gibi de değil, gençler kentte çalışıyor burada kalanlarla olduğu kadarını yapıyoruz.” (G13)

3.2.4.5. Sosyal Çatışmalar

Araştırmada yer alan katılımcılardan elde edilen görüşlere göre ova tarımı yoğunluklu kırsal yerleşim bölgelerinde gerçekleştirilen görüşmelere göre,

örnekleme yer alan yerleşimlerden Esentepe’de yıllar önce gerçekleşen bir miras davası hariç kavga boyutuna çıkan çatışmaların olmadığı ancak miras paylaşımında, toprak sınırı konularında ve kredi kefaletinden kaynaklanan sorunların çıkabildiği anlaşılmaktadır. Bu tür sorunları ya kendi aralarında ya da mahkeme yoluyla çözebildiklerini ifade etmişlerdir. Mahkeme kanalı ile bulunan çözümlerin uzun sürdüğü için sorun yaşayan bireylerin mahkeme yerine aracılar yoluyla anlaşma yolunu seçtikleri görülmüştür. Aşağıda köylerde karşılaşılan sosyal çatışmalara ilişkin bazı görüşme alıntılarına yer verilmiştir.

“Yeni yetmelerden yok da bugün 60-70 yaşında olanlar var. Paylaşmıyor. Abisi vermiyor, bir şekilde paylaşılmıyor. (...)Tarlayı abisi ekiyor veya varisinin birisi ekiyor. O da var. Böyleleri var, yakınım da var yani. Mesela benim annemin hisseleri var dayımlarda, vermiyorlar. Biz de gitmiyoruz, kavga mı çıkaralım yani? (G1)

“(Miras için konuşmayan/küsen akrabalar) Onlar da olursa öyle olur yani kavga olayı olmaz. Biz çoğunlukla da kendimiz çözeriz yani. Şimdi nasıl, seninle ben kardeşiz ikimizin arasında bir tantana oldu, üç, dört arkadaş toplanır, şunu sen al bunu ben alayım. (...) Mahkemeye gittiği oldu ama o da çözüm değil, uzuyor da uzuyor.” (G2)

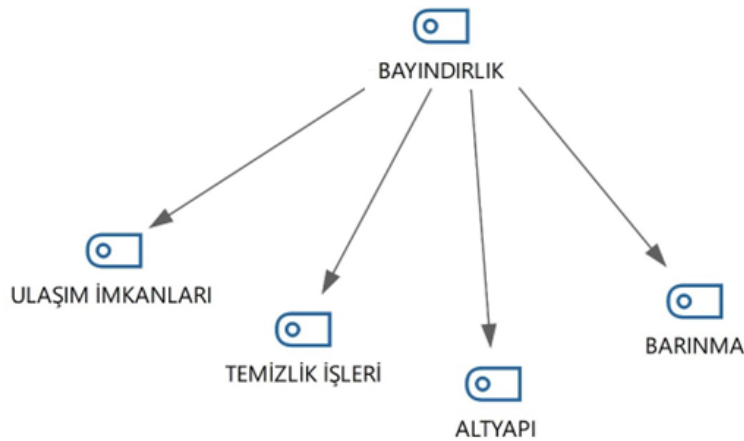
Araştırma bulgularına göre borçlanmanın olduğu yerleşimlerde, borç alan kişinin kredi veren kooperatif ya da bankalara kefil göstermesi gerektiği görülmektedir. Borç alan kişinin borcu ödeyememesi durumunda borç kefilden talep edilmektedir. Kredi ödemesi talep edilen kefil ve borçlu kişi arasında sorun yaşanmadığı, bu durumda kalan borçlunun sahip olduğu üretim araçlarını ya da sahip olduğu başka mülkünü satarak borçluluk ilişkisini sonlandırdığı ifade edilmiş olsa da, ödenemeyen borçtan kaynaklı kefil olan kişilerin de kara listeye alınarak kredi kullanmasının engellendiği, bu durum nedeniyle yerleşikler arasında sorunlar yaşandığı ifade edilmiştir. Bu durum ile ilgili görüşme alıntısına aşağıda yer verilmiştir.

“Tarım Kredi’den para alacaksan, iki (kooperatif) üyesi kefil göstermen lazım. Neredeyse herkes herkese kefil burada, üç kişi gidiyorsun, birbirine kefil oluyorsun. (...) Ödenmezse işte herkes kara listede oluyor. Borç ödense de bu kara listeden çıkartmıyorlar, uğraş dur. Pandemi var diye silecekler diyorlar bakalım. (...) Kavga gürültü olmadı bu şekilde, sen bugün ödeyemezsen ben de belki seneye çeviremeyeceğim borcumu, belli olmaz ama küslükler, güvensizlikler çok” (G8)

3.2.5. Bayındırlık

Kentsel ve kırsal yaşam arasında özellikle yaşam konforunu etkileyen temel unsurlar yaşam alanlarına yönelik altyapı imkanlarının mevcudiyetidir. Bayındırlık kategorisi, kırsal yerleşimlerde mevcut olan ulaşım, altyapı ve kamu hizmetlerinin, kırsal mahalle sakinlerinin ihtiyaçlarına uygun olma durumuna dair bulgularla oluşturulmuştur.

Bayındırlık kategorisi, Şekil 3.13’te görüleceği üzere, (1) ulaşım imkanları, (2) temizlik işleri, (3) altyapı ve (4) barınma kodları ile ifade edilmiştir.

Şekil 3.13. Bayındırlık Kategorisi ve Kod Haritası

3.2.5.1. Ulaşım İmkanları

Araştırmanın bayındırlık kategorisine ait ilk kod olan ulaşım imkanları, katılımcıların görüşme formunda ilgili sorulara verdikleri ifadeleri ile oluşturulmuştur. Görüşmecilerin ifadelerinden kırsal mahallelerin yakın köylerle ve bağlı olunan il ve diğer komşu illerle ulaşımı sağlayan yolların genellikle iyi durumda olduğu anlaşılmaktadır. Araştırma örneklemine ova tarımı yoğunluklu köy tipleri olarak dahil edilen yerleşimlerden Esentepe mahallesi hariç hepsinde şehir merkezine toplu ulaşım imanı olduğu görülmüştür. Çalışma kapsamında yapılan görüşmelerde ulaşım imkanlarının yeterli olduğu bildirilmiştir.

Mahalleler içindeki yolların ise genellikle Arnavut kaldırım ya da stabilize olduğu görülmüştür. Esentepe yerleşiminde mahalle içi yolların asfalt yapıldığı ancak asfalt yolların hayvan sürülerine zarar verdiği için tekrar değiştirilmesi gerektiği belirtilmiştir. Bu özellikle yetkili idare ile hizmet faydalanıcıları arasındaki iletişim kopukluğunu göstermektedir.

Çalışma kapsamında ova tarımı yoğunluklu köy tiplerinde gerçekleştirilen görüşmelere göre yerleşimlerin hiçbirinde fiziksel engeli olan bir bireyin kendi başına ulaşımını sağlaması imkanı yoktur.

“Burada anayoldan dolmuş var ama kullanan da yoktur, araba var herkeste.” (G8)

“Şimdi Sudurağı’na, mahallelere servis var Ayrancı’dan. Saat başı olur işte, tabii durakları var her köye girme gibi durumu yok ama bildiğim kadarıyla sorun olmuyor. Burada biraz daha kalabalık nüfusumuz, dediğin yerlere göre, o da etkiliyor.” (G13)

“İki sene önce tüm köyler bu taraflarda asfaltlandı bu şekilde. Köy merkezinden yola kadar, evlere yok zaten istenmez de bu asfalt da sorun yaz aylarında, kaldırıp parke taşı yaptırmak istiyoruz. (...) O zaman artık bilmiyorum

neden, asfalt yaptılar, şimdi sana soruyorlar tabii ama hizmet gelecek, yapılmasın da diyemiyorsun. Yapıldı böyle oldu. Su kanalı yapılacak işte para topluyoruz, o zaman kırılacak zaten (asfalt yolun bir kısmı).” (G2)

3.2.5.1.1. Ulaşım İmkanları Kodu İçin Katılımlı Gözlem Bulguları

Araştırma kapsamında örnekleme alınan yerleşimlerde gerçekleştirilen katılımlı gözlemle elde edilen bulgular aşağıda verilmiştir.

Çizelge 3.17. Ulaşım İmkanları Kodlaması İçin Elde Edilen Katılımlı Gözlem Bulguları

Yerleşim Adı	Mahalleye ulaşım nasıl sağlanıyor? Toplu ulaşım imkanları var mıdır?	Yollar sağlık kuruluşlarına kolay ulaşılabilir şekilde mi düzenlenmiş?	Yollar engelli ve yaşlı bireylerin kullanımına uygun düzenlenmiş midir? Kaldırım var mıdır?
Esentepe	Toplu ulaşım yoktur. Otomobil ile ulaşım mümkündür.	Hayır	Engelli ve yaşlı bireylerin ulaşımına uygun değildir. Kaldırım kısmen vardır.
Başkışla	Günde iki kere toplu ulaşım vardır. Otomobil ile ulaşım mümkündür.	Evet	Uygun değildir. Kaldırım yoktur.
Karalgazi	Düzenli toplu ulaşım vardır.	Evet	Uygun değildir. Kaldırım yoktur.
Sudurağı	Düzenli toplu ulaşım vardır.	Evet	Engelli ve yaşlı ulaşımına uygun değildir. Kaldırım vardır.
Zengen	Günde iki kere toplu ulaşım vardır. Otomobil ile ulaşım mümkündür.	Evet	Uygun değildir. Kaldırım yoktur.
Saray	Düzenli toplu ulaşım vardır.	Evet	Engelli ve yaşlı ulaşımına uygun değildir. Kaldırım kısmen vardır.
Ketenci	Düzenli toplu ulaşım vardır.	Evet	Engelli ve yaşlı ulaşımına uygun değildir. Kaldırım vardır.

Çizelge 3.17.’de görüldüğü üzere, ova tarımı ağırlıklı yerleşimlerden örnekleme alınan yerleşimlerden altısında toplu taşıma mümkün iken birinde yoktur. Sudurağı, Saray ve Ketenci mahallelerinden Ayrancı dolmuşları ile ulaşım

düzenli olarak sağlanmaktadır. Karalgazi mahallesi Konya-Karaman yolu üzerindedir, ulaşım sorunu yaşanmamaktadır. Başkışla ve Zengen mahallelerinden sabah kalkışlı ve akşam dönüşlü tek sefer ulaşım sağlanmaktadır. Esentepe mahallesinden toplu ulaşım imkanı bulunmamakla birlikte Sarıveliler ilçesine olan yakınlık nedeniyle gündelik hayatta bir sorun yaşanmadığı belirtilmiştir. Çizelgedeki ikinci başlık, sağlık kuruluşlarına olan ulaşımın planlanması ile ilgilidir. Örnekleme alınan yerleşimlerden Esentepe mahallesi haricinde görüşmecilerin ifadeleri ve gözlem bulguları ile ambulans gibi araçların bu yerleşimlere ulaşımı ve yerleşim içindeki tüm hanelere ulaşımının mümkün olduğu görülmektedir. Esentepe mahallesi coğrafi olarak Sarıveliler ilçesine yakın olmakla birlikte bu ilçeden yerleşime ulaşan yol asfalttır ancak mahalle Ermenek ilçesine bağlıdır ve en yakın sağlık kuruluşu Ermenek'tedir. Ermenek ile yerleşim arasındaki yol stabilize edilmiştir ve ambulans ulaşımı için yeterli olmayabilir. Katılımcı beyanına göre Esentepe mahallesinde sağlık ihtiyacı için şahsi otomobil kullanılmaktadır. Yolların engelli ve yaşlı bireylerin kullanımına uygun olup olmadığı noktasındaki gözlem sonuçlarına göre, her üç yerleşimde de yolların engelli ya da yaşlı bireylerce refakatçi olmadan kullanılmasının mümkün olmadığı görülmüştür. Ketenci ve Sudurağı yerleşimleri haricinde kaldırım bulunan yerleşim yoktur. Kaldırım olan diğer yerleşimlerde, kaldırımlar sürekli değildir, yerleşimdeki ana yolların bir kısmına kaldırım yapılmıştır sadece. Herhangi bir haneden köy merkezine sadece kaldırımda yürüyerek ulaşmak mümkün değildir.

3.2.5.2. Temizlik İşleri

Araştırmanın bayındırlık kategorisi altındaki temizlik işleri kodu, katılımcıların görüşme formunda ilgili sorulara verdikleri ifadeleri ile oluşturulmuştur. Bulgular, 2005 yılında 5286 sayılı kanunla Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün kapatılması ardından kırsal yerleşimlerdeki mahalli işlerin valiliklere bağlı il özel idarelerine devredilmesi ile ilgili sürece dair katılımcıların deneyimlerinden elde edilmiştir.

Katılımcıların ifadelerinden yerleşimlerdeki temizlik işlerinin İl Özel İdare tarafından yürütülmekte olduğu ve yerleşiklerin verilen hizmetten genel olarak memnun oldukları, herhangi bir sorunla karşılaşıldığında sorunlarının kısa sürede çözüldüğü anlaşılmaktadır. Bu anlamda kırsal mahallelerdeki hizmetlerin Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nden alınarak il özel idarelere devredilmesinin olumlu olarak karşılandığı görülmüştür.

3.2.5.3. Altyapı

Araştırmanın bayındırlık kategorisi altındaki altyapı kodu, katılımcıların görüşme formunda ilgili sorulara verdikleri ifadeleri ile oluşturulmuştur. Elde edilen bulgular, su, elektrik, internet bağlantısı ile kanalizasyon sistemleri hakkında sorular sorulmuştur. Altyapıya ilişkin yapılan görüşmelerde kanalizasyon, su, elektrik, internet bağlantısı, telefon hatları gibi konular ele alınmıştır. Elde edilen bulgulara göre kanalizasyon ihtiyacının kuyularla çözüldüğü ifade edilmiştir. Elektrik pompalarıyla su sağlanan yerleşimlerin kesinti durumunda su depolarının olması gerekmektedir ancak her yerleşimde bulunmamaktadır. İnternet bağlantısı özellikle mobil erişimde istenen seviyede olmasa da sabit telefon hatlarının her evde olması sayesinde yeterli seviyede olduğu belirtilmiştir. G2 kodlu görüşmeciden yapılan alıntıya aşağıda yer verilmiştir.

“Bu köy aslında çevreye göre daha iyi aslında, bizim burası düzlük ya hem kalabalığız hem de evler zamanında düzenli inşa edilmiş. Kanalizasyon, su, telefon, elektrik hep düzenli ulaşır her haneye. Su pompalarla basılıyor buraya işte elektrik kesildiğinde sıkıntılı, depomuzu yapamadık henüz. İnternetimizde sıkıntı yok belki yaylalarda telefon çekmiyordur sadece.” (G2)

3.2.5.4. Barınma

Araştırmanın bayındırlık kategorisi altında olan barınma kodu, katılımcıların görüşme formunda ilgili sorulara verdikleri ifadeleri ile oluşturulmuştur. Görüşmecilerin ifadelerinden mahallelerin genelinde eski evlerin bulunduğu, ancak yeni evlerin de inşa edildiği anlaşılmaktadır. Aşağıda köylerin barınmaya ilişkin bazı görüşme alıntılarına yer verilmiştir.

“Şimdi yapılanmaya daha elverişli oldu, önce ev yapacak yer bulamıyorduk vatandaş, şimdi burası olduğu gibi ev yapabilir. Gelirken de gördüğünüz yol kenarında inşaatları, çok büyük bu yıl tabii birazda Pandeminin de şeyi oldu, etkisi oldu, çok yatırım yapmaya durdu vatandaş, ev yapmaya durdu yani. Buraya kaçmaya çalışıyorlar artık, bunılıyor şeyde, şehirde pandemiden de dolayı buraya kaçmaya durdular. Nüfusumuz normal 400 falandı, biz bu nüfusu seçimde 700-800lere falan çıktı.” (G2)

“Boş ev çok yok ama dediğin gibi eski evler illaki var. İmar iznini eskiden daha zordu şimdi özel idareye bağlı ama yine bazı sıkıntılar var, mesela adam besicilik ya da tarla ekiyor ya evi yakın olsun diyor ama ona izin verilmiyor. Orada biraz sıkıntı var.” (G14)

3.2.5.4.1. Barınma Kodu İçin Katılımlı Gözlem Bulguları

Barınma hizmetleri temel olarak kırsal bölgelerin nüfus potansiyelleri üzerinde en etkili alandır. Bayındırlık, insana yaraşır barınma ortamını ve erişilebilir bir çevreyi ve bu çevrenin kapsadığı imkanları toplu olarak ifade etmektedir. Çalışma kapsamında katılımlı gözlem yoluyla elde edilen bulgular aşağıda Çizelge 4.18.’de gösterilmiştir.

Çizelge 3.18.’de görüldüğü üzere, ova tarımı yoğunluklu yerleşim yerlerinden örnekleme seçilen Esentepe en eski binalara sahiptir. Bununla birlikte

diğer köy tiplerinde görülen yıkıntı, harabe görünümü bu yerleşimde yoktur. Genel olarak ova tarımı yoğunluklu yerleşimlerde boş ve kullanılmayan bina bulunmamaktadır. İkinci olarak gözlem bulguları paylaşılan başlık, konutlarda ısıtma ve havalandırma tesisatı ile ilgilidir. Sudurağı, Ketenci ve Karalgazi harici yerleşimlerde evlerde ısıtma ve havalandırma tertibatı bulunmamaktadır. Karalgazi yerleşiminde apartman tipinde yapılar varken Sudurağı ve Ketenci yerleşiminde bazı çok katlı yapılarda ısıtma sistemi bulunmaktadır. Bu anlamda nüfus ve gelir arttıkça evlerin modern tesisatla donatıldığı gözlemlenmiştir. Yaşam alanlarında harabiyet ve bozulma belirtilerinin gözlemlendiği üçüncü başlıkta, diğer köy tiplerinden farklı olarak eski binalar bulunsada yıkıntı halinde bina olmadığı görülmüştür. Burada en önemli etkenin ova tarımı yapılan yerleşimlerde göç hızının diğer köy tiplerine göre daha düşük olmasıdır. Dördüncü başlıkta, boş ve terk edilmiş binalara bakılmıştır. Bu anlamda örneklemdaki yerleşimlerde bu durumda bina yoktur. Beşinci başlık karmaşık, plansız bir yerleşim izlenimi olup olmadığıdır. Özellikle orman ve mera yoğunluklu köylerde bir sorun olan bu durum ova tarımı yapılan bölgelerde gözlemlenmemiştir. Bir istisna olarak Zengen yerleşimi taşınmakta olduğu için bu duruma uysa bile köy yerleşiminin taşındığı yeni yerleşim planlıdır. Altıncı başlık, çöplerin toplandığı belirli alanlarla ilgilidir. Tüm yerleşimlerde birden fazla yerde çöp toplama ve istifleme alanı bulunmaktadır. Son olarak yerleşimdeki hanelerin en az bir araçlık park yeri olma durumu gözlemlenmiştir. Zengen mahallesi hariç tüm yerleşimlerde yaşam alanlarının yakınlarında park yeri bulunmaktadır.

Çizelge 3.18. Barınma Kodlaması İçin Elde Edilen Katılımlı Gözlem Bulguları

Yerleşim Adı	Ev ve binalar kaç yıllıktır?	Evlerde ısıtma, modern tesisat ve havalandırma sistemleri var mıdır?	Yaşam Alanlarında Harabiyet/ Bozulma Belirtileri	Boş/ terk edilmiş/ metruk binalar var mı?	Karmaşık/ plansız bir yerleşim izlenimi var mı?	Çöplerin toplandığı belli alanlar var mı?	Evlere ait park yerleri var mıdır?
Esentepe	20 ile 100 yıl arasında binalar bulunmaktadır.	Elektrik ve su tesisatı bulunmaktadır.	Sürekli tamir gerektiren pek çok eski yapı bulunmaktadır.	Yok.	Hayır	Evet	Evet
Başkışla	Yeni ve eski yapılar bir arada. 5 ile 50 yıllık binalar.	Elektrik ve su tesisatı bulunmaktadır.	Sürekli tamir gerektiren pek çok eski yapı bulunmaktadır.	Yok	Hayır	Evet	Evet
Karalgazi	Yeni ve eski yapılar bir arada. 5 ile 50 yıllık binalar.	Yeni binalar doğalgaz ile ısıtılmakla birlikte tüm binalarda elektrik ve su tesisatı bulunmaktadır.	Yok.	Yok	Hayır	Evet	Evet
Sudurağı	Yeni ve eski yapılar bir arada. 5 ile 50 yıllık binalar.	Elektrik ve su tesisatı bulunmaktadır.	Yok	Yok	Hayır	Evet	Evet
Zengen	Yeni ve eski yapılar bir arada. 5 ile 50 yıllık binalar.	Elektrik ve su tesisatı bulunmaktadır.	Sürekli tamir gerektiren pek çok eski yapı bulunmaktadır.	Yok	Evet	Evet	Hayır
Saray	10 ile 30 yıllık binalar bulunmaktadır.	Elektrik ve su tesisatı bulunmaktadır.	Sürekli tamir gerektiren pek çok eski yapı bulunmaktadır.	Yok	Hayır	Evet	Evet
Ketenci	10 ile 30 yıllık binalar bulunmaktadır.	Elektrik ve su tesisatı bulunmaktadır.	Sürekli tamir gerektiren pek çok eski yapı bulunmaktadır.	Yok	Hayır.	Evet	Evet

3.2.6. Köyde Yaşamsal İhtiyaçların Karşılanması

Araştırmanın alt amaçlarından biri, kırsal bölgelerde yaşayan bireylere yönelik sağlık ve sosyal hizmetlerin nasıl sağlandığı ve ne derece karşılandığının anlaşılmasıdır. Köyde yaşamsal ihtiyaçların karşılanması kategorisi, kırsal yerleşimlerin sunduğu imkanların kırsal yerleşim sakinlerinin gündelik yaşamsal ihtiyaçlarına uygun olma durumuna dair bulgularla oluşturulmuştur.

Katılımcılarla yapılan görüşmelerde mahalle sakinlerinin şehre gitmeden bütün yaşamsal ihtiyaçlarının ne kadar kısmının köyde karşılayabildikleri, ne sıklıkla şehre gitmeleri gerektiği ve ne gibi ihtiyaçlar için gittiklerini öğrenmek için köylerde bulunan kamu ve diğer hizmetler belirlenmeye çalışılmıştır. Çizelge 3.19'da köylerde bulunan ya da bulunması beklenen kamu ve diğer hizmetlerin karşılanma durumuna ilişkin bilgiler yer almaktadır.

Çizelge 3.19. Köyde Yaşamsal İhtiyaçların Karşılanması Durumu

Köyler	Kamu Hizmetleri						Diğer Hizmetler			
	Sağlık Hiz.	Eğitim Hiz.	Ziraat Hiz.	Makine Temini	Kesimhane	Sosyal Yardım	Bakka/Market	Pazar yeri	Kömürcü	Banka
Esentepe	√	X	√	√	X	√	√	√	X	X
Başkışla	√	X	√	√	X	√	X	X	X	X
Sudurağı	√	√	√	X	X	√	√	X	√	√
Zengen	X	X	√	X	X	√	X	X	X	X
Karalgazi	√	√	√	X	X	√	√	X	X	√
Saray	√	X	√	X	X	√	X	X	X	X
Ketenci	√	X	√	√	X	√	√	X	X	X

√ = Bulunmakta / X = Bulunmamakta

Çizelge 3.19'a göre, kamu tarafından sunulmakta olan sağlık hizmetlerine Zengen hariç tüm yerleşimlerde ulaşmak mümkündür. Zengen yerleşiminde on beş günde bir aile hekimi ziyaret etmekte, sağlık hizmeti sunumu için ayrılmış bir bina bulunmamaktadır. Eğitim hizmetleri genellikle taşınalı eğitim sistemi ile

sağlanırken Sudurağı ve Karalgazi yerleşimlerinde ilköğretim seviyesinde okullar bulunmaktadır. Kamu tarafından sağlanan zirai hizmetlere erişimin örneklemdeki tüm yerleşimlerde ulaşılabilir olduğu beyan edilmiştir bununla birlikte Sudurağı ve Saray yerleşimlerinde ziraat odalarının hizmet binaları bulunmaktadır. Yapılan görüşmelerde zirai hizmetlerin sunumu için özel bir yerin bulunmasının hizmet kalitesinde herhangi bir fark yaratmadığı belirtilmiştir. Makine temini başlığında özellikle tarla açmak, kuyu açmak gibi işlerde kullanılan büyük iş makinelerinin ihtiyaç durumunda kamu tarafından Esentepe, Başkışla ve Ketenci yerleşimlerinde temin edildiği belirtilmiştir. Diğer yerleşimlerde kent merkezindeki özel firmalardan makine kiralama yoluyla bu ihtiyacın sağlandığı görülmektedir. Bu durum özellikle Karalgazi gibi yeni tarım alanları açılan, tahsis yoluyla hazine arazilerinin bireyler tarafından tarıma uygun hale getirilmesi gereken yerleşimlerde sorun oluşturduğu görülmüştür. Sağlıklı gıdaya erişim ve besi hayvanlarının sağlıklı şekilde tüketime uygun hale getirilmesi için elzem olan kesimhane hizmeti, ova tarımı yoğunluklu yerleşimlerin hiçbirinde yer almamaktadır. Çalışma yapılan tüm yerleşimlerde sosyal yardımlara erişmek için mahalle muhtarına ulaşıldığı belirtilmiştir. Muhtarlar ile yapılan görüşmelerde kendilerinin gözlemlerini ya da doğrudan sakinlerden gelen talepleri kaymakamlıklara bildirdikleri ve gerekli düzenlemelerin gecikme olmadan yapıldığını belirtmişlerdir. Bu noktada çalışmada beyan edilen en büyük sıkıntı sosyal yardım hizmetlerindeki denetim eksikliğidir. G13 kodlu katılımcının ifadeleri aşağıdaki gibidir.

“Yardım talebi olan genelde bize danışıyor ama kaymakamlığa kendi giden de olur tabi. Orada sıkıntı, şimdi biz de liste götürebiliyoruz ama sonra gelip herkese yardım bağlamıyorlar, şartları sağlayamayanlara, o durumda biz arada kalıyoruz. Bir de en büyük sorun, kömür yardımları mesela. Kendilerince gelip tespit ediyorlar ama kamyonla kömür geliyor buraya, muhtarlığa yıkıyorlar. Şimdi bunları dağıtmak kolay değil, o noktada bize bir yardım bir araç da verilmiyor. Yani dediğim gibi yardımları madem muhtarlardan bağımsız verecekler bizim üzerimizden dağıtmasınlar, her durumda burada insanlarla biz yüz yüze kalıyoruz. (...) Yılda bir gelirler bakarlar ama oluyor elbette haksız yardım alanlar. Şimdi benim üzerimden gitmiyor ki yardım talebi, adam malını

mülkünü oğluna kızına yapıyor, şartları sağlıyor bir şekilde. O noktada eskiden olduğu gibi talepler bizim üzerimizden gitse sanırım daha sağlıklı olur bu işler.”
(G13)

Araştırma kapsamında yapılan görüşmelerde, tüm mahalle birimlerinde sosyal yardım dağıtımlarında, özellikle aynı yardımların dağıtımında sorun yaşandığı beyan edilmiştir.

Çizelge 3.19’da diğer hizmetler olarak sunulan başlıklardan, bakkal, pazaryeri, kömürcü ve banka özellikle yaşlı nüfusun yoğun olduğu yerleşimlerde önem kazanmaktadır. Tüketim ihtiyaçları için market imkânı her yerleşimde bulunmamaktadır. Tüketim ve üretim ihtiyaçları için pazaryeri Esentepe yerleşiminde düzenli kurulurken diğer yerleşimlerde yoktur. Isıtma ihtiyacının tamamen kömür ile karşılandığı örnekleme kömür satılması, kömürün haneye teslim edilmesi gibi hizmetlerin Sudurağı yerleşiminde mevcut olduğu ancak diğer yerleşimlerde olmadığı belirtilmiştir. Banka ya da para çekme imkânı Sudurağı ve Karalgazi yerleşiminde sunulmakta iken diğer yerleşimlerde yoktur. Bununla birlikte yaşlı bireylerin almakta olduğu maaşlar posta yoluyla teslim edilmektedir. Kırsal mahallelerde yaşam ihtiyaçlarının doğrudan temin edilememesi mahalle sakinlerini binek araç sahibi olmaya itmektedir. Özellikle yaşlı bireylerin ihtiyaçları için diğer mahalle sakinlerine bağımlı olduğu görülmektedir.

“Şimdi hiçbir eksikimiz yok. Başka örneğin petrol. Zaten her Cuma tanker köyümüze gelir, yakıtımızı verir. Başka yani Karaman’da ne varsa benim köyümde de var. Olmadığında benim köyüm 28 km, 20 dakikada benim ihtiyacımı görüyor. Her evde mesela bir araba mutlaka vardır.” (G8)

Köyde yaşamsal ihtiyaçların karşılanması kategorisi altında, kamu tarafından sunulan hizmetler (1) eğitim hizmetleri, (2) sağlık hizmetleri, ve (3) sosyal yardım olarak üç alt kodlama yapılmıştır. Aşağıda her alt koda ilişkin bulgular başlıklar halinde verilmiştir.

3.2.6.1. Kamu Hizmetleri

Kamu tarafından sunulması gerekli olan hizmetler, özellikle erişebilirlik ve kentsel yaşam olanaklarından yoksun olmak bağlamında kırsal yaşamda önemli bir yer tutmaktadır. Bu başlık altında, eğitim, sağlık ve sosyal yardımlara erişim sağlanan kurumlara dair bulgulara yer verilmiştir.

Köyde yaşamsal ihtiyaçların karşılanması kategorisi altında yer alan kamu hizmetleri kodu, (1) eğitim hizmetleri, (2) sağlık hizmetleri ve (3) sosyal yardım olarak üç alt kodlama ile ifade edilmektedir. Ova tarımı yoğunluklu yerleşimlerde diğer köy tiplerinden farklı olarak kamunun sağladığı veterinerlik hizmetlerinden faydalanılmadığı görülmektedir. Aşağıda her koda ilişkin bulgular başlıklar halinde verilmiştir.

3.2.6.1.1. Eğitim Hizmetleri

Araştırmanın köyde yaşamsal ihtiyaçların karşılanması kategorisinde, kamu hizmeti olarak ilk alt kod olan eğitim hizmetleri, katılımcıların görüşme formunda ilgili sorulara verdikleri ifadeleri ile oluşturulmuştur. Köylerdeki eğitim olanakları, nüfus azalması ve taşınmalı eğitim sisteminin yaygınlaşması ile çok nadir görülmektedir. Merkezi köylerde yahut beldelerde ilkokula kadar eğitim verilirken, ortaokul ve lise sadece ilçe ve il merkezinde bulunmaktadır.

Ova tarımı yoğunluklu köy tiplerinden örnekleme dahil edilen mahallelerden ikisinde eğitim hizmeti verilmektedir. Bu anlamda diğer köy tiplerinden daha fazla olan nüfus yoğunluğunun okulların mevcudiyetini etkilediği söylenebilir. Örneklemedeki beş mahallede eğitim hizmeti taşınmalı eğitim ile sunulmaktadır. Taşınmalı eğitimin kendine özgü bazı sorunları çalışmanın daha önceki bölümlerinde tartışılmıştır ancak tüm köy tiplerinde eğitim alanıyla ilgili görülen en önemli sorun emek gücü ihtiyacı dolayısıyla eşiyle birlikte çalışmak zorunda kalan bireylerin çocuklarını bırakacak bir destek sistemi bulunmamasıdır.

Okul öncesi eğitim ve özellikle nitelikli bir eğitim için aileler kentlere göçebilmektedir.

3.2.6.1.2. Sağlık Hizmetleri

Araştırmanın köyde yaşamsal ihtiyaçların karşılanması kategorisinde, kamu hizmeti olarak ikinci olan alt kod olan sağlık hizmetleri katılımcıların görüşme formunda ilgili sorulara verdikleri ifadeleri ile oluşturulmuştur. Örnekleme dahil edilen yedi kırsal mahalleden altısında bir sağlık odası/tesisi bulunmaktadır. Bu anlamda altı yerleşimde sürekli bir ebenin bulunduğu ve haftada bir aile hekiminin mahalleleri ziyaret ettiği beyan edilmiştir. Başkışla yerleşiminde diğer yerleşimlerin aksine sadece on beş günde bir aile hekimi ziyareti yapılmaktadır ve bu yerleşimde sağlık hizmeti sunumu için ayrılmış bir yapı yoktur.

“Aile Hekimi geliyor. On beş günde bir, ihtiyaç durumunda istediğimiz zaman ambulans oluyor zaten, mesafelerimiz yakın olduğu için hemen ulaşım hastaneye bir anda oluyor.” (G8)

“Aile Hekimi de geliyor yani, bir köyde duruyor şey yapıyorlar, gelen hasta olursa bakıyor ama sağlık ocağımız var, ebe var sürekli. Orada kalıyor zaten. Doktorumuz yok, yani ihtiyaç oldukça geliyor, haftada bir de oluyor ayda bir de oluyor duruma göre.” (G2)

3.2.6.1.3. Sosyal Yardım

Araştırmanın köyde yaşamsal ihtiyaçların karşılanması kategorisinde, kamu hizmeti olarak üçüncü alt kod olan sosyal yardım başlığına ait bulgular, katılımcıların görüşme formunda ilgili sorulara verdikleri ifadeler ile oluşturulmuştur. Sosyal yardım sistemlerine erişim için görüşülen mahallelerde öncelik muhtarlar üzerindedir. Bu anlamda sorun yaşayan ya da çevresi tarafından sorun yaşadığı bilinen kişiler mahalle muhtarına ulaşmaktadır. Mahalle muhtarı

SYDV'ye ulaşmakta ve gerekli yardım ve destek sistemlerinin harekete geçmesini sağlamaktadır. Bu anlamda destek sisteminin yoksunluğundan yakınıldığına dair bir bulgu edinilmemiştir. Verilen desteklerin izleme ve denetim süreçlerinin ise çalışmadığı görülmektedir. Bir diğer bulgu ise SYDV'ler eli ile dağıtılan aynı yardımların muhtarlıklara verildiği, muhtarların kendi imkanları ile bu yardımları yararlan kişilere ulaştırdığı görülmüştür. Bu anlamda desteklerin ne oranda hak sahiplerine ulaştığı herhangi bir şekilde takip edilmemektedir.

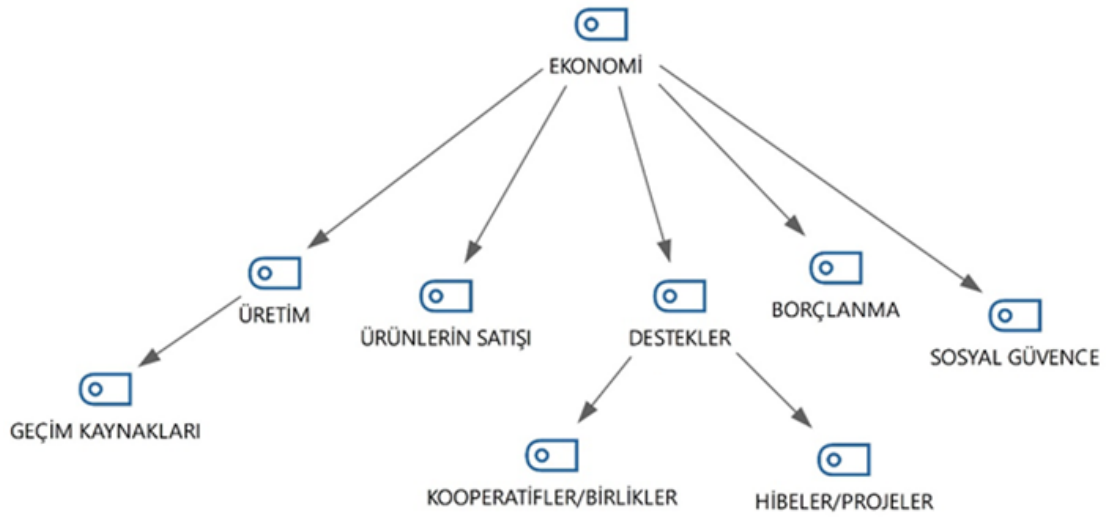
“Bizim elimizde o önceden çok iyiydi. Devletin bu konuda bir yanlışı var çünkü neden devlet, mesela kadın, 200 bin lira 300 bin lira maaş alıyor devletten ona kömür çıkmıyor, yardım olmuyor, diyor ki maaş alıyor. Yani o kadın 200 bin lira 300 bin lira ile geçinemez ki, yani babası ölmüş, bölüşmüşler, az bir maaş alıyor. Onu biz daha öncesinden tespit edip yazıp buraya gönderiyorduk, ona göre yardım geliyordu ama şimdi şu anda bizim elimizden her şeyi aldılar. Şimdi ne kömürü yazabiliyoruz, ne şu anda şuna yardım et diyebiliyoruz, hiçbir şey yapamıyoruz. Sadece yardım alacak kişi gidip oraya sosyal yardımlaşmaya müracaat ediyor, sosyal yardımlaşma araştırıyor, araştırdıktan sonra gönderiyor. (...) bize gelse de aynısı, biz isim bildiriyoruz, kalanı onlar biliyor.” (G8)

3.2.7. Ekonomi

Araştırmada belirlenmesi amaçlanan bireylerin sahip olduğu ekonomik güç ve bu gücün diğer sosyal alanlara dönüşmesi için yeterli olup olmadığı sorularına yönelik bulgular bu bölümde paylaşılacaktır. Kırsal bölgeye yönelik iktisadi programların yararlanıcıların beklentileriyle uyumu, üretilen ekonomik değerın gündelik yaşamda pozitif değişimlere yol açma kapasitesine yönelik bulgularla oluşturulan ekonomi kategorisi, kırsal yerleşiklerin üretim süreçlerinde yer alarak kendilerini idame ettirebilme ve sosyal ve iktisadi yaşam içinde başarılı olmaları için gerekli üretim araçlarına sahip olabilmeleri ve kalkınma imkanlarına dair bulgularla oluşturulmuş bir kategoridir.

Ova tarımı yoğunluklu köy tipleri olarak örnekleme dahil edilen yerleşimler, üretim ve üretim aracı ihtiyacı açısından diğer köy tiplerinden farklılaşmaktadır. Öncelikle temelde meyve ve hayvancılık ile geçinen diğer köy tiplerinde dönemsel emek gücü ihtiyacı bulunmaktayken, ova tarımı yapılan bölgelerde makineleşmenin etkisiyle daha az ancak sürekli işgücü ihtiyacı bulunmaktadır. Örnekleme alınan yerleşimler içinde ova tarımı yapılan yerleşimlerde gelir düzeyi diğer. Bu anlamda ekonomi kategorisi altında ova tarımı yoğunluklu köy tiplerinde şekil 3.14'te görüleceği üzere (1) üretim, (2) ürünlerin satışı, (3) destekler ve (4) borçlanma (5) sosyal güvence kategorilerine yer verilmiştir.

Her koda ilişkin bulgular aşağıda verilmiştir.

Şekil 3.14. Ekonomi Kategorisi ve Kod Haritası

Aşağıda başlıklar halinde ekonomi kategorisine ait bulgular sunulmaktadır.

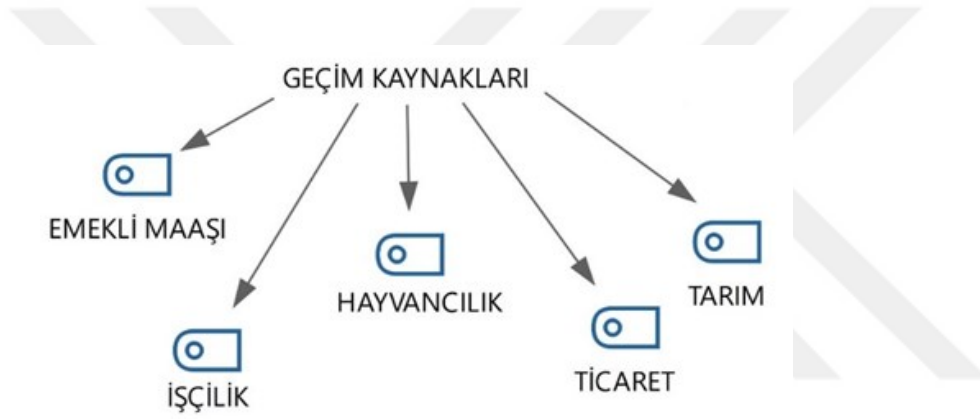
3.2.7.1. Üretim

Araştırmanın ekonomi kategorisine ait ilk kod olan üretim, katılımcıların görüşme formunda ilgili sorulara verdikleri ifadeleri ile oluşturulmuştur. Elde edilen bulgulara göre, üretim kodu geçim kaynakları ve gelir potansiyeli kodları

ile birlikte betimsel analize dahil edilmiştir. Üretim koduna dair bulgular aşağıdaki başlıklarda sunulmuştur.

3.2.7.1.1. Geçim Kaynakları

Araştırmanın üretim kategorisine ait kod olan geçim kaynakları, katılımcıların görüşme formunda ilgili sorulara verdikleri ifadeleri ile oluşturulmuştur. Şekil 3.15'te gösterildiği gibi, geçim kaynakları (1) emekli maaşı, (2) işçilik, (3) hayvancılık, (4) ticaret, (5) tarım kodları ile ifade edilmiştir.

Şekil 3.15. Geçim Kaynakları Kod Haritası

Elde edilen bulgulara göre, ova tarımı yoğunluklu yerleşim tiplerinde tarım, hayvancılık, ticaret, emekli maaşı ile geçim sağlamak ve işçilik faaliyetleri gerçekleştirilmektedir. Faaliyet kolları arasındaki sınırlar özellikle işçilik ile geçinen kişiler için kesindir. Genel olarak hububat tarımı ana geçim kalemi olarak ifade edilse de küçükbaş hayvancılık ve işçilik faaliyetleri diğer sık karşılaşılan faaliyetlerdir.

“Burada toprağı olmayan insan pek yoktur, ya küçük ya büyük herkes durumuna göre eker. Genel olarak mısır, buğday, arpa. (...) Hayvancılık ahırda büyüten var koyun, büyükbaş belki tek tük evinin yanında yapan vardır ama onla geçim olmaz. Besihane olur burada.” (G13)

“Ben 750-800 dönüm araziye bakıyorum, 5 tane adamım çalışıyor benim sigortalı ama şu anda 11 kişi çalışıyor, yoğun zamanda 10-11 kişi çalışır, sadece damlama döneminde 4 kişi çalışır, çok bile gelir. Yani sürekli iş yapılıyor burada ama ihtiyaç değişiyor. (...) Bu işler için beş kişi çalıştırıyorum ben ama yıl boyu en az üç kişi olması lazım. Tabii bendeki makineler de arazime göre, neyle ektiğine göre de değişir bu sayı.” (G14)

Ova tarımı yoğunluklu köy tiplerinden örnekleme alınan yerleşimlerde üretim süreçlerinde özellikle hububat tarımının ve küçükbaş hayvancılığın yer aldığı görülmektedir.

3.2.7.1.1.1. Emekli Maaşı

Araştırmanın ekonomi kategorisine ait geçim kaynakları kodu altında yer alan emekli maaşı alt kodu çalışmanın genelinde önemli bir yer etse de ova tipi tarım yapılan köylerde diğer köy tiplerine göre daha azdır. Özellikle dağ ve orman köylerinde emekli olmak için prim ödenmesine kırsal mahalle sakinleri daha özen gösterse de ova tipi tarım yapılan köylerde bu özenin daha az olduğu, emeklilik sisteminin görece daha yakın zamanda öneminin anlaşıldığı görülmektedir.

“Emeklimiz var elbette. Nasıl oluyor buralarda? Zaten varlıklıysa ya zamanında öder ya da yaşı geldiğinde kapatır borcunu sigortaya emekliliğini başlatır. Ama dediğin diğer köylerdeki gibi (değil), yeni başladı bizim burada. Şimdi senin söylediğin yerlerde mecburiyetten yapıyorlar bir de eğitilmiş çok, köyden gidenler çok. Onların gözü açılmış. Burada yokluk da az olunca çoğu kişi vaktinde ödemez.” (G15)

“Şimdi parayı ucu ucuna yetirince prime para kalmıyor. Ben başka borcumu aksatsam, haciz gelecek, kağıt gelecek. Sigortayı yatırmayınca olmuyor, dolayısıyla ilk vaz geçtiğimiz o oluyor. Ha ben ne yapacağım? Yaşım dolunca satacağım toprağı, kapatacağım borcumu ancak öyle. Ya da hasta falan olursak öyle öderim ancak.” (G16)

3.2.7.1.1.2. İşçilik

Geçim kaynakları kodu altında yer alan işçilik başlığı, katılımcıların görüşme formunda ilgili sorulara verdikleri ifadeleri ile oluşturulmuştur. Elde edilen bulgulara göre, araştırmada yer alan geçim kaynaklarından işçilik alt kodu, geniş toprakları olan ova köylerinde belli başlı bir geçim kaynağıdır.

“Burada ben yıl boyu (sürekli) altı, gerektiğinde de on, on bir kişiye kadar çalıştırıyorum. Beş yüz dönüme kadar (...) dekar hesabıyla işte bin iki yüz dekar kadar yerde. Şimdi benim her tür makinem olduğu için bu kadar işçi bana yetiyor ama maaşlarını fazla veririm ben, sigortaları yapılır.” (G14)

“Burada işte bahçivanlık gibi, ilaçlama gibi işlerde çalışırız. Nohut yolanlar yazın gelir, o işler bize kalmaz. (...) Şimdi ben Karaman Merkez’de yaşıyorum ama buraya yerleşmek istiyorum artık. Yani bu tarafta işçi ihtiyacı hep var bir de buranın insanı yabancıya malını emanet etmez ondan bize iş var. (...) ben gibi çalışan yani on kişiye yakın tanıyorum ben şehirden buraya gelip de iş tutan.” (G10)

3.2.7.1.1.3. Hayvancılık

Araştırmanın ekonomi kategorisi altındaki geçim kaynakları kodu ve bu koda bağlı faaliyet alanlarından hayvancılık diğer köy tiplerinden farklı olarak kapalı alanda yapılan ve et üretimi için yetiştirilen küçük ve büyükbaş hayvanlara dayanmaktadır. Çizelge 3.20’de görüşülen kişilerin ifadeleri özetlenmiştir.

Çizelge 3.20. Geçim Kaynakları – Hayvancılık Alt Koduyla Üretimde Karşılaşılan Sorunlar

Geçim Kaynakları	Yerleşim Yerleri	Sorunlar
Hayvancılık	Ayrancı, Sudurağı, Zengen, Başkışla, Esentepe	Yüksek maliyet, hayvan barınması için alan sorunu, Kar-maliyet arasında dengesizlik, İşgücü ihtiyacı,

Çizelge 3.20’de katılımcıların üretim kollarına dair belirttikleri sorunlar, belirtilme sıklıklarına göre sıralanarak yer verilmiştir.

Bunlara göre ova tarımı yoğunluklu bölgelerde hayvancılık faaliyetinde yaşanan sorunlar, yüksek maliyet, hayvan barınması için alan sorunu, kar-maliyet arasında dengesizlik ve işgücü ihtiyacı olarak sıralanmıştır. Bu noktada özellikle hayvancılık ve tarım üretimi arasındaki üretim dengesizliği, yem üretimine ayrılan toprakların gittikçe mısır üretimi için kullanılması ile birlikte yem temininin zorlaşması ve maliyetlerinin artması ön plana çıkmaktadır.

Bir diğer sorun olan ağılların yerleşim dışına taşınması, 2012 yılında değişen imar yasaları ile birlikte insan yerleşim bölgeleriyle hayvan üretimi alanlarının belirli mesafelerde ayrılması ile birlikte ortaya çıkmıştır. Araştırma kapsamında yer alan diğer köy tiplerinde daha sık belirtilen bu sorun, ağılların inşa edilmesi ile çözülmektedir. Kapalı dam inşa edemeyen kişilerin hayvan üretimini terk ettikleri görülmektedir.

“Bundan yaklaşık iki yıl öncesine kadar benim de vardı büyükbaş. 2010’lara kadar her evde vardı. Küçükbaş da vardı, yasaklandı. Kendi evinin altına ahır kuramıyor insanlar, öyle bir kural var. Şartlar da uygun değil. Bir yem 130 lira. Emeğini karşılamıyor. O yüzden vatandaş hep sattı. Ben de sattım çünkü zarar ediyoruz.” (G16)

Kar ve maliyet arasındaki dengesizlik, gelirin belirsizliği olarak kendisini göstermektedir. Ova tarımı yoğunluklu bölgelerde yapılan hayvancılık faaliyeti, yılın belli dönemlerinde erkek yavruların et üretimi için satılması ile elde edilen sermayenin anaç hayvanları ve yetiştiriciyi yılın kalanında sübvans e etmesiyle ilerlemektedir. Yem fiyatlarındaki belirsizlik satılacak erkek yavruların kilogram fiyatlarının belirlenmesini zorlaştırmakta, üreticinin ekonomik planlamasını engellemektedir. Yem fiyatlarındaki artışlar neticesinde ergin dişi hayvanlar da et üretimi için satılmakta, bu durumda da sahip olunan sürü küçülmektedir.

“Su olan yerde herkes mısır ekmeye başladı, kıraç yerlerde hala arpa buğday ekiliyor ama o da yetmiyor, yani dediğin gibi kendi yemini üretme işi yok buralarda. Aldığımız yem zaten katkılı, mısır, buğday, arpa, küspe artık belli değerleri var onların, ona göre geliyor fabrikadan. (...) bizim ektiğimiz mısır yem için değil, tohumları farklı onların. Yağ fabrikaları alıyor burada mısırı, yem için olanı farklı. (...) Yem fiyatlarını biz anlamıyoruz, bu fabrikalar sabit bir fiyatla alıyorlar bunları hatta duyuyoruz ithal ediliyor ama o fiyat mekanizması nasıl oluyor, neye göre zam geliyor?” (G13)

“(Yem fiyatlarının) Çok büyük etkisi var. Mesela adam yem alamıyor bazen malını ucuza satmak zorunda kalıyor yem alamadığı için. Yem yetmediği için hayvanı satıyor sonrasındaki kalan hayvanlarına kışın bakabilsin.” (G18)

İşgücü ihtiyacı, mera olan bölgelerde yoğun olarak yabancı iş gücü ile çözülmekte iken ova tarımı yapılan bölgelerde kapalı dam altında üretim yapıldığı için yabancı iş gücü ile karşılaşılmamaktadır.

“Sarıveliler tarafında Afganlar var, temiz çalışıyor onlar ama burada bizim yaylamız meramız yok. Şimdi köyüne getiremiyorsun yani çoban olarak oluyor ama köyün içinde herkes kendi yapmaya, bakmaya çalışıyor işte olduğu kadar.” (G2)

3.2.7.1.1.4. Ticaret

Araştırmanın ekonomi kategorisine ait geçim kaynakları kodu altında yer alan ticaret, ova köylerinin nüfusunun da çok olmasıyla birlikte önem kazanmaktadır. Çalışma kapsamına alınan diğer köy tiplerinde, kırsal mahalle sakinlerinden ticaretle uğraşan kişiler olmamakla birlikte, ova tipi tarım yapılan köylerde çeşitli kollarda ticaret yapıldığı görülmektedir.

“Ben hem kasaplık yapıyorum hem muhtarım burada. İşlerimiz çok şükür diyelim, herkes kadar kötü. (...) İşte görüyorsun, bizim köyün dükkanları burada, ilaç satanı, veterinerimiz var, kahveyle ben varım bir de. Şimdi tabii her yerde olmaz böyle. Bak burada da bakkal da vardı ama kapattı artık. Ben kendi hayvanımı kesmesem ben de baş edemezdim şehirle. İnsanlar tabii şehre gidiyor, Karaman’a, Ereğli’ye, artık neye ihtiyacı varsa.” (G13)

“Eskiden her şey vardı burada, ama nüfusla ilgili. Benim gençliğimde biz ilkokulda elliye yakındık aynı sınıfta, hesap et. Şimdi öğrenci kalmadı gibi. E yollarımız var, gidip gelebiliyoruz, ihtiyacı olan söyler, dönüşte getirir komşusu en kötü. Hep kapandı esnaf. Bu aşağıda ziraatçılar var şimdi” (G16)

3.2.7.1.1.5. Tarım

Araştırmanın ekonomi kategorisine ait geçim kaynakları kodu altında yer alan tarım faaliyet alanı, katılımcıların görüşme formunda ilgili sorulara verdikleri ifadeler ile elde edilen bilgilere dayalı olarak kodlanmıştır.

Elde edilen bulgulara göre, araştırmada yer alan geçim kaynaklarından tarım bölgenin birincil geçim kaynağıdır. Tarım aynı zamanda hayvancılığı destekleyip kendi yemini üretebilmek için de kullanılmaktadır. Çizelge 3.21’de tarım üretimi ile geçinen katılımcıların ifade ettiği sorunlar tablolastırılmıştır. Çizelge 3.21’de katılımcıların üretim kollarına dair belirttikleri sorunlara, belirtilme sıklıklarına göre sıralanarak yer verilmiştir.

Çizelge 3.21. Geçim Kaynakları – Tarım Koduyla Üretimde Karşılaşılan Sorunlar

Geçim Kaynakları	Yerleşim Yerleri	Sorunlar
Tarım	Ayrancı, Başkışla, Esentepe, Ketenci, Saray, Karalgazi, Sudurağı, Zengen	Yüksek maliyet, düşük kâr marjı Kuraklık, susuzluk, Makineleşme Kotalı üretim İşgücü ihtiyacı

Tarımla uğraşan köylülerin başlıca sorunlarının yüksek maliyetlerle düşük kar elde edilmesidir. Maliyet anlamında çiftçinin daha aşağı indiremeyeceği maliyetler tohum, gübre ve ilaçtır. Çiftçinin bu sabit maliyetler karşısında düşürebileceği maliyetler emek gücü yani işçiliktir. Bu durum iki bulguya işaret etmektedir. İlk bulgu olarak çiftçinin düşük işçilik maliyetli ürünlere yönelmesi ve düşük maliyetli ürünlerin toprağın kalitesini düşürmesi olduğu anlaşılmaktadır. İkinci bulgu ise yüksek maliyetler dolayısıyla küçük arazi sahiplerinin çiftçilik faaliyetlerinden çıkmasıdır. İlk ve ikinci bulgu bir arada düşünüldüğünde ova arazisi yoğunluklu bölgelerde işçilik maliyeti düşük tahıl ürünlerinin ekiminin yapıldığı ve hatta tahıl ekimi için meyve bahçelerinin kaldırıldığı bulgularına erişilmiştir.

“Herkes mısır ekiyor artık, mısıra döndü, masrafı az parası çok ama aslında bu bir tuzak. Bu Ereğli yolu üzerinde şehre kadar hep elma bahçeleriymiş bak. Şimdi iki üç bahçe kaldı kalanı hep mısır. Toprağı şimdi en fazla alan bitkilerden bir tanesi ayçiçeğidir birisi de mısırdır. Yakın zamanda bu Karaman Ovası'nda bilin ki bitki olmaz olacak, başka bir şey olmaz zaten şu an.” (G10)

“Kuraklık hocam yani bir de kaldırdığın ürün para etmiyor bu sefer, yani ben oradan 3 liraya tohum aldım kilosunu, şu anda buğdayın fiyatı açıklandı 2600 lira kaldı. Bizim burada da 2,5 lira. Zayıyat var diyecekler, başka şey bulacaklar, biçer kırmış diyecekler yani böyle olduğu zaman da mecbur bir sektör para atlatacak buradan.” (G13)

“Burada kullanılan makinelerle o ovadaki makineler bir değil, orada arazi genişledikçe daha büyük, iyi makineler kullanılıyor. Yani ektiğine göre ama tabii zayıyat daha fazla burada.” (G13)

3.2.7.2. Ürünlerin Satışı

Araştırmanın ekonomi kategorisi altındaki ikinci kod olan ürünlerin satışı, katılımcıların görüşme formunda ilgili sorulara verdikleri ifadeleri ile

oluşturulmuştur. Elde edilen bulgulara göre, hasat edilen ürünlerin satılması için en çok tercih edilenin şahsi firmalara satış olduğu anlaşılmaktadır. Ürünlerin satışında genel olarak üç yol izlenmektedir: Şahsi firmalar, kooperatifler/birlikler, aracı şahıslar ve TMO. Çizelge 3.22’de geçim kaynaklarına göre ürünlerin satışı ve bu süreçlerde ortaya çıkan sorunlar özetlenmiştir.

Çizelge 3.22. Geçim Kaynaklarına Göre Ürünlerin Satışında Karşılaşılan Sorunlar

Geçim Kaynakları	Tercih edilen satış yolu	Tercih edilme sebebi	Karşılaşılan Sorunlar
Hayvancılık	Süt birliği, Aracılar	Ön avans alabilmeleri	Şahsi firmalar Süt birliklerine göre daha çok tercih edilmektedir.
Tarım	Şahsi yerel firmalar, TMO	Ön avans alabilmeleri, Daha iyi fiyatlara satabilmeleri, Faizsiz borçlanabilmeleri	TMO’nun koşullar sağlanmadığında açılmaması, TMO’nun düşük fiyat vermesi Küçük çaplı üreticiler için lisanslı depoların olmayışı

3.2.7.2.1. Hayvancılık

Araştırmanın geçim kaynakları kodu altındaki ait ikinci başlık hayvancılık faaliyeti, katılımcıların görüşme formunda ilgili sorulara verdikleri ifadeleri ile oluşturulmuştur.

Elde edilen bulgulara göre hayvancılıkla uğraşan sakinler süt ve et ürünlerinin satışını yapmaktadır. Ova tipi tarım yapılan köylerde süt satışları genellikle birlik/kooperatiflere yapılmaktadır

“Şimdi sütü bizden doğrudan firmalar almaz. Riski var çünkü. Her sabah belli saati vardır birlik arabasının, sırayla gezer, herkesten alır sütünü ya da sen kendin götürürsün birliğin deposuna, orada analizi yapılır, kağıdını verilir. Bu önemli yani sütte hata yapan da çok var, ilaçlı oluyor süt, ya da gebe ineğinden erken süt alır, buzağısına iyi bakmaz. Bir şekilde birlik takip ediyor bunları. (...)

birliğe üye olmayan da var, kendi götürüp satan da var ama hayvanın çok olduğunda kolay değil o şekilde. Bir iki hayvanın varsa olur o.” (G16)

Et ürünlerinin satışının ise birlik ve kooperatiflerin yetersiz olması dolayısıyla özel firmalara yapıldığı görülmektedir. Özel firmalarla üreticinin yaptığı bazı ön ödeme gibi avantajlar da üretici için özel firmaları daha karlı duruma getirmektedir.

“Mesela il bazında düşün Ayrancı bir, Karaman ilinin kaç tane ilçesi kaç tane köyü var ama bir tane Sığır Birliği var, onun hiçbirine yetişme gibi lüksü olmuyor ama böyle özel firmalar yöreye göre bizim ihtiyacımız olduğunda karşılıyor. Yani et birliği var ama az. Firmalara satmak daha kolay bir de şu var mesela kışın adam sana yemini de veriyor gerektiğinde, borç aramak derdine düşmüyorsun” (G18)

3.2.7.2.2. Tarım

Araştırmanın geçim kaynakları kodu altındaki ikinci başlık olan tarım faaliyeti, katılımcıların verdikleri ifadeler ile oluşturulmuştur. Elde edilen bulgulara göre ova tipi tarım yapılan bölgelerde tarımla uğraşan sakinler hububat ürünlerinin satışını yapmaktadır.

Ova tarımı yoğunluklu köy tiplerinde üretim yapan çiftçiler, ürünlerini kooperatif ya da birliklere satmak yerine şahsi firmaları tercih etmektedir. Buğday halinde, aracı kişilere ya da bireysel satışlar yapılmaktadır. Bu satışları belirleyen ana etmenler, avans alabilmeleri, daha iyi fiyatlara satabilmeleri, yıl içerisinde faizsiz borçlanarak ihtiyaçlarını giderebilmeleridir.

“TMO’nun sistemi bizim burada zararımıza yol açıyor. Düşük fiyat veriyor, geç fiyat veriyor. Serbest piyasa, kurumlardan daha iyi şu anda. Mesela buradaki arkadaş mısır alıyor, burada 2-3 tane esnaf aldı. Bu bizim için bir nimettir yani.

Aldıkları fiyat da piyasadan yüksek, ödeme peşin ve ön ödemeli. Mesela buradaki arkadaş atıyorum ben 100 ton mısır vereceğim, bugün 50.000 TL ihtiyacım var dediği zaman al diyor, veriyor. Yani sadece ödeme zamanı da değil bu sistem, şimdi buradaki herkes birbirini tanıdığı için istersen 5 ay (vadeyle) olsun. Şimdi mesela şu anda mısır ekilecek ama anlarsan parasının bir kısmını şimdiden alırsın, sekiz ay önceden yani. Bir de mesela gübre lazım, tüccar zaten depolamıştır. İhtiyacın kadarını gider alırsın, hasat zamanı hesaplaşırsınız.” (G18)

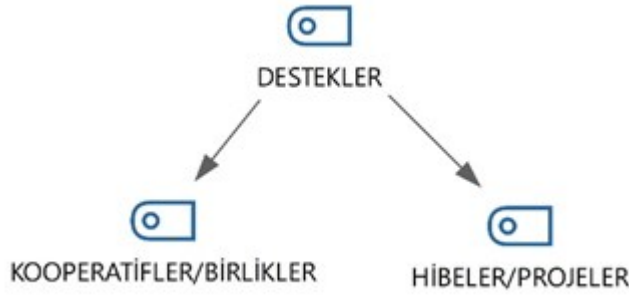
Ova tarımı yoğunluklu bölgelerde hububat üretimi yapan çiftçiler, ürünlerini şahıslar eliyle un ve yem fabrikalarına satmaktadır. Üreticiler ürettikleri ürünlerden kendi hane içi ihtiyaçlarını karşılamamaktadır. Bu durumun nedeni olarak, ürettikleri ürünün sanayi ürünü olması, tohumlarının sanayi tipi üretim için uygun olması olduğunu belirtmişlerdir.

“Bu tarlalarda dediğin gibi olmaz, şimdi benim beş yüz dönüme yakın alanım var, burada çıkan ürün olduğu gibi fabrikaya gidiyor hasat sonrasında. Bunun tohumu gübresi de ona göre. Hani kendi unumuzu ekeceğimiz herkesin ayrı tarlası var.” (G14)

3.2.7.3. Destekler

Araştırmanın ekonomi kategorisine ait üçüncü kod olan destekler, katılımcıların görüşme formunda ilgili sorulara verdikleri yanıtlar ile oluşturulmuştur.

Bu kod altında elde edilen bulgulara göre, tarımsal üretim ve araştırma amaçları ile ilintili destekler, kooperatif birlikler yoluyla ve yerel yönetimlere ve şahıslara ödenen proje bütçeleri ile gerçekleşmektedir. Şekil 3.16.’de görüldüğü üzere, destekler kodu, (1) kooperatif-birlikler, (2) hibeler/projeler başlıkları altındaki bulgularla oluşturulmuştur.

Şekil 3.16. Destekler Kod Haritası

Tarım alanında üreticiyi desteklemek için kurumlar bulunmaktadır; ova tipi tarım yapılan kırsal mahallelerde, çalışma kapsamında elde edilen bulgulara göre en sık faydalanan destek, doğrudan gelir destekleridir.

3.2.7.3.2. Kooperatif ve Birlikler

Araştırmanın destekler kodu altındaki ilk başlık olan kooperatif ve birlikler, katılımcıların görüşme formunda ilgili sorulara verdikleri yanıtlar ile oluşturulmuştur.

Çizelge 3.23’te görüldüğü üzere, hayvancılık alanında süt, damızlık, koyun birlikleri bulunmaktadır. Süt ve damızlık birliklerinde üreticiye girdi destekleri ve düşük faizli finansman destekleri sağlanmaktadır.

Çizelge 3.23. Kooperatif ve Birliklerin Durumu

Alanlar	Birlik	Destek	Sorun
Hayvancılık	Süt Birliği	Destek alabilmek için üyelik şart	Kooperatif ya da birliklerin yetersiz kalması, kooperatif başkanının sorumluluklarının ağır olması, Şahsi firmaların yem konusunda üreticiyi desteklemesi
	Damızlık Birliği		
	Koyun Birliği		

Çizelgede gösterilen desteklerin üyeler tarafından yeterli görülmediği, il çapında faaliyet gösteren şahıs firmalarının üreticiye sunduğu desteklerin daha çok tercih edildiği görülmüştür.

“Birlik (kredi) veriyor elbette ama senin istediğin kadar değil, orada bir hakkın var ancak o kadar alabiliyorsun. Esnek değil. Şimdi bir de mesela mandırası var birinin sen süt veriyorsun ona, adam sana yemini indiriyor diyor ki altı ay, yedi ay neyse artık, o zamanki yem fiyatından ödeşiriz. Birlikten alıyor olsan faizle ödeyeceksin.” (G18)

3.2.7.3.1. Hibe ve Projeler

Araştırmanın destekler kodu altındaki ikinci başlık olan hibe ve projeler, katılımcıların görüşme formunda ilgili sorulara verdikleri yanıtlar ile oluşturulmuştur. Ova tarımı yoğunluklu köy tiplerinde, araştırma örnekleminde yer alan diğer köy tiplerine nazaran, proje uygulanmadığı görülmüştür. Bu anlamda proje bazlı desteklerin dağ ve orman köylerinde aktif olarak kullanıldığı sonucuna ulaşılabilir.

Çizelge 3.24’te ova tarımı yoğunluklu köy tiplerinde elde edilen bulgulara göre hayvancılık ve tarım alanında verilen destekler ve bu desteklerle ilgili ifade edilen sorunlar paylaşılmıştır. Hayvancılık alanında, hayvan üretimine teşvik amacıyla belirli yaşın altında sığır yahut gebe hayvan temini için banka kanalıyla çiftçilere uzun vadeli krediler sunulmaktadır. Bu destek ile ilgili sorun, talep edilen kredi miktarına oranla banka tarafından ipotek edilecek bir gayrimenkul sahipliği şartıdır. Bu durumda, destekten faydalananların tarımsal üretime yeni başlayan kişiler yerine mevcut tarımsal üretimini büyütmek isteyen kişiler olmasını sağlamaktadır. Tarımsal üretime yönelik bir destek kalemi doğrudan gelir destekleridir. Bu kapsamda, mazot ve gübre destekleri de yer almaktadır. Bu anlamda destekleme miktarlarının harcanan gerçek maliyetten düşük kalması ve kırsal bölgelerde mevcut kiralama usulleri ile bu destek çeşidinin gerektirdiği usul arasındaki farktan dolayı üretim yapan kişi yerine tarla sahibinin desteği alması bir sorun oluşturmaktadır. Bir diğer destek çeşidi, damlama sulama destekleri çoğunluğu hibe olan uzun vadeli krediler şeklinde kullandırılmaktadır. Bu destek yönteminin işleyişi ve sonuçları ile ilgili herhangi bir soruna dair bulguya erişilmemiştir.

Çizelge 3.24. Projeler/Hibeler

Hibe Alanları	Proje	Destek	Sorunlar
Hayvancılık	Ziraat Bankası Kredi Desteği	Düşük faizli kredi desteği	Kredi koşullarının ağır olması, Küçük çaplı üreticilerin koşulları karşılayamaması Belirli bir gelir düzeyinin ya da sermayenin beklenmesi
Tarım	Doğrudan gelir desteği	Çiftçi maliyetlerine destek olmak	İcarlı tarlaların desteğini toprak sahibinin alması
	Damlama hibesi	Tarım İl Müdürlüğü Kredisi	

3.2.7.4. Borçlanma

Araştırma kapsamında elde edilen bulgularla oluşturulan ekonomi kategorisi altındaki dördüncü kod borçlanmadır. Araştırma kapsamında ova tarımı ağırlıklı köy tiplerinde yapılan görüşmeler sonucu elde edilen bulgulara göre, kredi ya da destek kalemlerinde borcu bulunmayan görüşmeci ile karşılaşmamıştır. Araştırma yapılan bölgelerde özellikle hayvan satın alım desteklerinin ve banka kredilerinin kullanıldığı görülmektedir. Borç kaynağı olarak banka kredileri, kooperatif kredileri, devlet hibe ve destekleri kullanılmaktadır. Çalışma kapsamında örnekleme dahil edilen üç köy tipinden ova köylerinde borç kullanmanın diğer köy tiplerine nazaran daha büyük bir yer edindiği ancak dağlık ve mera arazisi olan bölgelerde bu durumun tam tersi olduğu bulgusu elde edilmiştir.

Çalışma bulgularına göre bu durumun en önemli sebebi, üretim için kullanılan araçlardır. Ova köylerinde üretim yapılan alanlar geniş ve tarımsal girdiler de bu oranda yüksek maliyetlidir. Ova tarımı yapılan bölgelerde, araziler geniş, üretim miktarı ve kazanç potansiyeli yüksektir. Bu durumda kredi çekerek üretim yapmak, üretime dair riskleri almaya değer bir potansiyel gelir imkânı sunmaktadır. Aşağıda bu durumları örnekleyen görüşme alıntılarına yer verilmiştir.

“Tarım Kredi'den kredi kullanan olur burada en çok, ödeyemeyen de oluyor tabi. Yarısı ödüyor yarısı ödeyemiyor gibidir. Ödeyemeyen icralık oluyor ne yapacak. İşte haciz oluyor o zaman da.” (G18)

“Nohut, ekin, mısır yani ne ekiyorsa eksin, şimdi şunu sana söyleyeyim oraya not al hiçbir kimse en azından 5 yıldır bir önceki yılın borcunu kapatmış değildir. Hep sonraki yıla aktarılıyor. (...) 2014, o yıldan sonra gitti bu millet. Hiç kimse 2014 yılından sonra, mesela ben şimdi borçlandım ya bu borcu sana hiç tam kapatmadım, hep aktarma ile. Sana verdiysem diğerine borçlandım. Önce banka sonra kooperatif işte sonra kara liste sonra icralar. bankadan boyuna icra geliyor.” (G13)

“Zorunlu yapıyor adam borcu, borç olmasa o sene hiç ekemeyecek, önceki yıldan kalan borç var, hiç ekme o nasıl ödenecek? Şöyle nasıl oluyor mesela iki kişi traktör aldı, o da ihtiyaç. Çiftçilikte kazanamadı o yıl, kazanamayınca ödeyemedi. Bir de hükümet öyle bir kurnazlık yapıyor ki, bu sene kurak geçti diyor, senin (borcunu) faizle erteliyorum diyor, bana cazip geliyor erteledik, yani bu sene elimizdeki para zaten sadece yememize içmemize, hemen gidiyor. Bankadan erteliyor, diğer sene geliyor bakıyor ki borç ne kadar olmuş 20 lira olmuş sana 30 lira.” (G2)

3.2.7.5.Sosyal Güvence

Araştırma kapsamında elde edilen bulgularla oluşturulan ekonomi kategorisi altındaki beşinci kod sosyal güvencedir. Araştırma kapsamında ova tarımı ağırlıklı köy tiplerinde yapılan görüşmeler sonucu elde edilen bulgulara göre, düzenli bir geliri olmayan üreticilerin aylık taksitleri ödemelerinin kolay olmadığı belirtilmiştir. Tarımsal üretimin doğasından kaynaklanan, bir yıla yayılan üretim ve ürünlerin satışı süreci, üreticilerin anlık doğan ihtiyaçlarını karşılamada zorlandıkları ve bir sonraki üretimde karşılaştıkları kontrol dışı belirsizliklerle nasıl baş edeceklerini bilememeleri gibi durumlar nedeniyle üreticiler sigorta prim borçlarını ertelemektedir. Bu anlamda sürekli biriken prim borçları ancak

emeklilik yaşı geldiğinde toplu olarak ödenmektedir. Örnekleme alınan yerleşimlerde yapılan görüşmelerde bu durumun değişmekte olduğu da belirtilmiştir. Özellikle kırsal mahallelerde yaşayan emekli sayısının artması ile birlikte aylık sabit bir gelirin faydalarını gören kişiler primlerini düzenli ödemeye çalışmakta olduğu belirtilmiştir. Aşağıda buna ilişkin alıntılara yer verilmiştir.

“Emeklimiz var elbette. Nasıl oluyor buralarda? Zaten varlıklıysa ya zamanında öder ya da yaşı geldiğinde kapatır borcunu sigortaya emekliliğini başlatır. Ama dediğin diğer köylerdeki gibi (değil), yeni başladı bizim burada. Şimdi senin söylediğin yerlerde mecburiyetten yapıyorlar bir de eğitilmiş çok, köyden gidenler çok. Onların gözü açılmış. Burada yokluk da az olunca çoğu kişi vaktinde ödemez.” (G15)

“Bu sigorta işi için çok insan artık tarımdan ziyade fabrikalarda işçi olmak istiyor. Yani burada gelirin yıllık, ödemeler aylık. Ödenemiyor bir şekilde. Şimdi tabii emekliliğin de rahatlığını gördükçe hepimiz istiyoruz sigortamızı ödemek ama köy koşullarında büyük işletme olman lazım ki düzenli ödeyebil bunu.” (G13)

3.3. Orman ve Fundalık Alan Yoğunluklu Köy Tiplerinde Sosyal Kalkınma Süreci

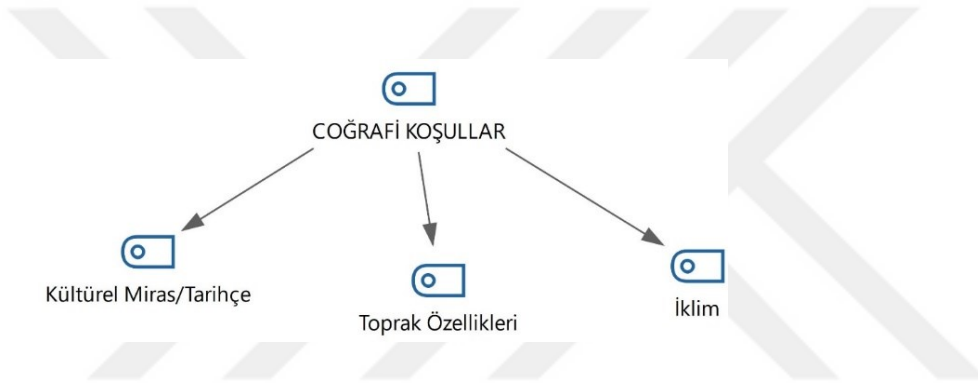
Sosyal kalkınma süreci teması altında oluşturulan kategoriler, bulguların elde edildiği köy tipleri ile doğrudan ilişkilidir. Bu bölümde, orman ve fundalık alan yoğunluklu kırsal yerleşimlerde, katılımcıların sosyal kalkınma sürecine dair sorulan sorulara verdikleri yanıtlarla elde edilen bulgular kullanılmıştır.

3.3.1. Coğrafi Koşullar

Araştırmanın alt amaçlarından biri, toprak özelliklerinin demografik ve ekonomik yapıyı nasıl etkilediğinin anlaşılmasıdır. Bu kapsamda sosyal kalkınma süreci temasının ilk kategorisi olan coğrafi koşullar iklim, toprak yapısı ve

yeryüzü şekilleri ile doğrudan ilişkili olup doğal olarak tarımsal üretim faaliyetlerinin tamamını öncelikli olarak etkilemektedir. Sosyal kalkınma süreci temasının ilk kategorisi olan coğrafi koşullar, iklim, toprak yapısı ve yeryüzü şekilleri ile ilişkili olup, bu kategori altında kültürel miras/tarihçe, iklim ve toprak yapısı kodlarıyla ifade edilmişlerdir. Coğrafi koşullar kategorisi Şekil 3.17'de gösterilmektedir.

Şekil 3.17.'de görüldüğü üzere coğrafi koşullar kategorisinde elde edilen bulgular, (1) kültürel miras/tarihçe, (2) toprak özellikleri, (3) iklim olmak üzere 3 farklı kod ile ifade edilmiştir.

Şekil 3.17. Coğrafi Koşullar Kategorisi ve Kod Haritası

Her koda ilişkin bulgular aşağıda sunulmuştur.

3.3.1.1. Kültürel Miras/Tarihçe

Karaman bölgesinde Kalkolitik çağına (bakır çağı) dayanan pek çok höyük ve kazı alanı vardır. Bunların bir kısmı Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından tescillidir. Bunlardan en önemlileri Canasan ve Pınarbaşı höyükleridir. Bu iki höyüğün bulunduğu alan araştırma örnekleminde yer almıştır.

Görüşmeciler yerleşim alanlarının tarihçesi hakkında bazı yerleşim alanlarının (Burhan, Değirmenbaşı) geçmişinin 150-200 yıl kadar geriye

dayandığını bazılarının (Pınarbaşı) kuruluşlarının çok daha eskilere dayandığını ve tarihi kalıntıların bulunduğunu ifade etmişlerdir. Bununla ilgili görüşme alıntılarına aşağıda yer verilmiştir.

“Karaman’dan köye gelirken saptığınız yol kenarlarında hep görünüyor zaten höyükler, yani tam sayısını biz bilemeyiz ama çalışma da yapmışlar burada. Yani çok eski tarihlere kadar gittiği söyleniyor ama sonuçlandırılmadı (kazılar).”
(G4)

“Bu köyün tamamı yörükmiş, şimdi kalmadı hepimizin evi burada artık. Yani köyün tarihi, bildiğim kadarıyla yüz yıl falandır yani ev yapılması ama Alanya, Mut taraflarında hep göçmüşler eskiler.” (G6)

“Bizim bildiğimiz en eski yapı köyün camisi. Osmanlı zamanına kadar gidiyor o yüzden. Ama köyün çoğalması, yayılması 1950’lerden. Bizimkiler Mersin’den göçmüş buraya, havası daha güzel diye. Yani tüm köy bizim, işte yaylada kalanlardan oluşuyor.” (G7)

Araştırma kapsamında görüşme yapılan orman ve fundalık alan yoğunluklu köy tiplerinin göçer yaşamdan vazgeçerek bu köylere yerleştikleri katılımcıların ifadelerinden anlaşılmaktadır. Pınarbaşı Köyü’nün tarihi açıdan Anadolu’daki en eski yerleşimlerden olduğu ifade edilmekle birlikte bu savı doğrulayan arkeolojik çalışmalar henüz tamamlanmamıştır. Örnekleme alınan diğer köy tipleri yanında orman ve fundalık alanlarda kurulu köylerin daha yeni tarihlerde oluştuğu söylenebilmektedir.

3.3.1.2. Toprak Özellikleri

Toprak yapısı ve özellikleri, kırsal mahallelerdeki sosyo-ekonomik yapının yanı sıra yaşam tarzı ve yaşam beklentisi ile doğrudan ilişkili olup, kırsal mahallenin ve sakinlerinin mevcut durumu ve potansiyelleri üzerinde en fazla

etkiye sahip olan faktörlerdir. Çizelge 3.25 görüşme yapılan kırsal mahallelerin toprak özellikleri bakımından öne çıkan özelliklerini göstermektedir.

Çizelge 3.25. Yerleşim Alanları ve Toprak Özellikleri

Yerleşim Alanları	Toprak özellikleri
Burhan	Parçalı tarım alanı (G4)
Değirmenbaşı	Dağlık orman bölgesi, köyün tamamı dağ üzerine kurulu, kısıtlı mera alanları, çevrili ormanlık alanlar, kısıtlı ve kurak araziler (G5)
Pınarbaşı	Kısıtlı tarım alanları, Kıraç topraklar (G12)
Katranlı (Gödet)	Kısıtlı parçalı tarım alanları (G17)

Çizelge 3.25'te görüldüğü üzere, Burhan Köyü yerleşimi dağlarla parçalanmış, ufak ekilebilir arazilere sahip bir yerleşimdir. Değirmenbaşı yerleşimi, Toros Dağları üzerinde, orman vasıflı arazilere komşudur; köy arazisinin bir kısmı orman olarak korunan araziye dahil edilerek koruma çitleriyle çevrilmiş, köyün merası ve ekili alanları ormanın içinde kalmıştır. Pınarbaşı yerleşiminin bir kısmı kıraç topraklar üzerinde susuz tarıma uygun haldeyken, yerleşimin bir kısmı orman arazisi içinde kalmaktadır. Katranlı yerleşimi de diğer yerleşimlerle aynı koşullarda, ufak parçalara bölünmüş kısıtlı tarım arazisine sahiptir.

Ekonomik olarak yetersizlik görülen kırsal mahallelerin dağlık arazilerde kurulu olması ve dağlık bir bölgede vadi içinde kurulan köylerin ekonomik gelişmede ileride olması gibi temel unsurlar, toprak ve arazi koşulları ile doğrudan ilgilidir. Bu bölümde özellikle dağlık bölgelerdeki ormanlar arasında kalan yerleşimlerin yaşadığı sıkıntılar ön plana çıkarken, orman varlığı nedeniyle hayvancılık ve tarım üzerinde bazı kısıtlamaların olduğu görülmektedir.

“Köyümüzde küçükbaş hayvancılık vardı ama azaldı özellikle keçi. Orman arazisi tel örgüyle çevrildi şimdi, keçi beslemek yasaklandı. Bundan önce ormandan seyreltme yapıldığında bizim hakkımız vardı, kendi yakacağımızı

alırdık. Hayvanları salardık kesilen alanlara, şimdi o mümkün değil. Köyün o araziden başka merası da yok, hayvan bakma işi bitti sayılır yani.” (G7)

“Burada bir kısmı köyün suyu bol ama bir kısmı da kuraklıkta kalıyor. Orman olduğunda, arazi imkanları el vermediğinde işte (yatırımlar) yapılmıyor tam. Köyün suyunun çıktığı yerden diğer yanına o suyu getiremiyoruz.” (G12)

3.3.1.3. İklim

Son yıllarda yoğunlaşan iklim değişikliği süreci tarımsal ekonomiyi ve dolayısıyla kırsal yaşamı etkilemiş; kırsal kalkınma süreçlerinin sürdürülebilirliği için önemli bir konu haline gelmiştir. Araştırma sürecinde özellikle aşırı sulama, kuraklık ve altyapı eksikliği ile kendini gösteren iklim sorunu, damla sulama gibi yatırım ihtiyaçlarını da doğurmakta ve çiftçinin sermaye yükünü artırmaktadır. Ayrıca coğrafi koşullara göre su ihtiyacını karşılamanın maliyetinin çok değişken olduğu görülmektedir. Ova gibi düz köylerde sulama ihtiyacı kuyulardan ve baraj sularından sağlanırken dağ ve orman köylerinde sulama için yüksek maliyetli altyapı yatırımlarının yapılması gerektiği anlaşılmaktadır. Bu anlamda dağ köylerinde mali destek programlarının daha sık uygulandığı ve üretimin çeşitlenmesi sağlandığı halde orman köylerinde küçükbaş hayvancılığın azalması sonucu çiftçinin sermaye gücü azalmıştır.

“Sertavul tarafında zaten küçükbaş hayvancılık gelirleri zaten ondan. Yani dağ köyünde iş yok, arazi yok yani ama ova köyünde alabildiğine arazi hele bir de kendinin olursa, kira vermezsen yani yolu tutan gider. O yönden diyorum yani ova köyünde hem sulama düzenleri iyi. DSİ’nin kanalları var hepsinde. Burada yağmur yağarsa, kar yağarsa o kadar. Yani dağın başında kuyuyu nereden çıkaracaksın, suyu nereden çıkaracaksın.” (G5)

“Su için şöyle örnek vereyim, yüksek bir yere bir havuz yapacaksın, oradan su iner mesela, boruyu aldıktan sonra, misal yani örnek veriyorum, sulama

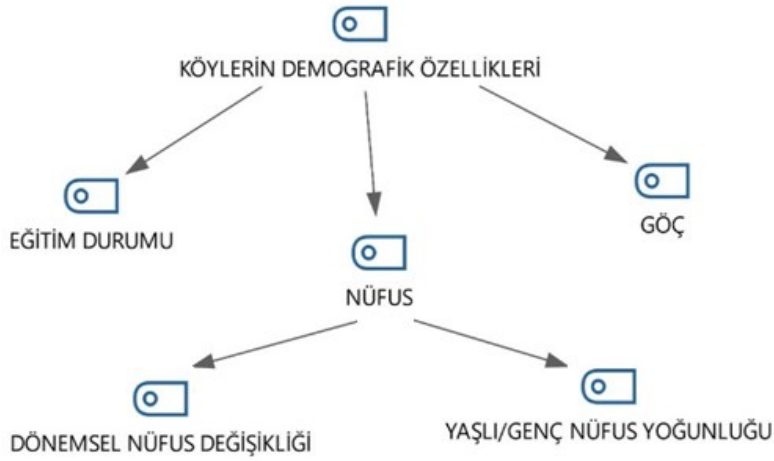
yapacak olan herkes sulayabilir. Burası ova gibi değil yani öyle baştanbaşa, burada bir koyak var arada bir orman var diğer tarafta bir tarla var.” (G6)

“Su işi zor değil aslında burada, imkan olsa zor değil mesela deremizde su sürekli akıyor. Bunu biriktirelim dedik, yani yukarıya basma önemli yani. Enerjisini güneşten alan bir pompa ile bir havuzda biriktireceksin bu derenin suyunu. Biz bunu araştırdık, 2 trilyon civarı masrafı var. Şimdi bu meblağı duyunca çok geliyor ama şimdi şöyle Karaman'dan buraya gelecek olan çok genç var aslında. Şimdi adam buraya gelecek arsa yok, arsayı bir şekilde yaptıracağız, geldiğinde bu adam ne iş yapacak, mera yok küçükbaş yapamaz, ne yapacak illaki büyükbaş yapmak zorunda, büyükbaş yapmak için de buna mısır lazım, yonca lazım, her şey lazım yani kendini kaldırman lazım para kazanabilmek için, onda da suyun olmazsa olmaz.” (G7)

Orman ve fundalık alan yoğunluklu köy tiplerinde diğer köy tipleri haricinde ortaya çıkan sorunlar bulunmaktadır. Öncelikle araziler parçalı ve ufaktır. Dağ köylerinden farklı olarak mera alanları orman arazileri içinde kalmıştır. Tarımsal teşviklerin verildiği üretim alanları için -büyükbaş üretimi gibi- orman köylerinin coğrafi durumu ve altyapıları müsait değildir. Bununla birlikte iklim değişimi süreçlerinden en az etkilenen köy tiplerinin orman köyleri olduğu elde edilen bulgulardan anlaşılmaktadır.

3.3.2. Köylerin Demografik Özellikleri

Araştırmanın alt amaçlarından biri kent ve kır yaşamı arasındaki farklılıkların kırsaldaki gündelik yaşama yansımalarını incelemektir. Bu kategori altında özellikle nüfusa yapılan yatırımların kırsalda yaşayanlar üzerindeki etkileri incelenecektir. Köylerin demografik özellikleri kategorisi, Şekil 3.18.'de görülebileceği gibi, görüşmecilerin bu kategoride verdiği yanıtlardan hareketle, (1) eğitim durumu, (2) göç, (3) dönemsel nüfus yoğunluğu ve (4) yaşlı/genç nüfus yoğunluğu olarak 4 farklı kod ile ifade edilmiştir.

Şekil 3.18. Köylerin Demografik Özellikleri Kategorisi ve Kod Haritası

Elde edilen kodlara dair bulgular aşağıda sunulmuştur.

3.3.2.1. Eğitim Durumu

Köylerin demografik özellikleri kategorisinde ele alınacak ilk kod, eğitim durumudur. Aşağıda köylülerin eğitim durumuna ilişkin görüşme alıntılarına yer verilmiştir. Araştırma kapsamında görüşme yapılan yerleşimler arasında eğitim durumlarının yüksek olduğunu belirten mahalleler ekseriyetle orman köyleri olurken, mera alanlarına sahip olan köylerde yapılan görüşmelerde şu anki genç kuşağın yüksek okullara talebinin arttığı belirtilmektedir. Ovalarda kurulu köylerde eğitim seviyesinin düşük olduğu görülmektedir. Orman ve fundalık alan yoğunluklu köy tiplerinde eğitim oranının yüksek olması görüşülen kişiler tarafından, kırsal yerleşimde gelir getirici faaliyetlerin eksikliğine ve ekilebilir arazilerin ufak olmasına bağlanmıştır.

“Eskiden ortaokula kadar bu köyde vardı okul, şimdi öğrenci de kalmadı gerçi, okul da kalmadı. (...) buraların insanı hep okutmuştur çocuklarını yani mecburiyetten biraz da. Tarla yok, para yok çocuk okumayacak da ne yapacak.”
(G17)

3.3.2.2. Göç

Köylerin demografik özellikleri kategorisinde ele alınacak ikinci kod, göçtür. Araştırma kapsamında yapılan görüşmelerden elde edilen bulgulara göre orman ve mera köylerindeki nüfusu belirleyen en büyük etken, diğer köy tiplerinde olduğu gibi göç olgusudur. Orman ve fundalık alan yoğunluklu köylerdeki katılımcıların görüşlerine göre araştırmaya dahil edilen köylerin tamamında nüfus kaybı yaşandığı, bunun da genç nüfusun eğitim, iş imkanı ve evlilik gibi nedenlerle şehirlere göç etmesinden kaynaklandığı görülmektedir.

“Burada bizim en büyük gelirimiz orman ama söylediğim gibi bizim ormanı kullanmamız da kısıtlanıyor. Köyde iş var da geliri yetmiyor. Genç çocuğu olanlar okula verecekler çocuklarını, sigortalı iş arıyor o durumda olanlar Karaman’da. Evlenecek olan da burada kalmıyor, şehirde yer bakıyor.” (G5)

“Bizimki gibi köylerde arazi kısıtlı. Gelir elde edemiyorsun. Ne var burada, hayvancılık var ama küçükbaş çok azaldı özellikle keçi yasaklandı. Büyükbaş için kapalı dam yapacaksın, yemi, suyu, o da sermaye istiyor. Ormandan seyreltme yapıldığında biz orman köylerinin belli hakları vardı en azından kendi ihtiyacımız için faydalaniyorduk, şimdi telle çevirdiler ormanı, giremiyorsun. Yani burada iş kurmak için para lazım ama o da yok.” (G4)

3.3.2.3. Yaşlı/Genç Nüfus Yoğunluğu

Köylerin demografik özellikleri kategorisinde ele alınacak üçüncü kod, yaşlı/genç nüfus yoğunluğudur. Genç nüfusun şehirlere göç etmesi sonucu köylerin büyük bir çoğunluğunda yaşlı nüfus yoğunluğu oluşmaktadır. Araştırma kapsamında yapılan görüşmelere göre yaşlı nüfus yoğunluğu fazla olan köylerde eğitim durumu düşüken nispeten yaşlı-genç nüfusu dengede olan köylerde eğitim seviyelerinin daha yüksek olduğu görülmektedir. Ova tarımı yapılan yerleşimlerden farklı olarak, orman ve fundalık alan yoğunluklu yerleşimlerde

nüfus dengesizliği daha belirgindir. Yapılan görüşmelerde bu durum özellikle altyapı eksiklerine ve gelir potansiyelinin düşük olmasına bağlantılandırılmıştır.

“Şimdi bu gördüğün yerde sekiz hane kaldı, hepsi de işte ben gibidir. (Bu hanelerde) iki kişi de yaşayan var, dört beş kişi de ama daha fazlası yok. Gençlerimiz hep şehirde, ne yapacaklar ki burada? Hep dağ hep orman her taraf, ne yapacaksın da aile bakacaksın?” (G7)

3.3.2.4. Dönemsel Nüfus Değişikliği

Köylerin demografik özellikleri kategorisinde ele alınacak dördüncü kod, dönemsel nüfus değişikliğidir. Araştırmaya katılanlardan elde edilen bulgulara göre, araştırma kapsamına alınan yerleşimlerin hepsinde nüfusun dönemsel olarak değiştiği görülmektedir ancak diğer köy tiplerinden farklı olarak orman ve fundalık alan yoğunluklu yerleşimlerde diğer yerleşimlere göre yaz ve kış mevsimleri arasında daha büyük nüfus farkları olduğu belirtilmiştir.

Katılımcılar coğrafi koşulları diğer yerleşimlerden iyi olan köylere dönüş olduğunu belirtmişlerdir. Özellikle şehirde emekli olan bireylerin kırsal yerleşimleri tercih ettiği belirtilmiştir. Bununla beraber, köylerdeki nüfus sene içerisinde farklılık göstermektedir. Okulların tatil dönemlerinde, dini bayram tatillerinde yaklaşık nüfusun iki katı kadar artış görülmektedir. Aşağıda yer verilen ilgili görüşme alıntılarında kırsal bölgelere yönelik nüfus hareketlerinin sabit geliri bulunan bireyler tarafından gerçekleştirildiği ve kentlerde ikamet ettiği halde ev ekonomisine katkı sağlayacak faaliyetler için kırsal bölgelerde geçici olarak konakladığı görülmektedir.

“Köyün bu tarafında hepimizin emekli maaşı var, şimdi buraların havası güzel herkesin bir bahçesi var, ufak tefek ihtiyacımızı oradan çıkartıyoruz zaten. (...) neden gelmiyor (gençler) dedin ya, bu emekli aylığı bizi ayakta tutuyor burada. Benim dört ineğim vardı şimdi ikiye indirdim. Masrafiyla, işiyle başa

çıkamadım. Maaşım olmasa bu ikisine de bakamam kaldı ki sen diyorsun bu hayvanlardan para kazanıyor musun diye.” (G6)

“Burada nüfus çok oynuyor, yazın okullar kapanınca aileler geliyor buraya dedesine, ninesine. Hem burada kalıyorlar hem kışlığını hazırlıyor. Burası Karaman’a yarım saat, kışın ulaşım zor ama yazın gider gelir çalışanlar.” (G5)

“Ne zaman kalabalık olur? Bayramlarda camii yetmiyor bize o kadar insan olur burada. Seçim zamanı insanlar geliyor, oy vermek için. Buraların doğası, havası da güzel, Karaman gibi kuru toprak yok, her yer mesire yeri” (G11)

3.3.3. Aile ve Akrabalık Sistemi

Kırsal yerleşimlerde aile ve akrabalık sistemi köyde yaşayan bireyler için en temel sosyal destek sistemidir ancak bu durum nüfusun demografik yapısının değişmesi, yaşam tarzlarının ve alışkanlıklar ile maddi imkanların değişmesi ile bu yapı değişim süreci içindedir. Yapılan görüşmelerde ailelerin kent ve köy arasında ikiye bölündüğü, aile büyüklerinin kırsalda yaşarken gençlerin kentlerde çalıştığı bir sosyal yapı görülmektedir. Aile yapısı alt başlığında kırsalda yaşayan hane yapılarına dair bulgulara yer verilecektir.

Kırsal yerleşimlerde aile ve akrabalık sistemi, ailelerin yaşadığı hane yapıları ile yakından ilişkilidir. Ova tarımı yapılan yerleşimlerde daha kalabalık hanelere rastlanmakla birlikte orman ve fundalık alan yoğunluklu köyler ve çayır ve mera arazisi yoğunluklu yerleşimlerde benzer şekilde çekirdek ailelerin ve yaşlı bireylerden oluşan ailelerin çoğunlukta olduğu görülmektedir. Kırsaldaki yaşlı bireylerin sınırlı olarak aile bireylerinden destek gördüğüne dair bulgular elde edilmiştir.

“O eski kalabalık aileler kalmadı yani, herkes evini yapıyor. Yani zaten pek çok boş ev de var, ya bir ev yapılır ya da satın alırlar boş bir evi. Yani burada evi

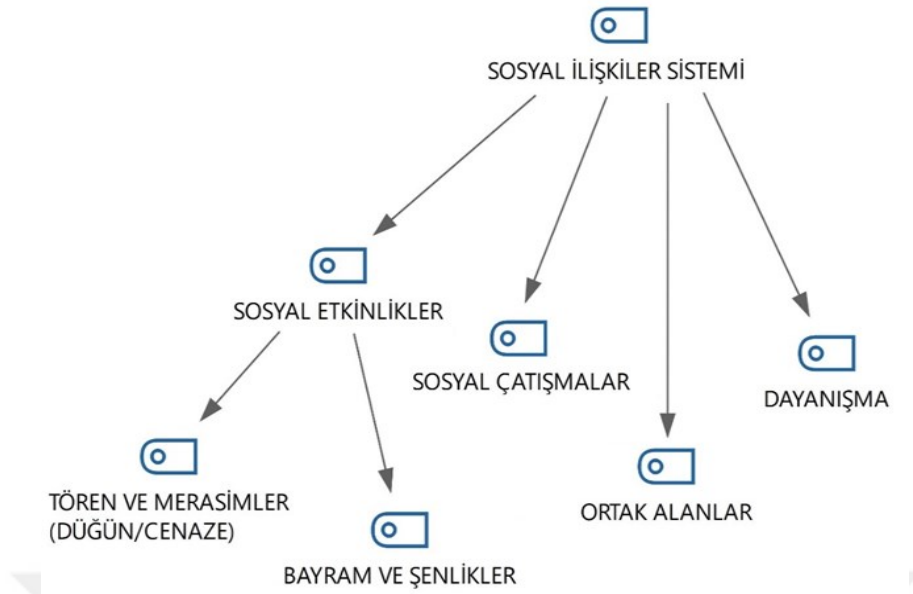
olup da sürekli kalan da az var, sekiz haneyiz biz burada sürekli, diğerleri yazın gelir bir iki ay kalır. Buranın havası da öyle bir şey ki, benim de çocuklar gelin Karaman'a diyor ama bırakamayız biz burayı. Ne zamana kadar? İşte elden ayaktan düşünce gideriz artık bizimkilerin yanına.” (G5)

3.3.4. Sosyal İlişkiler Sistemi

Araştırmanın alt amaçlarından biri, kırsalda yaşayan bireylerin gündelik yaşam deneyimlerinin anlaşılmasıdır. Bu amaçla, kırsal bölgelerde gündelik hayatın düzenlenmesi için ortaya çıkan sosyal kurumlara yönelik bulgular yer almıştır. Sosyal ilişkiler sistemi kategorisi, kırsal yerleşimlerde yaşayan bireylerin hangi sistemler vasıtası ile dayanışma ve yardımlaşma içinde oldukları, gerekli işlerin gerçekleştirilmesinde hangi mekanizmaların kullanıldığı, ortak ihtiyaçların giderilmesi için gerekli kurumlara dair anahtar kelimeler ile oluşturulmuştur.

Sosyal ilişkiler sistemi kategorisi, kırsal yerleşimlerde yaşayan bireylerin hangi sistemler vasıtası ile dayanışma ve yardımlaşma içinde oldukları, gerekli işlerin gerçekleştirilmesinde hangi mekanizmaların kullanıldığı, ortak ihtiyaçların giderilmesi için gerekli kurumlara dair anahtar kelimeler ile oluşturulmuştur.

Sosyal ilişkiler sistemi kategorisi, Şekil 3.19.'da görüleceği üzere, (1) sosyal etkinlikler, (2) sosyal çatışmalar, (3) ortak alanlar ve (4) dayanışma kodları ile ifade edilmiştir. Sosyal etkinlikler kodu, (1) tören ve merasimler ve (2) bayram ve şenlikler alt kodları ile ifade edilmiştir.

Şekil 3.19. Sosyal İlişkiler Sistemi Kategorisi ve Kod Haritası

Aşağıda ilgili kodlara ait bulgular her koda ait başlıklar altında incelenmiştir.

3.3.4.1. Sosyal Etkinlikler

Araştırmanın yapıldığı orman ve fundalık alan yoğunluklu yerleşimlerde elde edilen bulgulara göre diğer iki köy tipinden farklı olarak daha fazla sosyal etkinlik gerçekleştirildiği görülmektedir. Elde edilen bulgularda özellikle köy dışında yaşayan bireylerin, kutlama ve bayram gibi törenler için köylere geldikleri belirtilmiştir. Bu anlamda köy ve kent arasındaki ilişkinin özellikle düğün merasimleri ve bayram kutlamaları ile sağlandığı belirtilmiştir.

Sosyal etkinlikle kodu altında, düğün ve cenaze törenleri ile bayram kutlamalarının ön plana çıktığı görülmektedir. Bu duruma ait bulgular aşağıda iki alt başlık altında incelenecektir.

3.3.4.1.1. Tören ve Merasimler

Araştırmanın yapıldığı orman ve fundalık alan yoğunluklu yerleşimlerde elde edilen bulgulara göre kırsal yerleşimlerde özellikle düğün merasimlerinin sıklıkla gerçekleştirildiği görülmektedir. Tören sahibi aile büyüklerinin kırsal yerleşimde yaşaması ve yerleşimlerin düğün kutlamaları için tercih edilen coğrafi yapılarının bu durumu sağlamada önem kazandığı görülmektedir.

“Bu pandemi süreci ile daha fazla olmaya başladı düğünler, bu kır düğünü gibi yapıyorlar ya. Buraları genelde tercih ediyor insanlar. (...) Yabancılar değil yani öyle bir yer de yok burada zaten, hep buranın insanı yapıyor bunları. Yani herkes kendi köyüne göre yapıyor, açık havada yapılıyor burada.” (G7)

“Burada o kadar sık değildi eskiden, Karaman’da düğün yapıyordu insanlar, biraz da hava atma derdiyle yani. Hastalık çıkınca (Covid-19 Pandemisi) tabii köyde yapar oldu insanlar düğünlerini. Şimdi herkesin çıkarına da geldi bu. Herhalde bundan sonra bu kır düğünleri falan yapılır, yani maliyeti de avantaj bir de rahatlık var burada kendi insanımız neticede. Şehirde yok şikayet edildi yok erken bitmesi gerekiyor.” (G4)

Yukarıda yer verilen alıntılarda görüldüğü gibi pandemi önlemleri ile getirilen kısıtlamalar, kırsal yerleşimlerde daha fazla merasim töreni yapılmasına katkı sağlamakla birlikte, aynı durumun diğer köy tiplerinde gerçekleşmediği görülmektedir. Dolayısıyla orman ve fundalık alan yoğunluklu köy tiplerinin coğrafi avantajlarının bu tür merasimler için daha uygun bir ortam yarattığı ve köy sakinlerinin akrabalarının bu durumdan dolayı kırsal yerleşimleri tercih ettiği görülmektedir. Elde edilen bulgulara göre gerçekleştirilen bu merasimlerin yabancılar tarafından gerçekleştirilmediği ve dolayısıyla köylere önemli bir maddi katkı sağlamadığı da görülmektedir.

3.3.4.1.2. Bayram ve Şenlikler

Araştırmanın yapıldığı orman ve fundalık alan yoğunluklu yerleşimlerde elde edilen bulgulara göre kırsal yerleşimlerde bayram törenlerinin sıklıkla gerçekleştirildiği görülmektedir. Elde edilen bulgular göre araştırma örneklemine dahil edilen tüm köy tiplerinde bayram törenlerinin gerçekleştirildiği, bu törenlerde köylerin nüfusunun geçici olarak birkaç katına çıktığı belirtilmiştir.

“Ne zaman kalabalık olur? Bayramlarda camii yetmiyor bize o kadar insan olur burada.” (G11)

Şenlik gibi bölgesel kutlamaların gittikçe azaldığı ve araştırma bulgularına göre, örnekleme dahil edilen çayır ve mera arazisi yoğunluklu bir köyde aktif olarak devam eden bir şenlik yapılmadığı görülmektedir. Araştırmanın yapıldığı yerleşim yerleri içinde ova tarımı yoğunluklu ve orman ve fundalık alan yoğunluklu yerleşimlerde herhangi bir şenlik yapılmadığı belirtilmiştir.

“Benim çocukluğumda her yıl iki kere kutlama yapılırdı. Şimdi biz yörük köyüyüz, göçeriz. Hem yaz hem de kışın kutlamalar olurdu. Kalmadı bunlar, köyde yaşayan insan da kalmadı yani.” (G6)

“Bağ bozumu hala yapılıyor burada, işte pekmez kaynatırız o gün, Karaman’dan aileler gelir. (...) Divle’de yapılan gibi değil buralarda, öyle konserler eğlenceler değil de işte köy halkı, akrabaları gelir, pekmez kaynatılır, köme yaparlar onla. Eskiden tüm bu bölge köyleri birleşip öyle yapılırdı bunlar. (...) Neden azaldı? İnsan da kalmadı, bağ da kalmadı eskisi gibi.” (G4)

Yukarıda yer verilen alıntılarda görüldüğü gibi orman ve fundalık alan yoğunluklu yerleşimlerde şenlik ve eğlencelerin yapılmaması azalan nüfus ile ilişkilendirilmektedir. Araştırma yapılan mera ve çayır yoğunluklu yerleşimlerden Divle köyünde de nüfus azaldığı halde peynir ürünleri üzerine yapılan şenlik hala devam etmektedir. Bu durum, ortaya çıkan ürünün geniş bir coğrafyada önemli bir

maddi gelir yaratması ile ilişkilendiği için peynire bağlı şenliklerin hala devam ettiği söylenebilirken, bağcılığa dayalı üzüm ve ürünlerinin hem maddi getirisinin azalması hem de ekili bağların azalması ile birlikte bu şenliklerin önemini yitirmesine yol açtığı görülmektedir.

3.3.4.2. Sosyal Çatışmalar

Araştırmada yer alan katılımcılardan elde edilen bulgulara göre orman ve fundalık alan yoğunluklu kırsal yerleşim bölgelerinde gerçekleştirilen görüşmelere göre, örnekleme yer alan bir yerleşimde yerleşikler arasında huzursuzluk olduğu görülmüştür.

“Bu yolun karşısında oturan (...) ile biz konuşmayız. Çok yıl geçti de inada bindik biraz da, bu yaştan sonra ben gitmem kapılarına onlar da gelmez. (...) Benim inekler bahçelerine girdi diye (başladı). Şimdi biz konuşmayız ama yaşlı insanlar hepimiz, ben mesela bir gece görmeyeyim onların evde ışık yanmadığını hemen ararım muhtarı, kontrol etsin diye. Hepimiz bu köyün insanıyız, kavgadan çok inat bizimki.” (G6)

“Sorduğunuz gibi bir şey (barıştırma denemesi) yok, yani köyün en yaşlısı bunlar, ben tutup kollarından oturun barışın diyemem ki bunlara. Ama düşmanlık değil, yani duydunuz, ikisi de bakar birbirinin evine, ne zaman şehre gittiler ne zaman buraya geldiler bilirler. (...)’nın hanımı kötürüm, Allah muhafaza ben de en çok iki güne bir uğrarım ama komşu olan bunlar, birbirlerini korurlar yine kavgalı olmalarına rağmen.” (G7)

Araştırmanın yapıldığı yerleşimlerde yerleşikler arasında çatışmalar yaşanması doğal olmakla birlikte, örneklem dahilinde karşılaşılan çatışmalarda, arası bozuk bireyler genç ise köy büyüklerinin araya girmesi ile bu çatışmaların çözüldüğü aktarılmıştır. Değirmenbaşı yerleşimindeki gibi çatışan bireyler köyün en yaşlı bireyleri olduğu halde çatışmayı çözecek bir mekanizma bulunmamaktadır.

3.3.4.3. Ortak Alanlar

Orman ve fundalık alan yoğunluklu yerleşim tiplerinde yapılan görüşmelere göre, yerleşimlerin sahip olduğu ortak alanlara ilişkin bulgular Çizelge 3.26.'da verilmiştir. Diğer köy tiplerine kıyasla orman ve fundalık alan yoğunluklu yerleşimlerde daha az sayıda ortak alan yatırımı mevcut olduğu görülmektedir.

Çizelge 3.26. Köylerde Bulunan Ortak Alanlar

Köyler	Ortak alanlar
Burhan	Köy odası, kuran kursu
Değirmenbaşı	Konukevi
Pınarbaşı	Okul binası, kahvehane
Katranlı (Gödet)	Gasilhane

Çizelge 3.26'ya göre, Burhan Köyü'nde muhtarlık ve misafirhane olarak kullanılan köy odası ve aynı bina içinde bulunan Kur'an kursu bulunmaktadır. Değirmenbaşı köyünde konukevi olarak düzenlenen ve kullanım dışı olan konukevi bulunmaktadır. Pınarbaşı köyünde kullanım dışı olan okul binası bulunmaktadır. Bu binanın köy tüzel kişiliğine devri için çalışmalar yapılmaktadır. Katranlı köyünde köy tüzel kişiliğine ait olan gasilhane haricinde başka bir alan yoktur.

3.3.4.3.1. Ortak Alanlar Kodu İçin Katılımlı Gözlem Bulguları

Araştırma kapsamında örnekleme alınan yerleşimlerde gerçekleştirilen katılımlı gözlemle elde edilen bulgular aşağıda verilmiştir.

Ortak alanlar kodu, sosyal ilişkiler sistemi kategorisi ile birlikte, insanların gündelik hayatlarını ve sosyalizasyon süreçlerine dahil olma imkanlarını içermektedir. Çizelge 3.27'de görülebildiği gibi, yerleşim yerlerindeki hizmet sunumuna yönelik ortak alanların köylerdeki ekonomik faaliyetler ve nüfus

değişkenleri ile yüksek bir ilişkisi olduğu görülmektedir. Çayır ve mera alanı yoğunluklu köy tipleri ile orman ve fundalık alan yoğunluklu köy tiplerinde benzer şekilde oldukça yetersiz seviyede ortak alan mevcudiyeti bulunmaktadır. Karaman Merkez ilçesine bağlı olan dört yerleşimde de kullanımda olan bir çocuk parkı ya da okul yoktur. Burhan yerleşimi haricinde tüm köylerde piknik alanı olarak kullanılan mesire alanları bulunmaktadır. Bu alanlarda çöp konteynerleri İl Özel İdaresi tarafından yerleştirilmiştir.

Örnekleme dahil edilen dört yerleşim içinde, Karaman Merkez’e fiziksel olarak en yakın olan iki yerleşim olan Burhan ve Pınarbaşı yerleşimlerinde devam eden inşaatlar ve bunlarla ilişkili boş alanlarda hafriyat atıkları gözlenmiştir. Diğer yerleşimlerde hafriyat atıkları yahut inşaat sahaları bulunmamaktadır. Tüm yerleşimlerde köy arazisine dahil olan, köy tüzel kişiliğine ait boş alanlar bulunmaktadır. Burhan köyündeki boş alan, köy yakınlarında faaliyete başlayan taş ocağı dolayısıyla artık kullanılamayan mera alanıdır. Pınarbaşı köyünde köy merkezinde bir çay bahçesi bulunmakta ve köy sakinleri tarafından aktif olarak çalıştırılmaktadır. Örnekleme dahil edilen tüm yerleşimlerde ibadet amacıyla kullanılan bir camii bulunmaktadır.

Çizelge 3.27. Köylerde Bulunan Ortak Alanlara Dair Katılımlı Gözlem Bulguları

Yerleşim Adı	Parklar ya da açık hava eğlence mekanları var mı? (Çay bahçesi, piknik alanları, lunapark vb.)	Parklardaki oyun alanları güvenli mi?	Bölgede okullar var mı? Bakımlı mı?	İbadet edilecek yerler var mı?	Kullanılmayan açık/boş alan var mı?	Yeşil alan mıdır? Hafriyat atıkları var mıdır?
Burhan	Yok	-	Yok	Evet	Var	Herhangi bir düzenleme yoktur. Hafriyat atıkları vardır
Değirmenbaşı	Piknik alanları bulunmaktadır.	-	Yok	Evet	Var	Herhangi bir düzenleme yoktur.
Pınarbaşı	Piknik alanları bulunmaktadır. Çocuk parkı alanı vardır. Çay bahçesi vardır.	Park alanında herhangi bir oyuncak yoktur.	Kullanılmayan okul binası bulunmaktadır. Muhtarlığa devri beklenmektedir.	Evet	Var	Park alanı vardır. Boş alanlarda hafriyat atıkları görülmektedir.
Katranlı	Piknik alanları bulunmaktadır.	-	-	Evet	Var	Park alanı vardır.

3.3.4.4. Dayanışma

Araştırmada yer alan katılımcılardan elde edilen görüşlere göre orman ve fundalık alan yoğunluklu kırsal yerleşim bölgelerinde mezarlık, meydan, yollar, cami gibi ortak alanlara ait işler için köy halkı birlikte çalışmaktadır. Köy muhtarları tarafından yapılan çağrılara köy halkının uyduğu görülmektedir ancak nüfus yetersizliği nedeniyle yapılması gereken ortak işlerin genellikle il özel idaresi tarafından tamamlandığı belirtilmiştir.

Kırsal yerleşiklerin gündelik ihtiyaçları için yardımlaşma içinde olduğu, şehirle bağlantılı ihtiyaçların giderilmesinde dayanışma içinde oldukları görülmektedir.

“Yapılacak bir iş olduğunda camii hoparlöründen duyuru yapılır, gelirler insanlar. Zaten biz çoğu zaman hani devletten fazla bir şey beklemeyiz biz önce köylülerimizle bir konuşuruz. Ha devlet verirse devletten alırız vermezse kendi köylülerimizle yapmaya çalışırız. Hani çoğunda yetişemesek bile yapmaya çalışıyoruz elden geldiğince, bizim yapamadığımızı da valilikten isteriz. (...) Şimdi Kur'an kursunun boyasıdır, bir caminin boyasıdır misal yani caminin altının temizliğidir, cami temizliğidir hani bu şekilde, meydan temizliğidir veya bir ağaç ekimidir onları kendimiz yapıyoruz.” (G4)

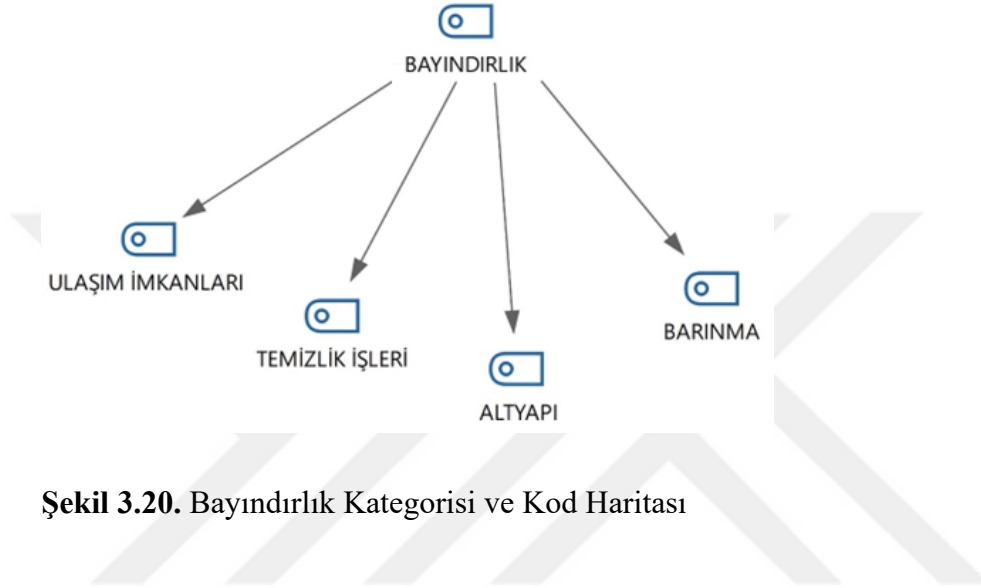
“Bugün sen gidiyorsan Karaman'a komşulara soruyorsun, ne ihtiyacın var. O getiriyor, sen getiriyorsun falan derken o şekilde devam ediyor.” (G11)

3.3.5. Bayındırlık

Kentsel ve kırsal yaşam arasında özellikle yaşam konforunu etkileyen temel unsurlar yaşam alanlarına yönelik altyapı imkanlarının mevcudiyetidir. Bayındırlık kategorisi, kırsal yerleşimlerde mevcut olan ulaşım, altyapı, barınma

ve kamu hizmetlerinin, kırsal mahalle sakinlerinin ihtiyaçlarına uygun olma durumuna dair bulgularla oluşturulmuştur.

Bayındırlık kategorisi, Şekil 3.20’de görüleceği üzere, (1) ulaşım imkanları, (2) temizlik işleri, (3) altyapı ve (4) barınma kodları ile ifade edilmiştir.

Şekil 3.20. Bayındırlık Kategorisi ve Kod Haritası

Orman ve fundalık alan yoğunluklu kırsal yerleşim bölgelerinde altyapıya ilişkin yapılan görüşmelerde köy içi yollar, kaldırımların engelli bireylere uygunluğu, kanalizasyon, su, elektrik, internet bağlantısı, telefon hatları gibi konular ele alınmıştır. Yapılan görüşmelerde elde edilen bulgulara göre köylerin altyapılarının Kanalizasyon ihtiyacının kuyularla çözüldüğü ifade edilmiştir. İnternet bağlantısı istenen seviyede olmasa da eskiye nazaran daha iyi olduğu ifade edilmiştir. Köylerin çoğunluğunda kaldırımların bulunmadığı, olan köylerde ise kaldırımların engelli ve yaşlı bireylerin kullanımı için uygun olmadığı anlaşılmaktadır. Bayındırlık hizmetleri temel olarak kırsal bölgelerin nüfus potansiyelleri üzerinde en etkili alandır. Bayındırlık, altyapı imkanları ve insana yaraşır erişilebilir bir çevreyi ve bu çevrenin kapsadığı imkanları toplu olarak ifade etmektedir. Çalışma kapsamında katılımlı gözlem yoluyla elde edilen bulgular aşağıda çizelgeler halinde hazırlanmıştır

3.3.5.1. Ulaşım İmkanları

Araştırmanın bayındırlık kategorisine ait ilk kod olan ulaşım imkanları, katılımcıların görüşme formunda ilgili sorulara verdikleri ifadeleri ile oluşturulmuştur. Bu ifadelere göre yerleşiklerin ulaşım imkanlarından genel olarak memnuniyet duydukları anlaşılmaktadır. Orman ve fundalık alan yoğunluklu yerleşimlerin coğrafi koşullarına bağlı olarak diğer köy tiplerine göre dezavantajlı konumda olduğu ifade edilmiş, bu anlamda ova tarımı yoğunluklu yerleşimlere ve çayır ve mera yoğunluklu yerleşimlere göre ulaşım imkanlarının daha kısıtlı olduğu anlaşılmaktadır.

Görüşmecilerin ifadelerinden kırsal mahallelerin yakın köylerle ve bağlı olunan il ve diğer komşu illerle ulaşımı sağlayan yolların genellikle iyi durumda olduğu anlaşılmaktadır. Yolların iyi durumda olduğu ifade edildiği halde yerleşiklerin diğer yerleşimler ve şehir merkezine ulaşımı için herhangi bir toplu taşıma imkanı olmadığı görülmektedir.

“Yollarımız iyi durumda, bizim buradan Karaman’a ulaşmamız yarım saat, kırk dakika sürüyor. Bu anlamda sıkıntımız yok. Asfalt yapıldı, gerekirse haber veriyoruz eksiği falan tamamlanıyor, çok uzun sürmüyor. (...) köy içindeki yolları biz yaptık, şimdi taş döşeli yollarımız, taşları özel idareden aldık, işçileri biz getirdik buraya. Valilik de yapardı ama o zaman imkanımız vardı, çok beklemek istemedik, kendimiz tuttuk işçi, öyle oldu.” (G7)

Çalışma kapsamında görüşme yapılan orman ve fundalık alan yoğunluklu yerleşimlerde herhangi bir toplu taşıma sistemi olmadığı, yerleşiklerin kendi imkanları ile şehir merkezine ulaşımını sağladığı görülmektedir.

“Ulaşım, yarım saat civarı sürüyor şehire. Gelirken görmüşsünüzdür yolları, asfalt var hep. (...) toplu taşıma derken, şimdi dolmuş köyden yok, ana yoldan var ama araç var neredeyse her hanede. Kimse kullanmaz herhalde olsa da.” (G4)

Yerleşim içindeki yolların ise genellikle Arnavut kaldırım ya da stabilize olduğu görülmüştür. Çalışma kapsamında görüşme yapılan yerleşimlerin hiçbirinde fiziksel engeli olan bir bireyin kendi başına ulaşımını sağlaması imkanı yoktur.

“Engelli kimsemiz yok ama yaşlılarımız var, yatalak yaşlımız da var. Çıkar gezer bu insanlar da elbette ama sorduğunuz gibi kendi başına olmaz.” (G4)

“Yani açıkça söylemek lazım, öyle bir engelin varsa buralarda tek başına yürüyemezsin, kaldırım yol yok insanlar için.” (G7)

3.3.5.1.1. Ulaşım İmkanları Kodu İçin Katılımlı Gözlem Bulguları

Araştırma kapsamında örnekleme alınan yerleşimlerde gerçekleştirilen katılımlı gözlemle elde edilen bulgular aşağıda verilmiştir.

Çizelge 3.28. Ulaşım İmkanları Kodlaması İçin Elde Edilen Katılımlı Gözlem Bulguları

Yerleşim Adı	Mahalleye ulaşım nasıl sağlanıyor? Toplu ulaşım imkanları var mıdır?	Yollar sağlık kuruluşlarına kolay ulaşılabilir şekilde mi düzenlenmiş?	Yollar engelli ve yaşlı kullanımına uygun düzenlenmiş midir? Kaldırım var mıdır?
Burhan	Toplu ulaşım yoktur. Otomobil ile ulaşım mümkündür.	Hayır	Uygun değildir. Kaldırım yoktur.
Değirmenbaşı	Toplu ulaşım yoktur. Otomobil ile ulaşım mümkündür.	Hayır	Uygun değildir. Kaldırım yoktur.
Pınarbaşı	Toplu ulaşım yoktur. Otomobil ile ulaşım mümkündür.	Hayır	Uygun değildir. Kaldırım yoktur.
Katranlı (Gödet)	Toplu ulaşım yoktur. Otomobil ile ulaşım mümkündür.	Hayır	Uygun değildir. Kaldırım yoktur.

Çizelge 3.28’de görüldüğü üzere, orman ve fundalık alan yoğunluklu yerleşim yerlerinde yapılan çalışmada elde edilen katılımlı gözlem bulgularına göre, örnekleme dahil edilen yerleşimlerden hiçbirinde toplu ulaşım imkanı

yoktur. Yollar sağlık kuruluşlarına kolay ulaşılabilir şekilde dñzenlenmemiřtir. Kñy içi yollar, orman ve fundalık alan yoğunluklu yerleşimlerde tñm hanelere ulaşmamaktadır. Bu òrneklem tipindeki yerleşimler, coğrafi koşulları nedeniyle ulaşımı zor bñlgelerde bulunmakta; ambulans gibi bñyñk bir aracın bu yollarda belirli hızları aşması mñmkñn değildir. Yerleşim içi yolların engelli ve yaşlı bireylerin tek başlarına ulaşımına imkan vermediği gñrñlmñřtñr. Kñy içi yollar taş dñřelidir, bu yollarda tekerlekli sandalye gibi bir aracın ilerlemesi oldukça zordur. Yerleşimlerin hiçbirinde kaldırım gibi araç yolundan yñksek ve ayrı bir yaya alanı bulunmamaktadır.

3.3.5.2. Temizlik İşleri

Araştırmanın bayındırlık kategorisi altındaki temizlik işleri kodu, katılımcıların gñrñřme formunda ilgili sorulara verdikleri ifadeleri ile oluşturulmuştur. Bulgular, 2005 yılında 5286 sayılı kanunla Kñy Hizmetleri Genel Mñdñrlñđñn kapatılması ardından kırsal yerleşimlerdeki mahalli işlerin valiliklere bağlı il òzel idarelerine devredilmesi ile ilgili sñrece dair katılımcıların deneyimlerinden elde edilmiştir.

“On beş gñnde bir geliyorlar valilikten, burada ñpleri topluyorlar, işte yolların açılmasını yapıyorlar (kar temizliği) gerektiğinde. Kñy hizmetleri varken ben muhtar değildim burada ama o zamanlardan bildiğim, yani mesela suyla ilgili bir iş yapılacak, kñy hizmetlerinin kendi araçları olduğu için bñyñk çaplı işler, òyle yapılrđı. şimdi òzel idareye dilekçe veriyoruz, onlar ihaleye çıkıyorlar, ilan veriyorlar gibi işliyor sñre. Biz de tam hakim değiliz. Muhtarlık olarak dahil olamıyoruz her řeye.” (G7)

Orman ve fundalık alan yoğunluklu yerleşimlerden elde edilen bulgulara gñre KHGM ve İl Òzel İdaresi’nin hizmet sunum kalitesinin benzer nitelikte olduğu ifade edildiği, yerleşiklerin taleplerine gñre sunulan hizmetlerin ise daha hızlı şekilde gerçekleştiği gñrñlmektedir. Bu bulgularla birlikte KHGM

hizmetlerinin çok yönlü olması ve bugünden daha az bürokratik süreç gerektirdiği belirtilmiştir.

3.3.5.3. Altyapı

Araştırmanın bayındırlık kategorisi altında olan altyapı kodu, katılımcıların görüşme formunda ilgili sorulara verdikleri ifadeleri ile oluşturulmuştur. Elde edilen bulgular, su, elektrik, internet bağlantısı ile kanalizasyon sistemleri hakkında sorular sorulmuştur. Altyapıya ilişkin yapılan görüşmelerde kanalizasyon, su, elektrik, internet bağlantısı, telefon hatları gibi konular ele alınmıştır.

“Cep telefonunun çekmediği yerler var tabii ama internet çoğu eve geldi, pandemi de çoğumuz aldık. Elektrikte sıkıntımız oluyor, elektrik olmayınca su akmıyor, pompalarla su geliyor şimdi ama büyük ,hayatı etkileyecek kadar değil bu sorunlar, şehirde de elektrik kesiliyor illaki. (...) kanalizasyon yok buralarda hiçbir köyde yok, çoğu evde foseptik var o şekilde oluyor. Köylük yerde merkezi olması da zor, nereye gidecek pis sular? Yine yer altından derelere, arıtma olmazsa kanalizasyon olmasının zararı olur buralarda.” (G7)

“Kanalizasyon yıllar önce diyorlardı yapılacak diye ama olmadı hiç, suyumuz 1970’lerden beri var, onda sıkıntımız yok. Şimdi senin soruna göre şöyle diyeyim, bu Burhan Köyü, yüz haneden kalabalıktı bunlar yapıldığında, şimdi otuz hane kadar var sürekli oturan. Sıkıntı olacağını düşünmüyorum ben o konularda” (G4)

Yukarıda yer verilen alıntılardan görülebileceği gibi orman ve fundalık alan yoğunluklu yerleşimlerde elektrik, su ve iletişim altyapıları yeterli olduğu ifade edilmekle birlikte kanalizasyon sisteminin örnekleme dahil edilen hiçbir yerleşimde bulunmadığı görülmektedir. Kanalizasyon sisteminin bir ihtiyaç olduğu belirtilmişse de atık su kuyuları ile bu ihtiyaca bir çözüm sağlanmaktadır. Altyapı yatırımlarının kırsal yerleşimlerde nüfusun azalması ile birlikte azaldığı

görülmekte iken çoğu altyapı hizmetinin köylerin nüfusu daha fazla iken tamamlandığı ve bugün için yeterli olduğu belirtilmiştir.

3.3.5.4. Barınma

Araştırmanın bayındırlık kategorisi altında olan barınma kodu, katılımcıların görüşme formunda ilgili sorulara verdikleri ifadeleri ile oluşturulmuştur. Görüşmecilerin ifadelerinden mahallelerin genelinde oldukça eski evlerin bulunduğu anlaşılmaktadır. Aşağıda köylerin barınmaya ilişkin bazı görüşme alıntılarına yer verilmiştir.

“Yeni inşaat yok, bazı köylerde biliyoruz insanlar şehirden kaçıyor ama bizim buralar uzak kalıyor biraz, bir de ormanlık buralar, aşağı köyler gibi izin almak kolay değil. (...) ne yapılır burada? Eski bir evi alırsın, yıkıp baştan yaparsın gibi olur. Yoksa zor.” (G17)

“Gerekse de ev yapılırsa (yeni inşaat), pek çok ev yıkıldı yıkılacak. İnsanlar gidiyor, evleri kalıyor, bakan ilgilenen yok. Büyük bir sorun elbette bu.” (G4)

Yukarıda alıntılardan görülebileceği üzere boşaltılan evlerin bakımsız kalması çevresel sorunlara neden olurken yeni inşaat yapma ihtiyacı genel olarak orman ve fundalık alan yoğunluklu yerleşimlerde görülmemektedir. Bu anlamda ova tarımı yoğunluklu yerleşimlerde inşaat izinleri barınma konusunda bir sorun oluştururken, orman ve fundalık alan yoğunluklu yerleşimlerde bakımsızlıktan yıkılma durumunda kalan evler en önemli sorun alanını oluşturmaktadır.

3.3.5.4.1. Barınma Kodu İçin Katılımlı Gözlem Bulguları

Barınma hizmetleri temelde kırsal alanların nüfus potansiyeli üzerinde en etkili alandır. Bayındırlık hizmetleri toplu olarak iyi bir barınma ortamı ve erişilebilir bir çevre ile bu çevrenin kapsadığı fırsatları ifade eder. Çalışma

kapsamında katılımlı gözlem yoluyla elde edilen bulgular aşağıda Çizelge 3.29.'da gösterilmiştir.

Çizelge 3.29. Barınma Kodlaması İçin Elde Edilen Katılımlı Gözlem Bulguları

Yerleşim Adı	Ev ve binalar kaç yıllık?	Evlerde ısıtma, modern tesisat ve havalandırma sistemleri var mıdır?	Yaşam Alanlarında Harabiyet/Bozulma Belirtileri	Boş/ terk edilmiş/ metruk binalar var mı?	Karmaşık/plansız bir yerleşim izlenimi var mı?	Çöplerin toplandığı belli alanlar var mı?	Evlere ait park yerleri var mıdır?
Burhan	20 ile 100 yıl arasında binalar bulunmakta.	Elektrik ve su tesisatı bulunmakta.	Sürekli tamir gerektiren pek çok eski yapı bulunmakta.	Yıkılmış ve terk edilmiş pek çok bina vardır.	Evet	Hayır	Hayır
Değirmenbaşı	30 ile 60 yıllık binalar bulunmakta.	Elektrik ve su tesisatı bulunmakta.	Sürekli tamir gerektiren pek çok eski yapı bulunmakta.	Yok	Hayır	Hayır	Evet
Pınarbaşı	10 ile 30 yıllık binalar bulunmakta.	Elektrik ve su tesisatı bulunmakta.	Sürekli tamir gerektiren pek çok eski yapı bulunmakta.	Yıkılmış ve terk edilmiş pek çok bina vardır.	Hayır	Evet	Evet
Katranlı	10 ile 30 yıllık binalar bulunmakta.	Elektrik ve su tesisatı bulunmakta.	Sürekli tamir gerektiren pek çok eski yapı bulunmakta.	Yıkılmış ve terk edilmiş pek çok bina vardır.	Hayır	Evet	Hayır

Çizelge 3.29'da görüldüğü üzere, orman ve fundalık alan yoğunluklu yerleşim yerlerinden örnekleme dahil edilen Burhan yerleşiminde diğer yerleşimlere göre en eski yapıların bulunduğu görülmektedir. Bu anlamda yıkılmış ya da belli kısmı yıkılmış ve terk edilmiş pek çok bina köy içerisinde dağınık olarak gözlenmiştir. Burhan yerleşimindeki bu durum, Pınarbaşı ve Katranlı yerleşimlerinde de görülmektedir. Bunda en büyük sebep, köy sakinlerinin kalıcı olarak köyleri terk etmeleridir. Değirmenbaşı yerleşiminde yıkılmış ya da yıkılacak kadar bakımsız bir bina görülmemektedir. Değirmenbaşı yerleşimindeki bu durum gözlem ve görüşme bulgularına göre, köy dışına göç eden kimselerin düzenli olarak yerleşimi ziyaret etmeleridir. Bu anlamda Değirmenbaşı yerleşiminin özellikle yaz aylarında yayla olarak kullanılması gibi etmenlerin ev sahiplerinin düzenli olarak köylerini ziyaret etmeleri ve konaklamaları olduğu ifade edilmiştir.

Orman ve fundalık alan yoğunluklu yerleşimlerden örnekleme dahil edilenlerin hepsinde, hanelerin elektrik ve su şebeke bağlantısına sahip olduğu görülmüştür.

Burhan yerleşimi örneklem içindeki en eski yerleşim olmakla birlikte, düzensiz bir şekilde büyümüştür. Örneklemedeki diğer üç yerleşimde köy merkezindeki meydandan köyün sınır bölgelerine benzer sürelerde ulaşım mümkün iken, Burhan yerleşimi, dağlarla çevrili olmasının da etkisiyle tek yönde büyümüştür. Bu durum özellikle köy içi ulaşımında ve aynı yardımların dağıtılmasında sıkıntılara yol açmaktadır.

Burhan ve Değirmenbaşı yerleşimlerinde köy içindeki evlere belirli bir mesafede bir çöp toplama alanı bulunmamaktadır. Çöpler köy içindeki konteynerlerde toplanmakta, özellikle yaz aylarında özel idare (Değirmenbaşı Köyü'nde) ya da belediye (Burhan Köyü'nde) çöpleri toplayana kadar hijyen sorunu ortaya çıkmaktadır. Pınarbaşı ve Katranlı yerleşimlerinde köylerin girişlerinde çöplerin toplanana kadar depolandığı bir alan bulunmaktadır.

Burhan yerleşimi dışındaki yerleşimlerde her hanenin en az bir araç ya da traktörün sığabileceği açık ya da kapalı otopark benzeri yapısı olduğu görülmektedir. Bu durum, Burhan yerleşiminde köy içi yolların her haneye ulaşmaması, her hanenin araç ile ulaşılabilir olmamasından kaynaklıdır.

3.3.6. Köyde Yaşamsal İhtiyaçların Karşılanması

Araştırmanın alt amaçlarından biri, kırsal bölgelerde yaşayan bireylere yönelik sağlık ve sosyal hizmetlerin nasıl sağlandığı ve ne derece karşılandığının anlaşılmasıdır. Köy sakinlerinin şehre gitmeden bütün yaşamsal ihtiyaçlarının ne kadar kısmının köyde karşılayabildikleri ne sıklıkla şehre gitmeleri gerektiğini ve ne gibi ihtiyaçlar için gittiklerini öğrenmek için köylerde bulunan kamu ve diğer hizmetler belirlenmeye çalışılmıştır.

Orman ve fundalık alan yoğunluklu yerleşimlerde gerçekleştirilen görüşmelerde kırsal mahalle sakinlerinin ne kadarının şehre gitmeden tüm yaşamsal ihtiyaçlarını köyde karşılayabildiği, ne sıklıkla şehre gitmeleri gerektiği ve hangi ihtiyaçlar için gittiklerini öğrenmek amacıyla köylerdeki kamu ve diğer hizmetler tespit edilmeye çalışılmıştır.

Çizelge 3.30’da orman ve fundalık alan yoğunluklu yerleşimlerden örnekleme dahil edilenlerde tespit edilen kamu ve özel kaynaklı hizmetler verilmiştir.

Çizelge 3.30. Köyde Yaşamsal İhtiyaçların Karşılanması Durumu

Köyler	Kamu Hizmetleri						Diğer Hizmetler			
	Sağlık Hiz.	Eğitim Hiz.	Ziraat Hiz.	Makine Temini	Kesimhane	Sosyal Yardım	Bakkal/Market	Pazar yeri	Kömürücü	Banka
Burhan	X	X	√	X	X	√	X	X	X	X
Değirmenbaşı	X	X	X	X	X	√	X	X	X	X
Pınarbaşı	√	X	√	X	X	√	√	X	X	X
Katranlı (Gödet)	X	X	√	X	X	√	√	X	X	X

√ = Bulunmakta / X= Bulunmamakta / Boş bırakılan kutular, verinin olmadığı anlamındadır.

Çizelge 3.30’da kamu tarafından sunulan hizmetlerden sağlık hizmetinin sunumu için Pınarbaşı yerleşiminde bir sağlık odası olduğu görülmektedir. Örnekleme alınan Katranlı ve Burhan yerleşimlerde sağlık hizmeti için bir mekan olmadığı, yerleşiklerin aile hekiminin düzenli olarak ziyaretleriyle sağlık hizmetini aldığı görülmektedir. Değirmenbaşı yerleşiminde herhangi bir sağlık hizmeti sunumu olmadığı görülmektedir. Burada yaşayanlar kendi imkanları ile sağlık hizmetine ulaşmak zorundadır.

Örnekleme dahil edilen yerleşimlerde eğitim hizmeti sunumu bulunmamaktadır. Örneklemedeki Burhan Köyü haricindeki yerleşimlerde okul

çağında herhangi bir kişi bulunmamakla birlikte Burhan Köyü'nde taşınmalı eğitimden faydalanılmaktadır.

Örnekleme yer alan yerleşimlerden Değirmenbaşı Köyü hariç diğer üçünde zirai danışmanlık hizmetleri için belirlenmiş köy odası gibi bir alan mevcut iken diğer köy tiplerinde de belirtildiği gibi zirai hizmet sunumlarında yerleşimde kalıcı bir mekan olmasının zirai hizmetlere erişimde herhangi bir değişim yaratmadığı orman ve fundalık alan yoğunluklu köy tiplerinde de belirtilmiştir. Araştırmada elde edilen bulgulara göre, orman ve fundalık alan yoğunluklu yerleşimlerde tarımsal üretim, çok yıllık bitkilere dayalıdır. Bu anlamda bu köy tiplerinde zirai hizmetler, toprak ve su analizi yerine mevsimsel hastalıklar ve zararlı organizmalarla mücadele şeklinde yürütülmektedir. Bu durumda elde edilen bulgulara göre zirai hizmet sağlayıcılarının yerleşimleri ziyaret ederek saha çalışmaları yapmadıkları, üreticilerin gördükleri hastalık ve zararlı belirtilerini kendilerinin hizmet sağlayıcılara ulaşarak danışmak durumunda kaldığı görülmektedir.

Orman ve fundalık alan yoğunluklu yerleşimlerin hiçbirinde kırsal üretime yönelik makine temini için bir yapılanma bulunmamaktadır. Ova ve mera yoğunluklu yerleşimlerden farklı olarak orman yoğunluklu yerleşimlerde yeni tarla açmak, yeni üretim tesisleri inşa etmek gibi ihtiyaçların nadir olması nedeniyle bu durumu görüşme yapılan yerleşikler olağan karşılamaktadır.

Kesimhane, özellikle küçük ve büyükbaş üretimi ile geçinen bölgelerde önem kazanmaktadır. Kesimhane olmadığı durumlarda karkas et üretimi yapılamadığından üreticinin geliri azalmaktadır. Görüşme yapılan orman ve fundalık alan yoğunluklu yerleşimlerde ormana zarar veren küçükbaş hayvancılık faaliyetleri yasaklanmış ve tahrip edilmiş orman alanları tel ile çevrilerek yeniden fidan ekimi yapılmaktadır. Bu anlamda kapalı dam altında bir hayvancılık faaliyeti de örnekleme sınırlı olduğu için kesimhane bulunmamasının herhangi bir sorun teşkil etmediği ifade edilmiştir.

Sosyal yardımların ifa edilmesinde diğer köy tiplerinde olduğu gibi kaymakamlık ve Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na bağlı kuruluşların tespitleri neticesinde kırsal mahalle muhtarları kullanılmaktadır. Kırsal mahallelerde görüşme yapılan tüm bireyler sosyal yardımlar için gerekli başvuru adımlarına hakim olduklarını belirtmişlerdir. Ayrıca sosyal yardım ihtiyacı duyan hane ve bireylerin doğrudan muhtarlığa başvurarak kendi adına süreçleri mahalle muhtarının yürütmesini sağlayabilmektedir. Bu etmenlerden dolayı örnekleme dahil edilen tüm yerleşimlerde sosyal yardım sunumlarının mevcut olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Çizelge 3.30'da diğer hizmetler olarak sınıflanan bakkal/market ve kömürcü hizmetleri, özellikle yaşlanan nüfusun gündelik veya zorunlu ihtiyaçlarını temin etmeleri için önemlidir. Bakkal hizmeti mevcut olan Pınarbaşı ve Katranlı yerleşimleri Burhan ve Değirmenbaşı yerleşimlerinden daha fazla nüfusu sahip olsa da bu yerleşimlerde bakkalın bulunmasının temel sebebi köylere dışarıdan yapılan gününbirlik ziyaretlerdir. Bu durumun ortaya koyduğu sonuçlar ile ilgili bir görüşme alıntısına aşağıda yer verilmiştir.

“Mesela bizim köyde bir bakkal yok, bir kahvehane yok. Yani herhangi bir sosyal aktivite yok yani. Alışveriş yapabileceğiniz bir yer yok. Biz alışveriş için gidiyoruz Karaman'a.” (G4)

Yukarıda yer verilen alıntıda da görüldüğü üzere, bakkal/market hizmetlerinin yokluğunda kırsal mahalle sakinlerinin bireysel araba yahut komşuları ile yardımlaşarak tüketim mallarına erişim sağladıkları görülmektedir. Isınma ihtiyacı için yakıt teminini sağlayan kömürcüler nüfus yoğunluğu daha fazla olan yerleşimlerde hizmet sunumu sağlarken orman ve fundalık alan yoğunluklu yerleşimlerde kömür ihtiyacını karşılamak için bir yapılanma bulunmamaktadır. Bu duruma karşı özellikle sosyal yardımlar kanalıyla gerçekleşen kömür yardımının önem kazandığı görülmektedir.

Örnekleme dahil edilen yerleşimlerdeki yaşlı nüfusun yoğunluğu göz önüne alındığında banka kanalıyla ödenen emekli maaşını elde edebilmek önem kazanmaktadır. Araştırma kapsamında örnekleme dahil edilen tüm köylerde sadece 2 adet banka hizmetine sahip yerleşim olmuştur. Bu duruma karşı PTT vasıtasıyla maaşları mektup olarak teslim alma hizmetinden tüm yerleşimlerde yararlanıldığı görülmektedir.

Diğer hizmetler kategorisindeki son hizmet, pazaryeridir. Orman ve fundalık alan yoğunluklu yerleşimlerde çevre pazaryerlerine erişim özel vasıtalar haricinde mümkün değildir.

3.3.6.1. Kamu Hizmetleri

Kamu tarafından sunulması gerekli olan hizmetler, özellikle erişebilirlik ve kentsel yaşam olanaklarından yoksun olmak bağlamında kırsal yaşamda önemli bir yer tutmaktadır. Bu başlık altında, eğitim, sağlık, ve sosyal yardımlara erişim sağlanan kurumlara dair bulgulara yer verilmiştir.

Köyde yaşamsal ihtiyaçların karşılanması kategorisi altında yer alan kamu hizmetleri kategorisi altında, (1) eğitim hizmetleri, (2) sağlık hizmetleri, (3) veterinerlik hizmetleri ve (4) sosyal yardım olarak dört kodlama yapılmıştır. Aşağıda her koda ilişkin bulgular başlıklar halinde verilmiştir.

3.3.6.1.1. Eğitim Hizmetleri

Araştırmanın köyde yaşamsal ihtiyaçların karşılanması kategorisine ait ilk alt kod olan eğitim hizmetleri, katılımcıların görüşme formunda ilgili sorulara verdikleri ifadeleri ile oluşturulmuştur. Köylerdeki eğitim olanakları, nüfus azalması ve taşınalı eğitim sisteminin yaygınlaşması ile oldukça azalmıştır. Araştırmanın tamamında örnekleme dahil edilen yalnız iki köyde okul varken,

orman ve fundalık alan yoğunluklu yerleşimlerin hiçbirinde okul yoktur. Aşağıda eğitim kodu ile ilgili alıntılara yer verilmiştir.

“Servis işte caminin oradan çocukları alır, akşamına da getirir. Zordur bu şekilde, yani bizim gençliğimizde köyde okul vardı, hani kendi evinden çıkıp hemen varmak başka okula, böyle servisle başka. (...) Şu da oluyor tabii zamanla, bu çocuk okuyacak, sabah erkenden akşam karanlığına dek köyde yok. Hani köyde olunca iş tutar, neyin nasıl olduğunu görür buralarda, şimdikiler şehirde okuyunca, iş de öğrenmiyorlar oralara özeniyorlar.” (G4)

“Burada şimdi öğrencimiz yok bizim ama civar köylerden de biliyoruz, taşımali eğitimle gidiyorlar. (...) O çok zor tabii, çocuk bunlar, yakın olsak bir nebze olur. Bir de tek köyün servisi olmuyor ki. Adam bir başlıyor sabahın altısında, artık üç mü beş mi kaç köyden topluyor sonra okula varıyor. Akşam yine aynı. (...) Çocuğun varsa buralar zor.” (G7)

Yukarıdaki alıntılardan görüldüğü gibi orman ve fundalık alan yoğunluklu köy tiplerinde de çalışmaya dahil edilen diğer köy tipleri gibi eğitimin taşımali olarak sunulması sorun olarak görülmektedir. İfade edilen bir başka sorun alanı, eğitim çağındaki çocukların şehir merkezinde okumaları ve bu durum nedeniyle köye dair olan işlere yabancılaşmalarıdır.

3.3.6.1.2. Sağlık Hizmetleri

Araştırmanın köyde yaşamsal ihtiyaçların karşılanması kategorisine ait ikinci alt kod olan sağlık hizmetleri, katılımcıların görüşme formunda ilgili sorulara verdikleri ifadeleri ile oluşturulmuştur. Orman ve fundalık alan yoğunluklu köylerden örnekleme alınanlardan Pınarbaşı Köyü’nde sağlık ocağı bulunuyorken burada sürekli bir ebe görevlidir. Örneklemdaki diğer iki köye on beş günde ya da ayda bir kere aile hekimleri ziyaret gerçekleştirmektedir. Değirmenbaşı Köyü’nde sağlık hizmetinin sunumunun gerçekleştirilmediği, köy sakinlerinin kendi imkanları ile sağlık hizmeti almak için şehir merkezine

gittikleri görülmektedir. Aşağıda Burhan ve Pınarbaşı Köyleri'nde gerçekleştirilen görüşmelerden alıntılara yer verilmiştir.

“Sağlık ocağımız var evet, sürekli bir ebemiz var. (...) Köyde yaşıyor kendisi, eviyle sağlık ocağı aynı yerde. Doktor yok, ya ebeye durumumuzu bildirince çağırır ya da on beş günde bir gelir buraya.” (G12)

“Buraya ayda bir kere gelir aile hekimi, işte ne gerekiyorsa, köy odası kullanılır. (...) Yaşlı, engelli olduğunda evlerini de ziyaret eder.” (G4)

3.3.6.1.3. Veterinerlik Hizmetleri

Araştırmanın köyde yaşamsal ihtiyaçların karşılanması kategorisine ait üçüncü alt kod, veterinerlik hizmetidir. Bu bölümde yer verilen bulgular, katılımcıların görüşme formunda ilgili sorulara verdikleri ifadeleri ile oluşturulmuştur.

Gerçekleştirilen görüşmelerde veterinerlik hizmetlerinin diğer köy tiplerinden farklı olarak sadece kamu kaynaklı hizmetler ile karşılandığı görülmüştür. Ova tarımı yoğunluklu köy tiplerinde yapılan görüşmelerde kamu tarafından sağlanan veterinerlik hizmetlerinden hiçbir yerleşğin yararlanmadığı görülürken, çayır ve mera arazisi yoğunluklu köy tiplerinde her iki hizmetten faydalandığı görülmektedir. Orman ve fundalık alan yoğunluklu köy tiplerinde özel veterinerlik hizmetlerinin temini, üretim maliyetlerine yansıdığı için tercih edilmemektedir. Aşağıda gerçekleştirilen görüşmelerden ilgili alıntılara yer verilmiştir.

“Benim dört ineğim vardı, ikisini sattım, yaşım geçti, bakımı zorlaştı. Aşılarını işte küpelerini takarlar onlar. Başka da bir işimiz olmadı şükür. Yani iki hayvanın ihtiyacı çok olmuyor.” (G6)

“On yıla yakındır azaldı iyice keçi. Yasaklandı salmak hayvanları, her yeri telle çevirdiler. (...) Ahırında bakan var tabii birkaç hane. Bu küpeleme diyoruz, şimdi o küpeyi tarım müdürlüğünden alıyoruz biz her sene doğan yavruya göre. Destekleme alıyorlar. Küpe olmadan satamazsın da hayvanı. Bunun için gerekli yoksa kaç hayvan var ki ihtiyacımız da olmuyor (veterinere).” (G7)

“Ya şimdi istiyorsan özel de vardır illa. Devlet bunların zaman zaman aşılarını yapıyor ama sadece aşı yapar gider. Ama burada herkesin tanıdığı artık özel veterineri vardır yani alo dediğinde gelebilecek. (...) Yani tabi isteriz ki ihtiyaç olmasın, kaç para kalıyor sanki bize bu işten?”. (G4)

3.3.6.1.4. Sosyal Yardım

Araştırmanın köyde yaşamsal ihtiyaçların karşılanması kategorisine ait son alt kod olan sosyal yardım, katılımcıların görüşme formunda ilgili sorulara verdikleri ifadeleri ile oluşturulmuştur. Sosyal yardım sistemlerine erişim, çalışma yapılan tüm yerleşimlerde köy ve mahalle muhtarları üzerinden yürütülmektedir. Çeşitli kuruluşlar eliyle dağıtılan ayni yardımların muhtarlar tarafından dağıtılması sağlanmaktadır. Yapılan görüşmelerde, diğer köy tiplerinde olduğu gibi, yardım bağlanan hanelerin takip ve kontrollerinin ilgili kuruluşlar tarafından gerçekleştirilmediği belirtilmiştir.

“Biz şimdi liste veriyoruz valiliğe, artık oradan neye göre belirliyorlarsa kimine para kimi haneye kömür çıkar. Ben şimdi daha kaç yıl oldu, buraya birinin geldiğini görmedim.” (G7)

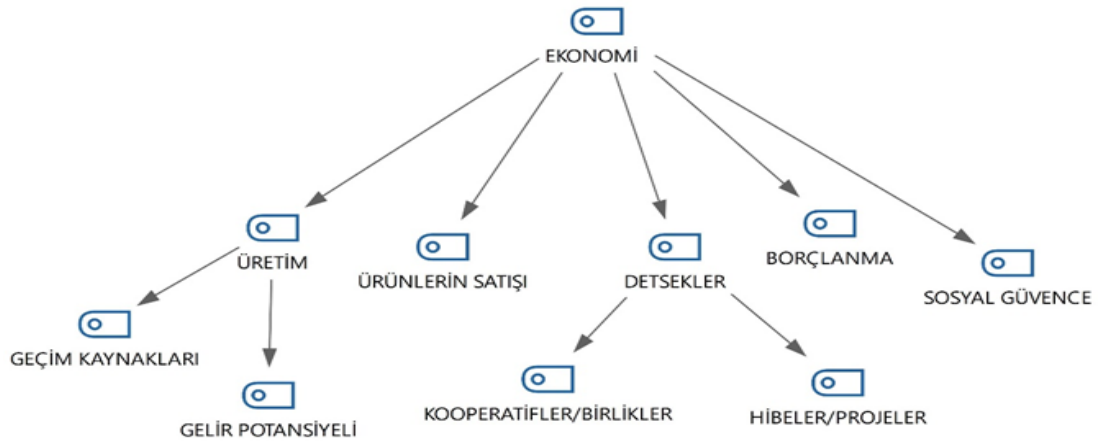
3.3.7. Ekonomi

Araştırmada belirlenmesi amaçlanan bireylerin sahip olduğu ekonomik güç ve bu gücün diğer sosyal alanlara dönüşmesi için yeterli olup olmadığı sorularına yönelik bulgular bu bölümde paylaşılacaktır. Kırsal bölgeye yönelik iktisadi

programların yararlanıcıların beklentileriyle uyumu, üretilen ekonomik değerin gündelik yaşamda pozitif değişimlere yol açma kapasitesine yönelik bulgularla oluşturulan ekonomi kategorisi, kırsal yerleşiklerin üretim süreçlerinde yer alarak kendilerini idame ettirebilme ve sosyal ve iktisadi yaşam içinde başarılı olmaları için gerekli üretim araçlarına sahip olabilmeleri ve sahip oldukları kalkınma imkanlarına dair bulgularla oluşturulmuş bir kategoridir.

Orman ve fundalık alan yoğunluklu köy tipleri olarak örnekleme dahil edilen yerleşimler, üretim ve üretim aracı ihtiyacı açısından diğer köy tiplerinden farklılaşmaktadır. Bu tip köyler hayvancılık ve meyvecilik faaliyetleri ile temel geçimlerini sağlamaktayken araştırmada elde edilen bulgulara göre yakın geçmişe kadar ormancılık faaliyetleri de bu köylerin geçiminde önemli bir kalem olmuştur. Orman alanlarına kurulu olmakla birlikte bu alanları bozulmuş köylerde bağıcılık faaliyetlerinin önemli olduğu görülmektedir. Orman ve fundalık alan yoğunluklu yerleşimlerde en az önem arz eden ekonomik faaliyetin tarımsal üretim olduğu görülmüştür. Tarımsal üretimde özellikle tek yıllık bitkilere dayalı üretimin genellikle satış amacıyla değil, hayvancılığı destekleme amacıyla yürütüldüğü görülmektedir.

Ekonomi kategorisi altında orman ve fundalık alan yoğunluklu köy tiplerinde ekonomi ve onunla ilişkili kodlar şekil 3.21’de gösterilmiştir. Burada görülebileceği üzere ekonomi teması altında, (1) üretim, (2) ürünlerin satışı, (3) destekler, (4) borçlanma ve (5) sosyal güvence kodları yer almaktadır.

Şekil 3.21. Ekonomi Kategorisi ve Kod Haritası

Her koda ilişkin bulgular aşağıda kendilerine ait başlıklar altında verilmiştir.

3.3.7.1. Üretim

Araştırmanın ekonomi kategorisine ait ilk kod olan üretim, katılımcıların görüşme formunda ilgili sorulara verdikleri ifadeleri ile oluşturulmuştur. Elde edilen bulgulara göre, üretim kodu geçim kaynakları ve gelir potansiyeli kodları ile birlikte betimsel analize dahil edilmiştir. Üretim koduna dair bulgular (1) geçim kaynakları ve (2) gelir potansiyeli başlıklarında sunulmuştur.

3.3.7.1.1. Geçim Kaynakları

Araştırma kapsamında elde edilen bulgulara göre, köylerde yoğunluklu olarak tarım, meyvecilik, hayvancılık, bağcılık ve ormancılık faaliyetlerinin yapıldığı anlaşılmaktadır. Yapılan görüşmelerde köylerin nüfus yapısıyla paralel olarak emekli maaşının da köyler için en önemli girdilerden biri olduğu görülmektedir. Şekil 3.22’de görüleceği üzere araştırma yapılan yerleşimlerdeki geçim kaynakları (1) emekli maaşı, (2) hayvancılık, (3) ormancılık, (4) tarım ve (5) bağcılık olarak ifade edilmektedir.

Şekil 3.22. Geçim Kaynakları Kod Haritası

3.3.7.1.1.1. Emekli Maaşı

Araştırmanın geçim kaynakları kodu altında yer alan emekli maaşı alt kodu çalışmanın genelinde önemli bir yer etmekle birlikte orman ve fundalık alan yoğunluklu köylerde emeklilik diğer köy tiplerinden daha yaygındır. Araştırmada daha önce belirtildiği gibi, ova tarımı yapılan köylerde emekli olmak için gerekli sigorta primlerinin genellikle ödenmediği görülmüştür. Çayır ve mera arazisi yoğunluklu yerleşimlerde sigorta primlerinin genellikle düzensiz gelir dolayısıyla ödenmediği ve emeklilik yaşı geldiği halde emekli olamayan nüfusun orman ve fundalık alan yoğunluklu yerleşimlere göre daha fazla olduğu görülmektedir. Aşağıda emeklilik ve sigorta primlerinin ödenmesi ile ilgili yapılan görüşmelerden alıntılara yer verilmiştir.

“Emeklimiz çok bizim, yani şu an köydeki herkes emekli zaten. (...) bazı yerlerde önemsemiyorlar evet ama burada hepimiz öderiz elimizden geldiğince. Yokluk bilmez onlar, ondan da ödemiyorlar. Muhtaç kalan daha fazla olmuş ki burada biz vaktiyle öderiz.” (G7)

“Elma bahçesi olanlar genelde sözleşmeli üretim yapıyor artık, ondan da mecbur yapılıyor bağkur girişi.” (G17)

“Şimdi dediğin gibi aşağı köyler çok bilmez emekliliği, yeni yeni. Bizim burada hep göç oldu, şehirde çalışan emekli olup da köye gelince ondan gören tamamlıyor primini. (...)” (G4)

“Az değil (emekli maaşı), köy yerinde yeterli, başka ihtiyacım kalmıyor.” (G6)

3.3.7.1.1.2. Hayvancılık

Araştırmanın geçim kaynakları kodu altında yer alan hayvancılık faaliyet alanı, katılımcıların görüşme formunda ilgili sorulara verdikleri ifadeler ile elde

edilen bulgulara dayalı olarak kodlanmıştır. Aşağıda yer verilen Çizelge 3.31’de hayvancılık faaliyet alanında karşılaşılan sorunlar özetlenmiştir.

Çizelge 3.31. Geçim Kaynakları – Hayvancılık Alt Koduyla Üretimde Karşılaşılan Sorunlar

Yerleşim Yerleri	Geçim Kaynakları	Sorunlar
Pınarbaşı, Değirmenbaşı	Hayvancılık	Yüksek maliyet, hayvan barınması için alan sorunu, Kar-maliyet arasında dengesizlik, Başlangıç sermayesinin olmaması

Çizelge 3.31’de göre hayvancılık faaliyeti ile uğraşan yerleşiklerin en sık yakındığı sorunlar ifade edilme sıklıklarına göre yüksek maliyet, bakımı yapılan hayvanların barınması için uygun nitelikli alan sorunu, faaliyet karları ile maliyetler arasındaki dengesizlik, değişen koşullar ve mevzuata uyum sağlayabilmek adına gerekli sermayeye sahip olunmaması dolayısıyla faaliyet kolunu terk etmek olarak özetlenmiştir. Aşağıda hayvancılık faaliyet alanı ile ilgili alıntılara yer verilmiştir.

“Ormanlar seyreltildi, artı buralara tel çekildi Orman Müdürlüğü tarafından. Küçükbaşı da yapamıyoruz. Hayvan sokmak yasak. Yasak olmayan yerler, kesilmeyen yerler var ama burada zaten bunu benim söylememe gerek yok devlet biliyor doğru düzgün bir yer bırakmadı zaten. Her tarafı tele aldı. Şimdi ormanı kesiyor ya, oraya tohum saçıyor, yetişmesi için senin malını salmıyor oraya, telle çeviriyor. Şimdi burada gerçek samimi bir şekilde söylüyorum zor bir geçim var yani insanlarda.” (G7)

“Yok büyükbaş bizde yok, sadece küçükbaş. Önceden büyükbaş vardı ekonomik durumdan dolayı sattık tüm köy. Yemi, damı, bakımı, süt üretilip de para geçmiyor ki elimize. Şimdi yapan olursa küçükbaş daha meraya dayalı olduğu için küçükbaş dönmek zorunda kaldık. (...) İki hane yapıyor şu an. Beş yüz hayvan yoktur ya, orada da bu hayvanlar için yer lazım kışın, yem lazım yine. Destek

alsak, kredi alsak, yani ben çocuğumun o riski almasını istemem, hiçbir şey belli olmuyor ki.” (G12)

3.3.7.1.1.3. Ormancılık

Araştırmanın geçim kaynakları kodu altında yer alan ormancılık faaliyet alanı, katılımcıların görüşme formunda ilgili sorulara verdikleri ifadeler ile elde edilen bulgulara dayalı olarak kodlanmıştır. Aşağıda yer verilen Çizelge 4.32’de ormancılık faaliyet alanında karşılaşılan sorunlar özetlenmiştir.

Çizelge 3.32. Geçim Kaynakları – Ormancılık Alt Koduyla Üretimde Karşılaşılan Sorunlar

Yerleşim Yerleri	Geçim Kaynakları	Sorunlar
Katranlı, Değirmenbaşı	Ormancılık	Orman ürünlerinden yararlanmada getirilen kısıtlamalar, orman ürünlerinin ihale ile kullanım hakkının köy dışından kişilere verilmesi

Çizelge 3.32’ye göre ormancılık faaliyeti ile uğraşan yerleşiklerin en sık karşılaştığı sorunlar, orman arazilerinin kırsal yerleşiklerin erişimine kapatılması dolayısıyla kışlık yakacak gibi ihtiyaçların temininde yaşanan sorunlar ve ormanların seyreltilme sürecinde orman köylerine verilen kesim hakkının ihale süreçleriyle köy dışında yaşayan kişi ya da şirketlere verilmesidir.

“Burada sorun şöyle, on sene önceye kadar biz bu ormandan yakacağımızı, evimiz ahırımız için gereken odunu alırdık. (Orman müdürlüğünden) gelirler, çürüyen devrilen ağaçları işaretlerler biz de toplardık bunları. Biz orman köyüyüz, hayvan büyütmezsin, tarla yok ekemezsin. Şöyle düşünüyoruz burada biz, yani bu ormanları dedemiz atamız ekmiş, bakmış, bizim hakkımız yok mu? İhale açıyorlar şehirde, kamyonla gelip götürüyorlar. Sonra da tohum saçıyorlar, telle çevirip benim girmemi yasaklıyorlar.” (G5)

3.3.7.1.1.4. Tarım

Araştırmanın geçim kaynakları kodu altında yer alan tarım faaliyet alanı, katılımcıların görüşme formunda ilgili sorulara verdikleri ifadeler ile elde edilen bulgulara dayalı olarak kodlanmıştır. Araştırma bulgularına göre orman ve fundalık alan yoğunluklu köy tipinde tek yıllık bitki tarımı ve meyvecilik faaliyetlerinin yürütülmekte olduğu görülmektedir. Söz konusu gelir getirici faaliyetlere dair bulgular aşağıda kendilerine ait başlıklarda sunulmuştur.

3.3.7.1.1.4.1. Tek Yıllık Bitki Tarımı

Araştırmanın geçim kaynakları kodu altında yer alan tarım faaliyet alanı altındaki tek yıllık bitki tarımı, katılımcıların görüşme formunda ilgili sorulara verdikleri ifadeler ile elde edilen bulgulara dayalı olarak kodlanmıştır. Aşağıda yer verilen Çizelge 4.33'te tek yıllık bitki tarımı alanında karşılaşılan sorunlar özetlenmiştir.

Çizelge 3.33. Geçim Kaynakları –Tek Yıllık Bitki Tarımı Alt Koduyla Üretimde Karşılaşılan Sorunlar

Yerleşim Yerleri	Geçim Kaynakları	Sorunlar
Değirmenbaşı, Burhan, Katranlı, Pınarbaşı	Tek yıllık bitki tarımı	Maaliyeti düşük ürünlere yönelmek Ticaret amaçlı üretim yapılmaması Kuraklık, susuzluk, engebeli araziler Makineleşme İşgücü ihtiyacı

Çizelge 3.33'e göre tek yıllık bitki tarımı yapılan yerleşimlerde karşılaşılan sorunlar, karşılaşılan sıklık durumuna göre, (1) kırsal yerleşikler tarafından maliyeti düşük ürünlere yönelinmesi dolayısıyla nihai üründen elde edilen gelirin azalması ve faaliyetin düşük gelir nedeniyle terk edilmesi, (2) üretim maliyetleri ve orman köylerinin kısıtlı arazilerinden kaynaklı sorunları nedeniyle satış amaçlı

ekim faaliyetlerinin yapılmaması, tarım faaliyetlerinin hayvancılığa destek olarak değerlendirilmesi, (3) kuraklık ve suya erişimde yaşanan sıkıntılar nedeniyle üretimde belirli bir istikrarın sağlanamaması, (4) maddi imkanların yetersiz olması ve arazi koşulları dolayısıyla ürünlerin ekimi ve hasadında makineleşmenin yeterli olmaması ve son olarak (5) iş gücü ihtiyacının temininde yaşanan sıkıntılardır.

Araştırma kapsamında yapılan görüşmelerde, tarım faaliyetinin yıl içindeki hane içi tüketim ihtiyaçları için bostan tarzı üretim ve hayvancılık yapan yerleşiklerin yem üretimi ile kısıtlandığı görülmektedir. Tek yıllık bitki tarımının gelir getirici bir faaliyet alanından çıktığı görülmektedir.

3.3.7.1.1.4.2. Meyvecilik

Araştırmanın geçim kaynakları kodu altında yer alan tarım faaliyet alanı altındaki meyvecilik, katılımcıların görüşme formunda ilgili sorulara verdikleri ifadeler ile elde edilen bulgulara dayalı olarak kodlanmıştır. Aşağıda yer verilen Çizelge 3.34’te meyvecilik alanında karşılaşılan sorunlar özetlenmiştir.

Çizelge 3.34. Geçim Kaynakları – Meyvecilik Alt Koduyla Üretimde Karşılaşılan Sorunlar

Yerleşim Yerleri	Geçim Kaynakları	Sorunlar
Katranlı, Değirmenbaşı, Pınarbaşı	Meyvecilik	Susuzluk, depolama (soğuk hava deposu) sorunu İş gücü ihtiyacı

Çizelge 3.34’te yer verildiği üzere, meyvecilik faaliyetinde karşılaşılan en büyük sorun su temini konusunda yaşanmakta iken ikinci en sık rastlanan sorun hasat edilen meyvelerin depolanmasıdır. Son olarak iş gücü temininde yaşanan sorunlar yer almaktadır.

Meyvecilik faaliyetinde su temini sorunlarının verim düşüşüne yol açarak gelir düşüşüne yol açtığı belirtilirken, soğuk hava depolarının yüksek kira talepleri nedeniyle tüm üreticilerin erişimine açık olmadığı, bu nedenle yerleşiklerin rekabet gücünün düşük olduğu belirtilmiştir. Ürünlerin hasadında gereken iş gücünün temininde, yevmiye ücretlerinin büyük bahçe sahipleri tarafından belirlendiği dolayısıyla daha küçük bahçelere sahip orman ve fundalık alan yoğunluklu köylerin faaliyet getirilerinin büyük kısmının yevmiye ödemelerine gittiği görülmektedir.

3.3.7.1.1.5. Bağcılık

Araştırmanın geçim kaynakları kodu altında yer alan bağcılık faaliyet alanı, katılımcıların görüşme formunda ilgili sorulara verdikleri ifadeler ile elde edilen bulgulara dayalı olarak kodlanmıştır. Aşağıda yer verilen Çizelge 3.35'te bağcılık alanında karşılaşılan sorunlar özetlenmiştir.

Çizelge 3.35. Geçim Kaynakları – Bağcılık Alt Koduyla Üretimde Karşılaşılan Sorunlar

Yerleşim Yerleri	Geçim Kaynakları	Sorunlar
Burhan	Bağcılık	Yaban domuzu saldırısı

Çizelge 3.35'te görüldüğü üzere bağcılık faaliyeti ile uğraşan yerleşimlerde en sık karşılaşılan sorun vahşi hayvanlara karşı bağların korunmasıdır. Yaban domuzları başta olmak üzere hasat zamanı yaklaşan ürünlerin çeşitli yaban hayvanları tarafından tahrifi maddi kayıplara yol açmaktadır. Bu durumu önlemek için gerekli tel örgü gibi yatırımlar, büyük bir yatırım bedeli gerektirmekte olup bu sermayeye sahip olmayan üreticilerin bağları terk ederek üretim faaliyetinden çekildikleri görülmektedir.

“(Bağlar) hep açık. Çok bağ vardı burada, yirmi otuz sene önce. Gittikçe azalıyor, insanlar yoruldu artık. Çit çeksen sürekli bakım istiyor, telin metresi yüz elli liraydı. Yani birkaç dönüm olsa yaparsın da buradaki bağlar çok, yani şu dağı komple çitle saramayız ki biz. (...) Domuz girdi mi içeri, yediğini yiyor, eze eze gidiyor sonra, tüm sıradaki ağaçları kırıyor.” (G4)

3.3.7.1.2. Gelir Potansiyeli

Araştırmanın üretim koduna ait ikinci başlık olan gelir potansiyeli, katılımcıların görüşme formunda ilgili sorulara verdikleri ifadeleri ile oluşturulmuştur.

Katılımcıların ifadelerine göre orman ve fundalık alan yoğunluklu köyler yoğun bir gelir potansiyeli barındırmakla birlikte, bu durumun ortaya çıkması için gerekli olan yatırımların maliyeti öne sürülerek bu potansiyelden faydalanılamamaktadır.

“Biz orman köyleri aslında en geniş geçim imkanlarına sahibiz, bir yanımız orman, bir yanımız dereler, su bol. Orman gelir bakımından büyük imkanlar sağlıyordu bize, kereste olsun, arıcılık olsun. Bunlardan faydalanamadıkça nüfus da kalmıyor. Arıcılık da yapılırdı keçi de bakılırdı. Şimdi ormana erişim en büyük sıkıntı. Köylünün kendi ektiği ağaçlar vardı, bazı yerlerde onları da köyün mülkiyetinden (devletin) mülkiyetine geçirdiler. Buraya gelen bakıyor manzaraya, ne yapabilirim burada diyor. Yapacak bir şeyi yok, duramaz ki burada. Suyumuz bol ama susuzluktan ekim yapamıyoruz, doğamız gördüğün gibi ama içine giremiyoruz. Su için proje yap diyorlar, sonra çok pahalı diye erteleniyor kaç zamandır. Emekli olmasak kimse duramaz burada.” (G7)

3.3.7.2. Ürünlerin Satışı

Araştırmanın ekonomi kategorisine ait ikinci kod olan ürünlerin satışı, katılımcıların görüşme formunda ilgili sorulara verdikleri ifadeleri ile oluşturulmuştur. Çizelge 3.36’da ürünlerin satışında kullanılan satış yöntemleri faaliyet alanlarına göre gösterilmiştir.

Çizelge 3.36. Geçim Kaynaklarına Göre Ürünlerin Satışı

Geçim Kaynakları	Tercih edilen satış yolu	Tercih edilme sebebi	Karşılaşılan Sorunlar
Hayvancılık	Aracılar	-	-
Tarım	Bireysel satış	Daha iyi fiyatlara satabilmeleri, hayvancılığı desteklemesi	Küçük çaplı üreticiler için lisanslı depoların olmayışı
Meyvecilik	Aracılar		Aracıların düşük fiyata alması, Bazı meyvelerin (elma)düşük fiyata gitmesi, hasatta ağaçların zarar görmesi

Çizelge 3.36’da görüldüğü üzere hayvancılık alanında elde edilen ürünlerin aracılar eliyle satıldığı görülmektedir. Çayır ve mera alanı yoğunluklu yerleşimlerle ova tipi tarım yoğunluklu yerleşimlerde hayvancılıktan elde edilen süt ürünlerinin birlikler aracılığıyla satıldığı görülmekteyken, orman ve fundalık alan yoğunluklu yerleşimlerde süt birliklerinin yer almadığı, üreticilerin süt ticareti yapan şahıslara doğrudan satış yaptıkları görülmektedir. Bu durum üretilen ürün miktarının az olması ilişkilendirilmiştir.

Tek yıllık bitki faaliyet alanında özellikle bostan tarzı üretim ile elde edilen ürünlerin üretici eliyle nakliyesi sağlanarak şehir merkezlerindeki pazarlarda satıldığı ifade edilmiştir. Tek yıllık bitki tarımı yapan üreticilerin genellikle satış amacı yerine yetiştirdikleri hayvanlar için yem olarak kullanmak üzere bu faaliyette bulunduğu görülmektedir. Orman ve fundalık alan yoğunluklu yerleşimlerde üretimi tercih edilen bir diğer ürün olan nohut bitkisindeki satıştan elde edile gelirin, lisanslı depolamadan faydalanılabilmesi halinde yükseleceği

ancak üretim miktarındaki azlık nedeniyle ürünlerinin diğer üreticilere göre daha düşük fiyattan satıldığı belirtilmiştir.

Meyvecilik faaliyet alanında elde edilen ürünlerin aracılara satıldığı, hasat için iş gücü temini sağlayamayan üreticilerin bu satışları kilo yerine ağaç başına aracılara yaptıkları ifade edilmiştir. Aracılar eliyle yapılan bu satışlarda işçilik ücreti satın alan kişiye ait olmakta, meyvelerin toplanması sırasında ağaçların zarar görmesi nedeniyle verim düşüşü yaşandığı ifade edilmiştir. Hasat sırasında yere düşen, zarar gören meyvelerin aracılar tarafından meyve suyu fabrikalarına satılarak gelir elde edilmesine rağmen bahçe sahiplerinin bu ürünleri bedelsiz devretmek zorunda bırakıldığı ifade edilmiştir.

Aşağıda ürünlerin satışı kodu altında faaliyet alanlarına ait bulgular kendi başlıkları altında paylaşılmıştır.

3.3.7.2.1. Hayvancılık

Araştırmanın ekonomi kategorisi altındaki ikinci kod olan ürünlerin satışı altında yer alan hayvancılık başlığı, katılımcıların görüşme formunda ilgili sorulara verdikleri ifadeleri ile oluşturulmuştur. Katılımcıların ifadelerin göre hayvancılık faaliyetlerinden elde edilen gelir, büyükbaş hayvancılıkta süt satışlarından elde edilmekteyken, küçükbaş hayvancılığında et satışından sağlanmaktadır.

“Benim iki ineğim var, karşıda (...)’ın altıydı, dört tane (büyükbaş) kaldı onlarda. Bakması zor artık, yetiştirmek zor. Süt satıyorum ben, hayvan da yılda altı ay süt verir, buzağı zaten içiyor bir ay. (...) On kilodan yirmi kilo gibi. Karaman’dan alırlar, arabasıyla gelip. Çok üretebilsek tabii talep de olur ama şimdi sütün miktarı belli, benden 15-20 alsa, (...)’dan 30 kilo alsa, bizim köyden yüz kiloyu bulmaz. Herkes de gelmiyor bunu almaya buraya kadar.” (G6)

“Birlik gelip almaz buradan. Bize faydası da olmaz zaten, büyük ağılın varsa birlik avantajlı, burada on kilo yirmi kilo, birliğin aidatını ödeyemeyiz biz bunla.” (G7)

“Dediğin gibi koyun, süt için değil. Kuzusu içer sütünü, et olarak kasaplara satarlar hayvanları. Yılda otuz kırk kuzu satılır burada tahminim. (...) Köylerde kesim olmaz, canlı olarak alır götürür, canlı fiyatıyla et fiyatı farklı tabii.” (G4)

3.3.7.2.2. Tarım

Araştırmanın ekonomi kategorisi altındaki ikinci kod olan ürünlerin satışı altında yer alan tarım başlığı, katılımcıların verdikleri ifadeler ile oluşturulmuştur. Elde edilen bulgulara göre orman ve fundalık alan yoğunluklu köy tiplerinde tarım faaliyeti altında elde edilen gelir, tek yıllık bitkilerin satışı ve meyve satışıyla elde edilmektedir. Araştırma kapsamında örnekleme dahil edilen yerleşimlerde bostan üretimi ve nohut üretimi ile karşılaşmıştır. Bostan üretiminde temel amaç hane içi tüketimi karşılamaktır. Bu ihtiyaçtan sonra fazla olan ürün üreticinin kendi imkanıyla şehirdeki pazarlarda satılmaktadır. Bu satış yönteminde nakliye nedeniyle karşılaşılan sorunlar bulunmaktadır.

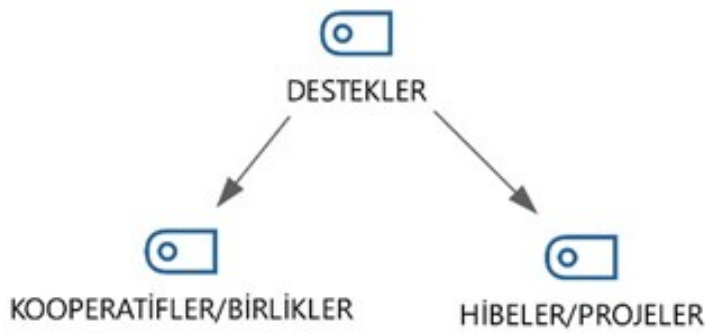
Orman ve fundalık alan yoğunluklu köy tiplerinde bir diğer gelir getirici ürün nohuttur. Kıraç ve engebeli arazilere ekilebilmesi nedeniyle tercih edilen nohut ürünü, örnekleme dahil edilen yerleşimlerde, üretim miktarları az olduğu için hasat sonrasında hemen elden çıkarılmaktadır. Ürünler aracılara satılmaktadır. Elde edilen bulgulara göre aracılar satın aldıkları ürünleri lisanslı depolarda tutarak piyasa fiyatları yükseldiğinde satmaktadır. Bu durumda üreticilerin gelirleri düşük kalmaktadır. Lisanslı depolar, faydalanmak için gerekli kira bedelleri yüksek ve üretim miktarları düşük olduğu için orman ve fundalık alan yoğunluklu yerleşimlerde üretim yapan üreticiler için erişilemez durumdadır.

3.3.7.2.3. Meyvecilik

Araştırmanın ekonomi kategorisi altındaki ikinci kod olan ürünlerin satışı altında yer alan meyvecilik başlığı, katılımcıların verdikleri ifadeler ile oluşturulmuştur. Bu kod altında yer alan meyve üretimi ve buna bağlı ürünlerin satışı araçlar vasıtasıyla yapılmaktadır. Bölgedeki en büyük alıcı, meyve suyu fabrikalarıdır. İş gücü temininde yaşanan sıkıntılar orman ve fundalık alan yoğunluklu yerleşimlerde yapılan meyvecilik üretimini sınırlamakta, meyve suyu için satışı yapılan ürünler, kilo olarak değil ağaç başına olarak satılmaktadır. Bu durumda elde edilen ürünün niteliği ikinci planda kalmakta, meyvecilikten elde edilen gelirlerin diğer köy tiplerindeki üretime göre daha düşük fiyatlara satılmasıyla sonuçlanmaktadır.

3.1.7.3. Destekler

Araştırmanın üretim kategorisine ait üçüncü kod olan destekler, katılımcıların görüşme formunda ilgili sorulara verdikleri yanıtlar ile oluşturulmuştur.

Şekil 3.23. Destekler Kod Haritası

Tarımsal üretim ve araştırma amaçları ile ilintili destekler, kooperatif ve birlikler kanalıyla ya da yerel yönetimlere ve şahıslara ödenen proje bütçeleri ile

gerçekleşmektedir. Şekil 3.23'te görüldüğü üzere, destekler kodu, (1) kooperatif-birlikler, (2) hibeler/projeler başlıkları altındaki bulgularla oluşturulmuştur.

3.3.7.3.1. Kooperatifler/Birlikler

Araştırmanın destekler kodu altındaki ilk başlık olan kooperatif ve birlikler, katılımcıların görüşme formunda ilgili sorulara verdikleri yanıtlar ile oluşturulmuştur.

Çizelge 3.37'de görüldüğü üzere, bağcılık alanında üzüm ve üzüm ürünleri üzerine uzmanlaşmış bir kooperatif bulunmaktadır. Bu kooperatif araştırmanın yapıldığı dönem itibariyle işlevsizdir. Kooperatiflerin çalışmasında araştırma kapsamına alınan tüm yerleşimlerde ortak olarak görülen sorun, kooperatif yönetimleri ile üyelerin çatışmalarıdır. Kooperatifler özellikle üretim ve satış kanalında köyleri desteklemesi gerekirken elde edilen bulgulara göre çeşitli süreçlerle kooperatiflerin imkanları bireysel çıkarlar için kullanılmak suretiyle iflas süreçlerine girmişlerdir.

Çizelge 3.37. Kooperatif ve Birliklerin Durumu

Alanlar	Birlik	Destek	Sonuç
Bağcılık	Üzüm kooperatifi		Kooperatif işlevsizdir.

“Zamanında bir üzüm kooperatifi kuruldu bizim köyümüze, 1965'te Tariş'le beraber 'kalkınma kooperatifi' diye bir kooperatif kuruldu. Bu kooperatif, çok güzel iş yaptığı dönemler oldu. Sonra bir iki yıl zırnığın eline geçti, bunlar kooperatifi batırdılar. Üyeleri de bayağı boş kaldı. O yüzden kooperatifi yaklaşık olarak beş yıl oldu, feshettik. Bıraktırdı. Şimdi de bizim köyümüzde kooperatif dedikleri zaman kimseyi yavaştıramazsın, istemiyorlar. Kendi işimi kendim görüyorum diyen çıkıyor.” (G4)

3.3.7.3.2. Hibe ve Projeler

Araştırmanın destekler kodu altındaki ikinci başlık olan hibe ve projeler, katılımcıların görüşme formunda ilgili sorulara verdikleri yanıtlar ile oluşturulmuştur. Proje bazlı desteklerin özellikle çayır ve mera arazisi yoğunluklu yerleşimlerde kullanıldığı görülmektedir. Örnekleme yer alan orman ve fundalık alan yoğunluklu yerleşimlerde halihazırda iki ayrı proje çalışması söz konusudur.

Araştırma kapsamında elde edilen bulgulardan yola çıkılarak oluşturulan Çizelge 3.38’de mevcut proje ve hibe desteklerinin mevcut durumları özetlenmiştir.

Çizelge 3.38. Projeler/Hibeler

Hibe Alanları	Proje	Destek	Sonuç
Tarım	Doğrudan gelir desteği	Ekili alan miktarına göre hibe ödemeleri	Olumlu ya da olumsuz bir sonuç yoktur.
	Su projesi	Ziraat desteği	Hibenin amacına uygun kullanılmaması/projenin tamamlanmaması
	Damlama hibesi	Tarım İl Müdürlüğü Kredisi	Projeden aktif olarak faydalanılmaktadır.

Çizelge 3.38’de görüldüğü üzere Türkiye genelinde fayda sağlanan doğrudan gelir destekleri düşük ödeme miktarları, üretilen nihai ürünün niteliğinden bağımsız destekleme ödemeleri ile herhangi bir memnuniyet ya da memnuniyetsizlik yaratmamaktadır.

Su projesi olarak adlandırılan proje, Değirmenbaşı Köyü tarafından İl Özel İdaresi’ne sunulmuş, proje kabul edilmiş ancak bürokratik süreçlerin henüz tamamlanmaması nedeniyle proje süreci için memnuniyetsizlik ifade edilmiştir.

Damlama sulama projesi ülke çapında gerçekleştirilmektedir. Bu proje kapsamında yarısı hibe yarısı uzun vadeli kredi olarak ödemeler gerçekleştirilmektedir. Orman ve fundalık alan yoğunluklu yerleşim yerlerinde

tarımsal üretimle elde edilen ürünlerin satışlarından elde edilen gelirlerin düşük olması üreticilerin bu projeden faydalanma isteklerini azaltmaktadır.

“Köyümüz suyu en bol köy, her yerimiz dere ama susuzluğu en çok çeken köy de biziz. Derelerden akan sulardan faydalanamıyoruz biz. Proje hazırlattık biz, (...) sıkıntı şöyle, derelerimiz köyün aşağısında açığa çıkıyor, orada bir havuz yapıp bir elektrikli pompa ile bu suyu ekim yapılan alanlara basmak gerekli. Bunun elektrik maliyeti için de güneş paneli olsun istedik. Kabul ettirdik ama bütçe yok henüz.” (G7)

“Herkesin köyde bostanı var, köyün kendi arazisi orası, herkese bir miktar alan verilir. Damla sulama olsa orada akan suların toplanması lazım şu an borular için ödeme yapılıyor. Ben havuz olmadan boruyla su alamam, zaten sattığımız ne kadar ürün? (...) Şimdi salma suluyoruz, dere suyunu salıyoruz o şekilde.” (G6)

“(Çiftçi Kayıt Sistemi) varsa ektiğin tarlayı sistemde görüyor zaten. Ödeme miktarları çok az, yatırdıkları para ile ben bir kere süremem tarlayı.” (G4)

3.3.7.4. Borçlanma

Araştırma kapsamında elde edilen bulgularla oluşturulan ekonomi kategorisi altındaki dördüncü kod borçlanmadır. Araştırma kapsamında orman ve fundalık alan yoğunluklu köy tiplerinde yapılan görüşmeler sonucu elde edilen bulgulara göre, kredi ya da destek kalemlerinde borcu bulunmayan görüşmeci ile karşılaşılmamıştır.

Çalışma kapsamında yapılan görüşmelerde tüm yerleşimlerde borç kullanıldığı bilgisine ulaşılmıştır. Borç kaynağı olarak banka kredileri, kooperatif kredileri, devlet hibe ve destekleri kullanılmaktadır. Bu borç kaynaklarının her birinde borcunu ödemekte zorluk çeken örneklerin bulunduğu belirtilmiştir.

Çalışma bulgularına göre bu durumun en önemli sebebi, üretim için kullanılan araçlardır. Meyvecilik ve hayvancılık alanlarında devlet destekli hibe programlarının sıklıkla kullanıldığı, yatırım sermayelerinin bu şekilde oluşturulduğu dolayısıyla ödeme sorununun daha az yaşandığı görülmektedir. Ancak bu durumda bu üreticilerin gelirleri kısıtlıdır ve üretim kapasitelerini artırma gibi bir hedefleri yoktur. Aşağıda bu durumları örnekleyen görüşme alıntılarına yer verilmiştir.

“Benim bildiğim herkesin borcu var, sorduğun gibi haciz olmadı burada hiç ama borç var. Borcu olan ödeyemezse borcu döndürür, kooperatife ödemek için bankadan çeker, bankaya ödemesi olan bahçesini (bahçenin o yıllık üretimini) satar. Krediler, genelde traktör aldı herkes. Şimdi buralar engebeli, tek çeker ile bayıra ekemezsin ama büyük traktörle eğimli yer de ekilebilir oluyor. (...) Ödeyemese bile şimdi pandemide ertelendi bazı borçlar, nefes aldık bakalım. Ben sürüyorum, ekiyorum da garantisi yok ki para kazanacağımın?” (G5)

3.3.7.5.Sosyal Güvence

Araştırma kapsamında ekonomi kategorisi altındaki beşinci kod, sosyal güvencedir. Araştırma bulgularından elde edilen sonuçlara göre, sosyal güvence özellikle genç kuşağın tarımsal üretimden ayrılıp işçi olarak çalışmak istemelerindeki en büyük etmendir.

Sosyal güvence başlığı altında elde edilen bulgular diğer köy tipleri ile paralel olarak, prim ödemelerindeki sorunlar başta olmak üzere, gelir beklentisindeki belirsizliğe tahammülsüzlük ve taviz verilen borçlar arasında ilk sırada sosyal güvenlik priminin gelmesidir. Araştırmada daha önce elde edilen bulgularda, şu an köylerde yaşayan kimselerin emeklilik yaşları geldiğinde sahip oldukları üretim araçlarını ve toprak mülkiyetlerini satarak emekliliğe hak kazandıkları dolayısıyla kendilerinden sonra gelen kuşağın hem üretim için hem de gelecek güvencesi için yeterli mülkiyete sahip olmadıkları görülmektedir.

4. TARTIŞMA

Araştırmanın bu bölümünde, çalışma kapsamında sosyal kalkınma süreçlerini etkileyen ve çalışma amaçlarına göre belirlenmiş değişkenlere dair elde edilen bulgular, çayır ve mera arazisi yoğunluklu; ova tarımı yoğunluklu ve orman ve fundalık alan yoğunluklu kırsal yerleşimlere yönelik sosyal hizmet ihtiyacını belirlemeye ve sosyal hizmet müdahalesinde kullanılabilecek bilgi temelini oluşturan etkenleri değerlendirmeye yönelik olarak ilgili literatür doğrultusunda tartışılmıştır.

Araştırma bulgularına göre kırsal bölgelerde var olduğu ifade edilen en önemli sorun coğrafi koşulların değişkenliği ve iklim etkilerinin düzensizliği nedeniyle üretim yöntemlerinin ve üretimden elde edilen gelirin belli olmaması ve bu belirsizliğin önüne geçebilecek bir destek sisteminin bulunmamasıdır. Kırsal yaşamı destekleme amacıyla oluşturulan kurumlar, köylerin coğrafi yapılarını ve toprak özelliklerini gözetmeden ve işlenebilecek tarım alanlarının piyasa değerlerini ve bu değeri ortaya koyan şartları dikkate almadan tüm köy tiplerinde benzer ön koşulları, destekleme ödemeleri için öne sürmektedir. Araştırma örnekleminde yer alan köylerden katma değerli hayvansal ürünler üreten çayır ve mera yoğunluklu bölgeler ile sanayi kullanımına uygun tahıl ürünleri üreten ova tarımı yapılan bölgelere uygulanan destekleme ödemeleri, bu bölgelerdeki ekilebilir toprakların metrekaresine göre belirlenmektedir. Bu durum kırsal bölgelerde üretilen ürünlerin bölge sakinlerinin beklentilerini karşılamamasına neden olmaktadır. Sonuç olarak geniş topraklara sahip ova tarımı yapılan bölgelere ödenen yüksek desteklemeler, hızlı bir makineleşmeyle sonuçlanmakta, üretimde alım garantili sanayi ürünlerine yönelinmesine neden olmakta ve üretim sürecindeki vasıfsız emek ihtiyacını ortadan kaldırarak bu kırsal bölgelerde yaşanan işsizliği artırmaktadır. Çayır ve mera arazisi yoğunluklu bölgelerde ise dar arazilere sahip aileler, daha düşük destekleme ödemeleri almakta, mevcut hayvansal üretimlerini bu desteklerle sürdüremedikleri için süt üretiminden vaz geçerek mevcut hayvanlarını kesime yollamakta, yaşamaları için gerekli masrafları ve üretim sermayesi ihtiyaçlarını bu şekilde karşılamaya çalışmaktadır.

Araştırmada elde edilen bulgulara göre tarımsal üretimde elde edilen ürünlerin satışıyla birlikte, üreticilerin beklentisi, hem gündelik yaşam giderlerini sağlamak hem de üretim araçlarını geliştirerek daha verimli tekniklere ve daha modern yaşam koşullarına kavuşmaktır. Kırsalda yaşayan bireyin gündelik yaşamı; gündelik tüketim, üretim için tüketim ve sosyal hayat için tüketim gibi belli başlı giderleri beraberinde getirmektedir. Bu giderlerin sürekli artan maliyetlerle piyasadan satın alınması zorunluluğu vardır. Ancak üretim sonucu elde edilecek gelirin, çeşitli risk faktörleri (iklime bağlı riskler başta olmak üzere, plansız üretim nedeniyle nihai ürün fiyatının hasattan sonra belli olması gibi) nedeniyle belirsiz olması sonucunda, kırsal üretici, geliri ve giderleri arasındaki dengeyi sağlayamamaktadır.

Araştırmadaki bulgulara göre kırsal bölgelerde sermaye elde etmek için iki ayrı yöntem vardır. İlki tarımsal üretimi sürdürmek, ikincisi ise bu sermayeyi finansal piyasalardan ya da destekleyici kurumlardan borç almaktır.

Araştırmanın yapıldığı örnekleme, kırsal bölgelere tarımsal üretim için sermaye transferi yapan kent soylu bir birey yoktur. Araştırma kapsamında elde edilen bulgulara göre, tarımsal üretim, aileden miras yoluyla gelen toprak ve üretim araçlarıyla yapılmaktadır. Tarımsal üretimi sürdürme isteğinde olan bir üretici, ailesinden gelen sermaye miktarını artırmayı amaçlamaktadır. Bu üretici, ürettiği tarım ürününü pazara sürerek satıştan elde ettiği kârından belli bir miktarını gündelik ihtiyaçlarında kullanma amacıyla ayırdıktan sonra arta kalan sermayesini üretim için gerekli araçlara (makine, gübre, tohum, ilaç benzeri) yatırmalıdır. Araştırma bulgularına göre, söz konusu üretici, kendi ihtiyaçlarına ve üretim araçlarına aynı anda yeterli seviyede para ayıracak bir gelire sahip olamamaktadır. Gelirinin düşük olmasını sübvansedecek destekleyici mekanizmalar ise sadece kredi veren kurumlardır. Üretici bu kredilerden faydalandığı durumda, bir sonraki sene için ödemesi gereken bir borç yükü altına girmekte, belli bir miktar üretim yapmak zorunda kalmakta, bu üretimi yapabilmek için elinde kalan tüm sermayeyi üretim araçlarına yatırmak suretiyle kendi gündelik ihtiyaçlarından taviz vermek zorunda kalarak, kendi emeğini daha fazla sömürmek zorunda kalmaktadır.

Araştırma bulgularına göre, yukarıdaki sorunları yaşayan üretici içinde bulunduğu durumu kabullenerek yukarıda aktarılan yaşam deneyimini her yıl tekrar etmektedir. Bu kabul ediş süreci, kırsal yaşamı desteklemesi gereken kurumların kırsaldaki sosyal ve iktisadi hayatı desteklememeleri sonucunda genel bir ‘köy kültürü’ ortaya çıkmasıyla sonuçlanmaktadır. Bu köy kültürü; altyapısı yetersiz, engelli ve yaşlıların evlerinden çıkamadığı, okulları ve sosyal alanları terk edilmiş, dayanışma kültürünün ve sosyal yardımlaşmanın kaybolduğu, sadece fiziksel olarak bir arada yaşayan insanların bulunduğu mekanlar ortaya çıkarmaktadır.

Araştırmada elde edilen bulgulara göre bu kültür içinde var olmaya çalışan üretici, içine girdiği bu ‘kısır döngüden’ çıkabilmek için, en iyi ihtimalle aileden gelen topraklarını ve sahip olduklarını satarak kırsal mekândan kopmakta ve kendi emeğini satmak amacıyla şehirlere göç etmektedir. Üreticinin kırsal varlıklarından kopamadığı durumlarda ise üreticinin çocukları ya eğitim almak için ya da işçi olarak çalışmak için ailesinden gelen varlıkları görmezden gelerek şehirlere göç etmektedir.

Çalışmanın bu bölümünde yukarıda bahsedilen süreçlere dair bulgular, araştırma amaçlarına göre düzenlenmiş başlıklar altında tartışılacaktır.

Coğrafi Koşullar, Toprak Özellikleri ve İklim

Kırsal mahallelerde sosyal ve ekonomik kalkınmaya dair ele alınan ilk kategori coğrafi koşulların kalkınma üzerindeki etkileri olmuştur. Kırsal bölgelerde kültürel mirasın ve tarihi zenginliğin önem arz etmesi özellikle kırsal turizm yatırımları açısından değerlidir. Kırsal turizm için bölgede suyun bol olması, gezi rotalarının özenle organize edilmesi, spor yapmaya elverişli alanların bulunması, tarihsel değerleri içeren kültürel varlıkların sergilenmesi, kolay ve doğrudan rezervasyon yapılabilen konaklama tesislerinin bulunması, ulaşım imkanlarının kolay olması, o yöreye ait geleneksel bir mimarının sergilenmesi, belirli bir üretim biçiminde uzmanlaşmış olması (peynir, üzüm, zeytin vs), yöre insanının sıcak ve etkileşime açık olduğu yöreler, kırsal turizme en uygun yerlerdir (Değirmencioglu, 1993). Araştırma kapsamındaki kırsal mahallelerin

yedisinde yüz ile iki yüz yıllık tarihi birikim olduğu görülmektedir; örnekleme dahil edilen yerleşimlerden görece yeni kurulan köyler çoğunlukla ova tarımı yoğunluklu bölgelerde iken, tarihi çok daha eski yıllara dayanan altı yerleşim Toros Dağları eteklerinde ve Karadağ eteklerinde kurulmuşlardır. Karadağ bölgesinde çayır ve mera yoğunluklu yerleşimler bulunmaktadır. Bu yerleşimlerde çeşitli tarihi eserler bulunmakla birlikte, mevcut tarihi eserlerin sergilendiği bir kapalı ya da açık hava müzesi bulunmamaktadır.

Araştırma kapsamına alınan kırsal yerleşimlerin tarihi, Karaman ilinin turizm potansiyelinin düşük olması, bölgede müzeciliğin yeterince gelişmemiş olması, kültürel miras ya da ören yerlerinin yeterince korunmamış olması gibi nedenlerle çalışma kapsamında ortaya konan amaçlara paralel olarak önemli bir bulgunun elde edilememesine neden olmuştur.

Araştırma kapsamına alınan kırsal mahallelerde coğrafi koşullar kategorisini oluşturan diğer kod toprak özellikleridir. Karaman ilinin %39'u yaklaşık 1000 metre rakımlı Karaman ve Ayrancı Ovalarındadır. Bu ovalar tarımsal üretimin en yoğun olduğu bölgeleri barındırmaktadır. Şehrin %27'si orman ve fundalık alanıdır, bu bölgelerde ormanla ilişkili tarımsal faaliyetler, özellikle hayvancılık ve meyvecilik gibi faaliyetler yapılmaktadır. Elde edilen bulgulara göre, ormanların yeniden oluşturulması politikası ile bu köylerin sahip olduğu üretim alanları gittikçe kısıtlanmaktadır. Kentin %21'lik kısmı çayır ve mera alanlarından oluşmakta olup, meralar özellikle parçalı arazilerin yoğun olduğu dağlık bölgelerde bulunmaktadır. Meraların yoğun olduğu bölgelerde özellikle son yıllarda gelişmekte olan madencilik sektörünün kırsal kalkınma ile çelişki içinde bir büyüme gösterdiği çalışma sırasında gözlemlenmiştir. Mevlana Kalkınma Ajansının 2019 verilerine göre Karaman'da 30 adet maden işletmesi kayıtlı iken (T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2020), Mevlana Kalkınma Ajansının 2021 yılı verilerine göre bu sayı 51'e yükselmiştir ve ileriki yıllarda açılması planlanan yirmiye yakın maden ve taş ocağı planlanmaktadır. (T.C. Karaman Valiliği, 2021). Meraların kaybı ile sonuçlanan bu durum, örnekleme yer alıp özellikle hayvancılıkla geçinen üreticilerin üretim maliyetlerinde artışa neden olmaktadır.

Meralardan ücretsiz ya da düşük ücretle yararlanan üreticiler, meraların kaybı sonucunda yüksek yem maliyetleri ile karşılaşmaktadır.

Çalışma kapsamına alınan kırsal yerleşimlerin 9'u dağlık bölgelerde (çayır ve mera arazileri ile orman ve fundalık arazileri), 12'si görece düz ovalarda kuruludur. Bu bağlamda, hem gelir seviyesi bakımından hem de nüfus yapısı bakımından çayır ve dağlık bölgeler ile ova bölgeleri arasında önemli farklar mevcuttur. Görüşme yapılan kırsal yerleşimlerde, dağlık bölgelerde olanlar, özellikle kısıtlı ve dar ekim alanlarının kalkınma önünde bir engel oluşturduğunu belirtmişlerdir. Bu özellikle arsa sahipliğinin küçük ve çok sayıda tarladan oluşması, tarlalar arası ulaşım sorunlarının oluşması ve üretim verimliliğinin düşmesi sonucunu doğurmaktadır. Engebeli arazilerde sulu tarım yapılması oldukça zor ve masraflıdır. Bu anlamda, altyapı eksikliği kadar, bu bölgelerde yapılacak yatırımların sürdürülebilir olması da sorun oluşturmaktadır. Çayır ve mera yoğunluklu Paşabağı Köyü örneğinde, köyün 300 metre aşağısında su kaynakları olmasına rağmen bu suyun köy içerisinde üretimde kullanılması için gerekli enerji maliyetleri, üreticiler için büyük bir sorun teşkil etmektedir. Benzer şekilde orman ve fundalık alan yoğunluklu yerleşimlerden Değirmenbaşı Köyü'nde su kaynağı köyün elli ile yüz metre yakınındadır ancak su taşınımı için hazırlanan proje, enerji maliyetleri nedeniyle yürütülmemektedir. Bu durum mevcutta tarım üretimiyle geçinen kişilerin üretimlerini artırması önünde engel olurken, bu bölgelerden dışarı göçenlerin de en sık belirttiği nedendir. Çayır ve mera arazileri ile orman ve fundalık arazi yoğunluklu bölgelerin dışarı göç veren yapısı ve bu bölgelerin makine ile tarıma elverişli olmayıp insan emeğine daha fazla ihtiyaç duymasına rağmen emek arzının yetersizliği, çayır ve mera arazileri ile orman ve fundalık arazi yoğunluklu bölgelerde tarımsal üretimin çok daha hızlı gerilemesine neden olmaktadır.

Sav ve Sayın'ın çalışmasında (2018), tarımsal üretime devam etme eğiliminde en önemli coğrafi faktörler olarak, arazinin yapılan tarıma uygun olması; yeterli arazi büyüklüğünün olması, uygun iklim koşulları; uygun coğrafi koşullar ve uygun ulaşım altyapısı ön plana çıkarken, yetersiz ve parçalı arazilerin olması tarımsal üretimi terk etme eğilimini artırdığını göstermiştir. TÜİK'in 2016

yılı verilerine göre Türkiye’de tarımsal üretim yapan kişi ve kuruluşlar, yaklaşık olarak 6 parsel üzerinde ve her parselde ortalama 12,9 dekar arazi olmak üzere ortalama 70 dekar araziyi işlemektedir. TÜİK’in 2007 verilerine göre ise Türkiye’de tarımsal üretim yapan kişi ve kuruluşlar ortalama 4 parsel üzerinde, her parselde ortalama 14,9 dekar arazi olmak üzere yaklaşık 60 dekar arazi işlemektedir. Bu bağlamda TÜİK verilerinden de görülebildiği gibi Türkiye tarımında işlenen arazi miktarı artsa dahi işlenen araziler daha fazla parsel üzerinde ve daha küçük alanlar üzerinde yapılmaktadır. Karahan Uysal’ın (2015) Manisa’da Yunt Dağı köylerinde yaptığı çalışmada, işletme başına ortalama parsel sayısı 3 ve parsel başına 9 dekar arazi kullanımı gözlemlenmiştir. Gerçekleştirilen bu çalışmada da benzer şekilde Karaman’da tarımsal üretim yapan kişi ya da işletmeler ortalama 4 parselde bölünmüş 10 dekar arazi üzerinde üretim yapmaktadır (TÜİK, 2018). Bu durum üretim için gerekli kaynakları ve üretim maliyetini artırmakta aynı zamanda üretim yapan ailelerin ihtiyaçlarına yetecek gelirin elde edilememesine neden olmaktadır.

Görüşme yapılan orman ve fundalık arazi yoğunluklu yerleşimler ile çayır ve mera yoğunluklu yerleşimlerde ortalama 8 dekar arazi üzerinde üretim yapıldığına dair veriler elde edilmiştir. Yukarıda alıntılanan TÜİK verileri ile paralel olan bu bulgu, köylerden yetersiz gelir nedeniyle göç edilmesine yol açmaktadır. Görüşme yapılan ova tarımı yoğunluklu köylerde ise bu arazi miktarının tek parselde 50 dekara kadar çıktığı gözlemlenmiştir. Bu noktada, T.C. Karaman Valiliği İl Gıda ve Hayvancılık Müdürlüğü’nün 2016 yılı faaliyet raporuna göre arazi toplulaştırması çalışmalarının tamamlandığı kırsal yerleşimlerde işletme büyüklüklerinin tek parselde 60 dekara kadar çıktığı belirtilmektedir. Özellikle görüşme gerçekleştirilen Sudurağı yerleşiminde arazi toplulaştırmasının olumlu etkileri gözlemlenmiştir. Arazi toplulaştırması ile birlikte tarla içi ulaşım yolları ve enerji hatları oluşturulmuş, tarımsal üretimde artış ve emek verimliliğinde yükselme sağlandığına yönelik gözlemler gerçekleştirilmiştir. Araştırmada elde edilen bulgulara ve TÜİK Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (2020) verilerine göre örnekleme dahil edilen köylerden sadece Sudurağı’nın nüfusunun son yirmi yıldır sürekli yükseldiği görülmektedir. Bu anlamda tek parselde ekilen arazi miktarı arttıkça ve dolayısıyla hane bazlı

gelir yükseldikçe kırsal bölgelerden kentlere olan göçün durduğu söylenebilmektedir.

Araştırma kapsamına alınan kırsal mahallelerde coğrafi koşullar kategorisini oluşturan diğer kod iklim koşullarıdır. İklimin tarımsal üretim üzerindeki en önemli etkisi, kuraklık ve don olaylarının gelirde dramatik bir kayıp yaşatma riskidir. Aynı zamanda iklim etkileri ile mücadele kapsamında suyun verimli kullanılmasına yönelik yüksek maliyetli yağmurlama ve damla sulama teknikleri gibi zorunlu yatırımları mecbur kılmakta; don olaylarına karşı alınan yüksek maliyetli önlemler özellikle meyve üretimi için gerekli sermaye miktarını büyük oranda artırmaktadır. Hava koşullarının getirdiği belirsizlik ve riskler, yetersiz tarım sigortacılığı ile birlikte üretimden kaçışı getirmektedir. Tarımsal üretim için gerekli olan sermaye miktarının yükselmesi, üreticilerin hasat dönemlerinde elde edeceği gelirin iklime dayalı risklerden daha fazla etkilenmesine neden olmaktadır.

Araştırma bulgularına göre yapılan yatırımların tamamı kooperatif ve banka kredileri ile finanse edilmekte ve bu kredilerin ödenememesi durumunda icra ve haciz ile karşılaşılmaktadır. Bu durum araştırma bulgularına göre iki sonuca yol açmaktadır. İlk sonuç, üretimden kaçınmak ve hanelerin artan ihtiyaçlarını karşılayacak gelire erişememeleri ile sonuçlanmakta ve kırsal bölgelerden kentlere göç etmekle neticelenmektedir. İkinci sonuç ise gelir elde etmesi en az riskli içeren mısır ve arpa gibi ürünlerin ekimine yönelinmesidir. Bu amaçla mevcut meyve bahçeleri kaldırılarak iklim ve çevre sorunlarını artıran ve sanayi üretimine yönelik tek yıllık bitki üretimleri artmaktadır.

Meyve üretiminde yerli ağaç türlerinin küresel ısınmaya bağlı değişen iklim koşulları ile birlikte verim kaybı yaşatması, özellikle soğuk iklimlere alışık genetikte meyve ağaçları ile ekim alanlarının ıslahını zorunlu hale getirmektedir. Ekim alanlarının ıslahı, eski ağaçların sökümü, yeni ağaçların dikimi ve bu ağaçların yetişmesi sürecinde ürün alımının durmasını beraberinde getirmektedir. Bahçelerin ıslah edilmediği ve ağaç türünün değiştirilmediği durumda ise don olaylarına karşı yüksek maliyetli rüzgar makineleri kullanımı (fanlar) ile önlem

alınmaktadır (MGM, 2021). Bu yöntemler hem yüksek sermaye gerekliliği hem de teknik bilgi gerekliliği dolayısı ile üretimde aksamalara neden olmaktadır. Üretim için gerekli teknik bilgi ve sermayeye sahip çiftçilerin tüm yatırımlarına rağmen iklim değişimi kaynaklı riskleri tamamen bertaraf edememeleri ve tarımsal üretimdeki gelirin yapılan yatırımlara rağmen düşük olması nedeniyle, çiftçilerin arazilerini terk etme eğiliminde olduğu gözlemlenmiştir.

Araştırmada elde edilen bulgulara göre, iklim kaynaklı risklere karşı çiftçinin korunması, mevcut durumda uygulanmakta olan tarım sigortaları tebliğindeki belli başlı hükümlerin değiştirilmesi ile mümkün olabilecektir. Ürün fiyatlarının düşük kalması sorunu ise meyve alımı yapan araçların kamu eliyle tasfiye edilmesi ve üretici ile meyve alımı yapan fabrikaların doğrudan ticari ilişkiye girmesinin sağlanması ile çözülebileceğine dair bulgular çalışma kapsamında elde edilmiştir.

Köylerin Demografik Özellikleri, Göç

Kırsal mahallelerde sosyal ve ekonomik kalkınmaya dair çalışma kapsamında ele alınan ikinci kategori köylerin demografik yapılarıdır. Araştırma kapsamında ele alınan bu kategori; eğitim, farklı etnik kökenlerin birlikte yaşaması ve nüfus yapısı kodları ile ele alınmıştır.

Çalışma kapsamında sorulan, farklı etnik kökenden bireylerle yaşam alanlarını paylaşma noktasında görüşülen kişilerin isteksiz olduğu anlaşılmaktadır. Görüşülen kişilerden yalnızca ikisi farklı etnik kökenden kişilerin sorunsuzca kabul edileceğini bunun da ancak kırsal yerleşime sermaye getirmesi ya da üretime doğrudan katkı sunacak yatırımlar gerçekleştirmesi durumunda olacağı söylenmiştir.

Görüşme yapılan kırsal yerleşimlerin ikisi hariç hepsinde üretim süreçlerinde yahut hasat sürecinde emek ihtiyacı olduğu ve bu ihtiyacın köy dışından gelen nüfus ile karşılandığı belirtilmiştir. Görüşmelerin yapıldığı ve tarımsal üretim için emek gücü ihtiyacı duyan on iki yerleşimden orman ve

fundalık alan yoğunluklu bölgelerde yer alan üç yerleşimde bu emeğin akrabalık ilişkileri ile karşılandığı veya Karaman ilinden gelen yerli işçiler ile karşılandığı belirtilmiştir. Ova tarımı yapılan bölgelerde yer alan dokuz yerleşim yerinde üretim için gerekli emek gücü mevsimlik tarım işçilerinin göçü ile sağlanmaktadır. Bu bölgelerde tarla sahipleri ile işçilerin herhangi bir etkileşiminin olmadığı, mevsimlik işçilerin ihtiyaçlarının ve konaklama alanlarının valilik tarafından karşılandığı görülmüştür. Mevsimlik işçilik ile geçinen bireyler açısından bakıldığında, işçiler ile işveren arasındaki iş ilişkisini ‘dayı’ ya da ‘çavuş’ olarak isimlendiren kimselerin sağladığı ve bu kişilerin işçilerden ve tarla sahiplerinden belli komisyon ücreti talep ettiği görülmektedir. Araştırmada işçilik ücretleri sıklıkla şikayet edilen bir sorun olmakla birlikte, işçiler ve işverenler doğrudan ilişki kurmayı ve komisyon ödemedi çalışmaya süreçlerini planlamayı hiç denemediklerini bildirmişlerdir.

Çalışma sırasında Karaman Ovası’nda büyük bir sel afeti gerçekleşmiş; mevsimlik işçilerin yaşadığı bölge tamamen sular altında kalmıştır. Karaman Belediyesi ve İl Özel İdaresi, işçileri bu afetten sonra başka bir bölgeye taşımıştır. Karaman Valisinin bölgeye ziyareti (Karaman Valiliği, 2022) sırasında: “mevsimlik tarım işçilerinin Karaman’daki tarımsal faaliyetlerin yürütülmesinde ve devamında iş gücü anlamında Karaman açısından can simidi görevi gördüğünü” belirtmiştir. Afetle ilgili herhangi bir yerel veya ulusal haber yayınlanmamıştır. Bu afetten sonra yapılan görüşmelerde, mevsimlik işçiler ile ilgili sorulan sorulara verilen yanıtlar anlamlı bir farklılık göstermemiştir.

Görüşme yapılan kırsal yerleşimlerde, mevsimlik göç haricinde, kentte yaşayan nüfusun da köylerde üretim süreçlerine katıldığı görülmüştür. Bu durum özellikle meyvecilik ile geçinen köylerde gözlenmiştir. Meyve bahçelerinin özel koşulları hem nitelikli bir emek gerektirmesi hem de ulaşım imkanlarının mevsimlik işçilerin taşınmasına uygun olmaması ile ön plana çıkarken; bölgedeki gelir getirici tarımsal faaliyetlerin daha düşük girdi sağlıyor olması ve toprak sahipliğinin daha küçük parsellere ayrılmış olması, köyde akrabaları olan ancak kentte yaşayan nüfusun ek iş ve ek gelir için köylere çalışmaya gitmesi şeklinde bir demografik hareket yaratmaktadır. Bu durum, görüşme yapılan ova tarımı

yoğunluklu köyler haricindeki tüm köyler için geçerlidir. Kentte yaşayan düşük gelirli bireylerin köylerle hem aynı hem de maddi destek anlamında organik bir ilişkiyi sürdürdüğü görülmektedir. Bu anlamda kentte yaşayan kırsal kökenli kişilerin köylerdeki iktisadi faaliyetlerin içinde olduğu söylenebilmektedir.

Kent ve köy arasındaki nüfus hareketliliği noktasında, kırsal mahalledeki akrabaları tarafından kendi tarlası yahut bahçesi ekip biçilen kişilerle de görüşme yapılmıştır. Bu kişiler, miras nedeniyle sahip oldukları tarla veya bahçelerin ufak parsellerden oluştuğunu; buralardan elde edilecek gelirin bir aileyi geçindirmeye yetmeyeceğini; kentte yaptıkları işlerden memnuniyet duymasalar ve hatta kendi sahip oldukları bahçe ve tarlalar ufak olmasına rağmen kendileri ettikleri zaman kentteki ile aynı kazanca ulaşsalar bile bu üretim için gerekli olan teknik donanım ve sermaye miktarını sağlayarak riske girmelerinin anlamsız olacağını ifade etmişlerdir.

Tarımsal üretim için en önemli girdiler, gübre, mazot, ilaç, tohum olmakla birlikte her bölgeye özgü makine kullanımı tarımsal üretime ilk girişte en büyük paya sahiptir (Yıldırım, 2020a). Görüşme yapılan bölgelerde ortak makine kullanımı ile neredeyse hiç karşılaşılmamıştır. Ayrıca ihtiyaç duyulduğunda makine kiralama gibi belli başlı imkanlar bulunmamakta yahut makine sahipliği az olduğu için kiralama faaliyetleri çok yüksek maliyetler yaratmaktadır.

Resmi kurumlar tarafından sağlanan tarımsal ekipman ve başlangıç sermayesi desteklerinden yararlanarak kendilerine ait parsellerde üretim yapmak istediğini beyan eden ancak kentte yaşayan ve çalışan nüfus için en az 3 yıl üretimi sürdürme garantisi ve kırsal mahallede ikamet etme şartı aranmaktadır. Bu durum özellikle kırsal bölgeden kente göç eden ancak köye geri dönmek isteyen bireyleri etkilemektedir. Ayrıca tarımsal sulama sistemlerini güncel kuraklık şartları dolayısıyla yeni teknolojiye geçirmeyen üreticilerin devlet hibe ve desteklerinden yararlanması çevresel etkiler göz önünde bulundurularak engellenmektedir (Resmi Gazete, 2021). Görüşme yapıldığı sırada kentte çalışıp, izin günlerinde kırsal mahallelere işçi olarak çalışmaya giden üç kişi, ortaya çıkan

malîyetler ve tarımsal üretim riskleri dolayısıyla kırsal üretime dönmek isteyip de dönemediğini beyan etmişlerdir.

Görüşme yapılan bölgelerde bir diğer önemli sorun, sosyal güvenlik sistemine dahil olmakla ilgilidir. Kentte işçi olarak çalışan kişilerin tarımsal üretime dönmeleri durumunda emeklilik ve sağlık sigortalarını kendileri ödemeleri gerekmektedir. Dolayısıyla yukarıda bahsedilen tüm sorunlar hem kırsal mahallelerden kentlere olan göçü teşvik etmekte hem de kentlerde çalışmakta olan ve tarımsal üretim ile kentte kazandığından daha fazla kazanma potansiyeli olan bireylerin dönüşleri önünde engel ortaya çıkarmaktadır. Tüm bunların sonucunda, gerçekleştirilen görüşmelerdeki ifadelerle göre, köyünü bir kere terk eden bireyin kırsal üretime geri dönmesinin mümkün olmadığı söylenebilmektedir.

Genç Nüfusun Kırsalı Terk Etme Nedenleri

Tarımsal nüfusun azalmasında üç önemli iktisadi etken rol oynamaktadır: ilk olarak, “kentten çekici gücü”; kentlerdeki istihdam olanaklarının artması ve ortaya çıkan yüksek emek ücretlerinin cazip hale gelmesi. İkinci olarak, “iletilici güçler”; köy ve kent arasındaki diyalogu artıran etmenler olarak tanımlanır. Üçüncü olarak, “köyün itici gücü”; kırsal kesimde nüfusun birikmesi ve gizli işsizlik olgusuna paralel olarak fazla nüfusun dışarı atılmasıdır (Dinler, 2014, s:95).

Katma değerli mallara dayanan üretimin milli gelirde yüksek pay aldığı gelişmiş ülkelerde kırsal göç olgusu, sanayinin ihtiyaç duyduğu işi gücü ile paralel olarak ilerlemektedir. Kemal Dinler, gelişmiş ülke ortalamalarından yola çıkarak; örnek bir ülkedeki verilerle sağlıklı kentleşme sağlayan kırdan kente göçü şöyle tanımlamıştır: aktif nüfus artış hızı oranı %1 olan ve tarım dışı sektörlerde istihdam artışı %5 olan bir ülkenin, tarımsal üretimde yer alan nüfus oranı %20 seviyesinde ise tarımsal nüfusta yıllık azalma oranının %1 olması sağlıklı bir kentleşmeyi; köyden kente göç eden nüfus gruplarının istihdama hemen

katıldığını ve beraberinde kent içindeki hizmetlerin ve kentsel olanakların tüm nüfusa eşit olarak yetebildiği bir kent olgusunun ortaya çıkabileceği bir demografik yapının oluştuğunu belirtir (Dinler, 2014, s:95-96).

Tarımsal nüfusun düşüş hızı ile kentlerde yaratılan istihdam olanaklarının dengeli olduğu durumda dengeli bir kentleşme ve düzenli bir sanayiye dayalı gelişme durumu ortaya çıkmaktadır.

Tarımsal nüfusun (göç yoluyla) düşüş hızının kentlerde yaratılan istihdam olanaklarından daha fazla olduğu durumda, kentlerde işsizlik olgusunun yükseleceği görülmektedir. Bu durum da nüfusun tarımsal üretim içinde kalması gerekirken kentlere göçerek hem kentsel işsizliğin artmasına yol açmasıyla hem de tarımsal üretim için gerekli emek gücünün yok olmasıyla sonuçlanacaktır. (Dinler, 2014, s:96).

Tarım kökenli nüfusun kentlere kontrolsüz göçü, üretime hiç dahil olmayan nüfus kitleleri ortaya çıkarmakta ve de sanayi üretiminde ve hizmet sektöründe emek ücretlerinin düşmesi ile birlikte emek yoğun üretime bağlı düşük teknoloji üretim teknolojilerinin ülke geneline hakim olmasına yol açmaktadır. Kırsal bölgelerden kentlere doğru olan bu emek arzı, ülke ekonomisi içinde üretilen artı değer düşmesine ve yüksek sermaye ve nitelikli iş gücüne ihtiyaç duyan katma değerli üretimin sermaye tarafından tercih edilmemesine yol açmaktadır. Köylerden kentlere göç eden nüfusun, nitelikli kentli nüfus tarafından terk edilen emek yoğun sanayi sektörlerinde istihdam edilmesi ve bu kişilere kentsel yaşama uyum sağlamaları için üretilen artı değerden yeterli pay verilmesi sağlıklı bir toplum için gerekli bir süreçtir. Ancak mevcutta Türkiye’de gerçekleşen durum, köyden gelen nüfusun, emek yoğun sanayi sektöründe çalışan kentli nüfus ile rekabete sokularak emek ücretlerinin düşmesi için kentli nüfus üzerinde bir baskı unsuru haline getirilmesi amacıyla bir ‘yedek sanayi ordusu’nun yaratılması sürecidir (Emsen, 1999).

Tarım ile geçinen ve tarım üretiminde çalışan nüfusun azalması ve tarımdaki mevcut emek verimliliğinin makineleşme ile yükselmesi arasındaki ters orantı tarımsal üretim tekniklerindeki gelişmişlik düzeyi ile ilgilidir, bu durumu Dinler, “azalan tarımsal nüfus kanunu” olarak adlandırmaktadır (2014, s:93). Dinler’in bahsettiğı bu durum özellikle makineli tarıma uygun bölgelerde geçerli olmakla birlikte, orman ve fundalık alan yoğunluklu yerleşimler ile ayır ve mera arazisi yoğunluklu bölgelerde yukarıda bahsedilen sebeplerle makineleşmenin sağlanamaması ve tekniğın gelişmemesi ile birlikte bu bölgelerin hızlı bir şekilde nüfus kaybetmesiyle sonuçlanmaktadır. Tarım kökenli nüfusun, tarımsal gelirdeki nispi azalış, tarımsal girdiler ve çıktılar arasındaki dengesizlik ve üretim riskleri dolayısıyla kentlere yönelmesi, kentsel nüfus artışını plansız bir şekilde arttırmakta ve dolayısıyla toplumdaki sosyal sorunları da artırmaktadır. Bu durum köylerden ‘ne iş olursa olsun’ diyerek göç eden niteliksiz iş gücünün kentlerdeki emeğı ucuzlatması ile sonuçlanmasına yol açmaktadır.

Tarımsal nüfusun her ülke için ‘en az sayıda’ olması gereken bir düzeyi vardır ve bu düzeyi tarım işçisinin emek verimliliğı belirlemektedir. Özellikle gıda temininin öneminin anlaşıldığı 21. Yüzyılda, kendi tüketimini karşılayabilme hedefinde olan ülkelerde tarımsal nüfusun belli bir oranın altında olmamasına yönelik sosyal planlamalar yapılmaktadır. Bu noktada, tarımsal üretimde teknolojinin katkıları ile bir tarım işçisinin üretim verimliliğı önem kazanmaktadır.

Kırsal nüfus oranı en az olan ülkelerden biri olan Fransa’da bir tarım işçisi, Türkiye’deki bir işçinin 8 katı, İspanya’daki bir işçinin 3.5 katı, Yunanistan’daki bir işçinin 2 katı bir üretim gerçekleştirmektedir (Dinler, 2014, s:101).

Tarımdan tarım dışı sektörlere kayan nüfusun rasyonel olması için belli başlı koşullar ortaya konmuştur; ilk olarak üretim faaliyetlerinde uzmanlaşmış emeğın duyulan ihtiyacın artması, tarımda gereken görece ihtisaslaşmamış üretim yöntemleri ile sağlanabilecek gelir ve kırsal bölgelerdeki eğitimli nüfusun artması bir çelişki yaratır ve tarımsal nüfus niteliğini yükselttiğı oranda bir geliri tarım üretimi ile gerçekleştiremez. İkinci olarak, tarımsal üretime olan talebin nüfus

artış hızı ile doğru orantılı olması ancak sanayi üretimine talebin çok daha fazla olması ile açıklanır. Bu durum toplamda, milli gelir içinde tarımsal üretimin tuttuğu payın küçülmesi ile sonuçlanır. Emeğin ve tarıma yapılan yatırımın karlılığını düşürür ve tarım dışı sektörlere sermayenin kaymasını hızlandırır. Özellikle kentsel rant ve kentlerde ticaret ve hizmet sektörlerinin gelişimi, tarımsal sermayenin kentlere yönelmesi ile sonuçlanır. Neticede kırsalda sermaye birikimi azalır kırsal nüfus gittikçe yoksullaşırken, kırsal kökenli görece zengin nüfus kente sermaye transfer etmeye başlar. Bu durum hem kırsal üretimdeki verimliliği azaltırken hem de verimlilik artırıcı teknoloji ve sermaye gerektiren yatırımları sektöre uğratar ve kaçınılmaz şekilde kırsal nüfusu, üretim için gerekli emek gücüne erişemeyeceği noktaya taşır (Kazgan, 2013, s:234).

Borçlanma, Borçlanmadan Kaçınma ve Borca Dayalı Üretim Sorunları

Çalışma kapsamında görüşme yapılan çiftçilerin tamamının kredi kullanarak üretim yaptığı bilgisi elde edilmiştir. Yapılan üç görüşmede ise borç kaynağı olarak kredi kullanmanın dini nedenlerle ya da geri ödeyememe risklerinden dolayı tercih edilmediği belirtilmiştir. Bu kişilerin üretimlerini sınırlı tuttıkları, ‘alışkanlıktan’ dolayı (yüksek kazanç yerine sadece gündelik tüketimleri için - yeniden üretimlerini karşılamak için- üretime devam ettikleri) bu üretim sistemi içinde oldukları ve mevcudunda bulundurduğu canlı hayvanları kesime gönderemedikleri ve onların gündelik bakımlarını yapmaları dolayısıyla çiftçiliği sürdürdükleri görülmüştür. Bu kişilerin iş yapma biçimlerini ve çiftçilik yöntemlerini değiştirmeyi düşünmedikleri görülmüştür. Ayrıca bu kişilerin ya emekli maaşlarına sahip olduğu (bir kişi) ya da şehirde çalışan çocuklarından maddi yardım aldıkları (iki kişi) görülmüştür. Bu kişilerin, devlet teşviklerinden yararlanma adına yeni üretim araçlarını sahiplenme kaygıları yoktur ve böyle bir zorunlulukla karşılaştıklarında üretimi bırakacakları sonucuna ulaşmıştır.

Kırsal bölgelerde yaşayıp geliri tarıma dayalı olan, çalışma kapsamında görüşülen diğer kişilerin, kredi ve teşvik uygulamalarındaki bazı aksamalardan dolayı kentlere yatırım yaptıkları görülmüştür. Kırsal mahallelerde ikamet etmekle birlikte kentlere yatırım yapan bu kesim, çalışma kapsamında yapılan görüşmelere

göre, ova köylerde yaşayan kesimden oluşmaktadır. Bu kişilerin kentlerde yatırım yapma sebepleri arasında en sık karşılaşılan durum, kış aylarında barınma ihtiyaçları için kentsel imkanların yaşam olanaklarını kolaylaştırması olmuştur, yeterli birikimi olan kırsal üreticiler, kışları geçirmek için doğalgazlı kent evleri satın almaktadır.

Karşılaşılan bir diğer önemli bulgu ise kentte oluşan arazi rantından faydalanma isteğidir. Bu isteğin kaynağı, kırsal üreticilerin ihtiyaç duyduğu kredilerdeki kefil ve/veya ipotek zorunluluğu olmasıdır. Banka ve kooperatifler, şehirlerdeki ev ve arazileri ipotek olarak kabul edip kırsal üretim kredilerini daha kolay kullanıdirmektedir. Tarım Kredi Kooperatifleri'nin kredi kullanım şartlarına bakıldığında; kooperatif ortaklarının kredi limiti dahilinde *“tespit edilen kredinin en az 3 katı tutarında arazi, arsa, mesken, işyerlerini ipotek vermeleri ve/veya tespit edilen kredilerinin en az 3 katı değerinde (kasko değerinde) taşıt aracını/traktörü kooperatif lehine vermeleri halinde kefilsiz kredi kullanırdıldığı; ortakların tespit edilen kredinin en az 1,2 katı tutarında banka teminat mektubu vermesi durumunda ise başkaca kefil ve teminat şartı aranmadığı”* bildirilmektedir (Tarımkredi.org.tr, 2022). Kredi kullanıcısı üreticinin ipotek veremediğı durumlarda hem kredi limiti sınırlanmakta hem de kefil şartı aranmaktadır. Tarım Kredi Kooperatifleri'nin ilgili açıklamasında, kooperatif ortaklarının 20.000.-TL'ye kadar tespit edilen krediler için en az 2 kooperatif ortağının kefaleti sağlanarak kredi kullanırdılabileceğı belirtilmektedir. 20.001.-TL ile 30.000.-TL arasında kredi tespit edilen ortaklara, en az 3 kefile, 30.001.-TL ile 40.000.-TL arasında kredi tespit edilen ortaklara, en az 4 kefile maddi teminat alınmadan kredi kullanırdılabileceğı belirtilmektedir (Tarımkredi.org.tr, 2022). Bu noktada, çalışma kapsamında yapılan görüşmelerin tamamında pek çok çiftçinin birbirine kefil olmak yoluyla Tarım Kredi Kooperatifi'nden kredi kullandığı bilgisi alınmıştır. Ödenemeyen bir kredinin olması durumunda Tarım Kredi Kooperatifi'nin üyesi olduğı Türkiye Bankalar Birliğı Risk Merkezi ve Kredi Kayıt Kuruluşu bilgilendirilmekte (Tarımkredi.org.tr, 2022) ve kredi kullanan çiftçi ile birlikte kefil olan kişiler 'kara liste' uygulamasına girmektedir. BDDK'nın Açık Bankacılık adını verdiği ve 2020 yılından beri kullanılan bilgi işlem sistemi üzerinden tarım kredi borçlusu çiftçi ve kefilleri Türkiye genelindeki

tüm bankalara bildirilmektedir (BDDK, 2022; Sezal, 2021). Bu durumda olan çiftçilerin mallarını ipotek etme yoluyla piyasa şartlarından yüksek oranda özel bankalardan kredi kullandığı çalışmada elde edilen bulgular arasındadır. Ziraat Bankası'nın sübvansiyonlu kredileri (Ziraatbank.com.tr, 2022), ödenemeyen krediler için beş yıla kadar yapılandırma imkânı sunmakta ise de bu kredi imkanından yararlanmak için başvuran çiftçilerden bordrolu çalışan veya memur kefil talep edildiği çalışmada ulaşılan sonuçlar arasındadır. Tüm bu koşulları değerlendiren çiftçilerin, gelirlerinin iyi olduğu yıllarda bağlı oldukları şehir merkezinden arsa yahut ev alarak kırsalda elde ettikleri geliri kentlere aktardıkları ve ihtiyaç anında kredi çekmek için kullandıkları görülmektedir. Bu durum, kırsalda üretimin geliştirilmesi ve verimlilik artışına yönelik sabit sermaye yatırımları yerine çiftçilerin kentlerde yatırım yapması ile sonuçlanmakta; zaman içinde üretim teknikleri yeni koşullara yetişemeyen ve yeterli karlılığı sağlayamayan çiftçilerin kentlere göç etmesinde büyük bir kolaylaştırıcı etken olmaktadır.

Dayanışma, Dernekleşme ve Sosyal İlişkiler Sistemi

Çalışma sonuçlarına göre; kırsal yerleşimlerde dayanışma ve birliktelik duygusunu oluşturacak toplumsal kurumların ortadan kalktığı görülmektedir. Komşuluk ilişkileri -çalışmanın Covid-19 Pandemisi sırasında yürütülmüş olduğu da göz önünde bulundurularak- gittikçe azalmaktadır. Çalışma kapsamında ev ziyaretlerinin azaldığı, pandemi ile birlikte tamamen kesildiği sıklıkla belirtilmiş ancak bu durumdan rahatsızlık duyulmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmanın yürütüldüğü on altı farklı yerleşim biriminden on üçünde birbirine kefil olan sakinler arasında sorunlar yaşandığı bilgisine ulaşılmıştır. Bu noktada özellikle birbirlerini suçlamak üzerine çeşitli ithamlar atfedilmektedir. Bunlardan en sık duyulanı 'lüks için harcama yapmak' adına kredi kullanmaya yöneliktir. Bu durum özellikle yaşadığı ev koşullarını iyileştirmek, yeni ev yapmak, binek araç almak ve toprak miktarı ve koşullarının gerektirmediği ölçüde güçlü tarım makinelerine yatırım yapmakla ilintilidir. Bu anlamda kırsal mahalle içi iletişim yollarının komşuluk ve akrabalık ilişkilerini yok edecek ölçüde kapanması ile devam edecek bir sürecin yaşanmakta olduğu yahut yaşanacağı söylenebilir.

Kırsal mahallelerde mevcut dernek ve dayanışma sistemlerine bakıldığında, hemşerilik bağına dayalı eğitim için burs veren derneklerin yalnızca çayır ve mera arazisi yoğunluklu köylerde olduğu görülmektedir. Çalışmanın yapıldığı yerleşimlerden üç tanesinde kendilerinin kurduğu dernekler, kendi köylerinden öğrencilere lise ve üniversite eğitimleri için burs sağlamakta olduğu görülmektedir. Bu anlamda, Karaman şehrinde Sarıveliler ve Ermenek ilçelerinin ayrı bir konumu olduğu söylenebilir. Bu iki ilçe merkezine bağlı köylerde eğitim oranı çalışmanın yapıldığı diğer yerlere göre daha yüksek olmakla birlikte, mevzu bahis derneklere de bu yerleşimlerde rastlanmıştır. Bu anlamda bu tür bir dernekleşmenin bir tür nepotizm ortaya çıkardığı, bu iki ilçe ve köylerinden çıkan kişilerin daha üst kademelere çıkmalarının daha kolay olduğu çalışma kapsamında yapılan görüşmelerde ifade edilmiştir. Bu durum görüşmenin yapıldığı kırsal bölgeler arasındaki eşitsizliği artırdığı iddia edilen bir unsurdur. Örnek olarak, Ermenek'e bağlı Esentepe Mahallesi'nde kaldırım ve kanalizasyon yatırımlarının çok önceden yapıldığı görülürken, kent merkezine çok daha yakın olan Burhan ya da Zengen Mahallelerinde henüz yolların asfaltlanmadığı görülmüştür. Bu tür örnekler çalışmada sıklıkla karşılaşılmış; kırsal kalkınmanın- bayındırlık boyutunda - eşit imkanlarla her yerde uygulanmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Dayanışma boyutunun bir diğer unsuru üretici birlik ve kooperatifleridir. Bu birlik ve kooperatiflerin, ana üretim kollarındaki ürünleri en çok üreten köyleri merkeze alarak kurulması üretim sürecinin doğal bir sonucudur (Böge, 2018) ancak çalışma kapsamında görüşme yapılan bölgelerde kurulan birlik ve kooperatiflerin yöneticilerinin de bu bölgelerde ikamet eden büyük üreticiler olduğu anlaşılmaktadır. Kooperatif ve birliklerin yönetimi ile ilgili sorulan sorular kapsamında, bu örgütlerin demokratik bir yönetim anlayışına sahip olmadıkları görülmektedir. Kooperatif ve birliklerin bu durumu, ana faaliyet kollarındaki kazancın örgütlerin yaşamını sürdürmesine yetmemesi; ürünlerin toplanması, işlenmesi ve satışı noktasında kooperatif ve birliklerin özel sektörle rekabette geri kalması ve başarılı kooperatif ve birlik örneklerinin ana faaliyet kolları dışında başka sektörlerle de yatırım yapması olarak iletilmiş ve dolayısıyla görüşme yapılan bölge halkı, kooperatif ve birliklerde başarıyı getirenin iyi yöneticiler yerine daha çok siyasi ve ekonomik bağı olan yöneticiler olduğunu ifade

etmişlerdir. Bu durum doğal olarak kooperatif ve birliklerin yöneticilerinin, örgüt üyeleri tarafından hoşnutlukla karşılanmasa bile örgütün devamı için gerekli kişiler olarak sayılması ile neticelenmektedir. Bu durum neticesinde, kooperatiflerin temel kuruluş ilkeleri olarak sayılan; “Gönüllü ve serbest giriş ilkesi; ortağın demokratik yönetim ilkesi; ortağın ekonomik katılım ilkesi, özerklik ve bağımsızlık ilkesi; eğitim, öğretim ve bilgilendirme ilkesi; kooperatifler arası iş birliği ilkesi ve toplumsal sorumluluk ilkesi” (Böge, 2018) prensip ve ilkeler bütünüünün araştırmada elde edilen bulgular değerlendirildiğinde, uygulanmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Bu noktada Ticaret Bakanlığının 2021 Kooperatifler Raporu’na bakıldığında; Yaş Sebze ve Meyve Pazarlama faaliyet kolunda 18 aktif kooperatif olduğu, 11 kooperatifin faaliyetlerinin durduğu ve 17 kooperatifin sicil kaydının silindiği; Üretim ve Pazarlama faaliyet dalındaki 537 kooperatiften 220’sinin faaliyetinin durmuş olduğu ve 294’ünün sicil kaydının silinmiş olduğu görülmektedir (Ticaret.gov.tr, 2022).

Çalışma kapsamında yapılan görüşmelerde, kooperatif ve birlikler hakkında en sık şikâyet edilen sorun, kooperatif yönetimlerine olan güven olmuştur. Çalışmada Karaman İlinde pek çok kooperatifin zarar ederek kapandığı ve bir başka il ya da ilçe merkezli örgütün o bölgedeki üretimi devraldığı görülmüştür. Doğal olarak kooperatiflerin görevleri arasında sayılan bulunduğu bölgenin yaşam koşullarının iyileştirmesi faaliyeti, kooperatiflerin kapsadığı alan genişledikçe uygulanması çok zor bir hedef olmakta ve bu tarz üretim birlikleri toplumsal bir örgütlenme aracından ziyade özel sektöre alternatif bir sermaye işletmesi niteliği ile bu çalışmada ön plana çıkmıştır.

Nüfus Artışı ve Kırsal Üretime Olan Talep Arasındaki Dengesizlik

Tarımsal üretime ve gıdaya yönelik talebin ülkenin toplam nüfus artışıyla birlikte sürekli artıyor olması; tarımdaki üretim tekniklerinin gelişmesi ile emeğin verimliliğinin artması neticesinde, tarımsal üretimde tek tip ve emek verimliliği

yüksek, makineleşmeye dayalı ürünlerin üretilmesi, kırsal bölgelerde, özellikle araştırma kapsamına alınan orman ve fundalık alan yoğunluklu yerleşimlerde ve çayır ve mera arazisi yoğunluklu bölgelerde gizli bir işsizlik ortaya çıkarmaktadır. Ova tarımı yapılan bölgelerde sürekli artan buğday ve mısır ürünleri arzına karşılık, diğer köy tiplerinde üretilen ürünlerde olan arz düşmektedir. Araştırmada elde edilen bulgular bu durumla paralel olarak, yalnızca ova tarımı yapılan bölgelerde tarım işçisi olarak çalışan nüfusun arttığını ancak diğer köy tiplerinde ihtiyaç fazlası kalan bir nüfusu göstermektedir. Araştırma bulgularına göre ova tarımı yapılan bölgelerde makineleşme neticesinde emek ihtiyacı azalırken, çayır ve mera yoğunluklu köyler ile orman ve fundalık alan yoğunluklu köylerde ise üretilen ürünlerin maliyetinin düşürülememesi ve bu köy tiplerindeki üretimlerin finansal risklere bağlı olarak düzenli bir gelir sağlayamaması da kırsal nüfusun kentlere göç etmesi üzerinde önemli bir etken oluşturmaktadır.

Kırdan Kente Yoğun Göç ve Sosyal Hizmet Sunumundaki Aksamalar

Araştırma örneklemindeki tüm köy tipleri birlikte değerlendirildiğinde, kırsalda azalan nüfusla birlikte kırsala yönelik yürütülen sosyal hizmet faaliyetlerinin ve altyapı ile bayındırlık hizmetlerinin azalması bu nüfusu kentlere yönlendirmekte ve kentlerde bir işsiz havuzu ortaya çıkarmaktadır.

Katma değerli ürünler üreten ve yüksek verimli sanayi üretimiyle iştigal olan sermaye kollarının, artan kırsal göç ile birlikte düşük yatırım maliyetleri ve düşük rekabet koşulları dolayısıyla daha kolay ve hızlı artık değer üreten düşük karlı ve düşük teknolojili inşaat sektörüne yönlendiği görülmektedir. Karaman’da yapılan görüşmelerde elde edilen bulgulara göre, kırsaldan gelen göçle birlikte pek çok sanayi firmasının inşaat gibi emek yoğun sektörlere kaydığı, bunda da en büyük kolaylaştırıcı etmenin, emek ücretlerini düşüren kırsal göç dalgasının olduğu görülmektedir. Bu durum, sermaye sahiplerinin monopolleşmesi ve sermaye hareketlerinin toplumda fırsat eşitliğinden ziyade tekellere yönelmesine sebep olmaktadır (Kazgan, 2013, s:262-267). Bu durumun çalışma için önem kazandığı nokta, gıda arzı için gerek duyulan iş gücünün kentlerdeki inşaatlarda çalışmak için köyleri terk etmeleridir.

Tarımsal üretimde var olan nüfusun yeterli teknik gelişme ve tarımsal emekteki verim artışı dolayısıyla değil de tarımdaki riskler ve tarımsal gelirlerin azalması nedeniyle kentlere yönelmesi, niteliksiz kentsel yaşam alanları ile gecekondulaşma ve bölgesel gelişmişlik farklarını ortaya çıkarmaktadır (Kazgan, 2013, s:262-267; Dinler, 2014, s:110-111). Kırsal bölgelerde geçinmesi mümkün olmayan nüfus, kentlerde rezerv iş gücü olarak var olmakta; bu durum iş gücü için rekabeti yok etmekte, ortalama maaşları ve üretimin niteliğini düşürmekte ve gıda güvenliği sorunları ile birlikte sosyal sorunları perdeleyen yetersiz beslenme ve işsizlik sorunları ortaya çıkmaktadır. Bu noktada kentlerde düzensiz bir şekilde biriken bu nüfus gruplarına sağlanması gereken sosyal hizmet uygulamaları, sosyal hizmet kurumlarının örgütlenme hızının bu nüfus artışına yetişememesi ile birlikte sunulamamaktadır.

Türkiye’de kırsal bölgelerden gelen ve büyük kentlerin çeperlerinde yahut yoksullaşan eski kent merkezlerine yerleşerek gecekondulaşma mahallelerini oluşturan kişilerin ilişki biçimleri ve yaşayış özellikleri kendilerine özgü bir alt kültür yarattıklarını göstermektedir (Mülga Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, 2009). Böylece geleneksel toplumdan modern topluma dönüşüm olarak nitelenebilecek gecekondulaşma eğilimi ortaya çıkmaktadır. Sipahi’nin (2019) Konya ilinde gerçekleştirdiği çalışmasında, kırsal alanlardan kentlere göçen nüfusun yaşam alanları; tek katlı ve küçük bahçeli müstakil evlerden oluşmaktadır. Bu evlerde kalanların yaklaşık üçte birinin sürekli bakım gerektiren kronik rahatsızlığı olduğu ve bu nüfusun sosyal güvenlik sistemlerine dahil olmadığı görülmektedir. Bu kişiler, kentlerde bulunan kültürel, sosyal ve ticari imkanlardan haberdar olmamaktadır. Bu kişilerin %83’ünün sinema, tiyatro gibi kültürel etkinliklerden hayatları boyunca yararlanamadıkları görülmektedir.

Kırsal alanlardan kentlere göç eden nüfus için geçerli olan önemli bir kavram, dışlanmışlık kavramıdır. Dünya Kalkınma Bankası’nın 2001 tarihli raporunda, kentsel yoksulların kentlerdeki yaşamdan ötekileştirilmesi ile ilgili şu ifadeler kullanılmıştır (akt: Beyazıt, 2020):

“Yoksulluk refahta yoksunluk şeklinde ifade edilir. Ama tam olarak yoksulluk ne demektir? Yoksul olmak; aç olmak, barınma ve giyecek ihtiyacını karşılayamamak, hasta olmak ama tedavi olamamak, okuma yazma bilmemek ve okula gidememek demektir. Ama yoksul insanlar için, yoksulluk içinde yaşamak bundan fazlasıdır. Yoksul insanlar özellikle kendi kontrolleri dışında gelişen olaylara karşı savunmasızdırlar. Genellikle devlet kurumları ve toplum tarafından kötü muamele görürler ve hatta bu kurumlarda söz sahibi olmaktan ve iktidardan dışlanırlar.”

Çalışma kapsamında yapılan görüşmelerde, kırsal bölgelerden kentlere yapılan göçün iki ayrı boyutu olduğu görülmüştür; toprak özellikleri ve üretim olanakları yetersiz olduğu için bir nesilden fazla bir süredir kentlere göç veren kırsal bölgeler ve mevcutta yeni iklim koşulları, yeni ortaya çıkan üretim ve girdi sorunları, kentsel yaşama özenme gibi etmenlerle kentlere göç eden ilk kuşak nüfus. Bu iki nüfus grubu arasında özellikle alınan eğitimin farklılaştığı bu çalışmada gözlenmiştir. Dağ ve orman köylerinde yüksek olan eğitime devam etme oranları ve bu köylerden göç edenlerin kentlerde daha önceki kuşaklardan göç etmiş akraba ve hemşerilerinin yardımı ile kent sistemine dahil olması bu kişileri daha başarılı olma noktasında desteklemekte iken özellikle ova köylerinde görece yakın zamanlarda göç etmeye niyetli nüfusun eğitim almadığı ve nitelik kazanmadan kentlere göç ettiği, bu göç için de kentlerdeki çekici unsurun, vasıfsız işçi olarak çalışabilecekleri ancak sağlık ve emeklilik sigortalarının işveren tarafından ödendiği iş olanakları olduğu görülmüştür. Bu çalışmada, Sav ve Sayın'ın çalışmasına (2018) paralel olarak elde edilen kentlere göç etme eğiliminin sebepleri aşağıda sıralanmıştır:

Kırsalda, tarımsal üretim haricinde başka bir iş olanağı olmaması; ürünlerin satış fiyatlarındaki dalgalanmalara paralel olarak planlı bir hayatın mümkün olmaması; kendilerinden önce kentlere gidenlerin yahut köyde ürettikleri artık değeri kentlere yatıran aile bireylerinin mevcuttaki yatırımları; üretim ve çıktı miktarlarındaki muhasebeleşirmenin eksikliği, üretimdeki fizibilite sorunları ve ticari riskin yüksek olması; ürettikleri ürünlerden aracılardan daha fazla kar ediyor olması; işçilik masraflarının fazla olması ve kırsal iş gücüne erişimin gittikçe

azalması; tarımsal hastalık ve zararlılarla mücadelede teknik bilgi gerekliliği ve bu bilgiye sahip olmamak, destek alamamak; kentlerde maaşlı işçi olarak çalışmanın getirdiği sabit gelir avantajı. Bunlarla birlikte, kendilerinden önce kentlere göçen hemşerilerin taşıdığı bilgiler neticesinde, kentlerdeki eğitim ve altyapı olanaklarının daha fazla olması, çocuklarını kentlerde yetiştirme isteği; sosyal güvenlik sistemine dahil olmanın özellikle emeklilik çağındaki avantajlarının farkına varılması ve kentlerde işçi olarak çalışmanın karşılığında ücretlerin düşük olmasına rağmen sosyal güvenlik sistemine dahil olmanın öneminin anlaşılması; sosyal yardımların kentlerde daha yaygın ve ulaşılabilir olması (Sav ve Sayın, 2018).

Tüm bu göç hareketleri sonucunda, sanayi üretimi ve hizmet sektörü için emek temininde bir tekelleşme ortamı ortaya çıkmaktadır. Ucuz iş gücü rezervini sürekli besleyen bu nüfus kitlesi, kentlerde sunulan sosyal hizmet ve toplumsal imkanların hem daha az farkındadır hem de emek yoğun üretime dayalı eski teknoloji ile üretimi sürdürmeye çalışan ve teknik gelişmeler ile rekabeti yaratma durumunda olan kentsel sanayinin mevcut halinde karlılığını sürdürmesini sağlamaktadır. Dolayısıyla kırsal nüfusun kentlere olan göçünün henüz altyapı oluşturulmadan teşvik edilmesi, kentlerde, yalnızca kent kapitalistleri için olumlu etkiler sağlamaktadır.

Kırsal nüfus için göç sebeplerinin bireysel sebepler haline gelmesine yol açan, kent kökenli geleneklerin kırsala dayatılması, özellikle evlilik, yaşlılık ve çocuk bakımı konularında artık kentlerde temel hak olarak görülen belediye hizmetlerinin kırsalda sunulmaması, ne pahasına olursa olsun kırsal kökenli gençleri tarım üretiminden koparmaktadır. Özellikle sağlık ve emeklilik sigortalarının yüksek maliyeti, bu tarz kamu hizmetlerinin temelde sabit gelirli işlerle mümkün olmasına yönelik sosyal güvenlik sistemi ile sosyal destek sistemleri kırsalda yaşamanın çağdaş dünya gereksinimleri için gerekli kaynağa erişme imkanlarını kısıtlaması, kırsalda yaşayan ve yaşam beklentileri ile potansiyel gelirleri örtüşmeyen genç nüfusun kentlere göçmesine yol açmaktadır (Beyazıt, 2020; Başbüyük, 2011; Kaypak, 2013).

Gelişmiş kabul edilen ülkelerde kentlerde yaratılan teknolojik gelişimin kırsal üretimde kullanılması ve emek verimliliğini yükseltmesi nedeniyle atıl kalan kırsal nüfusun kentlerde yeni iş kollarında yahut fason üretim sektörlerinde iş bulma imkanları ile kentlerdeki ikinci ve üçüncü kuşak emekçi toplumsal grupların artan kültürel ve eğitim sermayesini kullanabilecekleri yeni iş kollarına geçmeleri, onlardan boşalan temel üretim mekanizmalarına kırsal gençlerin yerleşmesi esas iken Türkiye’de, kırsal bölgeler üzerinde yaratılan kentsel gelenek ve gereklilikler kırsal göçü teşvik etmekte (Dinler, 2014, s:105-110); kentlerde ihtiyaç ve altyapı olmamasına rağmen kırsal alanların boşalması ve kentlerde sosyal, kültürel ve sosyal hizmete yönelik hizmetlerin henüz olgunlaşmadan yeni göç dalgaları ile dolması neticesinde, emek gücü eksikliği dolayısıyla ekilemeyen topraklar yarattığı gibi, kentsel bölgeler içinde de eski yerleşimler ve yeni kurulan yerleşimler arasında, devlet ya da belediyeler tarafından sunulabilen sosyal hizmet arasındaki farkı artırmakta; toplumdaki nüfus gruplarının yararlanabildiği sosyal hizmet imkanları arasında çok büyük farklılıklar doğurmaktadır.

Kırsaldaki nüfusun kentlere göç etmesi arzu edilen ve gelişme sürecinde tüm ülkelerin yaşadığı bir süreçtir (Dinler, 2014, s:97). Ancak bu süreçte, tarımsal üretimde gıda güvenliğini sağlayacak yeterli sayıda nüfusun köylerde kalması, sağlıklı bir toplum için gereklidir. Araştırmada elde edilen bulgular, örnekleme alınan köylerde, potansiyellerinin çok altında bir kapasitede üretim yapıldığını göstermektedir.

Kırsal Üretimin Yeniden Üretim Süreçleri

Çiftçilik, emek yoğun çalışma biçiminden sermaye yoğun bir üretim biçimine doğru evrilmektedir (Özügurlu, 2003, s:166). Kırsal mahallelerde yaşanan ve tarım sektörünün temel geliri oluşturduğu yerleşimlerdeki sermaye yapısındaki dönüşüm; çiftçilik faaliyetlerinin sermaye yoğun iş haline gelmesi ile birlikte tarım alet edevatlarının teknolojik birikimin artmasıyla pahalalanması; sürekli sermaye artırımı gerekliliği -altyapı harcamaları ve üretim için gereken sarf malzemelerin yükselen ücretleri (tohum, gübre ve ilaç giderleri) ve üretilen ürünün tüketileceği bölgelere aktarılmasının çiftçilerin bireysel girişimleri ile

değil araçlar ve nakliye şirketleri ile kent kökenli mağazalara devredilmesi süreçleriyle birlikte tarımsal gelirler içinde çiftçinin hakkı olan payın rant olarak diğer sektörlerle dağıtılmasını artırmaktadır. Bu anlamda tarımsal üretimin tüm aşamalarında tüketilen ürün ve hizmetler, tarımsal gelirle yaşamını idame ettiren nüfus kitlesinin ürettiği artı değer ile elde edilmekte ve kâr eklenerek çiftçiye satılmaktadır. Başka bir ifadeyle tarımdan elde edilen ürünler, kent soylu şirketler eliyle kentlerde satılmakta; tarım üretimi için gereken girdiler yine kent soylu şirketler eliyle çiftçilere satılmaktadır. Tarım üreticisi ürettiği üründen bir kere kar elde edebilirken, tarım ürün ticareti ile uğraşan şirketler, hem nihai ürünü kentte satarken hem de üretim girdisini çiftçiye satarken iki kere kar elde etmektedir.

Tarım ile geçinen nüfusun üretimleri, ürünün özgün nitelikleri göz önüne alınmadan, bir fabrika gibi tüm koşulların ideal durumda olmasıyla ortaya çıkacak potansiyel kâr üzerinden fiyatlandırılmakta; çiftçinin emeği ve ürettiği ürün, tarımsal üretimin riskleri göz önünde bulundurulmadan çeşitli araçlar ağı vasıtası ile bu araçların taleplerine göre şekillenmektedir. Kentli tüketicinin sofrasına konan düzgün şekilli bir meyvenin satış fiyatı üzerinden çiftçinin karı hesaplanmakta ancak tüccar tarafından ıskartaya çıkartılan ‘biçimsiz’ meyve, çok daha düşük fiyatlandırılarak, çiftçinin elde etmesi gereken karı, kendisine aktarmaktadır.

Kırsal bölgelerdeki üretimi etkileyen kır-kent çelişkisinin kaynağı, kırsal üretimdeki riskleri artıran koşulların ve bozucu etkilerin kaynağının kırsalın kendisi olmamasıdır. Bu anlamda kentsel sanayi, kentlerin ihtiyacı için ortaya çıkan maden ve taş ocaklarının tarımsal üretim üzerindeki baskısının maliyetini doğrudan kırsal üreticiye yansıtmaktadır. Örnek olarak, taş ocakları nedeniyle ortaya çıkan toz, meyve kalitesini etkilediğinde, toz altında kaldığı için yeterince gelişemeyen meyve çok daha düşük fiyatla meyve suyuna dönüştürülmektedir. Piyasada meyve arzı azaldığı için meyve suyu fiyatları da yükselmiş olacak ancak çiftçi hem daha niteliksiz hem de kilo bazında daha az ürün elde ettiği için kazancının büyük kısmını kaybedecektir. Kent sermayesi hem taş ocağından kar elde ederken hem de ucuza mal ettiği meyve suyundan yüksek kar sağlayacaktır. Çiftçi örgütlenmelerinin engellenmesi vasıtasıyla serbest piyasa içinde var olması

sağlanan kırsal üretim sistemi, serbest piyasanın getirdiği fiyat hareketlerinden kâr sağlamamaktadır. Bu durum; tarımsal üretimin doğasında vardır: üretmek için tüketmek zorunda olan tarım sektörünün üstlendiği risk faktörünü fiyatlamasına, serbest piyasa izin vermemektedir. Benzer bir durum ani hava olayları nedeniyle azalan arzla birlikte üretilen ürünün kilo bazında azalması ile gerçekleşmektedir. Çiftçinin eline geçen yekun para aynı kalmakla birlikte, kent soylu tüccar, daha az ürün satarak aynı karı sağlayacaktır.

Marx, kapitalist sistem içinde emeğin toplumsal verimini yükseltecek her tür yöntemin, üreticinin sömürülmesi ve üreticinin üzerinde egemenlik kurulmasının bir aracı haline geleceğini belirtir (akt: Hunt, 2005, s:312). Topraktan alınan ürün miktarı arttıkça, ürün fiyatı düşmektedir ancak bu verim artışını sağlamak için kullanılan tarımsal girdiler sürekli yükselmek zorundadır. Bu noktada çiftçilerin kendi üretim aracı olan topraklarını olabilecek en üst düzeyde kullanması ve dekar başına alınan ürün verimini sürekli olarak artırması gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Bu döngünün kırıldığı illüzyonunu yaratan organik üretim, bu üretim yönteminde kullanılması zorunlu olan sertifikalı tohum fiyatlarıyla oynanarak, tüketicinin ödediği görece yüksek nihai ürün bedellerinden çiftçi yerine tohum fabrikalarına gelir aktarımıyla yine üreticinin kendi emeğini ve kendi toprağını sömürdüğü bir üretim biçimi olmaktadır. Oysa üretimdeki bu artış gelirlere aynı oranda yansımamaktadır. Çizelge 4.2.'de görülebileceği üzere, Amerikan doları bazında Türkiye'de çiftçilik yapan kişiler, 2005-2020 yılları arasında gelirlerinin %9,75'ini kaybetmişlerdir. Ancak Çizelge 4.1'de görüldüğü üzere, buğdayda 2005'te dekar başına 230 kilo olan üretim, 2020'de 300 kiloya, arpada 2005'te dekar başına 260 kilo olan üretim 2020'de 270 kiloya, mısırdaki 2005 yılında dekar başına 70 kilo olan üretim 2020 yılında 94 kiloya, ayçiçeğinde 2005 yılında 170 kilo olan üretim 2020 yılında 280 kiloya ve şekerpancarında 2005 yılında 4520 kilo olan üretim 6800 kiloya çıkmıştır. Tüm ürünlerde ortalama verimlilik artışı %36 iken gelir kaybı %9,75'tir.

Çizelge 4.1. 2005-2020 Yılları Arasında Üretilen Seçili Tarım Ürünleri Miktarları

	Buğday			Arpa			Mısır			Ayçiçeği			Şekerpancarı		
Yıl	Ekili Alanlar (Bin Dekar)	Üretim Miktarı (Bin Ton)	Dekar Başına Ürün	Ekili Alanlar (Bin Dekar)	Üretim Miktarı (Bin Ton)	Dekar Başına Ürün	Ekili Alanlar (Bin Dekar)	Üretim Miktarı (Bin Ton)	Dekar Başına Ürün	Ekili Alanlar (Bin Dekar)	Üretim Miktarı (Bin Ton)	Dekar Başına Ürün	Ekili Alanlar (Bin Dekar)	Üretim Miktarı (Bin Ton)	Dekar Başına Ürün
2005	92500	21500	0,23	36500	9500	0,26	6.000	4.200	0,7	5.660	975	0,17	3.358	15.181	4,52
2006	84900	20010	0,24	36498	9551	0,26	5.360	3.811	0,71	5.854	1.118	0,19	3.257	14.452	4,44
2007	90977	17234	0,19	34280	7307	0,21	5.175	3.535	0,68	5.547	854	0,15	3.002	12.415	4,13
2008	80900	17782	0,22	29500	5923	0,20	5.950	4.274	0,72	5.800	992	0,17	3.220	15.488	4,80
2009	81000	20600	0,25	30100	7300	0,24	5.920	4.250	0,72	5.840	1.057	0,18	3.244	17.275	5,32
2010	81034	19674	0,24	30400	7250	0,24	5.940	4.310	0,72	6.414	1.320	0,20	3.291	17.942	5,45
2011	80960	21800	0,27	28688	7600	0,26	5.890	4.200	0,71	6.557	1.335	0,20	2.973	16.126	5,42
2012	75296	20100	0,27	27488	7100	0,26	6.226	4.600	0,74	6.046	1.370	0,23	2.806	14.920	5,32
2013	77726	22050	0,28	27205	7900	0,29	6.600	5.900	0,89	6.098	1.523	0,25	2.913	16.488	5,66
2014	79192	19000	0,24	27873	6300	0,23	6.586	5.950	0,90	6.574	1.637	0,25	2.887	16.743	5,79
2015	78668	22600	0,29	27836	8000	0,29	6.882	6.400	0,93	6.853	1.681	0,24	2.745	16.022	5,84
2016	76719	20600	0,27	27401	6700	0,24	6.800	6.400	0,94	7.201	1.671	0,23	3.224	19.592	6,08
2017	76689	21500	0,28	24247	7100	0,29	6.391	5.900	0,92	7.796	1.964	0,25	3.393	21.149	6,23
2018	72993	20000	0,27	26119	7000	0,27	5.919	5.700	0,96	7.345	1.949	0,26	2.921	17.436	5,97
2019	68464	19000	0,28	28691	7600	0,26	6.388	6.000	0,94	7.526	2.100	0,28	3.138	18.054	5,75
2020	69222	20500	0,30	30972	8300	0,27	6.916	6.500	0,94	7.288	2.067	0,28	3.381	23.023	6,80

Kaynak: Tüik, Tahıllar ve diğer bitkisel ürünlerin alan ve üretim miktarları (Seçilmiş ürünlerde), 2005-2020

Çizelge 4.2. Tarım Ürünlerinin 2005-2020 Yılı Parasal Değerleri Karşılaştırması

	Ekili Arazi	Üretim Miktarı			Ürünlerin Parasal Değeri		Ürünlerin Parasal Değerlerindeki Yıllık ve 15 Yıllık Toplam Değişim				
Yıl	Bin Dekar	Bin Ton	Yıllık Değişim %		Türk lirası Değer	USD Cinsinden Değer	Merkez Bankası Yıllık USD Kuru*	USD Kuru Yıllık Değişim %	TL Bazında Ürünlerin Değerindeki Değişim %	USD Bazında Ürünlerin Değerindeki Değiş- mi %	
2005	144018	51356	-		21.523.272.689	15.963.266.846	1,3483	-	-	-	
2006	135869	48942	-4,70		20.077.340.745	14.215.052.921	1,4124	4,75	-6,72	-10,95	
2007	138981	41345	-15,52		19.559.081.985	16.790.352.807	1,1649	-17,52	-2,58	18,11	
2008	125370	44459	7,53		24.043.524.972	15.723.971.599	1,5291	31,26	22,98	-6,35	
2009	126104	50482	13,55		25.889.625.949	17.323.269.287	1,4945	-2,26	7,68	10,17	
2010	127079	50496	0,02		28.464.470.262	18.423.605.348	1,545	3,38	9,94	6,35	
2011	125068	51061	1,12		35.708.465.221	18.813.732.993	1,898	22,85	25,45	2,12	
2012	117862	48090	-5,82		33.158.241.882	18.563.566.164	1,7862	-5,89	-7,14	-1,33	
2013	120542	53861	12,00		39.124.023.862	18.331.079.915	2,1343	19,49	17,99	-1,25	
2014	123112	49630	-7,85		42.170.007.141	18.090.175.085	2,3311	9,22	7,78	-1,31	
2015	122984	54703	10,22		49.519.631.343	16.939.633.751	2,9233	25,40	17,43	-6,36	
2016	121345	54963	0,47		47.985.465.088	13.610.967.264	3,5255	20,60	-3,10	-19,65	
2017	118516	57613	4,82		56.119.498.611	14.851.535.875	3,7787	7,18	16,95	9,11	
2018	115297	52085	-9,59		62.215.074.201	11.759.772.082	5,2905	40,01	10,86	-20,82	
2019	114207	52754	1,28		79.174.211.286	13.305.024.835	5,9507	12,48	27,25	13,14	
2020	117779	60390	14,47		98.170.160.039	13.207.873.322	7,4327	24,90	23,99	-0,73	
			Toplam Değişim:	22,01				Toplam Değişim:	%195,86	%168,73	%-9,75

*İlgili seneye ait TCMB Yeniden Değerleme Kuru

Kaynak: Tüik, Tahıllar ve diğer bitkisel ürünlerin alan ve üretim miktarları (Seçilmiş ürünlerde), 2001-2021; Tüik, Bitkisel ve hayvansal üretim değerleri, 2001-2020; Tüik, Tarım alanları, 2001-2021; TCMB, Gösterge Niteliğinde Merkez Bankası Kurları

Çalışma kapsamında yapılan görüşmelerde çiftçilerin, verimlilik artışı sağlamak ve iklim sorunları ile mücadele dolayısıyla hem makineleşmeye yüksek ihtiyaç duydukları hem de sulama ve gübreleme sistemleri ile sabit yatırımlarını artırmak zorunda oldukları görülmektedir. Destekleme için şart koşulan sertifikalı tohumlara sahip olma maliyetinin yükselmesi, üretim için kullanılması zorunlu gübre çeşitliliğinin artması gibi sermaye yatırımları ile birlikte, ürünlerin kilogram bazında fiyatlarının düşerek çiftçinin niceliksel olarak daha fazla üretmesine yönelik piyasa koşulları oluşmaktadır. Bu noktada, kentlerdeki nüfusun sürekli artması ve kırsalda yaşayan nüfusun azalması yahut üretimden çıkması bu niceliksel olarak artan üretimi toplumun gıda güvenliği için de zorunlu kılmaktadır ancak bu üretimdeki artışın gelir olarak karşılığı ürünlerin değerine ve çiftçiye yansımamaktadır.

Kırsalda Gündelik İhtiyaçların Temini ve Emeğin Yeniden Üretim Biçimleri

Araştırmada elde edilen bulgulara göre, gündelik tüketim ihtiyaçlarını kendi üreten kırsal yerleşim sakinleri oldukça azdır. Özellikle bostan ve bahçe üretimi ile kendi ihtiyaçlarını üreten nüfus yalnızca orman ve fundalık alan yoğunluklu yerleşimlerde bulunmaktadır. Araştırmanın yapıldığı diğer köy tiplerinde elde edilen bulgulara göre, bu köylerde yaşayanlar tüketiceği gıdaları ve çeşitli hizmetleri piyasadan satın alma yolu ile temin etmektedir.

Kırsal üreticinin kendi yeniden üretimini sağlaması, çalışmada elde edilen bulgulara göre, ekonomik ve sürdürülebilir olmamaktadır. Bu durum ile bağlantılı önemli bir bulgu, kırsal üreticilere sorulan, kendi ürettiğiniz ticari tarım ürünlerini tüketiyor musunuz, sorusuna verilen olumsuz yanıtlardır.

Kırsal üreticinin kendi yeniden üretimini sağlamamasına yol açan en önemli etmen, 2012 yılında değişen belediye yasası ile birlikte köy tüzel kişiliklerinin kırsal mahalleler olarak yeniden örgütlenmesidir. Bu değişim ile birlikte, merkez ilçede yer alan ve altyapı ihtiyaçları şehir belediyesi tarafından karşılanan köylerde, hane içi su kullanımının su sayaçları ile ölçülmesi ve faturalanmasıdır.

Bu duruma yönelik bulgular ova tarımı yoğunluklu bölgelerde elde edilmiştir. Su ihtiyacı il özel idaresi tarafından karşılanan köylerde, su temini için gerekli elektrik enerjisi maliyetleri sübvansede edilmeden muhtarlıklara fatura edilmektedir. Bu durumu gösteren bulgular çayır ve mera arazisi yoğunluklu köy tiplerinden elde edilmiştir. Araştırma bulgularına göre bu durum, bostan ve bahçe üretiminin maliyetini yükseltmekte, köy sakinlerinin bireysel üretimi terk ederek ihtiyaçlarını satın almaya yöneltmektedir. Orman ve fundalık alan yoğunluklu köy tiplerinde ise bostan ve bahçelerde kullanılan suyun köy tüzel kişiliğinin mülkiyetindeki kuyu ve kaynaklardan sağlandığı, genellikle ücretsiz ya da cüzi sabit ücretlerle sağlandığı görülmektedir.

Araştırma bulgularına göre, ova tarımı yapılan bölgelerde kırsal yerleşiklerin karşılaştığı bir diğer maliyet, atık yönetimi ve bu atıkların bertaraf edilmesi için alınan çevre ve atık su vergileridir. Bu vergi ve maliyet kalemleri, belediyeler tarafından alınmaktayken il özel idaresi bölgesindeki çayır ve mera arazisi yoğunluklu ve orman ve fundalık alan arazisi yoğunluklu köy tiplerinde bu maliyetler söz konusu değildir.

Emeğin yeniden üretimi kavramı, gündelik ihtiyaçlarla birlikte sosyal ihtiyaçların ve sonraki nesillerin yeniden üretimini de içermektedir (Ergüder, 2011). Çalışmada elde edilen bulgulara göre, kırsal bölgelerde yaşanan yeniden üretim süreçlerinde, eğitim kurumlarına erişim ve sosyal güvenlik kurumlarına erişimin de yeniden üretim süreçlerinin bir parçası olarak ele alınmaktadır.

Çalışmada, çocuk sahibi çiftçiler için taşınmalı eğitimin tek seçenek olması ile birlikte, çocukların merkezi okullarda, kentli akranları ile beraber olmak durumunda kalması, çocuk ve gençlerin bu okullarda kültürel ve ailevi nedenlerle ayrımcılığa maruz kalması neticesinde kılık kıyafet ve kırtasiye masraflarının yükselmesi; ve eğitim sürecinde çocuğun ihtiyaç duyduğu gıdanın para ile alınmak zorunda olması ve okula ulaşım için servis maliyetinin ortaya çıkması önemli sorun alanları olarak ortaya çıkmaktadır.

Sosyal güvenlik sistemlerine dahil olma noktasında ise, sağlık ve emeklilik güvencesi kapsamında olmak için gerekli sosyal güvenlik primlerinin ödenmesinin düzenli gelir eksikliği dolayısıyla zorluğu olarak özetlenebilir.

Yeniden üretim kavramı dahilinde aile içinde yapılması gerekli işler de sayılmaktadır. Andre Gorz'un nitelediğı yeniden üretim faaliyetleri, günümüzde değişim değeri olmayan ve angarya olarak tanımlanan işleri ifade etmektedir (2007, s:192). Bu işler, hane içi tüketim için gıda temininden, çocukların eğitimi ve yaşlı aile üyelerinin bakımına kadar uzamaktadır.

Yeniden üretimin bir başkasının hizmetiyle karşılandığı kentlerde; sosyal hizmet sistemleri, yaşlı ve engelli bakım olanakları ile gündüzlü bakım merkezleri ve kreş ile gündüz bakımevlerinin varlığı hem aile üyelerinin çalışma hayatına birlikte dahil olmasına yardımcı olmakta hem de bu hizmetler için verilen devlet destekleri kentlerdeki bireylere dolaylı bir gelir olarak geri dönmektedir. Çalışma kapsamında görüşme yapılan kırsal mahallelerin hiçbirinde bu hizmetlerin mevcut olmadığı görölmektedir. Bu hizmetler yerine kırsal yerleşimlerde yaşlı ve engelli bakımı için evde bakım ücretleri devreye girmektedir. Evde bakım ücretinden yararlanma durumunda ise bakım verecek kişinin, engelli ya da yaşlı bireyle günün tamamında vakit geçirmesi, engelli ve yaşlı bireyle aynı yerde ikamet etmesi, engelli ve yaşlı bireyin akrabası olması ve çalışmıyor olması gerekmektedir (Aygüler ve Ayalp, 2018). Yukarıda sayılan durumlarda, çalışan kişinin ailesinin yeniden üretimi noktasında, kırsal bölgelerde özellikle kadın emeğine dönük gizli bir sömürü ilişkisi ortaya çıkmaktadır. Kırsal yaşantı için hem emek süreçlerinden çekilen hem de sosyal güvencesi olmayan kadın; çalışma kapsamında özellikle kırsal mahalleden kentlere göç noktasında en önemli gerekçe olarak ön plana çıkmaktadır. Öncelikle eşleri dolayısıyla sağlık sisteminden faydalanan kadınların çoğunun eşleri daha önce çalışmada bahsedilen sebeplerden ötürü SGK (4B Tarım Bağ-Kuru) primlerini ödememektedir. Bu kişiler yeşil kart poliçe hizmetinden faydalanan için gerekli koşulları çoğu durumda sağlamamakta, sağlık ve emeklilik güvencesinden yoksun kalmaktadır.

Çalışmada sıklıkla karşılaşılan gözlem ve bulgulara göre, kırsal nüfusun yeniden üretimi için önemli bir sorun, genç erkeklerin evlenmek maksadıyla kentlere göç etmek zorunda olduklarını ifade etmeleridir. Bu durum daha önce sayılan sosyal hizmetlerin kentlerde erişilebilirliğinin yüksek olması ve dolayısıyla kadınların da üretim sürecine ücretli işçi olarak katılması olanağını sağlamasından kaynaklıdır. Yapılan bir görüşmede, kadının köydeki görevi, çocuk ve yaşlı bakımı ile mutfak ve temizlik işlerini yerine getirmek olarak belirtilmiştir. Bunun sonucunda, özellikle öne çıkan bir bulgu; kadın ve erkeğin gelirleri düşecek olmasına rağmen tarımsal üretimden ayrılarak kentlerde ücretli işçiliği tercih etmesidir.

Bu anlamda sosyal hizmet uygulamalarının erişilebilir olmaması, genç kırsal nüfusun büyük bir hızla kırsaldan uzaklaşmasına neden olmaktadır.

Yeniden Üretimi Sağlama Zorunluluğu ve Gıda Güvenliği İlişkisi

Kırsal mahallelerdeki bireylerin, yaşamlarını idame ettirmeleri için ihtiyaç duyduğu koşullar ve aileyi oluşturan kadın ve erkeğin eşit olarak üretim süreçlerine katılamaması, hane ihtiyaçlarının topraktan elde edilen ürün yerine topraktan elde edilen metanın değişim değeri (para) ile karşılanabilir hale gelmesi sonucunda oluşan kırsal üreticinin yaşamın her alanında sürekli paraya ihtiyaç duyması, toplumun gıda güvenliğini de etkilemektedir. Çalışma kapsamında sorulan, “kendi ürettiğiniz ürünü tüketir misiniz” sorusuna olumsuz yanıtlar alınmıştır.

Üreticinin kendi ailesinin devamını sağlamak için ürettiği ürünün pazardaki karşılığı olan ‘para’ya sürekli duyduğu ihtiyaç, tarımsal üretim üzerindeki verimlilik baskısı sonucunda üreticilerde güvenilirliği benimsenmemiş tohum ve ilaçların sık ve yoğun olarak kullanılmasıyla sonuçlanmaktadır.

Kadir Cangızbay, bu noktada, piyasa koşullarının biçimlendirdiği insanı şu ifadelerle tarif etmektedir.

“Tek ölçütün değişim değeri olacağı bir dünyaya lazım olan insan, kendisi de mümkün olduğunca pazar-iinleşmiş, yani talep edilebilirlik temelinde, bunun için de neye talep varsa ona göre biçimlenmiş, dolayısıyla kendi dışından belirlenerek tümüyle nesne konumuna indirgenmiş bir insandır.” (2000, s:159)

iftiliğin bir meta etimi sürecine dönmesi, üreticinin ürününe yabancılaşması ve safi değişim değeri ile gıdaya yaklaşması sonucunda gıda güvenliği süreçleri büyük oranda zedelenmektedir. Tarımsal ilaç ve gübrelerin reçete edilmeden kullanılması; bu ilaçları satın alma konusunda bir sınırlama getirilememesi ve her ne kadar devlet tarafından kurulmuş denetim kurumlarının var olmasına rağmen, çalışma kapsamında yapılan görüşmelerde, çiftçilerin danışma ve analiz konularında ulaşabilecekleri bağımsız bir ziraat mühendisliği hizmeti olmadığı görülmüştür. Ziraat mücadele noktasında çiftçiler, ücretlerini kendileri ödedikleri satıcılar ve ziraat mühendislerinin hizmetlerinden faydalanmaktadır.

Kırsal reticinin yeniden etimi, tabi olduğu pazarda ürettiği ürününü satabildiği fiyatla doğrudan ilintilidir; ancak piyasa koşulları, üreticinin sermaye karşısında geliştirebileceği her tür stratejinin bertaraf edilmesi üzerine kuruludur. Bu stratejilerden biri, hasat yapılan ürünün talep yükselene kadar saklanıp sonradan piyasaya sunulması iken, piyasanın işlerlik kazandırdığı çeşitli baskı mekanizmaları, köylüyü ürününü doğrudan tüccara satmak zorunda bırakmaktadır. Araştırmada, ürettiği ürünü tüccara satmak zorunda kalan üretici bu ticareti kamu kurumları ile olan ticarete tercih etmektedir. Araştırmada elde edilen bulgulara göre bu durumun en önemli sebebi olarak tüccarların ekim döneminden önce verdiği avanslar ve bu avansları hasat zamanına kadar talep etmemesi olduğu görülmektedir.

Tüccar, üreticiye ekim döneminden önce faizsiz borç vererek, hasat sonrasında kendi belirlediği fiyattan üretilen ürünü satın almayı da garanti altına almaktadır. Boratav'ın incelemesinde, küçük meta üreticisi konumunda olan

çiftçinin her hasattan sonra elde ettiği gelirin büyük kısmını tüccara bıraktığı belirtilmiştir (Boratav, 2004, s:77).

Üreticilerin geçimlik araçlarından kopartılması, yeniden üretimleri için gerekli ürünleri üretmelerinin önüne çeşitli engeller çıkartılması, bu kişilerin ücret sistemi dışındaki geçim alternatiflerinden de kopartılmak istenildiği sonucu çıkarılabilmektedir (Özügurlu, 2003, s:173). Çiftçinin pek çok durumda kullanım değerine dönük değil, piyasa baskısıyla değişim değeri için ürün ürettiği görülmektedir. Dolayısıyla üretici kendi yeniden üretimi için kullanım değeri üretmek yerine, yeniden üretimini metalaştırarak, nakdi ödemeye dayalı şekilde sisteme kendisini tabi kılmış bulmaktadır (Özügurlu, 2003, s:173). Dolayısıyla bu ilişki ağında, köylü hem ürününü satarken hem de yeniden üretimi için gerekli ürünü satın alırken tüccarlar üzerinden sisteme belirli bir rant ödemek zorunda kalacaktır. Bu durum, çiftçinin pazarda her meta – para – meta döngüsüne girişinde elinde daha az bir meta ya da para kalmasına yol açmaktadır. Dolayısıyla kırsal üretici, bu döngünün sonucunda kapitalist tarafa kalan bir rant olarak 'ödenmemiş emek' ortaya koyacak ve bu ödenmemiş emeğin bedelini kendi sermayesi ve yeniden üretim araçlarından karşılayacaktır. Dolayısıyla küçük meta üretiminin 'kendi kendine bir sömürü' ilişkisi (Marx, 1998, s:381-382) olduğu göz önüne alındığında, köylünün sermaye yitimini önlemek için bu sömürüyü günbegün kendisine doğru ve ürettiği ürünün niteliğine rağmen şiddetlendireceği açıktır. Bu durumda kırsal üretici, içinde bulunduğu sömürü durumunu, ürettiği ürüne yansıtacak ve ürünün niteliği ve güvenliği, ürünün niceliğinden geri planda kalacaktır.

Lenin, kır proletaryasının küçük toprak sahibi olan ücretli işçiler olduğunu söyler (2011, s:34) ve ekler: '(bu köylülerin) hiç toprağı olmayan köylülerden daha düşük yaşam standardı vardır (2011, s:33)'. Keza mevcut durumda, küçükte olsa toprak sahibi olan ve üretim yapan köylü, kendi emeğinin yanında üretim gereçlerinin de yeniden üretimi için gelirinden bir kısmını ayırmak durumunda kalmaktadır. Çalışma kapsamında pek çok örnekte görülebileceği gibi küçük üreticinin üretim yoluyla sahip olduğu artık emeği (mahsulünü) piyasa

koşullarında sattığında eline geçen paranın maliyetlerini ancak karşıladığı görülmektedir. Dolayısıyla köylünün, en temelde, yaşamak için kendi emeğini her geçen gün daha fazla sömürmesi; refah düzeyinden taviz vermesi gereklidir. Bu durumun sebebi Marx'ın tanımladığı gibi, bağımsız köylünün iki kişiye bölünmüş olmasından kaynaklıdır: köylü bir yanda üretim aracının sahibi olan kapitalisti diğer yanda kendi kendisinin emekçisini temsil etmektedir.

Yukarıda tanımlanan sistem içinde, çiftçinin kendisine ayırdığı sermayesine dair artık ürün her daim azalmak zorundadır.

Araştırma bulgularına göre, toplumda mevcut refah seviyesinin sürekli arttığına dair kitle iletişim yayınları, kırsal yerleşikler tarafından takip edilmektedir. Kırsal mahalle sakininin, kentlerde var olduğunu gördüğü yaşama ulaşmak için ne pahasına olursa olsun gerekli gördüğü metaya ulaşmayı amaçladığı görülmektedir. Bu anlamda üretim verimliliğini artırmak, topraktan elde edilen en yüksek verim düzeyini yakalamak için her türlü yöntemin kullanıldığı söylenebilir.

Toplum sağlığı üzerindeki etkisi şüphesiz olan gıda üretiminin bu verim baskısı altında güvenilirlikten uzaklaştığı, kendi tarlasında ürettiği ürünü tüketmeye şüpheyile yaklaşan kırsal üreticinin varlığında kendisini göstermektedir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmanın sonuç ve öneriler başlıklı bu bölümüne, araştırmanın yapıldığı örnekleme'deki sosyal kalkınma süreçleri, bu yerleşimlerde ihtiyaç duyulan sosyal hizmet uygulamaları ve gerekli görülen sosyal hizmet müdahalesine dair sonuç ve öneriler yer alacaktır.

Araştırma sonuçlarına, “sosyal kalkınma durumuna dair sonuçlar”, “sosyal kalkınma için duyulan ihtiyaçlara dair sonuçlar” başlıkları altında yer verilmişken, araştırma kapsamında elde edilen bulgularla tespit edilen sorunlara yönelik öneriler “sosyal hizmet uygulaması için öneriler”, “kırsal kalkınma alanında çalışacak sosyal hizmet uzmanları için öneriler”, ve son olarak “kırsal kalkınma için öneriler” başlıkları altında açıklanmıştır.

Sosyal Kalkınma Durumuna Dair Sonuçlar

Araştırma sürecinde kalkınma kavramının, sadece iktisadi gelişme anlamında kullanılmasının kırsal hayattaki sosyal süreçlerde ortaya çıkardığı olumsuz sonuçlar sıklıkla gözlemlenmiştir. Kalkınmaya yönelik mevcut politikalar ve uygulanan desteklemeler kurgulanırken, kırsal bölgelere yönelik fiziksel, bilişsel, sosyal, tinsel ve duyuşsal boyutlardaki etkilerinin göz önüne alınmadığı görülmektedir.

Kırsal mahallelerin özgün coğrafi ve iklim koşulları, kalkınma programları kapsamında dağıtılan ve gerçekleştirilen proje ve destekleme politikaları planlanırken göz önüne alınmamakta; bu da uygun olmayan koşullarda sadece destekleme politikası var olduğu için yatırımlar yapmakla sonuçlanmaktadır. Bu durum özellikle kırsalda yaşayan kişilerde politikalara karşı güven duygusunu sarsmakta ve kalkınma süreçlerinin sürdürülebilir kılınmasını engellemektedir.

Kırsalda yaşayan bireylerin yaşadıkları koşullara uygun bir eğitim alması sağlanamamaktadır. Eğitim sistemi, yerel amaçlardan çıkartılıp merkezi sisteme bağlanmış olup, bu eğitim tek bir müfredat üzerinden ilerlemektedir. Kırsal bölgelerde yaşayan insanlar, aldıkları eğitim neticesinde kırsala dönüp tarımsal üretim sistemine dahil olmamakta ya da bunu tercih etmemektedir. Kırsal bölgelerde yaşayan insanların tarımsal üretime yönelik bir beceri ve biliş sürecini geliştirebilecekleri bir eğitim sistemi yoktur. Taşınalı eğitim sistemiyle kırsalda yaşasa da kentlerde eğitim görmek durumunda olan bireyler için kariyer tercihleri, kentlerde mevcut olan iş süreçlerine dahil olmaları ile sonuçlanmaktadır. Ayrıca mevcut eğitim öğretim tarihlerinin planlanmasında, tarımsal üretim ihtiyaçları göz önünde bulundurulmamaktadır. Özellikle aile işletmelerinde, yardımcı olarak çalıştırılan eğitim çağındaki gençler ve mevsimlik işçi olarak çalışan aileleri ile birlikte barınan gençler eğitim sistemi içinde yer alamamaktadır.

Kırsal mahallelerde ikamet eden aileler, özellikle mahallelerinin ihtiyaçları ve mahallelerini etkileyen mevzuat değişimleri konusunda etkin pozisyonlarda değillerdir. Ova tarımı yoğunluklu yerleşimlerde, köy tüzel kişiliğinin sahip olduğu, içme ve kullanım suyu kuyuları belediyelere devredilmiştir. Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğünün elindeki yetki ve imkanların il özel idarelerine aktarılması ile birlikte köylerde yapılması, köy sakinleri tarafından talep edilen altyapı çalışmaları için gereken bürokratik süreçler artmış, bazı ihtiyaçlar için proje hazırlanması ve bu projenin kabulü süreçleri ile köy sakinlerinin bilgi ve becerisini aşan süreçler, muhtarlıkların sorumluluğuna verilmiş, bu süreçlerde kullanılması gerekli teknik bilgi ve becerilere yönelik eğitimler gerçekleştirilmemiştir. Tüm bu gerçekleştirenler, kırsal mahallelerde yaşayan kişileri, kamu mülkiyetindeki eşyanın kullanıcısı olmaktan çıkartıp, kamuya devredilen imkanların müşterisi konumuna getirmiştir. Benzer bir süreç, orman ve fundalık alan yoğunluklu yerleşimlerde, orman alanlarının kullanımında da söz konusudur. Bu bölgelerde yaşayan bireyler, ormandan karşıladıkları ihtiyaçlarını değişen mevzuat ve uygulamalar neticesinde bir anda kaybederek büyük bir gelir kaybına uğramışlar, bu kayıplarını telafi edecek ya da sübvans edecek destek sistemleri oluşturulmamıştır. Aynı şekilde çayır ve mera yoğunluklu

yerleşimlerde, mera alanlarının il özel idarelerine devri ile birlikte merkezi yönetim tarafından bu alanların kullanımından kira alınmaya başlanmış ve bazı örneklerde, meralar üzerine maden ocakları açılmış ve bölgedeki hayvancılık faaliyeti ile geçinen kişiler ani bir gelir kaybı yaşamıştır. Araştırma bulgularına göre, merkezi yönetim tarafından bu kararların alınma sürecinde, kararların uygulandığı bölgelerdeki yerleşikler süreçlere dahil olmamışlardır.

Araştırma bulgularına göre kırsaldaki dayanışma ve yardımlaşma kültürünün büyük oranda ortadan kalktığını görülmektedir. Bu durumun nedenleri arasında, imece usulü yardımlaşmadan kaçınan bireylere yönelik yaptırımların kaldırılması, tarım üretimi iktisadını sürdürmek için gerekli kredilerin kefalet süreçlerinde yerleşikler arasında yaşanan sorunlar ve miras bölüşümünde hızlı ve etkin çözümlerin sunulmaması sayılmaktadır.

Sosyal Kalkınma İçin Duyulan İhtiyaçlara Dair Sonuçlar

Çalışmada elde edilen bulgulara göre sosyal kalkınmanın önünde yer alan en büyük sorun, ekonomik kalkınma süreçleri ile ilişkili olmuştur.

Ekonomik sorunlara dair yapılan görüşmelerde, üretim alanında gelir ve gider dengelerine dair yaşanan sıkıntılar ön plana çıkmaktadır. Öncelikle tarımsal girdi fiyatlarında belirsizlik olması, ürünlerin satış fiyatlarının pek çok farklı kurum, kuruluş ve özel sektör tarafından belirleniyor olması, üretilen ürünlerin satış garantisinin olmaması ve üretim sürecinden sonra ürünlerin satışı aşamalarındaki masrafların üretici tarafından yüklenilmesi, tarımsal üretici için her sene başa çıkmaları gereken sorunlar arasındadır. Bu anlamda tarımsal üretimdeki risklerin çiftçi tarafından karşılanması önemli bir problem olarak görülmektedir. Yürürlükteki mevzuata göre yapılan destekleme ödemelerinin yetersiz olması ya da mevzuata uygun olarak dağıtılmaması, ekonomik sorunlar karşısında üreticinin kendisini yalnız hissetmesine yol açmaktadır. Tarımsal üretim için gereken sermaye ve yatırımlara yönelik sağlanan hibe desteklerinin çoğu çiftçi için ulaşılması güç koşullarda verilmektedir. Üretim için banka ve

kooperatiflerden kredi kullanımı yaygınlaşmaktadır. Bu durum, artan aile içi nüfusunu besleyebilmek, artan yaşam masraflarını karşılamak için çiftçinin üretim miktarını artırıp ve ekim alanını büyütmesi için kredi çekmek zorunda kalmasına neden olmakta, çiftçi, borçlanma nedeniyle psikolojik baskı hissetmekte ya da üretim yapmaktan vazgeçerek kırsalı terk eden nüfusa dahil olmaktadır.

Kırsal mahallelerde sosyal kalkınma için duyulan önemli bir ihtiyaç, yerleşim yerlerindeki bayındırlık çalışmalarıdır. Bu anlamda, yerleşimlerin birbirlerine nizami yollar ile bağlı olduğu, bu yollarda bireysel taşıtlarla ulaşımın mümkün olduğu görülse de toplu taşıma imkanları neredeyse hiç yoktur. Köy içi yollar değerlendirildiğinde, yaşlı ve engelli bireylerin kullanımına uygun yol ve kaldırımların olmadığı görülmektedir. Kırsal bir mahallede, fiziksel bir engeli olan bireyin yardım almaksızın evinden çıkması söz konusu olmamaktadır. Çalışmada elde edilen sonuçlara göre, düzenli bir oturma planı olan konutların bulunduğu ve kentlerdeki konfor unsurlarına sahip olan yerleşimlerde nüfusun arttığı görülmektedir. Özellikle taşınan ve yeniden inşa edilen köylerde yapılan düzenlemeler neticesinde ortaya çıkan yeni kırsal mahallelerde nüfusun arttığı görülmüştür. Bu artış özellikle kente yakın kırsal mahallelerde, daha önce kente göç etmiş kişilerin köylerine geri dönmesi ile gerçekleşmiştir.

Kırsal bölgelerde çocuk sahibi aileler için çocuk bakımı tamamıyla kadının üzerine bırakılmıştır. Bu konuda kadınlar yalnız kalmışlardır ve kamusal herhangi bir destek mekanizmasına sahip değildirler. Çocukların eğitim ve bakım alabilecekleri kreş ve anaokulu hizmetleri yoktur ve bu eğitime taşınmalı eğitim ile sahip olmak, mevzuat nedeniyle mümkün değildir. Çocuk sahibi aileler kreş ve anaokulu hizmetleri için çocuklarını kentlere kendi imkanları ile götürmek ve geri almak durumunda kalmakta ya da çocuklar bu eğitim imkanlarından yoksun kalmaktadır.

Kırsal üretim için üretilen ürünlerde niteliğin yükseltilmesi amacıyla gerekli olan zirai ve veterinerlik danışmanlığı hizmetleri kamu tarafından yeterli olarak sağlanmamaktadır. Çalışmada elde edilen sonuçlara göre, zirai danışmanlık

sadece tarımsal girdi satıcıları tarafından verilmektedir. Veterinerlik hizmetlerini ise üreticiler kendileri karşılamaktadır. Bu anlamda kırsal bölgelerde nitelikli tarımsal ürün üretilmesi, bilgi ve deneyim eksikliği nedeniyle mümkün olmamaktadır. Aynı zamanda niteliksiz gıdanın tüm toplumu ilgilendiren bir sağlık sorunu olması nedeniyle, kamuya gıda arzındaki gıda güvenliği tedbirlerine uygun üretim yapılması garanti altına alınamamaktadır.

Kırsal bölgelere sağlanan sosyal yardımların dağıtılacağı hanelerin tespiti ve aynı yardımların dağıtılması yükümlülüğü, fiili olarak köy muhtarlarının sorumluluğuna bırakılmıştır. Çalışmada elde edilen sonuçlara göre, bu durum kırsal mahalle sakinleri ile muhtar arasında sosyal bir çatışma yaratmaktadır. Sosyal yardımların dağıtılacağı hanelerin seçiminde nepotizm kaygısı duyulduğu ifade edilmiştir.

Çalışmanın devamında kırsal kalkınma süreçlerinin insan yaşamına etkileri bütüncül bir açıdan değerlendirilerek, toplumda hedeflenen olumlu etkilerin gerçekleşmesi için kalkınma çalışmaları için öneriler yer alacaktır. Bu öneriler, kırsal bölgelerde sosyal hizmet uygulamasına yönelik, kırsal kalkınma süreçlerine yönelik ve kırsal bölgelerde kalkınma yaklaşımıyla çalışacak sosyal hizmet uzmanlarına yönelik olmak üzere üç ayrı başlıkta aktarılacaktır.

Sosyal Hizmet Uygulaması İçin Öneriler

Sosyal hizmet disiplininin bilgi temelini oluşturmak amacıyla kırsal bölgelerde yaşam üzerinde etki gösteren, sosyal çevre, ekonomik çevre, coğrafi çevre ve iklim koşullarına dair doğru ve geçerli bilgilerin ortaya konması gerekmektedir. Bireylerin yaşamlarını inşa ettikleri toplumsal hayatı oluşturan sistemler bütünü, dış sistemlerden gelen bilgi akışıyla dinamik olarak değişim baskısı altındadır. Çağımızda, bireysel ve kolektif iyilik hallerinin birbirleri ile ilişkisi açık hale gelmiştir. Toplumda yaşayan her bireyin sahip olmak istediği temel yaşam gereksinimleri artmıştır. Bu gereksinimlere ulaşma isteği ve ulaşılamadığı durumda yaşanan memnuniyetsizlik ve iyi olmama hali, toplumun

tamamını ilgilendiren sosyal, kültürel ve psikolojik sorunlara yol açmaktadır. Bireylerin temel yaşam gereksinimleri ihtiyaçlarının bölgelere göre ayrılarak, o bölgede yaşayan insanların beklentilerine göre hesaplanmalıdır. Yaşanan konutlardaki standartlardan alınan eğitime kadar yerel gereksinimlere göre belirlenmeli ve kamu tarafından her bireye eşit olarak bu imkanlara kavuşma fırsatı sağlanmalıdır. Her bireyin doğduğu yerde mutlu olarak yaşamaya devam etme hakkı olduğu anlayışıyla yaşanan coğrafyanın tamamında erişilebilir sosyal refah hakları bireylere sunulmalıdır.

Çalışma kapsamında elde edilen bulgulara göre sosyal kalkınma önündeki önemli bir engel, cinsiyet eşitliği sağlayan sosyal ve ekonomik sistemlerin eksikliğidir. Toplumsal rollerin cinsiyete göre dağılımı neticesinde kırsal yaşam tercih edilmemekte ve bu durum kırsaldan göçün en önemli sebeplerinden biri olmaktadır.

Bu çalışma kapsamında elde edilen bulgular doğrultusunda; kırsala sunulan sosyal hizmetlerin engelli ve yaşlı bakım aylıkları ile değil kurumlaşma ile sağlanması gereklidir. Kırsalda cinsiyet eşitliği sağlanması ancak ev içi yeniden üretim faaliyetlerinin toplumsallaştırılması ile mümkündür. Tarımsal üretimi sağlamak için gereken emek, cinsiyetsizliğe en açık emek türlerindendir. Ayrıca toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamak adına kırsal mahallelerde yaşayan kişilerin yeniden üretim faaliyetleri kamulaştırılmalı; kırsal kesimin tüm nüfus gruplarının dayanışma içinde bu süreç içinde yer alması sağlanmalıdır. Bu anlamda, aşevleri, gündüzlü engelli ve yaşlı bakım evleri ile kreş hizmetleri sağlanmalı, bu hizmetlerin küçük nüfus gruplarına uyacak şekilde yeniden planlanması sağlanmalıdır.

Kreşler, gündüzlü engelli ve yaşlı bakım evleri gibi hizmetler nüfus yoğunluğunun düşük olması gibi etmenler nedeniyle her bölgede sağlanamayacak ise, kuruluşlar ve ihtiyaç duyan bireylerin ikametleri arasındaki ulaşım kamu tarafından finanse edilmelidir.

Kırsal bölgelerde yaşayan bireylerin potansiyelini gerçekleştirmesi, sahip olduğu kaynakları ve fırsatları kullanabilmesi hem beceriye yönelik eğitimlere hem de akademik başarıya yönelik eğitimlere toplumun kalanıyla aynı oranda katılım şansı bulmasıyla gerçekleşecektir. Bu anlamda ülkenin başarılı eğitim kuruluşlarının kırsal bölgelerde faaliyet göstermeleri için teşvik edilmesi gerekmektedir.

Kırsalda mevcut olan tüm imkansızlıkların aşılması gerek coğrafi etmenler gerekse dağınık yerleşimler ve düşük nüfus yoğunluğu dolayısıyla mümkün olmayabilir. Kalkınma süreçlerinin sürekliliğini sağlamak için kırsal bölgelerde yaşayan bireylere yönelik eğitim faaliyetleri, bu tarz zorlukları aşmaya yönelik beceriler kazandırma amacıyla planlanmalıdır.

Kırsal bölgelerde gerçekleştirilecek kalkınma faaliyetleri için, sosyal hizmet müdahaleleri vasıtası ile kalkınma faaliyetlerinin yararlanıcıları olan kırsal yerleşiklere, kullanıcı rollerine ek olarak denetleme rolleri kazandırılmalı, sosyal komiteler organize edilmelidir. Sosyal hizmet müdahalesinin insan üzerindeki çevresini denetleyen ve söz hakkı olan vatandaş yaratma etkisi; kalkınma süreçleri üzerinde yerelleşme gerekliliğini makro politikalara da sokacak; kırsalda yaşayan bireylerin hayatın her alanında denetim ve kontrol mekanizmalarında yer alma ihtiyacını destekleyecektir.

Kırsal Kalkınma Alanında Çalışacak Sosyal Hizmet Uzmanları İçin Öneriler

Kırsal bölgelerde çalışacak sosyal hizmet uzmanlarının sahip olması gereken mesleki roller ve bu rollere uygun bilgi, beceri ve değer gereksinimleri vardır. Sosyal hizmet uzmanı, çalışacağı bölgenin özgün nitelik ve nicel özelliklerine göre kendisini uyarlamak ve müdahalesini planlamak durumundadır. Bu bağlamda, sosyal hizmet uzmanının kullanabileceği mesleki roller şunlardır: bağlantı kurucu rolü, savunucu rolü, öğretici rolü, danışman rolü, vaka yöneticisi

rolü, değişim ajanı rolü ve meslek elemanı rolü. Sosyal hizmet uzmanı bu rolleri kapsamında şu faaliyetlerde bulunmalıdır:

Bağlantı kurucu rolü kapsamında, mevcut hak ve olanaklar hakkında bilgi sahibi olarak, bu hizmetler ile müracaatçı sistemler arasındaki ilişkiyi başlatmalıdır. *Savunucu rolü* kapsamında, yaşam koşulları nedeniyle dezavantajlı konuma düşmüş nüfus gruplarının haklarını arama süreçlerinde yer almalıdır. *Öğretici rolü* kapsamında, mevcut olan sosyal programların müracaatçı sistemler tarafından yeterince yararlanılması için topluma bu programların bilgisini iletmelidir. *Danışman rolü* kapsamında, birey, aile, küçük gruplar ve topluma kanıta dayalı uygulamalar rehberliğinde yol göstermeli, müracaatçı sistemleri mücadele edecekleri koşullara hazırlamalıdır. *Vaka yöneticisi* rolü kapsamında, ihtiyaç duyulan hizmet türünü tanımlamalı ve müracaatçı sisteminin ihtiyaçları ile ilgili doğru sistemlerle etkileşime girmesini sağlamalıdır. *Yönetici rolü* kapsamında, çalıştığı kurum içinde ve kendi dahil olduğu kamu sisteminde, değişim için gerekli kaynakları harekete geçirecek politika ve programları ortaya koymalıdır. *Değişim ajanı rolü* kapsamında, sosyal sorunların sebeplerini doğru olarak saptamalı, toplumun ilgi ve enerjisini bu alanlarda çözüm yaratma uğruna harcamasını sağlamalıdır. *Meslek elemanı rolü* kapsamında, kendisini sürekli geliştirmeli, çalıştığı sistemlerin dinamik yapılarını sürekli takip etmeli ve sosyal değişimler noktasında sürekli kişisel gelişimini sağlayarak sosyal hizmet mesleğine genel anlamda katkı sağlayacak nicel ve nitel sonuçlar ortaya koyacak çalışmaları gerçekleştirmelidir.

Kırsal Kalkınma İçin Öneriler

Sosyal hizmet disiplininin sahip olduğu ekolojik yaklaşım, toplumsal grupların iyilik hallerinin sağlanması için etkileşimde olduğu tüm sistemlerde değişimin sağlanması gerekliliğini ortaya koymaktadır. Bu anlamda, duyuşsal, fiziksel, tinsel, bilişsel ve psiko-sosyal boyutlarıyla, kırsal yerleşimlerde iyilik halleri sağlanmak istenen bireylerin yaşam koşullarının tüm bu etkenleri kapsayacak kalkınma planlamaları ile değiştirilmesi ve geliştirilmesi gereklidir.

Araştırma bulgularından elde edilen sonuçlara göre, kırsalda yaşayan bireylerin öncelikle ihtiyaç duyduğu değişim alanı, ekonomidir.

Kırsal mahallelerde yaşayan nüfusun potansiyel gelir kaynaklarını çeşitlendirmek adına artı değerli üretim yapmaları; ürettikleri ürünlerin üretildikleri yerlerde katma değerli ürüne dönüştürülmesi gereklidir. Bu anlamda gıda üzerindeki ilaç, pestisit, gübre gibi kalıntıların üretimin her aşamasında analiz edildiği laboratuvarların kurulması ve işletilmesi; bu laboratuvarların bağımsız denetime tabii olması ve kamu tarafından finanse edilmesi gerekmektedir. Bu anlamda hem nitelikli ve katma değerli ürün ortaya çıkartmak hem de gıda güvenliği ile toplumsal dayanışmanın 'yenilen ekmekten' başlaması için zirai uzmanların doğrudan kırsal yerleşimlerde eğitim ve staj görmesi önemlidir.

Tarımsal üretimin temeli toprağa erişimdir. Parçalı ve dağınık toprak yapısına sahip bölgelerde topraksız tarım uygulamaları geliştirilmeli, mümkün olan yerlerde kamu ve devlet arazileri çiftçilere tahsis edilmelidir. Çiftçi kendi arazisinde yahut tahsisli arazide olsun, yerel koşullara uygun teknik olarak yeterli projelere erişebilmeli, danışmanlık hizmetlerini alabilmeli ve bu noktada verilecek desteklemelerin proje şartına bağlı olarak hibe vasfında, belirli süre boyunca üretimden çıkmama şartıyla her vatandaşa eşit olarak sunulması gerekmektedir.

Kentlerde üretim yapan mevcut emek yoğun üretim tesislerinin ve yatırımcıların, kırsalda yaşayan nüfusa sonsuz ve ucuz işgücü olarak yaklaşmaması için kentlerdeki çalışma koşulları iyileştirilmeli; emek yoğun üretim biçimlerine kamunun verdiği destekler kesilmeli ve kentlerde atıl kalan nüfusun kırsal bölgelerde yaşamak için teşvik edilmesi gerekmektedir. Bu durumda hem kentlerde çalışan kesimin beceri ve vasıfları kentlere uygun işlerde çalışmaya uygun kalacak, çalışma koşulları ve ücret seviyeleri dengelenecek hem de kentlerde tutunamayan bireylere yaşama devam etmeleri için üretici olmak kaydıyla kırsalda yeni bir hayat sunulabilecektir.

Kırsal üretime yönelik akıllı bilişim teknolojileri geliştirilmeli; tarımsal üretim aşamaları bilişim sistemleri ile entegre edilmelidir. Kırsal üretimde, yaşam alanlarının üretim alanlarına fiziken yakın olma zorunluluğu olan hayvancılık, sebze ve meyve üretimi gibi hassas sektörlerde bu konulara öncelik verilmeli, bu noktada mevcut imar planları yeniden düzenlenmelidir. Bilişim teknolojilerinin ve uzaktan gözlem tekniklerinin bireyi özgürleştirilmesi ve bilgiye erişimin kolaylaşması ile birlikte üretim sisteminde gübre ve ilacı daha fazla kullanmaya dayalı değil mevcudu koruyarak verim artışı sağlanabilecektir.

Tarım üzerindeki toprak sahipliği, toprak kiralama ve toprak rantı noktasında önlemler alınmalıdır. Özellikle kentlerin sınırsız büyüme kapasitesiyle birlikte sürekli büyüyen ve imara açılan alanlar, tarıma elverişli toprakların azalmasını sağlamakta; tarıma elverişli alanlar imara açılarak rant elde edilmesine neden olmaktadır. Bu durumda tarım üretimi için uygun ve satın alınabilir araziler gittikçe azalmaktadır. Nüfus projeksiyonları ve doğaya saygılı üretim yöntemlerindeki gelişmeler planlanarak imar planlamaları gözden geçirilmeli; kentlerdeki imara açık alanlar daraltılmalı ve gelecek yüz yıllık süreçteki kentsel ve kırsal yerleşim imar planları ortaya konmalıdır.

Tarımsal girdiler üzerinde, kent kökenli kişilere ait firmaların ticari eylemleri ortadan kaldırılmalı, kırsal rantın kentlere transferi engellenmelidir. Tarım girdi ve çıktılarındaki kentlilere ait sermaye oluşumları engellenmeli; her türlü tarımsal ürün ticareti kırsal bölgede yaşayan vatandaşlara devredilmelidir. Bu anlamda kooperatiflerin yerelleştirilmesi, yönetimlerinin demokratik ilkeler çerçevesinde kanunlara tabii tutulması önemlidir. Tarım ürünlerinin nakliye ve sevkiyatını kooperatif birliklerinin sağlaması gereklidir. Demokratik kooperatif birliklerinin yerelleşme esasında, öncelikle kendi bölgesine ürün nakliye etmesi gereklidir. Tarımsal üretim ve dağıtımdaki karbon ayak izi planlanmalı; üretilecek tüm ürünlere karbon ayak izi kotaları konulmalı ve yerel gıdaların tüketilmesi teşvik edilmelidir.

Kırsal bölgelerde üretilecek ürünlerin öncelikle sınırlı bir coğrafyada tüketilmesi ve uluslararası piyasalardan, nerede daha ucuzsa oradan alınan gıda ürünlerinin ticari hareketleri engellenmeli, taşımacılığın yarattığı çevre kirliliğinin önüne geçilmelidir. Gıdanın kendine özgü nitelikleri nedeniyle her tarım ürününde bu durumun engellenemeyeceği açıktır; ülke genelinde talep görecektir bölge ve iklim bağımlı ürünlerin, üretildiği bölgede nihai ürün haline getirilmesi ve bu bölgelerden doğrudan halka satışının yapılması gerekmektedir. Bu anlamda, bu malların aracısız olarak doğrudan satışının yapılabileceği satış ofislerinin kamu tarafından finanse edilmesi gerekmektedir.

Tarımsal üretim ülke çapında oluşturulacak ihtiyaç, iklim ve toprak yapısı projeksiyonu ile planlanmalı; kamunun tedarik kurumları ile sözleşmeli üretim modelleri geliştirilmelidir. Tarım üretiminde kullanılacak girdilerin, hasattan sonra mahsuplaştırılacağı üretim modellerini kamu finanse ederken çiftçinin üzerine aldığı riskler sigortalanmalıdır. Bu anlamda mevcut sigorta sistemi güncellenmeli; çiftçilerin ödemekle yükümlü oldukları doğal risk sigortalarının bedeli kamu tarafından üstlenilmelidir.

Üretim üzerinde olumlu ya da olumsuz etki yaratan iklim etkilerinin incelenmesi için, kısa ve uzun vadeli hava tahminleri, devletin elinde şu an mevcut olan yakın yörünge uyduları ile gözlenmeli; iklim alarm sistemleri geliştirilmeli ve gıda teminini garanti edecek şekilde doğrudan ve işlenerek tüketilen tüm ürünlerin topluma adil dağılacak şekilde temini için her tür tarımsal üründe, bölgesel kotalar belirlenmelidir. Mevcut ve gelecek durumlar göz önünde alınarak sözleşmeli üreticiye ilgili tohum ve girdi desteği ücretsiz verilmeli, tarımsal üretim için gereken başlangıç sermayesinin mali yükü kamu tarafından paylaşılmalıdır. Sözleşmeli üretimden kaçınan çiftçiler için teşvik ödemeleri azaltılarak planlı üretim süreçlerine geçiş yapmaları sağlanmalı, bu anlamda potansiyel gelir kayıpları geçiş sürecinde kamu tarafından karşılanmalıdır.

Tarımsal üretimdeki mevcut teşvik sistemlerinin dinamik hale getirilmesi gerekmektedir. Bu amaçla, üretim planlaması yapılırken sanayi ürünleri ve

tüketim ürünlerine uygun kota ve teşvikler sunulmalı; üretimin sürdürülebilirliği ve doğanın yeniden üretimi önceliğe alınmalıdır. Mevcut ve gelecek coğrafi durumlar, yer altı su kaynakları ve doğal kaynaklar dikkate alınarak üretim üzerindeki verim artışı baskısı kaldırılmalıdır. Bunun için kırsal bölgede yaşayan ve tarımsal üretim faaliyetinde bulunan her bireyin sağlık sigortası ve emeklilik güvencesi ücretsiz olarak kamu tarafından sağlanmalıdır.

Kırsal kalkınmaya yönelik yukarıda sayılan öneriler, kırsal bölgelerde insan onuruna yaraşan ve toplumsal iyilik halinin üretilebileceği bir kırsal toplum üretmek için gerekmektedir. Avrupa Birliği'nde bu amaçla sürdürülen LEADER programı, kırsal kalkınma için yerel aktörlerin bu kalkınma programlarının içeriğini belirlemesine yönelik bir yaklaşımın sonucudur.

Avrupa Birliği'nde, LEADER programı ile birlikte üye ülkeler genelinde kırsal ekonominin geliştirilmesi faaliyetlerin birbirleriyle eşgüdümlü yürütülmesi amacıyla bir dizi önlem alınmıştır. Bu program kapsamında, dezavantajlı kırsal bölgelerde yaşayan bireylere, kalkınma süreçleri gerçekleştirilene dek, toplumun kalanının sahip olabildiği ancak kendi bölgelerinde henüz sunulmayan hizmetler için telafi edici ödemeler yapılmaktadır. Bu telafi edici ödemeler, bireylerin yaşam kalitesini her nerede yaşıyor olurlarsa olsun kendi emekleri ile arttırabilecekleri sosyal ve ekonomik imkanlar kendilerine sunulana kadar yaşadıkları dezavantajları telafi etmek maksadıyla yapılmaktadır. Sosyal ve ekonomik imkanlara erişim imkanı, kırsal toplumun tamamına eşit olarak sunulana dek bunların telafisi için tazmin kurumları oluşturulmalıdır.

Türkiye'de kır ve kentlere yapılan devlet yatırımları arasında büyük bir uçurum vardır. Günümüz sosyal ihtiyaçları ve bireyinin yaşam koşulları göz önüne alındığında kentlerde yaşayan ve kırsalda yaşayan bireyler arasında erişilebilen toplumsal imkanlar bakımından büyük farklar oluşmaktadır. Bu farklar özellikle sosyal hizmet ile ilgili alanlarda ortaya çıkmaktadır. Kentlerde, özellikle büyükşehirlerde, belediye ve kurumların ücretsiz şekilde halka sunduğu ancak kırsalda erişimi para ile temin edilebilen çocuk ve yaşlı bakımı, eğitim

kurumlarına erişim gibi hizmetler noktasında kırsalda yaşayan bireylerin yoksun olduğu imkanların telafi edilmesi için kırsalda yaşayan bireylerin satın alması gereken tüm hizmetleri mümkün olduğunda ücretsiz olarak kendilerine sunmak; mümkün olmadığı noktada ise bu ihtiyaçların tazmini için yaşam destek paketleri vasıtasıyla doğrudan gelir desteği verilmeli ve bu kaynakla, bireylerin bu imkanları satın alması sağlanmalıdır.

Bu destekler, çiftçinin ürettiği ürün ve kazandığı gelirden bağımsız olarak sosyal hizmetlerden yoksunluk ödemesi olarak adlandırılmalıdır. Bu sayede özellikle çiftçinin ‘her ne pahasına olursa olsun parayla takas etmek için’ ürettiği ve toplum sağlığını ilgilendiren temel tarım çıktılarındaki gıda güvenliği sağlanacak, çiftçiye, basit bir meta üretimi sürecinde değil, tüm toplumun sağlığını ilgilendiren gıdayı ürettiği anlayışı aktarılabilecektir. Bu durum, özellikle küresel iklim krizi ve bununla bağlantılı gıda güvenliği sorunlarına karşı direnci artıracak ve gıda teminini garantiye alacaktır.

Alanda Yapılacak Akademik Çalışmalara İlişkin Öneriler

Bu araştırmanın çalışma grubu oluşturulurken çalışmanın yapıldığı bölgenin tarımsal üretim faaliyet kolları ve toprak özellikleri dikkate alınmış, bu değişkenler tabakalı örneklem oluşturulurken kullanılmıştır. Kırsal bölgelerde yapılacak çalışmalarda tabakaların oluşturulması için o bölgenin kendi özgün durumundan kaynaklı değişkenler kullanılmalıdır.

Araştırmanın katılımcıları, kırsal bölgelerde yaşayan ve tarımsal üretim faaliyetleri ile geçinen kimselerden oluşmaktadır. Kırsal bölgelerde yapılacak görüşmelerde, bölgede ekilen ürünlerin, üretim tekniklerinin, bölgeye özgü teknik jargonun bilinmesi, bölgenin coğrafi yapısına hakim olunması önemlidir. Aynı zamanda çalışmalar planlanırken tarımsal üretim takvimi göz önünde bulundurulmalıdır.

Bu araştırma kapsamında gerçekleştirilen görüşmelerde cinsiyet temsili dengeli bir şekilde sağlanamamıştır. Araştırma kapsamında elde edilen bulgulara göre kadın kırsal yerleşiklerin demografik yapıdaki önemi ortaya çıktığı halde bu araştırma kapsamında yapılan çalışmalarda kadın katılımcılar ile görüşme olanağı elde edilememiştir. Bundan dolayı, ileride yapılacak çalışmalarda katılımcılar arasındaki cinsiyet temsilinde denge sağlanması, kalkınma süreçlerinde köylerin yaşadığı değişimleri ve ihtiyaçları tespit etmede önemlidir.

Araştırma sonuçlarına göre kırsal kalkınma üzerinde en etkili olan değişken ekonomi ve üretim süreçleridir. Bu araştırma kapsamında üretim süreçleri üzerinde etkileri olan birlik ve kooperatif yöneticilerine ulaşılamamıştır. Kırsal kalkınma üzerine yapılan bir çalışmanın özellikle tarımsal kooperatif ve birlikleri incelemesi önemli olacaktır.

ÖZET

Kırsal Bölgelerde Sosyal Kalkınma ve Sosyal Hizmet

Bu araştırmanın temel amacı, kırsal bölgelerde gerçekleştirilen kalkınma programlarıyla birlikte gelişen sosyal hizmet ihtiyacını belirlemektir. Bu anlamda araştırma kapsamında, Karaman ilindeki kırsal yerleşimler toprak yapılarına göre ‘çayır ve mera alanı’, ‘orman ve fundalık alan’ ve ‘ova tarımı’ yoğunluklu köyler olmak üzere üç tabakaya ayrılmıştır. Belirlenen tabakalardan seçkisiz olarak örnekleme dahil edilen yerleşimlerin toprak yapıları, demografik koşulları, yaşam alanlarının durumu, gündelik hayat deneyimleri, kır ve kent arasındaki yaşam deneyimi farklılıkları, sosyal ve insani kalkınma programlarının kırsal yaşamdaki etkileri ve sağlık ve sosyal hizmetlere erişim imkanları incelenmiştir.

Nitel araştırma yöntemi ile gerçekleştirilen bu çalışmada çoklu durum çalışması deseni kullanılmıştır. Araştırma kapsamında Karaman İli’nde 15 yerleşimde 22 görüşme gerçekleştirilmiştir. Görüşmeciler Karaman İli doğumlu ya da en az 20 yıldır Karaman’da yaşayan, yaşları 40 ile 65 arasında olan en az ilkokul mezunu kişiler arasından seçilmiştir. Veriler yarı yapılandırılmış görüşme formu ile elde edilmiştir. Araştırma verileri MAXQDA 18.2 nitel veri analiz programı aracılığıyla analiz edilmiştir. Yapılan araştırma sonucu elde edilen bulgular, sosyal kalkınma süreci teması altında coğrafi koşullar, köylerin demografik özellikleri, ekonomi, bayındırlık, köyde yaşamsal ihtiyaçların karşılanması, sosyal ilişkiler sistemi ile aile ve akrabalık sistemi olmak üzere 7 kategori altında analiz edilmiştir.

Araştırma bulgularına göre kırsal bölgelerde yaşanan değişim, özellikle kırsaldaki nüfus ve üretim kaybının, kırsal yerleşimlerdeki bayındırlık ve altyapı eksiklikleri ile mevcut iktisadi faaliyetlere katılma imkanlarında toplumsal cinsiyet farklılıkları nedeniyle kaynaklandığı görülmüştür. Araştırmanın sonuçlarına göre kırsal bölgelerdeki kalkınma faaliyetlerine tüm yerleşiklerin birlikte katılmasını sağlayacak toplumsal yaklaşımların önemi ortaya çıkmıştır. Kırsal bölgelerde yaşanan sorunların çözümü için öncelikle sosyal hizmet ve sağlık hizmetlerine erişimde, kentlere kıyasla yaşanan sorunların ivedilikle telafi edilmesi, kırsal üretim ve üretilen ürünlerin satışında toplumcu yaklaşımların benimsenmesi ve kırsal üretici ve sakinlerin sosyal güvenlik sistemine dahil için çeşitli teşviklerin kullanılması gerektiği görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Kırsal kalkınma, sürdürülebilir kalkınma, köy, göç, sosyal hizmet

SUMMARY

Social Development and Social Work in Rural Areas

The main purpose of this research is to identify the need for social services that arises from the development programs carried out in rural areas. In this sense, within the scope of the research, rural settlements in Karaman province were divided into three strata according to their soil structure: 'meadow and pasture area', 'forest and heathland' and 'lowland agriculture' intensive villages. Soil structures, demographic conditions, living space conditions, daily life experiences, differences in life experiences between rural and urban areas, the effects of social and human development programs on rural life, and access to health and social services were examined.

In this qualitative research study, a multiple case study design was used. Within the scope of the research, 22 interviews were conducted in 15 settlements in Karaman Province. The interviewees were selected among people who were born in Karaman Province or who have lived in Karaman for at least 20 years, aged between 40 and 65, and who have at least a primary school education. The data were obtained through a semi-structured interview form. The research data were analyzed using MAXQDA 18.2 qualitative data analysis software. The findings obtained as a result of the research were analyzed under the theme of social development process under 7 categories: geographical conditions, demographic characteristics of villages, economy, public works, meeting vital needs in the village, social relations system and family and kinship system.

According to the findings of the research, it is seen that the change in rural areas, especially the loss of population and production in rural areas, is due to the lack of public works and infrastructure in rural settlements and gender differences in the opportunities to participate in existing economic activities. According to the results of the research, the importance of social approaches that will enable all residents to participate together in development activities in rural areas has emerged. In order to solve the problems in rural areas, it has been observed that the problems in access to social services and health services compared to urban areas should be urgently compensated, communitarian approaches should be adopted in rural production and sales of the rural products, and various incentives should be used to include rural producers and residents in the social security system.

Keywords: rural development, sustainable development, village, migration, social work

KAYNAKÇA

- AĞCA, M. (2010) Türkiye’de Uygulanan Tarımsal Destekleme Politikalarındaki Gelişmeler, Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Adana.
- ALTAY A. (2007). Bir Kamu Malı Olarak Sosyal Sermaye Ve Yoksulluk İlişkisi. *Ege Akademik Bakış*. **7(1)**: 337-362
- AKCAN, A.T. (2018). Tarım ve Tarım Dışı Sektörlerde İşsizlik Histerisi. *Tarım Ekonomisi Dergisi*, **24 (1)**: 21-31.
- AKGÜL, K. (2021). Kırsal Kalkınma Bağlamında Türkiye’de İpek Böcekçiliği: Bursa İli Örneği. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Balıkesir Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- AKTAKAS, B. G. (2006). Bölgesel/Yerel Kalkınma, Bölgesel Gelişme İçin Bir Model. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- AKTAŞ, E., AKA, A., DEMİR, M. C. (2006). Türkiye’de Hemşehri Dernekleri ve Kırsal Dönüşüm. *Tarım Ekonomisi Dergisi*, **12 (2)**: 51-58.
- AKTAŞ-YAMANOĞLU, M. (2006). Kent Yoksulu Gençlerin Yaşam Koşulları Ve Yoksulluğun Yeniden Üretimi. *İletişim Araştırmaları Dergisi*: **4(1)**: 9-48
- AKSOY, U. ve YAŞAR, E. (1994) Sürdürülebilir Tarım, *EGE Üniversitesi Tarımsal Uygulama ve Araştırma Merkezi Teknik Bülteni*, **C. 23**
- ANONİM (2012). Kırsal Alanda Kadının Güçlendirilmesi Ulusal Eylem Planı 2012-2016, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Ankara
- AREM, (2011). http://www.arem.gov.tr/proje/yonetim/Koy_hizmetleri/Bolum2.pdf, [Erişim Tarihi: 27.05.2018]
- ARIK, F, ARIK I.A.(2016), Grounded Teori Metodolojisi Ve Türkiye’de Grounded Teori Çalışmaları, *Akademik Bakış Dergisi*, **Sayı: 58**
- AVŞAR, M. (2019). Türkiye’de Kırsal Kalkınma Politikaları (1923-2016). (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.
- AYDIN, H. İ., YILDIRIM, H. (2013). Kırsal Kalkınmanın Yeniden Yapılanması Sürecinde Yerel Aktörler: Bölgesel Kalkınma Ajansları-Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu. *Global Journal of Economic and Business Studies*, **2 (4)**: 28-42.
- BAŞARAN D (2016). Kırsal Kalkınmada Coğrafi İşaretlerin Etkisi: Gaziantep Ve Siirt İlleri Örneği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.

- BAŞARANOĞLU, C., YILMAZ, H. (2019). Genç Çiftçilerin Çiftçilik Yapma Eğilimleri ve Çiftçilik Özelliklerinin Belirlenmesi: Isparta İli Örneği. *Tarım Ekonomisi Dergisi*, **26 (1)**: 19-28.
- BAŞIBÜYÜK A (2004). Coğrafi Açıdan Türkiye’de Kırsal Kalkınma Sorunu. *Doğu Coğrafya Dergisi*. **12**:43-66
- BALTACI, A. (2018). Nitel Araştırmalarda Örnekleme Yöntemleri ve Örnek Hacmi Sorunsalı Üzerine Kavramsal Bir İnceleme, *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. **C.7 S.1**:231-274
- BERNSTEİN, H. (2010), Tarımsal Değişimin Sınıfsal Dinamikleri, İstanbul: Yordam
- BRYMAN, A. (2007). Barriers To Integrating Quantitative And Qualitative Research. *Journal of Mixed Methods Research*, **1(1)**: 8-22.
- BORATAV, K. (2004), Türkiye İktisat Tarihi 1908-2015, Ankara: İmge
- BOTSALI FM (2012). Karaman Bölgesinde Rekabetçiliğin Artırılması Projesi. Erişim Adresi: [http://www.karamandayatirim.gov.tr/images/dosya/Karaman%20B%C3%B6lgesinde%20Rekabet%C3%A7ili%C4%9Fin%20Art%C4%B1r%C4%B1lmas%C4%B1%20Projesi.pdf] Erişim Tarihi: 16/03/2022
- BİLGE, B., DEMİRBAŞ, N., ARTUKOĞLU, M. (2019). Türkiye’de Coğrafi İşaretli Gıda Ürünlerinin Turizm Açısından Önemi. *Tarım Ekonomisi Dergisi*, **25 (1)**: 127-132.
- BİLİCİ, İ. (2010). Türkiye’de Kırsal Kalkınmanın Gelişimi ve IPARD Süreci. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gaziosmanpaşa Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Tokat.
- BİROL, D., YILMAZ, H. İ., AKDEMİR, H. A., ÇOBANOĞLU, F. (2020). Türkiye’de Genç Çiftçi Desteklemelerine Kriter Olabilecek Parametrelerin Belirlenmesi: Tercih Deneyi Yöntemi. *Tarım Ekonomisi Dergisi*, **26 (2)**: 131-146.
- BOURDIEU P (1986). Sermaye Biçimleri. Erişim Adresi: [https://www.academia.edu/30720473/Pierre_Bourdieu_Sermaye_Bi%C3%A7imleri_1986?auto=download] Erişim Tarihi: 16/03/2022
- BOZ Ç (2009). Amartya Sen’in Yetkinlik Yaklaşımı: Teori Ve Uygulama. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Ana Bilim Dalı
- BULUTCU, A. B. (2015). IPARD Programı ile Ulusal Kırsal Kalkınma Programlarının Tamamlayıcılık Açısından Değerlendirilmesi. (Yayımlanmamış AB uzmanlık tezi). Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı/Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü, Ankara.
- BUZ S, AYGÜLER E (2017). Amartya Sen'in Kapasite-Yapabilirlik Yaklaşımı Bağlamında Türkiye'de Yoksulluk Durumu. *International Journal of Academic Value Studies*, **3(15)**: 177-189

- CANDAN, E., ÖZALP GÜNAL, S. (2013). Tarımda Kadın Emeği. *Tarım Ekonomisi Dergisi*, **19 (1)**: 93-101.
- CANGIZBAY, K. (2000). Komprador Rejimin Anatomisi. Ankara: Özgür Üniversite
- ÇAVUŞ, V. (2009) Türkiye’de Tarımda Doğrudan Gelir Desteği Uygulaması ve AB Sürecinde Destekleme Politikaları, Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı İktisat Politikası Yüksek Lisans Programı: İstanbul.
- ÇEKİÇ, T., ÖKTEN, A. (2009). Sosyal Sermaye Perspektifinden Kırsal Kalkınma Sorunsalına Yeniden Bakış. *Megaron (Electronic Journal)*, **4(3)**: 203-213.
- ÇETİN, H (2014). Türkiye’de Sosyal Hizmetler Ve Sosyal Yardımların Yeniden Yapılanması Üzerine Bir Değerlendirme. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı
- ÇOLAKOĞLU, E. (2007). Kırsal Kalkınma Problemine Bir Çözüm Arayışı Olarak Köy-Kent Projesi. *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, **Cilt 3**, Sayı 6: 187–202.
- ÇOMAKTEKİN, M.S. (2009). Tarımsal Destekleme Politikaları ve Türkiye’de Uygulamalar. İstanbul: İ.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı İktisat Politikası Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi., İstanbul
- ÇINAR, G., ARMAĞAN, G., ÖZDEN, A., ÇINAR, N. (2017). Çiftçiler İçin Girişimcilik Örneği Geliştirilmesi ve Çiftlik Performansı Üzerindeki Etkisi. *Tarım Ekonomisi Dergisi*, **23 (2)**: 323-333.
- ÇİFTÇİ, H. (1996). Çeşitli Ülkelerde Devlet Yardımları, Bölgesel Kalkınma Programları Uygulayan Bazı Ülkelerden Örnekler ve Türkiye’deki Durum, *Türkiye İkinci Tarım Ekonomisi Kongresi*, 4-6 Eylül, **Cilt 2**, Adana, S: 274-283
- CRESWELL, J.W. (2021). Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Siyasal Kitap
- DAĞ, R. (2007). Kırsal Kalkınma Siyaseti. Ankara: Mattek Matbaacılık
- DEMİRCİOĞLU G (1993). Kırsal Turizm Nedir?, *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*. **4(5)**: 8-10.
- DEMİRDÖĞEN, A., ORHAN, E. (2017). Türkiye Tarımının Kısa Tarihi: Destekleme Politikası Özeli. *Tarım Ekonomisi Dergisi*, **23 (1)**, 1-12.
- DOGANAY, F. (1993). Merkez Köyler, Ankara: DPT Sosyal ve Planlama Genel Müdürlüğü Planlama Dairesi Başkanlığı,.
- DOLLARD, M., WINEFIELD, H., WINEFIELD, A. (1999). Burnout and Job Satisfaction in Rural and Metropolitan Social Workers. *Rural Social Work*, (4):33–43.
- DİNLER, Z. (2014). Bölgesel İktisat, Bursa: Ekin Kitapevleri
- DUYAN V. (2012). Sosyal Hizmet Temelleri Yaklaşımları Müdahale Yöntemleri. Ankara: Sosyal Çalışma Yayınları

- ELLİS, F. BİGGS, S (2001). Evolving Themes in Rural Development 1950s-2000s, *Development Policy Review*, **19** (4): 437-448. Erişim: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/1467-7679.00143>. Erişim Tarihi: 29 Mayıs
- EMSEN, Ö. S. (1999). Kapitalist Kentleşme ve Marksist Yedek Sanayii Ordusu: Analitik Bir Bakış. *İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, **1** (13): 161-172
- ERCAN, Ş., ÖZTEP, R., GÜLER, D., SANER, G. (2019). Tarım 4.0 ve Türkiye’de Uygulanabilirliğinin Değerlendirilmesi. *Tarım Ekonomisi Dergisi*, **25** (2): 259-265
- ERDOĞAN S, NAHCİVAN N, ESİN N, SEÇGİNLİ S, COŞANSU G, ARDIÇ A. (2016). Omaha Sistemi Hemşirelikte Bilgi Yönetimi, İstanbul: Nobel Tıp
- ERGÜDER, B. (2011), Sermaye Birikim Sürecinde Ücretsiz Kadın Emegi, *İktisat Dergisi*, **0** (514): 21-26
- FRANCIS, D., HENDERSON, P. (1992). Working with Rural Communities, London: Macmillan
- FURAT M (2013). Küresel Politika Değişimleri ve Türkiye’de Kırsal Kalkınma, *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, **12**(3): 589-610
- GALLENT,N., JUNTITI,M., KIDD,S. ve SHAW,D. (2008). Introduction to Rural Plannig. edt. Glasson,J., The Natural and Built Environment Series, Oxford University.
- GENÇ Y. - Yerel Yönetimler ve Sosyal Hizmet Uygulamaları, *Kamuda Sosyal Politika Dergisi*, **Vol.5**:60-67
- GLASER, B. and STRAUSS, A. L. (1967). The Discovery of Grounded Theory Strategies for Qualitative Research, Aldine Publishing Company, Chicago.
- GIDA, TARIM VE HAYVANCILIK BAKANLIĞI (2017). Karaman Valiliği, İl Gıda Tarım Ve Hayvancılık Müdürlüğü 2017 Brifing Raporu. Erişim Adresi: [<https://karaman.tarimorman.gov.tr/Belgeler/2017/aralik/%C3%87al%C4%B1%C5%9Fma%20Raporu-III.d%C3%B6nem.pdf>] Erişim Tarihi: 16/03/2022
- GÖZLER, (2010). Mahalli İdareler Hukukuna Giriş, Bursa: Ekin
- GREEN, R. (2003). Social Work İn Rural Areas: A Personal And Professional Challenge, *Australian Social Work*, **Vol. 56** (3): 209-219
- GÜREŞÇİ, E., YURTTAŞ, Y. (2008). Kırsal Göçün Nedenleri ve Tarıma Etkisi Üzerine Bir Araştırma: Erzurum İli İspir İlçesi Kırık Bucağı Örneği. *Tarım Ekonomisi Dergisi*, **14** (2): 47-54.
- GÜLÇUBUK, B. (1997). Kırsal Kalkınma Çalışmalarında Türkiye Kalkınma Vakfı’nın Yeri ve İşlevi (Bu Kuruluşun Uzunyayla Uygulaması), Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara: A.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilimdalı..
- GÜLER, B. A. (2005), Yeni Sağ ve Devletin Değişimi, Ankara: İmge
- GÜNAYDIN, G. (2010). Tarım ve Kırsallıkta Dönüşüm, Ankara: Tan

- GÜMÜŞ, S. (2012). Uzunköprü, Keşan ve Meriç Kapanan Tarımsal Sanayi İşletmelerinin Performans Analizleri ve Yeniden Üretime Kazandırılması Üzerine Bir Araştırma, Uzunköprü Ticaret ve Sanayi Odası İle Haskova Ticaret ve Sanayi Odası Arasında Yürütülen Tarımsal Sanayii Geliştirme Projesi Türkiye- AB Sivil Toplum Diyaloğu –II, Araştırma Merkezi Yayınları
- HUNT, E.K. (2005). İktisadi Düşüncenin Tarihi. Ankara: Dost
- İLKİN, A. (1979). Kalkınma ve Sanayi Ekonomisi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayını
- Iğdır İl Özel İdaresi (2020). Köylere Yardım Yönetmeliği Erişim Adresi: [http://igdirozelidare.gov.tr/koylere-yardim-yonetmeligi] Erişim Tarihi: 20/03/2022
- Kalkınma Bakanlığı (2018). On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023). Erişim Adresi: [https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2020/04/KirsalKalkinmaOzelIhtisasKomisyonuRaporu.pdf] Erişim Tarihi: 08/03/2022
- KAPLAN M, YARDIMCIOĞLU M (2020). Alan, Habitus ve Sermaye Kavramlarıyla Pierre Bourdieu, *HABITUS Toplumbilim Dergisi*, (1): 23-37.
- KAPLUHAN, E. (2013). Türkiye’de Kuraklık ve Kuraklığın Tarıma Etkisi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, S. 27: 487-510
- KARACA, C. (2013). Türkiye’de Sürdürülebilir Tarım Politikaları: Tarım Sektöründe Atıl ve Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Değerlendirilmesi. *Tarım Ekonomisi Dergisi*, 19 (1): 1-11.
- KARAHAN UYSAL Ö (2015). Manisa İli Yunt Dağı Köylerinde Çiftçilerin Tarımsal Üretime Yaklaşımlarını Etkileyen Faktörlerin Analizi. *Sosyal Ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi*. Güz, 35: 76-99
- KARATAŞ, K. (2002). Yoksulluğun Küreselleşmesi ve Yoksulluğa Karşı Küresel Tavır. *Değişen Türkiye’de İnsan Hakları Açısından Sosyal Hizmetler*, Ed. Kasım Karataş. Ankara: Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Genel Merkez Yayını No.6
- KARDAM, F, YÜKSEL, İ. (2016). Kadınların Yoksulluğu Yaşama Biçimleri: Yapabilirlik Ve Yapabilirlikten Yoksunluk . *Nüfusbilim Dergisi* , 26 (1): 45-72
- Karaisalı Belediyesi (2015). Karaisalı Kırsalında Kalkınma Planlamasına Esas Potansiyel ve Dinamiklerin Belirlenmesi ve Stratejik Yol Haritası Çıkartılması Çalışması Nihai Raporu. Erişim Adresi: [https://www.kalkinmakutuphanesi.gov.tr/assets/upload/dosyalar/karaisali-stratejik-yol-haritasi-dfd.pdf] Erişim Tarihi: 08/03/2022
- KAYA, N., ÇOKER, S., KINIKLI, F., YERCAN, M. (2019). Çiftçilerin Kooperatifçiliğe Bakış Açıları Üzerine Bir Araştırma: Ağrı ve Eskişehir İlleri Örneği. *Tarım Ekonomisi Dergisi*, 25 (2): 219-230.
- KAYA, M. (2018). ABD Lisanslı Depoculuk Sistemi ve Fiyat Desteği Uygulaması Işığında Hububatta Yeni Bir Destekleme Fiyat Sistemi Önerisi. *Tarım Ekonomisi Dergisi*, 24 (1): 53-62.

- KAYIKCI, S (2009). Türkiye’de Kırsal Alan Yönetimi. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Ve Siyaset Bilimi (Yönetim Bilimleri) Anabilim Dalı
- KELEŞ, Ruşen (1993), Kentleşme ve Konut Politikası, İmge Kitabevi, Ankara
- KESKİNKILIÇ K (2013). Tarım Sigortacılığı; Dünya Ve Türkiye’deki Uygulamaların Değerlendirilmesi. Erişim Adresi: [http://itb.org.tr/dosya/rapordosya/tarim-sigortaciligi-dunya-ve-turkiyedeki-uygulamal.pdf] Erişim Tarihi: 25/02/2022
- KYMLİCKA, W. (2002). Contemporary Political Philosophy: An Introduction. Oxford: Oxford University Press
- KRYSÍK J, FİNN J. (2015), Etkili Uygulama İçin Sosyal Hizmet Araştırması, Ankara: Nika
- KİRMANOĞLU, H (2011). Amartya Sen’in Özgürlük Ve Kalkınma Üzerine Düşüncelerine Bir Bakış. *Maliye Araştırma Merkezi Konferansları*, **47**: 21-30
- KOCABAŞ, Ö, Y. (2003). Türkiye’de Kooperatifçilik Düşüncesinin Gelişimi. *Tarım Ekonomisi Dergisi*, **8 (1,2)**: 15-24.
- KOCABIYIK, O. (2015). Olgubilim ve Gömülü Kuram: Bazı Özellikler Açısından Karşılaştırma . *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, **6 (1)**: 55-66.
- KOÇTÜRK, O.M., Yurtsever, H. (2015). Tarımın Finansmanında Yeni Bir Yaklaşım: Kooperatif Bankacılığı. 1. Uluslararası Ekonomi Ve İşletme Kongresi (İceb'15) Bildiriler Kitabı, s. 328-343
- KONGAR, E. (2007). Sosyal Çalışmaya Giriş, Ankara: SABEV
- KOLIKIRIK, C. (2010). Ab Kırsal Kalkınma Politikaları, Fonları Ve Türkiye’nin Yararlanma Olanakları, TEKİRDAĞ: Namık Kemal Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü
- KÜMBETOĞLU, B. (2005), Sosyolojide ve Antropolojide Niteliksel Yöntem ve Araştırma, İstanbul: Bağlam
- LENİN, V.İ. (2011). Seçme Yazılar. İstanbul: Yordam
- LONNE, R. (1990). Beginning Country Practice. *Australian Social Work*, **43 (1)**:31–39.
- LONNE, R., CHEERS, B. (1999). Australian Rural Social Workers and Their Jobs: Implications and Recommendations for Recruitment. Promoting Inclusion-Redressing Exclusion. Joint AASW, IFSW, APASWE & AASWWE Conference Proceedings, Australian Association of Social Workers.: 58.
- LYNN, M. (1990), Rural Social Work. Applying Martinez-Brawley’s Tenets to Gippsland. *Australian Social Work*, **43 (1)**:15–21.
- MARKS, K. (1998). Kapital Cilt 1, Ankara: Sol Yayınları
- MARTINEZ-BRAWLEY E. (1982). Rural Social Work and Community Work in the United States and Britain: A Cross Cultural Perspective, New York: Praeger

- MARTINEZ-BRAWLEY E. (2000). Close to Home. Human Services and the Small Community. Washington DC: NASW Press
- MEMİŞ, H. (2004). Türkiye’de Uygulanan Uluslararası Para Fonu (IMF) Destekli İstikrar Programlarının Tarım Sektörüne Etkileri, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı: İstanbul.
- Mevzuat.gov.tr (2011), “Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü Tarafından İnşa Edilmiş, İşletmeye Alınmış Ve İşletmeye Alınacak Hidroelektrik Santrallerinin Enerji Üretimi İle İlgili Kısımları Ve Bunların Mükemmel Cüzleri Olan Taşınmazların Elektrik Üretim Anonim Şirketine Devir İşlemlerine Ait Usul Ve Esaslar Hakkında Yönetmelik” Erişim: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5393.pdf>
- MOSELEY, M.J. (2003). Rural Development: Principles and Practice. London: SAGE
- NEUMAN, L. W. (2014). Social Research Methods: Qualitative And Quantitative Approaches. Essex: Pearson Education Limited.
- ODI (2002). Briefing Paper: Rethinking Rural Development. London: ODI Publishing. Erişim: <https://pdfs.semanticscholar.org/474f/69556fdc274549c5c20c4d1376df708eeeb8.pdf> Erişim Zamanı: 15 Ocak 2018
- OAKLEY, P., GARFORT, C. (1985). Guide to Extension Training, Rome: Food and Agricultural Organization of the United Nation.
- OLGUN, F. A., SEVİLMİŞ, G. (2017). Uluslararası Düzeyde Coğrafi İşaretler, Yaratılan Ekonomik Değer ve Türkiye’deki Sistemin Değerlendirilmesi. *Tarım Ekonomisi Dergisi*, **23** (2): 205-213.
- OLGUN, F. A., SEVİLMİŞ, G. (2018). AB’de LEADER Yaklaşımı ve Türkiye Açısından Değerlendirilmesi. *Tarım Ekonomisi Dergisi*, **24** (1): 99-108.
- OMOYİBO, K.U., OBARO, O.A.. (2012). Doing Sociological Research: Standard Methods And Fallacies And Methodological Pluralism. *European Journal of Social Sciences*. **28**: 320-325.
- OYAN, O. (2000). Tarımda Doğrudan Gelir Desteğine Hazır Mıyız?. *Tarım Ekonomisi Dergisi*, **5** (1, 2): 1-8.
- ÖĞDÜL, Ö. (2010), “Köy Kanunu Değişiyor; Köylerde De Dönüşüm Olsun!”, Birgün, http://www.birgun.net/city_index.php?news_code=1265369421&year=2010&month=02&day=05, [Erişim Tarihi: 19.04.2011]
- ÖRS, A. (2013). Konya İli Mevlana Kırsal Kalkınma Ajansı Kırsal Kalkınma Desteklerinin Değerlendirilmesi. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi/Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya
- ÖZ, C., ÇOLAKOĞLU C (2017). Yapabilirlikten Yoksunluk Açısından Mikro Kredi Uygulaması: Sakarya İli Örneği, *Çalışma ve Toplum Dergisi*, **4**(55): 2027-2054
- ÖZKARAL M, AFŞAÖREN Ş, YILDIZ Y (2018). İl Özel İdarelerinde Sosyal Hizmet: Karabük İl Özel İdaresi Üzerine Bir Araştırma. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*. **5**(6): 56-70

- ÖZKAYA, T. (2007). Tohumda Tekelleşme ve Etkileri. *Tarım Ekonomisi Dergisi*, **13** (2): 39-48.
- ÖZTORNACI, B. ŞENGÜL, H. (2019). Türkiye’de Çok Boyutlu Kırsal Yoksulluk. *Tarım Ekonomisi Dergisi*, **25** (2): 201-206.
- ÖZTÜRK, Ş. (2004). Küreselleşme, Yeni Dünya Düzeni, Neo-Liberal Ekonomi Politikaları ve Yoksulluk, IV. Aile Şurası ‘Aile ve Yoksulluk’ Bildirileri. Ed. Rahime BEDER ŞEN, Ankara: Başbakanlık Aile Araştırmaları Kurumu Başkanlığı Yayınları, Bilim Serisi, No:122: 57-77
- ÖZTÜRK, Ö. (2010), Türkiye’de Büyük Sermaye Grupları – Finans Kapital’in Oluşumu ve Gelişimi, İstanbul: SAV
- ÖZTÜRK, T. ve MENGÜLOĞLU, M. (2008). Sürdürülebilir Kalkınmada Fiziksel Kırsal Alan Planlaması, *OMU Ziraat Fakültesi Dergisi*, **23**(3): 209-215.
- ÖZUĞURLU, M. (2003). Sosyal Politikanın Dönüşümü ya da Sıfatın Suretten Kopuşu. *Mülkiye Dergisi*. **27**(239): 59-74
- RESMÎ GAZETE (2006). Tarım Kanunu, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/04/20060425-1.htm>, [Erişim Tarihi: 13.04.2011]
- RESMÎ GAZETE (2004). İyi Tarım Uygulamalarına İlişkin Yönetmelik, <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2004/09/20040908.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2004/09/20040908.htm> [Erişim Tarihi: Nisan 2012]
- Resmî Gazete (2021). Kırsal Kalkınma Destekleri Kapsamında Bireysel Sulama Sistemlerinin Desteklenmesi Hakkında Tebliğ. Erişim Adresi: [\[https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/02/20210225-3.htm\]](https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/02/20210225-3.htm) Erişim Tarihi: 08/03/2022
- SAÇLI Y (2009). Türkiye’de Tarım İstatistikleri, Gelişimi, Sorunlar Ve Çözüm Önerileri. Erişim Adresi: [\[https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/TURKIYEDE_TARIM_ISTATISTIKLERI_Gelisimi_Sorunlar_ve_Cozum_Onerileri.pdf\]](https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/TURKIYEDE_TARIM_ISTATISTIKLERI_Gelisimi_Sorunlar_ve_Cozum_Onerileri.pdf) Erişim Tarihi: 16/03/2022
- SAV O, SAYIN C (2018). Tarımda Kalma Eğilimini Etkileyen Başlıca Faktörlerin Genel Bir Değerlendirmesi. *KSÜ Tarım Doğa Dergisi*. **21**(Özel Sayı): 190-197
- SEZAL, L. (2021). Dünyada ve Türkiye’de Açık Bankacılık Uygulamaları ve Yasal Düzenlemeler. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, **8**(71): 1512-1525. doi: 10.26450/jshsr.2327.
- STURMEY, R., EDWARDS, H. (1991). Community services and health workforce in rural and remote areas: needs and recommendations study. Canberra: Commonwealth of Australia.
- ŞAHİN, A., AKTAŞ, E., TÜZÜN RAD, S. (2021). Türkiye’de Kırdan Kente Göç-İşsizlik: Todaro Paradoksu. *Tarım Ekonomisi Dergisi*, **27** (1): 9-14.

- TOPUZOĞLU, İ., ARTUKOĞLU, M. M. (2019). Bazı Ülkelerde ve Türkiye’de Bankaların Tarımsal Kredi Uygulamalarının Analizi. *Tarım Ekonomisi Dergisi*, **25** (2): 249-258.
- TDK (2022), Köy, <https://sozluk.gov.tr/>, Erişim tarihi: 10.02.2022
- TEPAV (2012) Kırsal Kalkınma Ve Yönetişim Bildiri Kitabı. Erişim Adresi: [https://www.tepav.org.tr/upload/files/1389102404-8.7._Bolgesel_Kalkinma_ve_Yonetisim_Sempozyumu.pdf] Erişim Tarihi: 16/03/2022
- TOKUR E (2019). Katılımcılık Perspektifinden Bir Kırsal Kalkınma Deneyimi: Kavar Havzası Örneği. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, T.C. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yerel Yönetimler, Kent Ve Çevre Çalışmaları Anabilim Dalı
- TÜİK (2016). Tarımsal İşletme Yapı Araştırması (TİYA) erişim: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Tarımsal--Isletme-Yapi-Arastirmasi-2016-24869>
- TÜİK (2021). Adrese Dayalı Nüfus Kayıt İstatistikleri. Erişim: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Adrese-Dayali-Nufus-Kayit-Sistemi-Sonuclari-2021-45500>
- TBMM, (2020), Yazılı Soru Önergesi Bilgileri https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/yazili_soru_sd.onerge_bilgileri?kanunlar_sira_no=276563 [Erişim Tarihi: 21.05.2021]
- TOPGÜL, S. (2013). Türkiye’de Yoksulluk ve Yoksulluğun Kadınlaşması, *C. Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, **Cilt 14**: 277-296
- TMO (2006), Tarım ve Kırsal Kalkınma Gündem Maddesi 16g: Çeltik, <http://www.tmo.gov.tr/Upload/Document/ab/celtiksunusutr.pdf> [Erişim tarihi: Nisan 2012]
- TUĞAY, M. E. (2012). Türk Tarımında Bitkisel Üretimi Artırma Yolları, Çağrılı Bildiri, *Tarım Bilimleri Araştırma Dergisi*, **c. 5, s. 1**.
- TURAN, N. (2009). Sosyal Kişisel Çalışma - Birey ve Aile İçin Sosyal Hizmet, Ankara
- TURHAN, M. S. (2005). Avrupa Birliği Üyeliği Yolunda Türkiye Kırsal Kalkınma Tedbirleri Uygulama Süreci. Ankara: Tarım Ve Köy İşleri Bakanlığı Dış İlişkiler Ve Avrupa Topluluğu Koordinasyon Dairesi Başkanlığı
- UZUNKÖPRÜ. İlkin, A (1979). Kalkınma ve Sanayi Ekonomisi, İstanbul: İ.Ü. İktisat Fakültesi Yayınları
- YANIKLAR C (2010). Kültürel Sermaye, Eğitim Ve Toplumsal Tabakalaşma: Pierre Bourdieu’nün Yeniden Üretim Kuramına Eleştirel Bir Bakış. *Sosyoloji Dergisi*, **22**: 121-138
- YARCI S (2020). Pierre Bourdieu’da Sosyal Sermaye Kavramı, *Akademik İncelemeler Dergisi*, **6(1)**: 125-135

- YAVUZ, O. (1994). Erzurum'dan Göç Sorunu, Nedenleri, Sonuçları ve Çözüm Yolları. *Tarım Ekonomisi Dergisi*, **2**: 10-21.
- YEĞEN, M. (2006), Devlet Söyleminde Kürt Sorunu, İstanbul: İletişim
- YENİGÜL S. B.(2017). Kırsal Kalkınma Politikalarında Yeni Yaklaşımlar ve Bu Yaklaşımların Türkiye'nin Kırsal Kalkınma Politikalarına Etkisi. *Planlama*. **27(1)**: 16-25
- YERCAN, M., KINIKLI, F. (2018). Tarımsal Kooperatiflerde Ortakların Yönetime Katılımını Etkileyen Faktörlerin Analizi Üzerine Bir Araştırma: İzmir İli Sütçülük Kooperatifleri Örneği. *Tarım Ekonomisi Dergisi*, **24 (2)**: 159-173.
- YILDIRIM, A. E. (2011), Ulusal Ürün Konseyleri, <http://www.tarimdunyasi.net/?p=59>, [Erişim: 10.02.2022]
- YILMAZ, E., TURĞUT, U., TOSUN, D., GÜMÜŞ, S. (2020). İzmir İlindeki Çiftçilerin Kırsal Nüfusun Yaşlanma Eğilimleri ve Tarımsal Faaliyetlerin Devamlılığına İlişkin Görüşleri. *Tarım Ekonomisi Dergisi*, **26 (2)**: 109-119.
- YURDAKUL, F., ŞENTÜRK, F. (2019). Türkiye'de 2002-2017 Yılları Bölgesel Kamu Yatırımlarında Mekânsal Etkinin İncelenmesi. *Gazi İktisat ve İşletme Dergisi*, **C-5(2)**: 105-118

EKLER

EK-1 Aydınlatılmış Gönüllü Onam Formu

Çalışmanın Adı:

Kırsal Bölgelerde Kalkınma ve Sosyal Hizmet

Sayın gönüllü,

Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Doktora programı tez çalışması kapsamında planlanmış olan yukarıda adı yazılı araştırmada yer almayı kabul etmeden önce araştırmanın ne amaçla yapılmak istendiğini anlamanız ve kararınızı bu bilgilendirme çerçevesinde özgürce vermeniz gerekmektedir.

Bu araştırmada yer almak tamamen sizin isteğinize bağlıdır. Araştırmada yer almayı reddedebilirsiniz ya da herhangi bir aşamada araştırmadan ayrılabilirsiniz.

Bu çalışma kapsamında yapılacak görüşmeye kendi isteğimle katılıyorum.

Katılımcının;

Adı- Soyadı:

Tarih:

İmza:

Bu araştırma ile ilgili yukarıda yer alan ve istenen diğer bilgiler tarafımdan katılımcıya

açıklanmış ve katılımcıdan yazılı onamı alınmıştır.

Araştırmacının;

Adı- Soyadı:

Tarih:

İmza:

EK-2 Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

A. Kırsal Mahallede Görüşülen Kişiyeye İlişkin Sorular

1. Kendinizden söz eder misiniz? (kaç yıldır söz konusu mahallede yaşamaktadır?).

2. Mahalledeki gündelik yaşantınızdan bahseder misiniz?

B. Kırsal Mahallenin Fiziksel Koşullarına Dair Sorular

1. Bölgenin kuruluş tarihi ve coğrafi yapısına dair bilgi verir misiniz?

2. Çevrenizdeki diğer yerleşim yerleri ile mesafeniz ve ulaşım imkanlarınız hakkında bilgi verir misiniz?

3. Kırsal mahallenin bildiğiniz kadarıyla tarihi geçmişinden söz eder misiniz?

4. Kırsal mahallenin yaşadığı büyük değişimlerden söz eder misiniz? Bölgede göç olayları ya da afet gibi nüfus hareketlerine neden olan olaylar gerçekleşti mi?

C. Kırsal Mahallenin Sosyal Koşullarına Dair Sorular

1. Mahallenizde yaşayan bireylerden bahseder misiniz? Göç ile gelen, göç ile ayrılan kişiler var mı?

2. Sosyal olaylar için belirlenmiş alanlarınız var mı? Düğün salonu, taziye evi, konuk evi gibi.

3. Kentte okuyan, çalışan mahalle sakinleri var mı? Bayramlarda ziyarete gelirler mi?

4. Kırsal mahallenizin sahip olduğu kamu hizmetlerinden bahseder misiniz?

5. Kırsal mahallenizin sahip olduğu kentsel imkanlardan söz eder misiniz?

6. Mahallenizde hane içindeki yapı nasıldır? Aile yapıları nasıldır? Evlenenler ayrı eve çıkar mı?

7. Kent veya ilçe ile kıyaslandığında eksikliğini hissettiğiniz sosyal imkanlar var mıdır? Nelerdir?

8. İhtiyaç duyduğunuzda sosyal destek sistemlerine erişmek için başvuracağınız kaynaklar var mıdır?

D. Kırsal Mahallenin İktisadi Yapısına Dair Sorular

1. Kırsal mahallede ekili arazi miktarı ve sahiplik durumu hakkında bilgi verebilir misiniz?

2. Kırsal mahallede geçimlik üretim araçlarından söz eder misiniz? Yaşayanların temel geçim kaynakları hayvancılığa mı bitki üretimine mi dayanmaktadır?

3. Mahalledeki bakkal, kömürcü/oduncu gibi esnaf sayısı hakkında bilgi verir misiniz?

4. Mahalle yerleşiklerinden tarım harici gelire sahip kişiler var mı? Ticaret ya da sanayi gibi.

5. Eğer varsa sanayi ¼retimi hangi alanlarda yapılmaktadır? Nerede yapılmaktadır?

6. Tarım ¼retimi i¼in iş g¼c¼ nasıl temin edilmektedir? Ge¼ici işçi temin etmekte misiniz? ¼alıřma amacıyla ge¼ici/kalıcı g¼¼ aldınız mı?

7. Hasat zamanı eğer dışarıdan geliyorsa, işçiler nerede konaklatılmaktadır?

8. Muhtarlığa ait trakt¼r, bi¼erd¼ver gibi makineler var mı? Mahalle sakinlerinin kendilerine ait trakt¼r, bi¼erd¼verleri var mı? Araçlar kiralama usul¼ mü temin edilmektedir?

9. Mahallede yaşayan bireyler banka kredisi kullanıyor mu? Banka borçlusu ya da kredi kooperatifleri borçlusu olarak hacze uğrayan arazi ya da tarımsal ¼retim aracı var mı?

E. Kırsal Mahallede Yaşamanın Tercih Edilirliğine Dair Sorular

1. Yaşadığınız mahallede ihtiya¼larınızın ne kadarını giderme imkanına sahipsiniz?

2. Hangi ihtiya¼larınız i¼in daha b¼y¼k bir yerleşim yerindeki imkanlara ihtiya¼ duymaktasınız?

3. Mahallenin ulaşım imkanları (i¼ yollar, yol, servis, toplu ulaşım vs.) yeterli midir?

4. Sosyal yardım sisteminden faydalanmak i¼in mahallenizde başvurabileceğiniz birim/kişi var mıdır? Ulaşılabilir midir?

5. Mahallenizde eğitim hizmeti verilmekte midir? Okul var mıdır? Öğrenci sayısı nedir? Eğitim amacıyla göç eden yerleşik var mıdır?

6. Mahallede yaşayan engelli bireyler var mıdır? İhtiyaçları nasıl giderilmektedir? Engelli bireylere yönelik hizmetlerin sunumu nasıl yapılmaktadır? Gerektiğinde ihtiyaçları için gerekli maddi koşulları (özel yol, engelli aracı, engelli tuvaleti, kaldırım rampaları gibi.) nasıl karşılıyorsunuz?

7. Mahallenizde yaşayan engelli bir birey ihtiyaçlarını (ulaşım, öz bakım gibi) kendi başına karşılayabilir mi? Yardım alması gerekli mi?

8. Mahallenizdeki yaşlı nüfus oranı nedir? Yaşlı bireyler gündelik ihtiyaçları için sosyal yardıma ihtiyaç duymakta mıdır? Gereksinim duydukları hizmetler nasıl sağlanmaktadır? Var olan bir kurum veya görevli kişiler var mıdır yoksa anlık bir çözüm mü sağlanmaktadır?

9. 5393 sayılı Belediye Kanunu'na göre (Madde 9: Muhtar, mahalle sakinlerinin gönüllü katılımıyla ortak ihtiyaçları belirlemek, mahallenin yaşam kalitesini geliştirmek, belediye ve diğer kamu kuruluşlarıyla ilişkileri yürütmek, mahalle ile ilgili konularda görüş bildirmek, diğer kurumlarla iş birliği yapmak ve kanunlarla verilen diğer görevleri yapmakla yükümlüdür. Belediye, mahallenin ve muhtarlığın ihtiyaçlarının karşılanması ve sorunlarının çözümü için bütçe imkanları ölçüsünde gerekli ayni yardım ve desteği sağlar, kararlarıyla mahallelinin ortak isteklerini göz önünde bulundurur ve hizmetlerin mahallenin ihtiyaçlarına uygun yürütülmesini sağlar.) mahalle sakinlerinin ihtiyaçları giderilebilmekte midir? Mahalle içinde yardımlaşma sağlanabilmekte midir? Diğer kamu kuruluşları ile eş güdüm sağlanabilmekte midir?

10. 5393 sayılı Belediye Kanunu'na göre (Madde 14) belediye; imar, su ve kanalizasyon, ulaşım gibi kentsel alt yapı; coğrafi ve kent bilgi sistemleri, çevre ve çevre sağlığı, temizlik ve katı atık; zabıta itfaiye, acil yardım hizmetleri vb. yerine getirmekle yükümlüdür. Bu anlamda bağlı olduğunuz belediye ile

iletişiminiz nasıldır? İhtiyaç duyduğunuz kaynaklara erişiminiz mümkün müdür? Mahallenizde bir kamu kurumu, dernek, siyasi parti gibi hizmetlere erişimi kolaylaştırıcı etmenler var mıdır?

11. Mahallenizde sağlık hizmetleri yürütülmekte midir? Aile hekimliği sistemi yürümekte midir? İhtiyaç halinde acil sağlık hizmetinden, yerleşikler nasıl yararlanmaktadır?

12. İl Gıda Tarım ve Orman Müdürlüğü gerekli veterinerlik hizmetlerini sunmakta mıdır? Bölgenizde geçmiş yıllarda karantina durumu yaşanmış mıdır? Yaşandıysa vahşi hayvan kaynaklı mı besi hayvanı mı kaynaklıdır? Zoonotik hastalıklar konusunda Sağlık Bakanlığı ya da Gıda Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından bilgilendirme yapıldı mı? Kurban Bayramı'nda hayvanlar için kesim alanı var mı? Hayvan kesim kuralları uygulanıyor mu? Hayvan besiciliği nerelerde yapılmaktadır? Mahalle içinde besihane, ahır gibi yapılar var mı?

F. Kırsal Mahalle Yaşamında Kültürel ve Psikolojik Etkenlere Dair Sorular

1. Mahallede ölüm, doğum, düğün gibi olaylar nasıl gerçekleşmektedir Mahallede ikamet eden tüm aileler bu etkinliklere katılır mı?

2. Kültürel ve sosyal etkinlikler için ortak alanlarınız mevcut mu? Mahallede gerçekleştirilen dönemsel etkinlikler, şenlikler var mıdır?

3. Mahallede yaşayan ailelerin birbirlerinden haberdar mıdır? Sorunlara çözüm üretmek için toplumun bir araya gelme olanakları nelerdir?

4. Mahallede yaşayan kültürel ve etnik kimlikler çeşitli midir? Farklı kimlikler nerelerde yaşamaktadır? Birbirlerinin etkinliklerine katılmakta mıdır?

5. Mahalle içinde yardımlaşma ve imece kültür devam etmekte midir?
Köyde gerçekleşen bir olan ne kadar sürede herkes tarafından duyulmaktadır?

6. Mahallede yaşayanların bu bölgeye ait hissetmesini sağlayan, coğrafik, ekonomik ya da kültürel semboller nelerdir?

G. Diğer Konular

1. Çevre yerleşimlere göre köyünüzün avantajlı ve dezavantajlı özelliklerini söyler misiniz?

2. Son olarak belirtmek istediğiniz herhangi bir konu var mı?

EK-3 Katılımlı Gözlem Formu

1. Bina ve Yapılar

- Ev ve binalar kaç yıllık? Mimari özellikleri nelerdir? Hangi malzemelerden yapılmıştır?
- Mahalledeki evlerin tümü birbirine benziyor mu? Aynı yıllarda mı yapılmıştır?
- Binalardaki farklılıkları yansıtan özellikler var mıdır? Evler ayrı ayrı mı yoksa bitişik nizam mıdır?
- Bina ve yapıların ön ve arka taraflarında boş alan var mıdır?
- Tek tek ya da toplu konutlar mı?
- Genel olarak durumları nasıl? Tamir yapılmamış, harabe gibi görünüşleri var mıdır? (kırık kapılar, pencereler, delikler, kayıp kilitler gibi)
- Merkezi ısıtma, modern tesisat ve havalandırma sistemleri var mıdır?
- Cadde/Sokaklarda çöp kutuları var mı? Sağlık için tehlike oluşturuyor mu?

2. Açık/Boş Alanlar

- Ne kadar açık/ boş alan vardır? Açık/boş alanların özellikleri nelerdir? Yeşil alan mıdır? Park alanı mıdır? Moloz dökülmüş alan mıdır? Çim alanları var mıdır?
- Evlere ait park yerleri var mıdır?
- Çiçekler ya da çiçeklikler var mıdır?
- Kaldırımlarda ağaçlar görüyor musunuz?
- Caddelerin ortasında yeşil alanlar var mıdır?
- Açık/boş alanlar halka açık mı? Yoksa Özel kişi ya da kuruma mı ait? Bu alanları kimler kullanıyor?

3. Bölge Sınırları

- Toplum nerede yerleşmiştir?
- Bölge ya da toplumun sınırları belirli midir?
- Mahallenin bir ismi/kimliği var mı? Bu kimlik/isim görünür bir yere yerleştirilmiş mi? Mahallenin resmi olmayan isimleri var mı?
- Ağır ve tehlikeli işler yapan fabrikalar/tesisler görüyor musunuz?
- Bölgede tehlike oluşturabilecek coğrafi özellikler var mı?

4. Ortak Alanlar

- Bölgede okullar var mı? Bakımlı mı?
- Parklar ya da açık hava eğlence mekanları var mı? (Çay bahçesi, piknik alanları, lunapark vb.)
- Parklardaki oyun alanları güvenli mi?
- İbadet edilecek yerler var mı?
- Bölgede sık gidilen mekanlar nelerdir? (okul bahçesi, kafe-bar-restoran, kültür merkezleri, halk eğitim merkezleri, parklar, 24 saat açık olan yerler vb),

- Bu mekanları kimler kullanıyor? Hangi saatlerde açıktır?

5. Ulaşım

- Yaşam alanlarına/ bölgeye/mahalleye ulaşım nasıl sağlanıyor? Yürüyerek mi? Otomobil, otobüs, bisiklet, metrobüs, tramvay vb. ile mi?
- Cadde ve sokaklar ulaşım ve toplumsal yaşam açısından elverişli mi?
- Mahalleye yakın otoban var mı?
- Toplu taşıma sistemi var mı? İyi işliyor mu? Toplu taşıma/ ulaşım sıklığı yeterli mi?
- Yollar sağlık kuruluşlarına kolay ulaşılabilir şekilde mi düzenlenmiş?
- Yollarda kolaylıkla görülebilen ve anlaşılabilen işaretlemeler (cadde ve sokak isimleri, numaralan, trafik işaretleri vb.) var mı?

6. Halka Yönelik Hizmet Merkezleri

- Sosyal kurumlar, klinikler, eğlence merkezleri ve okul gibi yerlerde aktiviteleri gösteren işaretler var mı?
- Doktor/ Diş hekimi muayenehanesi, avukat bürosu/ ofisi var mı?

7. Mağazalar/ Dükkanlar

- Bölge sakinleri nereden/nerelerden alışveriş yapıyorlar? Alışveriş merkezleri, mahalledeki mağazalar var mı? Alışveriş yapılan yerlere ulaşım nasıl sağlanıyor?
- Mahallelerde ne tür (bakkal, market/ süpermarketler ve mağazalar) alışveriş yerleri bulunmaktadır?

8. Yaşam Alanlarında Harabiyet/Bozulma Belirtileri

- Mahalle ya da yaşam alanı, yol üzerinde mi? Ya da tamamen yerleşim yeri dışında mı? Canlı mı? Hareketli mi?
- Harap olma, yıkılma veya bozulma belirtileri var mı?
- Boş/ terk edilmiş/ metruk binalar var mı?
- Çöplük, terk edilmiş arabalar, siyasilere ait afiş ve posterler, "satılık" yazan emlakçı işaretleri var mı?
- Karmaşık/plansız bir yerleşim izlenimi var mı?

9.Sağlık ve Hastalık

- En yakın hastane ne kadar uzaklıktadır?
- Bölgede olamayan ancak bölge için gerekli olabilecek sağlık kuruluşları var mıdır? (Örn. büyük bir toplumda akut bakım hizmetlerinin ya da ayaktan tedavi hizmetlerinin hiç olmaması/ az olması gibi).

EK-4 Etik Kurul İzni

Evrak Tarih ve Sayısı: 29.05.2019-E.15073

T.C.
KARAMANOĞLU MEHMETBEY ÜNİVERSİTESİ
REKTÖRLÜĞÜ
Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulu

Sayı : 95728670-010.99-E.15073
Konu: Doktora Tez Değerlendirme
Başvurusu

29.05.2019

Sayın Arş. Gör. NECATİ BUĞRA KUDDAŞ

İlgi: 24.05.2019 tarihli ve bila sayılı yazı.

Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Anabilim Dalı öğretim üyesi Prof. Dr. Veli DUYAN danışmanlığında yürüttüğünüz "*Kırsal Bölgelerde Sosyal Kalkınma ve Sosyal Hizmetler*" başlıklı doktora tezinize ait kırsal bölgelerde uygulamayı düşündüğünüz çalışmanız incelenmiş olup uygulanmasında herhangi bir sakınca görülmemektedir.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Prof. Dr. Birol ÜNER
Başkan

Mevcut Elektronik İmzalar

BIROL ÜNER (Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulu - Başkan) 29.05.2019 17:30

Evrakı Doğrulamak İçin : https://dogrulama.kmu.edu.tr/enVision-Sorgula/validate_doc.aspx?V=BE1932TK2
Yunus Emre Yerleşkesi / Karaman

Tel:0338 2262000
Belgegeçer :0338 2262023

Ayrıntılı Bilgi için İrtibat:
Ferdane Yazar
Bilgisayar İşletmeni

Telefon No: 0 338 226 2000-3026

Bu belge 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununun 5. Maddesi gereğince güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

EK-5 Araştırma Kurum İzni

T.C.
KARAMAN VALİLİĞİ
İl Yazı İşleri Müdürlüğü

DAĞITIMLI
30/05/2019

Sayı : 75510563-000-E.4994
Konu : Form Çalışması

Sn:Necati Buğra KUDDAŞ
Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi
Kat:2 Sosyal Hizmet Bölümü.

İlgi : 30.05.2019 tarihli ve 14046 sayılı dilekçe.

İlgi tarihli ve sayılı dilekçe ile Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim dalında doktora eğitimi gören Necati Buğra KUDDAŞ isimli öğrencinin "Kırsal Bölgelerde Sosyal Kalkınma ve Sosyal Hizmetler" konulu doktora tezi için merkez ilçeler ile ilçelere bağlı belde ve köylerde görevli kamu personeli (köy muhtarı, köy imamı, köy öğretmeni)' ne yönelik hazırladığı yarı yapılandırılmış görüşme formu çalışmasını yapmak istediğini bildirmiş olup; bahsi geçen form çalışmasının yapılması Valiliğimizce uygun görülmüştür.

Bilgi ve gereğini rica ederim.

Hacı İbrahim TÜRKOĞLU
Vali a.
Vali Yardımcısı

Ek: Dilekçe ve ekleri (3 sayfa)

DAĞITIM :
Gereği:
Kaymakamlıklara
Karaman İl Jandarma Komutanlığı
Karaman İl Müftülüğüne

Bilgi:
Sn.: Necati Buğra KUDDAŞ
Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Fakültesi Kat:2 Sosyal
Hizmet Bölümü.

*Bu belge elektronik imzalıdır. imzalı suretinin aslını görmek için <https://www.e-icisleri.gov.tr/EvrakDogrulama> adresine girerek {cCDJCA-rJfdh7-eKAAVI-SoBEnc-HnfbF/N1} kodunu yazınız.

Sakabası Mah. Zeytin Dalı Bulvarı Hükümet Konagi No:144 B 70200
Telefon No: (338)226 70 68 Faks No: (338)226 70 74
e-Posta: yazisleri@karaman.gov.tr İnternet Adresi: <http://www.karaman.gov.tr>

Bilgi için: Seval ET
Veri Hazırlama Ve Kontrol İşletmeni
Telefon No:

ÖZGEÇMİŞ

I- Bireysel Bilgiler

Adı Soyadı: Necati Buğra KUDDAŞ

Doğum Yeri ve Tarihi:

Uyruğu: T.C.

Medeni Durumu: Evli

İletişim Adresi:

II-Eğitimi

Doktora (2016-2022) - Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Doktora Programı

Yüksek Lisans (2013-2016) - Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Tezli Yüksek Lisans Programı

Lisans (2005-2009) – Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Sosyoloji Bölümü

III. Mesleki Deneyim

Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi – Araştırma Görevlisi (2018-)

Ankara Üniversitesi – Araştırma Görevlisi (2013-2018)

Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi – Araştırma Görevlisi (2013)

IV- Bilimsel İlgi Alanları

Uluslararası Hakemli Dergilerde Yayımlanan Makaleler

KUDDAŞ, N. B., DUYAN, V. (2017). Sosyal Hizmet Uzmanlarında Depresyonun Nedenleri Üzerine Bir Araştırma. Social Sciences Studies Journal, V:3 Issue: 8, 1587-1592. DOI: 10.26449/sss.203

Kitap ve Kitap Bölümleri

KUDDAŞ N. B., KOCAKAYA, R. *Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nda Engellilere ve Yaşlılara Yönelik Hizmetler* Sosyal Hizmet Kurum ve Kuruluşları Merkezi Kamu Kurumları - Uluslararası Kuruluşlar, Nebile ÖZMEN, Abdulhakim BEKİ, Efe Akademi Yayınevi, İstanbul, ss.173-192, 2021

KUDDAŞ N. B., AKYÜREK, Ç. E., KALAYCI, E. *Health Inequalities in the Context of Social Work*, Developments in Health Sciences, Recep EFE, Editör, St. Kliment Ohridski University Press, Sofya, ss. 611-618, 2017

Bildiriler

Uluslararası Bilimsel Toplantılarda Sunulan Bildiriler:

KUDDAŞ N. B., KALAYCI, E., DURU, S. Yaşlılarla Çalışan Evde Bakım Sosyal Hizmet Uzmanlarının Mesleki Roller, 1. Uluslararası Sağlık Bilimleri ve Yaşam Kongresi, Burdur, Türkiye, 2-5 Mayıs 2018, Özet Bildiri

KUDDAŞ, N. B., DUYAN, V. Structural Reasons of Depression Among Social Workers, 4th World Conference on Health Science, Antalya, Turkey, 28-30 May 2017, Özet Bildiri